

تصویر ابو عبد الرحمن الکردي

زنجیر دی
کہ نہ پھاواری
نہ سلام

www.iqra.ahlamontada.com

منتدی اقرا الشقافی

شیخ

عبد الفادری گیلانی

نہامی زاہد دینہ نگ

دکتر نیراہیمہ محمد شہان

المنشی

شماره ۱۰۰۲

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ النِّقَافِي)

براي دانلود كتابهاي مختلف مراجعه: (مُنْتَدَى اقرا النفاي)

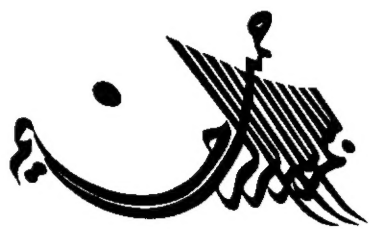
بۆدایەزانانی چۆرەها کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ النِّقَافِي)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (كوردی , عربي , فارسي)

شیخ
عبدالقادر گیلانی
نیمای زاہد و پیشہ نگار

شیخ
عبدالغادرى گریلانی
نظامی زاهد و پتہ نگ

فہرست
دکتر عبدالرزاق گریلانی

در گزبان
دکتر عبدالرحمن زمر و استاد

چاپی یہ کہم
۱۴۲۴ھ - ۲۰۰۳ز
پیشہ سیر

ہد و نیر

مافی له چاپدانه وهی پاریزراوه بو
نوسینگه ی ته فسیر

ناوی پهرتوک به عه ره بی: شیخ عبدالقادر الکیلانی
 ناوی نوسه: دکتور عبدالرزاق الکیلانی
 ناوی پهرتوک به کوردی: شیخ عبدالقادر گهیلانی
 ناوی وهر گیسر: دکتور ابراهیم احمد شوان
 چاپ و بلاوکردنه وهی: نوسینگه ی ته فسیر / ههولیر
 خهت: نهوزاد کوچی
 نۆره و سالی چاپ: یه کهم ۱۴۲۴ک
 چاپخانه ه: چاپخانه ی پهره رده ی ههولیر
 ژماره ی سپاردن: ۱ ۴۵۷ ای سالی ۲۰۳
 تیراژ: ۱۵۰۰ دانه

التفسیر

ههولیر - شه قلمی دادکا

ت: ۲۲۳۰۹۰۸ - ۲۲۲۱۶۹۵

tafseerooffice@maktoob.com

AlTafseer@hotmail.com

له باره ی ئه م بیاوه گوتیا نه

((ئیمامی خونا سی شیخی عیراق له سه رده می خو ی، ئه وه ی به روونا کی دلبینی و بیگه ردی ده روونی بووه نمونه ی سه رده م، گه لێ که رامه تی به ناوبانگ و ده نگو با سی تو مار کرا وی هه یه.))

حافز ئه بوبه کر محه ممه د

کوپی عبدالغنی به غدایی

حه نبه لیلی ناسرا و به (ابن

نقطه)

سالی ٦٢٩ ک مردوو ه.

((به لام ئیمامه صوفیه به ناوبانگه کانی وه کو: جو نیدو پهیره وانی، شیخ عبدالقادر و ئه وانی وه ک ئه و، ئه مانه له هه موو که سی زیاتی پابه ندی فه رمان و نه می بوون، گوته کانی شیخ عبدالقادر هه مووی بو پیره و کردنی فه رمان و وازه یان له قه ده غه و ئارام گرتن له سه ر ته قدی ر کرا و ده گر یته وه.))

شیخ ئیبن ته یمییه، فتاوی: ٥٠٧/١٠

((شیخی ئیمام، زانانی زاهید، خوانا سی پیشه نگی، شیخی ئیسلام، ئالای بیا و چا کان.))

حافزی زه هه بی، سیر اعلام النبلاء ٤٣٩/٢٠

((شیخی سه رده م، پیشه نگی خوانا سان، خاوه ن پایه و که رامه ت، لووتکه له ئاموژگاری و قسه کردن له بیر و نه ندیشه دا.))

الذهبی، العبر فی خبر من عبر ٣٦/٣ ص ٥

پیشکەشە

+ بۆ زانا کار کردە (عاملین) و دلسۆزە کان؛ ژینامە ی یەکی لەوان پیشکەش دەکەم.

+ بۆ ئەوانە ی بەهێوای ئەوەن کە بێنە بانگخوازیکی ئاین و چاکخواز و پرابەر؛ پیشەنگیکی سالتحیان پیشکەش دەکەم.

+ بەهێوای ئەوە ی پەرورە دگاری مەزن یەکی لە ناو ئەم ئوممەتە پەیدا بکات، کە ئاینە کەمیان نۆی بکاتەووە لە بێ ئاگایی بە ئاگایان بێنی و لە خافلەتی ئاگاداریان بکاتەووە، بەراستی ئەو (خوا) چاکترین مەولایە و چاکترین سەرخەرە. هەر وایە شایەنی وەلامدانەووە ی بەندە کانیەتی، ئەومان بەسەو چاکترین بریکارە.

سوپاسنامه

﴿لَيْنَ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ : نه گهر سوپاستان کرد بۆتان زیاد ده کهم. ۷/ ابراهیم

((مَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ: که سنی سوپاسی خه لک نه کات، سوپاسی

خوا ناکا)) ترمذی و نه بوداود گپراویانه ته وه ههروه کو له (جامع الاصول) هاتووه

ژ/ ۱۰۳۳

سوپاسی هه موو نه وانه ده کهم که دهستی یارمه تییان بۆ دريژ کردم بۆ دانانی ئەم کتیبه، به تاییه تی مامۆستای مه زن شیخ (وهبی سلیمان الغاوجی) و مامۆستای به ریز شیخ (محمد بشیر الشقفة) که به کتیبه که داهاتنه وه و هه ندی کهم و کورپیان راست کرده وه و پیشه کییان بۆ نووسی.

هه روا مامۆستای به ریز (محمد أئمن المراد) نه ویش به کتیبه که دا چۆوه و زۆر هه له ی راست کرده وه.

هه روا هه ردوو به ریز (محمد موفق لطفي، وعبدالعزیز محمد صالح) که زۆر سه رچاوه یان پین به خشییم، که له و په پری پیوستی دابووم بۆ دانانی ئەم کتیبه.

له لایه ن منه وه سوپاسی هه موویان ده کهم و خوا پاداشتی چاکه یان بداته وه له دنیا و رۆژی دواپی، خوای گه و ره بیسه ری پارانه وه یه.

پیشگی کتیبه

به پینووسی: شیخ وهبی سوله یمان غاچی

چهند چه پکی له گولزاری کتیبی شیخ عبدالقادری گهیلانی دانراوی بهرپز د.
عبدالرزاقی گهیلانی خوا زیاتر رینوینی و سهری بخت:

که ناوی پیاو چاکان دی ره حمت ده باری، له کاتی خویندنه وهی ژیاننامه ی پیاو
چاکان به تاییه تی، ره حمت دهر ژیتته سهر دلی خوینهرانی.

له کاتی خویندنه وهی ئەم کتیبه ی پزیشکی سهر که وتو بهرپز عبدالرزاق
گهیلانی - خوا بیپاریزی - دا چهند ساتی ژيام که پر بوون له دلسوزی و خدوو گرتن
و خوشی و شادی و فیربوون و زوهدو پاکبونه وه، که له سهر ژيانی شیخ
عبدالقادری گهیلانی بایره یه تی - ره حمتی خوای لی بیت -.

۱ - گه نجیکی تازه پینگه یشتوو که ولاته که ی (گهیلان) به جی دلی بو به غدای
پایته ختی جیهان بهرپی ده که وی له پیناوی زانستداو چل دیناری پی ده بی بو
خهر جی خویندنه که ی، له رینگادا تووشی چهند ریگری ده بی، به هوی
راستگویی که ی خوارزگاری ده کاو ده بیتته هوی نه وهش، که هه مو نه و دز و
جهردانه توبه بکه ن و بو خوا بگه رینه وه. هه روه که له دوا پیدا چیرۆ که که
ده خوینینه وه، شایانی نه وه یه که ری نشانده رو سهر که وتوو بیت.

گه نجیکی ته وای پینگه یشتوو پیاوانه که (۳۴) سال له پیناوی وهر گرتنی فیهو

۱ له دهقه که دا (جیلان) نووسراوه، به لام من له سهره تایی کتیبه که کردم (گهیلان) (وهر گیر).

فهرمووده و تەفسیر و بیروباوە و صۆفیگەری و زانستی تر بەسەر بەری شایانی ئەوەیە، کە زانستییکی زۆر فێربوو بێ.

ئینجا پیرێک دەروونی خۆی تقوم کردبێ لە گۆرەپانی پەروردهو ریتمايیکردن و زوهدو بەرهو خواچوون و، خوا دەروونی پاک کردبێتەوه و دلێشی پاک کردبێ لە دنیا و نەرمی کردبێ کە بەرهو خوا بجی و، گوێ نەداتە دنیا و کەلاوەکانی و، خوێندنی قورئان و نوێژ و یادکردن و خدوگرتن بە خوای لا خۆشهویست بووبێ، شایانی ئەوەیە کە گەشتبێتە فەزلیکی مەزن و ئاکاریکی چاک.

پیاویک (٣٤) سالی لەوانە و تنەوه و رابەرێکردن و ئامۆژگاری بردبێتە سەر، بازارپێکی پێ نەزانیستی و بازارگانیی نەکردبێ، تیکەلی خەلکی نەبێ لە کاروباری دنیا و لەسەر خواردنی جیانی پێ تەنگ نەکا، بۆ هیچ گەورەیی سەر دانەنەوینی و ماستاویشی بۆ هیچ دەولەمەندی سارد نەکاتەوه، هەر مالتیکی دنیا شێ بۆ بێ چەندی زۆر بێت پێویستی ناگزوورەکانی پێ لادەدات و بۆرێ نەفس بەرزبێ و پاکێه کە، هەر مال و سامانیکی پاک بۆ بێت لەسەر هەزارەهای قوتابیەکانی خەرچی دەکات لە بواری خواردن و خواردنەوه و شوینی حەوانەوه و جل و بەرگ، شایانی ئەوەیە کەوا سودێکی گەلی زۆری گەیانەبێ.

پیاویک کە لەسەر دەستی خۆی و یاریدەرانی سالانە سی هەزار مەرؤف دەربجێت و لە ولاتانی خوادا بلاوبنەوه و زانست و چاکسازی و سلوک^١ بلاو بکەنەوه بە گوته و حالێ صۆفیانه، لەماوه (٣٤) سال ژمارەیان بگاتە نزیکەی ١٠٠ قوتابی، شایانیتی کە بێتە دەگمەنی سەردەمی خۆی و هەمو سەردەمیێک دواي پێغەمبەرﷺ، خوای مەزن پایەیه کی گەورە ی پێ بەخشی کە کردیە ئیمام و ماموستا و رابەری ئوممەت، لە پەروردهو پاککردنەوهی دەروون و کردەوهی ئوممەت سەر کەوتوو بوو، گەشتە پلەیه کی واکەس لەسەردەمی خۆی و دواي خۆی

١ سلوک: بریتیه له پاکخویی کردنی رهوشت و ئاکار، واتە بەنده خۆی له ئاکاره ناپهسەنده کان پاک بکاتەوه، وهك خۆشویستی دنیا و پلهوپایه ورق و قینه و ئیرهیی و فیزیی و رهزیلی و لهخۆرازی بون و درۆ و غهیهت و ستم کردن.. (ن.تەفسیر)

نەبگەيشتى، ئەمەش بەھرەيە كى خوايە بەھەي دەبەخشى كە ويستى لەسەر بىت.

۲- پزىشكى بەرپەز د. (عبدالرزاق) كىتەبە كەي بەم چەپكە گول و رىحان و بەم وردە مروارىانە لەژىننامەي شىخ عبدالقادر رازاندۆتەو. ھەروەك گوتم ئەمە مشىكە لە خەروارى، ئەو دەمەي لەم وتەبەم دەري بىرم ھىوادارم لە پىناو خوا بى و بىتە ھۆي پاداشت دانەو و رىنمايىكر دنى خەلكانى لەسەر ئەو خىرەي كە خوا رىنمايىي كردم: چونكە پرواداران ھەندىكيان ئامۆزگاريكەري ھەندىكيان و ئىستا بە پىنى گوتەي دكتور كەمى باسى ژياننامەي شىخ دەكەم: شىخ عبدالقادر رەزاي خواي لەسەر بى خواھن پروايە كى ساغ و بىنگەرد بوو، لەكەنى وەفاتى فەرمووي: بگەرپنەو ھەسەر باسكردنى سىفەتەكان ھەروەك لەكتىي (الفتح الرباني) ل ۳۷۳ دا ھاتووە.

شىخ (بەبەر رەھمەتى خوا كەوي) گوتوويەتى: ((بەناوي خواي دلۇقان، سوپاس بۆ ئەو خوايەي كە چوئىتەي داھىناو و خوشى دوورە لە چوئىتەي، لەھەموو شىكدا ھەيەم بى چوارچىو، سەرەتاي ھەموو شىكە و بى كۆتايە. گەر بلىنى: چۆنە؟ داواي چۆنەتەيت لىكردووە. گەر گوتە كەي؟ بەكات خەرىكت كردووە. گەر گوتە: نا، لە بوون دوورت خستۆتەو. گەر گوتە: ئەگەر، بەپىچەوانە پىشوازىت كردووە. گەر گوتە: بۆچى، لەمەلە كوتىدا دژايەتەيت كردووە. خواي مەزن لەو بەرزترە كە كات پىش و داوي بكەوي، بە لەشى ناسراي. خوا بەرزو بالا، گەر مەروۇف بوايە پىكەھاتەي ناسراو بوو، ئەگەر لەش بوايە چەندىتەي ناسراو بوو، بەلكو خوا تاكە بە پىچەوانەي بۆچوونى ديانەكان، بى نيازە بە پىچەوانەي بپەرستەكان، وئەي نىيە وەكو تانەي لەسەر (حشوية) كان، ھاوشانى نىيە بە پىچەوانەي ئەوانەي بەجۆرە وەسفى دەكەن، ھىچ جوولائوي لە خىر و شەر لە نەيتى و ئاشكرا، لەسەر زەوي و ناو دەريا بى ويستى ئەو ناجووليتەو، ئەمەش بەرپەرچدانەوي قەدەرپىيەكانە. ھتە..^۱

۲- شیخ ماموستای سهر که وتو پهروه دیارو پیشه و بوو، نړیکه یی هفتاهه زار کس ده هاتنه کۆره که یی، هه ندی جار ژماره یی مه ره که ب دانه کان ده گه یشته چوار سه د، کۆره که یی له تۆبه کاره تاوانباره کان پر بوو و ژماره یان گه یشته سه د هه زار تۆبه کار، ههروه ها پینچ هه زار گاور له سه ره ده ستی موسلمان بوون. ^۱ (حافظ ابن رجب الحبلی) ده لئی: له باره یی سیزده زانسته وه ده دوا، قوتایه کان وانه یی ته فسیرو فهرمووده و ریپاز (مذهب) یان له لا ده خویند له سه ره ریپازی شافعی و هه نه یی فتوای ده دا ههروه ها وانه یی خیلاف و ئوسوول و ریزمانیان لا ده خویند، پاش نیوه رویان به هه موو شیوه خویندنه وه کان قورئانی ده خویند. ^۲

له ئامۆزگاریه کانی ئاماژه به چه ند و شه یی ده ده م: ئه ی رۆله ئومیدت کوپت بکه وه، مکوپ بوونت که م که وه، نوژی مال ئاواپی بکه، هه ره پرواداری نابنی بنوی گه ره وه سیه ته که یی لای سه ره نه نوو سراپی، چونکه گه ره خوا به ساغی به ئاگای هینایه وه ئه مه کاریکی پیروزه، گه ره نا که س و کاری دوا ی مردنی سوودی لی ده بین و ره همه تی بۆ ده نیرن، خواردنه که ت خواردنی یه کی بی که مال ئاواپی له ژیان بکا، بوونت له نیوان که س و کارت و به یه که گه یشتنی براده ره کانت وه کو یه کی بی مال ئاواپی بکات. له دلی خۆت گوته یی (من ده رۆم) ئاماده بکه.. هتد. ^۳

۴- شیخ زۆر فرمانی به چاکه و قه ده غه یی له خه راپه ده کرد، نه دوی گوته یی: زۆر چه زی له حق بوو، له فرمانکردن به چاکه و قه ده غه له خه راپه زۆر به هیز بوو گه ره به رامبه ره خه لیفه و پاشا و میر و خه لکی تایبه ت و گشتیش بوایه. شیخ ره همه تی خوا ی لی بی ده یفه رموو: پاکی بۆ ئه وه خوایه که ئامۆزگاریکردنی خه لکی خسته دل مه وه و کردیه گه وه ره ترین خه مم. شیخ ده یفه رموو: عه زیمه تان هه بی و له ریپیدان (رخصه) دوور که ونه وه، چونکه ئه وه یی فیری ریگه پیدان بوو وازی له

۱ قلائد الجواهر ص ۱۹

۲ رجال الفكر والدعوة، للندوي، ص ۵۸.

۳ الفتح الرباني، ص ۲۸۶.

عزیمت هینا مه ترسی له ناو چوونی ئاینه که ی لیده کریت، عزیمت بو پیاوانه چونکه قورسترو تالتره، رینگه پیدان بوژن و مندالانه چونکه ئاسانتره.^۱

۵- ئاکاری شیخ- رهحه تی خوی لی بی-؛ دکتور به دریزی و به پوختی باسی ئاکاری شیخی کردوو و رینگابه خۆم ده دم زۆر به کورتی ناو نیشانی ئاکاره کانی باس بکه م ئای که جوانن بریتین له: به خشندهیی و بدهیی، راستگویی، دنیا به که م گرتن، ئارام، خوشه ویستی، پشت به ستن به خوا، نهرم و نیانی، فرمان به چاکه و قه دهغه کردن له خراپه، خوا به رستی، له خواترسان و خو پاریزی، وهرع).

۶- دکتوری به پریز لایه نی صوفیگه ربی ئاشکرا کردوو به پنی گوته ی زانا بر واپیکراوه کان، ههروه ها باسی حالی صوفیه کان و میژووی صوفیگه ربی له ژبانی موسلمانانه کان کردوو، که پیویسته له کتیبیکدا بخویندریته وه و کورته لی ره دا سوود به خشن نییه، هه ر که باسی په ره ورده ی صوفیانه ی شیخ ده کا ده ربی ده خات که ته نها له سه ر ئه م بنه مایانه وه ستابوو: ئارامی، سوپاس، خو به که مزانی، راستگویی، دلسوزی، پشت به ستن به خوا، زوهد له دنیا و ویستی پوژی دوا یی، قایل بوون، خوشه ویستی، خه بات و تیکۆشان، به به زه یی.

دوا ی ئه مه؛ دکتوری به پریز کتیبه که ی به گوته ی هه ندی که له زانا رازاندۆته وه له باره ی ژبان و کرده وه و حاله کانی شیخ، ههروه ها باسی کتیبه کانی شیخ و گوته و راسپارده و خه به رو چیرۆ که بر واپیکراوه کانی ده کات که له کتیبه کانه وه وه رگیراون. ئه مه ش و امان لیده کا له و بر وایه بین که ئه م کاره شایانی پاداشتیکی گه وره یه له خوا وه و خوینه ره به پریزه کان متمانه ی پیده که ن، نالیم پایه ی له دنیا دا پی به رز ده بیت، چونکه دکتوریش وه کو باپه ره ی زاهیده له بریق و باقی دنیا و هه موو ئه وانه ی گویان لی بووه ده ی ناسن ئه مه ده زانن.

یاخوا دکتوری به پریز خوا پاداشتی چاکه ت بداته وه له سه ر ئه م کاره چاکه ت و من و خوینه ره به پریزه کانیش سوودی لی وه رگرین له بواری زانست و حال و گوته و

سلو کدا، خوای گه وره پیرۆزی بخاته تهمهن و کرده وهت، ته قواو لهش ساغی و
 سه رکه وتنت زیاد بکاو له رۆزی به پابوونه وه فهزل و پاداشتیکی تایه تیت پی
 بیه خشی و له گهل باپیره گه وره ت ﷺ و عبدالقادی باپیره ت کۆت بکاته وه له ژیر
 ئالای پیغه مبه ر ﷺ و ئهوانه ی که خوا نیعمه تی له گهل کردونه له پیغه مبه ران و
 راستگۆیان و شه هیدان و پیاوچا کان، به راستی ئهوانه هاو پنی چا کن.
 سه لات و سه لامی خوا له سه ر پیغه مبه ر و کهس و کارو یار و برا و پهیره وو
 خوشه ویسته کانی بیت تا رۆزی به پابوونه وه.

نووسینی

وهبی سلیمان غاوچی

پیسہ کیے کی تر بو کیسے کہ

بہ پیٹنوسی: شیخ (محمد بشیر الشقفہ)

بہ ناوی خواہی بہ خشنده میہربان

سویاس بو خودا، دروودو سہلام لہ سہر پیٹہ میہری خوا و کس و کارو یاران و
ٹہوہی پہرہوی ٹہو دہ کات.

ہونہری ژیاننامہ:

ژیاننامہ می گہورہ پیوان ٹہر کیکی گران و زہمہ تہ، ژیاننامہ می گہورہ پیوانہ
تایہ تہ کان قورسترو گرانترہ بہ تایہ تی ٹہ گہر نووسہرہ کہ کم توانا و بی ہیژ بی،
چون دہ توانی جل و بہر گیکیان بو بہر اداں بدات کہ بگاتہ سہری بہر زیان و لہشی
گہورہ یان داپوشی و لہ ہیچ شوینی تہ سک و شہپ و شور نہ بی کہ کار بکاتہ سہر
کہ سیتی و گرانیی لہ بہر کہرہ کہی!!

ٹہمہ ٹہو پیوہرہ یہ کہ دہ بی لہ ناساندنی پیوان پہرہو بکری، بہ تی؛ نووسینی
ژیانی کہ سی وہ کو بہر اداںی بہر گیکی بہ پی پیوہری خوی، ہیئندہ شہپ و شور
نہ بی تاپنی بگوتری دریژو شورہ، ہیئندہ تہ سکیش نہ بی بگوتری: لہ سیہری پم
تہ سکتہ، بہ لکو پیویستہ برینہ کہ دواہی ٹہ ندازہ بی، ہر وہک لہم پندہ ہاتوہ
(ٹہ ندازہ ی بگرہ، ٹینجا یپرہ)، ٹہوہی لہ ٹہ ندازہ گرتن کارامہ نہ بی،
لہ ہہ لٹژاردنی وشہی راست و دہستہ واژہی شایان بہ کہ سہ کہو پلہو پایہ و بونہ کہ
شارہزا نہ بی، ٹہوا ناگاتہ مہ بہستی خوی.

سه‌عدی شیرازی گوتوو یه تی:

گەر گوتەیی ورد بینی لی نه‌هاته‌دی
وه‌کو به‌ر گینکی بی رادانه‌و جه‌له‌بی
باگوتە کهم بیتن به‌لام بیری تیابی
چاتره‌له‌ قسه‌ی درێژ، هه‌له‌ی تیابی
هه‌زاران تیر مه‌هاوی به‌په‌شیمانسی
به‌بیر ته‌نیا تیری باوی بو پینکانی

ئه‌وه‌ی گوتم بو ته‌وانه‌ ده‌گوتری که سوار چاکی گۆره‌پانی کتیب دانان و
ژیاننامه‌ی که‌له‌ پیاوانیان نووسیوه‌، به‌لام ئه‌وه‌ی له‌م بواره‌دا ناشاره‌زایه‌ و سواری
ئهم گۆره‌پانه‌ نییه‌ وه‌ کویه‌ کینکه‌ له‌ شه‌وی تاریکی ئه‌نگوسته‌ چاودا هه‌نگاو بنی،
ئه‌وه‌ی به‌مجۆره‌ بی ناگاته‌ شوینی مه‌به‌ست و له‌ بزێن مشک گومراتر ده‌بی،
پینووسه‌ که‌ی له‌ ده‌ستی ناو کۆره‌یه‌ کی ناو مندالده‌ن بی تواناتر ده‌بی و ئه‌و
که‌سه‌ی ده‌ی ناسینی و ژیانی ده‌نووسی له‌مانگی زستان ون تر ده‌بی.

شیخی ئیمام: ئه‌مه‌ حاڵی نووسه‌ری ئهم ئهم چه‌ند دیره‌یه‌ هه‌ر که‌ داوای لی‌کرا
پیشه‌ که‌ک بو کتیبی شیخ عبدالقادری گه‌یلانی بنووسی، چونکه‌ زۆر ری‌زو
شکۆمه‌ندی له‌ ده‌روونیدا بو شیخ هه‌یه‌ و هه‌روه‌ک بلی ده‌فره‌ بجوو که‌ که‌م توانای
جیکردنه‌وه‌ی ده‌ریا پره‌ که‌ی ئه‌وه‌ی نییه‌، چاوه‌ کزه‌ که‌م توانای هه‌لاتنی نییه‌ له‌
نوورو په‌رته‌ویدا، ئه‌وه‌نده‌ ده‌توانم له‌باره‌ی شیخی ئیمامه‌وه‌ ره‌زای خوا‌ی لی‌بی-
بلیم:

-هه‌شتا نه‌متوانیوه‌ به‌هیچ ده‌رپرینی باسی پایه‌ به‌رزی بکه‌م له‌ بواری زانست و
ئه‌ده‌ب و په‌روه‌رده‌ی که‌له‌ پیاوان و شکۆمه‌ندی پایه‌ی له‌رووی به‌خشنده‌یی و
توانای یه‌قینی به‌ خوا‌ی هه‌زن و کاریگه‌ری له‌ دلان و ته‌نیا بوونی له‌ چاکه‌ کاری و
کۆمه‌ک بوونی هه‌موو جۆره‌ شانازییه‌ک له‌و، بۆیه‌ ته‌نیا گوته‌ له‌وانه‌ وه‌رده‌گرم که
خوا ده‌رپرینه‌ کانی بو ئاسان کردونه‌ و پوخت و ره‌وانن، ئینجا به‌ چاکی ری‌زی
شیخیان گرتوو و پایه‌ی ئه‌ویان زانیوه‌.

- (ابو الحسن الندوی) ده‌لنی: ((شیخ عبدالقادی گه‌یلانی له به‌غدا ده‌ر که‌وت و سه‌رۆ کایه‌تی ئایینی وه‌ر گرت و نزیکه‌ی سه‌ده‌یه‌ک وه‌ک ته‌نیا که‌سی ژبا بو بلاو کردنه‌وه‌ی ئایینی خوا، جیهانی ئیسلامی له‌ چوارده‌وری کۆبوونه‌وه‌و هه‌نده کاری له‌ جیهان کرد که‌ هیچ زاناو چاکسازی زۆر له‌ میژه‌ ئه‌و رۆل‌ه‌یان نه‌بووه‌)).^۱

گو‌تی: ((له‌ دیارترین که‌رامه‌ته‌کانی شیخ عبدالقادی گه‌یلانی- ره‌حه‌تی خوای لی‌بی- زیندو کردنه‌وه‌ی ده‌رون و دله‌ مردووه‌کان بوو، چاندنی به‌روا و له‌خواترسان و خۆشه‌ویستی خوا بوو، سه‌ر له‌نوێ گه‌شکردنه‌وه‌ی پشکۆدانی دله‌ کوژاوه‌کان بوو، خوای گه‌وره‌ به‌هزی ئه‌و ژیان و به‌روای بو‌گه‌لی دل‌ گه‌ی‌راوه که‌ له‌ژماره‌ نایه‌ن و هه‌ر خوا ده‌توانی بیان ژمی‌ری، به‌ریگه‌ی په‌روه‌رده‌و ئامۆژگاریه‌کانی بای به‌روا هه‌لیک‌رده‌ سه‌ر دله‌ مردووه‌کان و زیندووی کردنه‌وه، ده‌روون گه‌لیکی کپ بوو چالاکی تیکه‌وته‌وه، شه‌پۆلیکی به‌روای نوێ و گیان دارییه‌کی به‌تین و ئاکاری جوان و ته‌قوا جیهانی ئیسلامی گرت‌وه‌. خوای مه‌زن سه‌ر کردایه‌تی ئایینی و گیانی بو‌ره‌خساند له‌جیهانی ئیسلامیدا و به‌غدا ی بو‌ هه‌لیژارد- که‌ پایته‌ختی عه‌باسی و دلی جیهانی ئیسلامی بوو- خه‌لکی به‌غدا بو‌ی هاتن و کۆمه‌له‌یان له‌سه‌ری کرد و نزیکه‌ی هه‌فتا هه‌زار که‌س ئاماده‌ی کۆرو کۆبوونه‌وه‌کانی ده‌بوون)).^۲

هه‌روه‌ها ده‌لنی: ((ماوه‌یی بوو جیهانی ئیسلامی زۆر پێویستی به‌ بانگه‌ریکی گه‌ل(شعی) و که‌سبیه‌کی گیانی به‌رز بوو، که‌ زۆر په‌یوه‌ندی به‌ چینه‌کانی جه‌ماوه‌ره‌وه‌ هه‌بی و به‌ بانگه‌وازی و ئامۆژگاریه‌کانی و به‌ ده‌رون پاک‌کردنه‌وه‌ و چاک‌سازی کردنی ئاکار و ره‌وشته‌وه، گیانی ئایینی و ژبانی ئیمانی به‌ کۆمه‌لگه‌دا بکات. ...^۳ خۆشه‌ویستی دنیا‌یان له‌دل‌ که‌م بکاته‌وه‌ و سنوری بو‌ توندی و

۱ رجال الفكر والدعوة، ص ۲۵۲.

۲ رجال الفكر والدعوة، ص ۲۵۶.

۳ سه‌ر جاوه‌ی پیشوو، ل ۲۴۸.

تیژییه که ی دابنسی و بر و له دله کاندازیندوو بکاته وه و بیرو باوه ری پژی و به پابوونه وه بوروژینی و خوشه ویستی خوا بخاته دله کان و بیجولینی، خه لکی به ره وه هیمه ت به رزی و کوشش کردن بو هینانه دیی زانستی خواناسی و په رستی و هر گرتنی ره زامه ندیی تهوو پیشبر کی له ریگا که ی و داوا کردنی یه کخو اهرستی ته و اوو ئاینیکی بیگهر د هان بدات،^۱ ثم سیفه ته چاک سازییانه له که سیتی شیخ عبدالقادی گه یلانیدا هه بوو)^۲ رحمه تی خوای لی بیت.

پزیشکی دانهر :

دانهری ثم کتیه به ریژ (عبدالرزاق) گه یلانی له پزیشکیی مرفیدا پسپوره، له نووسینه کهیدا کارامه و هه لکه وتوو بوو هه روه ک هاوړیکانی گه واهی بی بۆ ده دهن، له گه ل ته وهش مرفیکی به ئاکارو سلوک جوان و پابه ند به ئاینه که ی بوو، ده زانی چیی بۆ هه یه و چیی له سه ره بیکات، پیاوړیکی هیدی و له سه ره خو ئاکار به رز و زور به ته دهب و خاوه ن سروشتیکی بی فیز بوو، سوور بوو له سه ر هاوړیه تی زاناو پیاو ماقولان، به جوانی گوپی له ئاموژ گاریه کانیا ن ده گرت، حالی دلسۆزه کان زور کاری تیده کرد، ئاره زووی له خویندنه وه بوو، به وردی و تیگه یشتنه وه سه یری ورده کاره کانی ده کرد و لایه نه شاراهه کانی ده زانی، حالی خه لکی ده زانی و له واقیعیانی ده کۆلیه وه، بۆیه کتییکی له په ندی پیشینان و یه کیک تری له حه کایه تی پیشینان و سییه می له ته ندروستی دانا.^۳ ته و له و پروایه نه بوو که بوئژ (ادیب) یکی لیها توه، یاخو سوار چاکیکی ره وانیژی و زمان پاراوییه، یا له هه لکه وتوووه کانی ره وانیژی و شیعه، به لکو له نووسینه کانیدا شیوازیکی ساده ی وای به کار ده هینا که خه لکی ره مه کی تیگه ن، نیشانه ی هه ره دیاری کتیه که ی لایه نی هوشمه ندیه و به ته وای له باسکردنی که رامه ته کانی شیخ

۱ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۲۵۰.

۲ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۲۵۲.

۳ کتیی (الامثال الحمویة) و کتیی (کان یا ما کان) و کتیی (المخنة فی احادیث الطب والصحة) وهیژ.

دوور که وتوتوه و لهه بارهیه وه باسی هه رشتیکی کردبی پیشه کیه کی زانستیانه ی له لایه وانه بیژنکی رووسییه وه پیشکه شکر دووه،^۱ بو ته وه ی بیسه لینی که هم جوړه پیشین (کرامه) انه زانست و تاقیکردنه وه پشتگیری ده که و پستی بهم گوته به به ستوه ((الاستقامة عين الكرامة: مانه وه له سهر په رسته کان چاوی پیشینییه.))

هه روه ها چه نده ها جار جه خت له سهر ته وه ده کا که په پره و (منهج) ی شیخ په پره و کردن بوو نه که داهینانی شتی تازه، ده که کانی قورشان و فهرمووده تیمامی بوو، بیرو باوه ری وه کو پیشینه کان (سلف) بوو، ریزازه که ی ریزانکی خوایی بوو، رینگه ی موحه مده ی بوو، شریعه ته که ی ئیسلامی بوو، راستیه که ی ئیحسانی^۲ بوو، له باره ی دانه روه هینده ی لیده زانم، ئومیدم وایه وه که وتم وایی، کهس له خوا به پاکتر نازانم.

له باره ی بابته ی کتیه که وه له وانه یه له و دیو په رده هه ندی هو هه بن که دانه ر هه لی بژاردووه، خو ی کاریگری په روه رده ی گیانی بینی له بنیاتانی گه بجه کان به تاییه تی نه گه ر ئاره زووی پیس و شته هه لخه له تینه رده کان گه مارزی دابن و ئازاوه ته نگي پی هه لچنین، نه گه ر ته و گه بجان خاوه نی ویستی به هیژ و گیانی پاک و سوزی و روژاوبن به خوشه ویستی خواو روژی دواپی هیچ شتی به سه ریاندا زال نابیی، دانه ر له رووی نه زمون و گه واهی دیاره وه له میژوی بانگه وازی و چاکسازیدا که سییی به ناو بانگی گه یلانی هه لژاردووه بو ته وه ی به بانگه واز کاره کان (الدعاة) بلئ: له ئیسلامدا کومه له گه بجه یه که هیه ده بی به کار به یترین و کو توانایه کی گیانی هیه پیویسته به ره هم به یترین، له ناو چوونی هم توانایانه نه مانی کومه له ره گه زینکی گرنگی بانگه زوازیه و کهم و کورپییه که له ئیسلامی ته و او و بوچوون و گشتگیریه که ی، هم توانایانه ش بریتین له: پاکردنه وه (ترکیه) و په روه رده، گرنگی دان به بیگه رده ی گیان و پاکیه که ی و

۱ سه بری ل ۲۵۵ بکه له کتیه که.

۲ احسانیه: أن تعبد الله كأنك تراه، فإن لم تكن تراه فإنه يراك. (وه رگیز).

زانینی ورده کاریه کانی یه کخوایه رستی و زانستی ئیخلاص و راستیی دلنیایی (حقیقه الیقین).

ئه گهر ئهم زانستانه له قوتابخانهی صوفیگه ریدا هه بن، ئه و ناوه که یی و ئه و بیدعه و لادانانهی که تیی که و تووه نابنی بیته هۆی دوور که و تمان لیی، ئه و زانستانه له کرۆک و دلی ئیسلامن، له جیانی ئه و هی هه مووی ره دبکه یه وه، ئه و له بیژینگهی ده ده یین و ده یپالئوین، تا ده بیته وه ئاوه پا که هی جار ان و به گه روودا ده چیو هیچی وای تیدانییه که له گه ل قورئان و فهرمووده نه گوئجی و کۆمه لئی پیشینه و زانا پیشه واکان کاریان پئی نه کرد بئی.

ئهمهش ئه وه بوو، که گه یلانی په پیره ویی کرد و دانه ریش له کتیه که ی پئی له سه ر ئهم خاله داده گری. و ابزانم یه که م هۆی هه لئێژاردنی بابته تی کتیه که ئه مه به، له کتیه که دا به شینکی له سه ر صوفیگه رییه و به وێژدان و به حق هه لئس و که و تی له گه ل کرد و وه دوور له ده مارگیری مافی خۆی داوه تی.

داد و دادوهی:

+ ئه وانه ی ناوی صوفیگه ری ره ده که نه وه ته وازۆ (عذر) دارن، زۆر له خۆ ده که ن ئه وانه ی به پیوه نانه وه باسی بنه چه و ناو و پێکهاته که ی ده که ن، زیان مه ندن ئه وانه ی هه رشتی جۆره ده مارگیرییه کی تیدابئی بئی ورد بوونه وه ره دی ده که نه وه، سته مکارن ئه وانه ی ره فزی هه موو که سی ده که ن که ئه و ناوه یان لیه بئی ئه وه ی ئاگاداری حال و کرده وه و بیروباوه ریان بن، ئه وانه ی حوکمی یه کی به سه ر گشتدا و هه ندی به سه ر زۆرداو چینی به سه ر کۆمه لی کدا و تاکی به سه ر هه موو خه لکدا و حوکمی تاو انباری به سه ر شاره کهیدا ده ده ن، نه زانن.

+ ئوممه تی ئیسلام له سه ر ئه وه کۆکن، که بنه ماو ته رازو و حوکم و کرده وه بۆ قورئان و فهرمووده ی پیغه مبه ر ﷺ ده گه رته وه، بۆیه هه موو موسلمانن شانازی پیوه ده کا و داوا له خۆی و کهسانی تر ده کا که پا به ند بئی پئی و کاره کان به م ته رازوو و کێشانه بکه ن. ئهم بنه مایهش یه کتیی هزر (فکری) و زانستی و کرده وه یی

موسلمانان کان پیکدینى و دوان له مه جیاوازیان نیه و له سه ری مملانی ناکری.

کهواته ئامانج یه کیکه، به لām دژایه تی له تیگه یشتنی دهقه کان و لیکدان هویان، یا له باره ی راستی و چه سپانی، یا له سپینه وهی ئایه ته کان رووده دا. قورسترینان له خافله تی هندی رووده دا بهرامهر داوا یه کانی ئیسلام و پشتگوی خستنی هندی له حوکمه کانی، خوا ده فهر موی ﴿فَسَوْأَحْطَآ مَعَادُکُمْ وَآیهٌ فَاغْرَبْنَا یَنَّهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ اِلَی یَوْمِ الْقِیَمَةِ وَسَوْفَ یُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا کَانُوْا یَصْنَعُوْنَ﴾: له و بریاره ی که ده گهل ئه وانمان دابو، خو یان له چهند به شیکی بوارد. ئیتر ئیمهش کاریکمان کرد، شهر و ئازاره له ناویان بهرده وام بی ههتا قیامهت؛ له جهزای ئه و کرده وانه ی ئه وان کردیان. ۱

+ ته وازو (عذر) ی ئه وانه ی ههرشتی له قورئان و فهرمووده نه بی ره دی ده که نه وه قه بوو له، خوړسک (فطره) ی موسلمان له سه ره ئمه هاتووه، ههر ناو و بیر و یاساو بنه ماو ریساو بیرو باوه رو زاراوه و یاسادانی که لعم دوو سه رچاوه یه وه نه هاتین خوړسکی موسلمان ره دی ده کاته وه و لینی دوور ده که وینه وه و به پیس و گلاوی ده زانی، ته نیا ئه گهر ئه و زانستانه بو که ده بنه یاریده ده ری تیگه یشتنی قورئان و فهرمووده و، به هویانه وه شتیان لی هه لده هینجری و تیگه یشتنیان ئاسان ده بی و به خه لکی راده گه یه نری.

+ نابی موسلمان به خه یالی دابی که هه موو کارو په رستنیکی لی وه رده گیری، مه گهر شه رلی و دروست بی، به (فضیل کوری عیاض) یان گوت: واتای ئه م فهرمووده یی خوا چییه ﴿لِیَبْلُوْکُمْ اَیُّکُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا﴾؟ گوتی: راسترینان و به ئیخلاص ترینانه، خالیس ئه وه یه به ته وای بو خوا بی، راست ئه وه یه له سه ر سوننه ت بی، ئه گهر کاره که خالیس بوو و له سه ر سوننه ت نه بوو ئه و وهر ناگیریت، ئه گهر له سه ر سوننه ت بوو به لām خالیس نه بوو، هه میسان

وهر ناگیریت، ئەو کردەوێه وەر دەگیری که به تەواوی لە رێی خوابی و لەسەر سوننەتی پیغمبەر ﷺ بێت.

+ پەپەرەو کردن دەبێ لە هەموو شتێکی ژبانی موسلمان بێت لە عەقیدە و نیاز و ئیخلاص و ویستەنەو تادە گاتە گوشتار و یاد (ذکر) کردن و کردەو و پەرستن، خوشویستنی خواش بەمە نەبێ نایەتە دی، خوا دەفرموی **فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ** : شۆین من بکەون هەتا خوداش خوشی بوین.^۱

دوای ئەمە باسەیری ناوی صوفیگەری (التصوف) بکری که ئاماژە بە چ راستی و زانست و زانیاری و کۆشش و هەڵدان و زوهد و پەرستن و یاد کردن و بیر کردنەوێه دەکات، هەندیک لەمانە لە گەل کاکلە ی ئیسلام و حوکم و داواکاریه کانی یە که، بابە شیوەیەکی شیاو ناوی لی بنری چونکه خوا زیاتر پێی قایله و لە دلی پرواداران قەبوول تره و زیاتر متووی گیانیانەو لە گەل لوجیکیان دەگۆنجی و چاکتر واتای ویستن دەگەینێ و ئاماژە بەمە بەست و ئامانج دەکا و مراز دەناسینی، چونکه یە کهمین سوودە کانی ناو دیاریکردنی واتاو ناوەرۆکه.

+ ئەگەر بەوردی سەیری واتای زمانی وشە (صوفیگەری) مان کرد لەبنەماوە گەر دانیمان کۆلیه و دەبینین پەیوەندی بە راستیە زاراوێهێ کهوێ نییه نە لەنزیک و نە لەدوور، سەرەرای ئەمەش ئەم ناوە لای پێشینه کان بەناوبانگ نەبوو و بەکار نەدەهات.

+ بەلام هەر که لە دادوەریکردنی میژوو دەستەوستان دەوێستین که بەچەند سەدەیی ئەم ناوێ بەم گروپە لکاند تا گەیانیدی ئێمە.

+ هەر واکە لەوێستانی بەردەوامبوونی ئەم زاراوێه بە دەنگی کز و وشە کهمە کاغمان خۆمان بێ هیژ دەبینین و هەست بەوێ دەکەین که لە ئێمە پەت دەبێ و دەگاتە چەند سەدە دی داهاوو، لێرەدا دەمانەوی بۆ زانست و ویژدان تۆمار بکەین که: دەمارگیری بۆ ناوی صوفیگەری و مکور بوون لە سەر پاراستنی جینی خۆی

نییه، به تاییه تی که بۆمان دهر کهت ره به نه صۆفیه دیانه کان و بووزیه کان و جگه له گاواره کانی تر ئەم ناوه یان لی بووه.^۱

+ ههروا زۆر ستهمه بۆ صۆفیگه ری صۆفیه کان کۆمه لێ راستیی ئیمانی و ئاکاری نمونه یی ته نیا له بهر ناوانانی بهم ناوه رهد بکهینه وه و پشتگوویی بخهین. زیانمهنده ئه وهی ئه بجۆره خو که ستهمکاریانه ده دا به سه ر صۆفیگه ری دا، دوو جار ده سترێژی کردووه، جارێکیان ستهمی له زانست کردووه و جارێکیش ستهمی له صۆفیه کان کردووه، ئایا زانسته که یان زانستی ئیحسان یا زانستی ئیخلاص یا زانستی به ندایه تی^۲ یا زانستی پاککردنه وه (ترکیه) نییه؟ ئایا ئه هله که شی خوایی نین^۳، ئه هلی خوا، زانایان به خوا، ئه هلی یادکردنه وه (ذکر)، خواناسه کان نین؟ خوا ده فهرموی: ﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾، ههروه ها خوا فهرموویه تی: ﴿الرَّحْمَنُ فَسْأَلْ بِهِ خَيْرًا﴾.^۴

+ صۆفیگه ری و په پره وانی به هه ر ناوی ناو نرابن تۆ ئه و ناوه له قورئان و فهرمووده به دی ده کهیت، ناوه که نیشانه ی ئه و گروپه و پسرپریانه بی هیچ ته م و مژو گومانێک.

وشه ی (تصوف) وه که وشه یه کی کولتووری ده مینێته وه و واتای چه ند راستیه کی ئیمانی به ده سته وه ده دات، نا کرێی له بهر واتایه کی پشتگوویی بخهین، ههروه ها نابێ وه ک بلیی ده فیکێ قورئان و فهرمووده یه بزی بکه وینه ده مارگیریه وه و نابێ موسلمان چه زبکا ئەم ناوه ی لی بنرێ دوا ی ئه وه ی خوای مه زن به (مسئل)

۱ ئەمانه ی باسکران جۆرێک له صۆفیگه رییان هه بووه، به لام ناوی (صوفی) یان لی نه بووه و (صوفی) تاییه ته به ئیسلام. (وه رگێز)

۲ سه یری کتیبی (العبودیه) ی ئیبن ته میمه بکه.

۳ سه یری کتیبی (ربانیه لا رهبانیه) ی ئه بوحه سه نی نه دی بکه.

۴ النحل/ ۴۳

۵ الفرقان/ ۵۹

ناوی هیناوه ههروهك دهفرمووی ﴿هُوسَمَّكُمْ الْمُسْلِمِينَ﴾ : خوا ناوی لیئاو
موسلمان. ۱.

داد (الانصاف):

﴿وَأَقِمْوْا لِّلزَّانَةِ بِالْقِسْطِ﴾ به داد گهرا نه بکیشن.

بئ ویزدانه شتی خه لك به سوک دا بنین، به گشتی ئه مهش له گه نه لی بیرو باوه و
گو مانه وه سه ره هه لده دا، ئه وه ی خه لکی به پاك و بئ تاوان تیده گا پیوسته به
توندوتیزی حسبیان له گه ل بكاو لییان بیچینه وه، ئه گه ره کیکیان هه له یه کی کرد
ره خنه ی لیده گرین و، خیر و چا که که ی ره ده که ی نه وه ههروهك چۆن گوناوه
خراپه بمان ره د کرده وه، خۆی و ئه وانی وهك ئه وو په پره وانی و ئه وه ی پی قایله
یا خود ستایشی ده کا یا له گه لی داده نیشتی ره فر ده که ی، خوی گه و ره فرموویه تی
﴿وَأَقِمْوْا لِّلزَّانَةِ بِالْقِسْطِ﴾ : به داد گهرا نه بکیشن. ۲.

به راستی گشتگیری (التعمیم) ناله باره و خوی مه زن به قه د تۆز قالی استه م
له که س ناکا، هیچ زانابه کی ئیسلام ده ستکۆزی قه سابی گونا هکاری حه رام
نه کردوه له بهر گونا هه که ی ئه گه ره به شه رعی سه ری بریی، به لکو ئه وه ده سته ی که
به ئه نگوستیله ی زیر گونا هکاری کوشتی پی حه لال ده بی، پیغه مبه ر ﷺ فه رمانی
رشتنی ئه وه ئاوه ی نه کردوه که میشتی که وتوه تی، به لکو فه رمانی فریدانی
میسه که ی داوه و ئاوه که هه ر شایانی خوار د نه وه یه، ههروه ها فه رمانی نه داوه که
قاپ و قاچاخی گا و ران بشکێنری و جل و پۆشاکیان بسوتینری، به لکو رینگا دراوه
دوای پا ککر د نه وه یان سو و دیان لی وه ربگیری، فه رمانی نه داوه ئه وه قاپه ی سه گ
ده می تیناوه له ناو بیردری، به لکو فه رمانی پا ککر د نه وه ی داوه به خۆل و ئینجا
ئاسایی به کار ده هینری، له شه ر یعه تمان غونه ی ئه مانه زۆرن وه موو ئه وه ده گه یه نن

که له سهر موسلمان پټوښته نه وهی زیان به خشه لای بیاو سوود به خش بهیلتنه وه، به قهده خوی زیانه که لاهری نه ک زیاتر، به پټی توانا سوود به خشه که بهیلتنه وه، وه کو نهو ورچه نه بی که میشینکی له سهر سهری خاوه نه که ی بینی به ردیکي زلی پنداداو خاوه نه که ی کوشت و میشه کش هه لفری، خوا ده فرموی:

«وَأَقِمْوْا لِّلزَّكٰتِ بِالْقِسْطِ»^۱

+ به لای نه مجوره نمو نانه له شریعتی ئیسلامدا زورن، زانایانی ئیسلام پریریان داوه که توبه کردن له ئیسلامدا له تاکه خودیکدا ده بیته چهند پارچه بی، ههروهک گوناھیش پارچه پارچه ده بی، جا چون سزای خه لکانی بدهین به تاوانی کهسانی تر؟ زانایان پریریان داوه نه گهر موسلمان له سهر دوو گوناھ یان زیاتر به رده وام بی و نه گهر توبه ی له یه کینکیان کرد تو به که ی وهرده گیری، خوی گه وره حسیب له گهل زه کات نه دهر ناکات له سهر نویژ نه کردنی نه گهر نویژ کهر بی، سزای ئارهق خوره وه نادا له سهر بهر وژوو نه بوونی نه گهر بهر وژوو بی، ههروهها حسیب له گهل دز ناکات له سهر داوین پیسی نه گهر داوین پیس نه بی، به مجوره تاوان و گوناھیش له تلعت ده بی.

جاری وا ده بی پاداشت و سزا له چاکه و خراپه له که سیك کو ده بیته وه، له سهر چاکه پاداشت ده کری و له سهر خراپه سزا ده دری ههروهک بوخاری له (صحیح) ه که ی ده یگیرنه وه: ((إِنَّ رَجُلًا كَانَ يُسَمِّي حِمَارًا، وَكَانَ يُضْحِكُ النَّبِيَّ ﷺ، وَكَانَ يَشْرَبُ الْخَمْرَ، وَيَجْلِدُهُ النَّبِيُّ ﷺ، فَأَتَى بِهِ مَرَّةً، فَقَالَ رَجُلٌ: لَعَنَهُ اللَّهُ، مَا أَكْثَرَ مَا يُؤْتَى بِهِ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: لَا تَلْعَنَهُ، فَإِنَّهُ يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ: پیاوی ناوی کهر بوو و پیغمبهری ده هینايه پیکه نین و ئارهقی ده خوارده وه، پیغمبه ریش جهلده ی لیده دا، جاریک هینايه لای پیغمبه ر، پیاوی کوتی: نه فره تی خوی لی بی چهند زور ده بیته لای پیغمبه ر ﷺ، پیغمبه ر پټی

فهرموو: نه فره تی لی مه که چونکه خواو پیغه مبهری خوای خوش دهوی.)^۱

ئهمهش ئه وه ده گه یه نی که تاوانباری مه یخۆر و شتی تر، ده شبی خواو پیغه مبهری
خوایان خوشبوئی، خوشه ویستی خواو پیغه مبهری خواش به تینترین بنه ماکانی
ئیمانه، چ جای ئه وه که سهی که حوکم له سهر کۆمه له خه لکیکی زۆر ده دا له زاناو
خواپهرست و زاهد و خواناس و پهروه دیار و رابه ر به هۆی تیکچوونی هه ندی له
وانه ی که سهر به مانه ن، حوکمی گه نده لیبی له سهر هه موویان ده دا، په نا به خوا له و
حوکمه سته مکاره، ده بی خوا هنی ئهم بریاره چه ند له و یزدان و تیگه یشتنی ئیسلام و
زانستی ئاین دوور بی، خوای مه زن فهرموویه تی **لَا نَزْرَ وَازِرَةٌ وَزَرَ آخِرَى**: کهس
گوناهی کهس هه ئناگری.^۲

گروه کانی شی بوونه وه (الخلولیه) و یه کبوان (الاتحادیه) و نادیار (الباطنیه) و
هه ره بی (الاباحیه) که په رسته نه کانیان په کخستووه و ئه وانه ی وای بو ده چن که
حه قیقه ت و شه ریعه ت و دیار و نادیار جیان، هه روه ها ئه وانه ی پیاوچاک (ولی)
به بی گوناوه و له پیغه مبه ر به گه وهره تر ده زانن، ئه وانه ی پروایان به له ناوچوونی
ئاگروه، موسلمان و گاوه له ئه نجامدا به یه کسان ده زانن، ئه مه وه گه لی قسه ی ترو
گه لی چین و تا قمی تر که دژی وشه ی یه کخواپه رستین و، به هۆی دژایه تیکردنی
ده قه چه سپاوه کان له ئاین ده رده چن، ئهم کاره ی وان دلی هیه چ موسلمان ی پی قایل
نابی و ته نیا ده روونی سته مکاری وه ک خو یان ئاره زووی لیده کا تا به ر ئاگر
بکه وی.

موسلمان که بر وای به ئیسلام هی ناوه بو به یه ک زانینی خوای مه زن و
په یه وه ییکردنی پیغه مبه ر ﷺ، بۆیه نابی له پیستزین ده ر گای کوفر و زه ندیقیه وه له
ئیسلام ده ربجیت، ده بی وه لآمی موسلمان بو ئه وانه وه کو وه لآمی ئه وه ئه و تا قمه
یاره ی پیغه مبه ر بی که له لایه ن پیغه مبه ر وه ﷺ فهرمانیان پیکرابوو که گو یه یه لی

۱ سهیری (فتاوی ابن تیمیه) بکه (ب ۱۰، ۸، ۱۶).

۲ الاسراء/ ۱۵.

گه وره ی خوځيان بن، گه وره کهيان فرمانی پيځردن که خوځيان بخښه ناو ټاگره وه، گوځيان: ټيښه له ترسي ټاگر بهر وه پيځمبه عليه السلام رامن کرد، ټيښتا چوڼ خوځماني ټيښه خهين؟ پيځمبه عليه السلام فرموي: ((لَوْ دَخَلُوهَا مَا خَرَجُوا مِنْهَا، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِى الْمَعْرُوفِ: گهر خوځيان بخښتايه ناو ټاگره که لښى دهر نه ده چوون، چوڼکه له چاکه گوځيرايه ټي ده کړى.)).^۱

+ بهائی، ئەو گروپانەی خۆیان خزانده ناو صۆفیه کان و بهمه کرو فیل هه ندی گۆتهی گومانداریان خسته ناو کتیب و وتارو شیعره کانیاں تا پاکانیشیان شیواند، نابێ ئەمه پهردهیی دروست بکا له نیوان ئیمه و صۆفیه به وێژدانه کان بۆ ئەوهی گۆته راست و چهوته کان جیا بکهینهوه و سوودی لی وەرگرین و چاکه کهی بناسین و له خراپه کهی دوور کهوینهوه، ئیبن تهمیمه^۲ - رحمه تهی خوای لی بی - ده لێ: ((هه ندی گروپی بیدعه چی و زه ندیق دراونه ته پالیان به لام به بۆ چوونی صۆفیه لیکۆلهره کان ئەوانه له مانه نین)).

ئىسلام فېرى تيۋىرى دابىرانى ھەق لە بىژەرە كەى و خىر لە بگەرە كەى كردين،
 ھەق و چاكە و خىر بە چاوپۇشين لە خاوەنە كەى ھەق و چاكە و خىرە، ھەرۋەھا
 خراپەش خراپەيە.

ئەو تا حەسانی کورپی ساییت بە قەسیدەیه کی (مطعم کورپی عەدی)
 دەلاوینتەوێه که لە سەر بێڕوایی مردوو و سوپاسی کارە چاکە که ی کردووێه که و
 پەنای پێغەمبەری ﷺ داوێ تا چووێه مە ککە، ئەو پوژەری که قورەیش نەبێشت لە
 (تائیف) بگەریتەوێه، لە شیعەرە کە دا دەلتی:

په نای پیغمبري خوات دا له ناويان تاكو بوونه
 بنده تاجي له بيهيك دهلي و ئي حرام ده به ستي
 هيشتا خوري رووناك له سريان دهر نه كه و توه
 وه كو نه كه له هم موويان به ريز ترو مهن تر بووه

۱ سيرة ابن كثير (ج ۳ - ص ۴۲۷).
۲ مجموع الفتاوي (ج ۱۱ - ص ۱۸).

+ پیغمبر ﷺ له پژوی به دردا فرمووی ((لو كان المُطْعَمُ بنُ عديّ حياً ثم سألتني في هؤلاء الثّني لو هبّتهم له: نه گهر موتعیم کوری عه دی زیندووبایه داوای نهو پژگه نانهی بگردایه همموویانم پینی ده به خشی.))^۱ مه بهستی نهو بهی که تکاکاری نهوی دهر باره ی همموو دیله کانی به دری قبول ده کرد، نه مهش له توله ی نهو چاکه بهی که له گهل پیغمبر ی کرد بوو و له سهر کوفریش بوو.!!!

+ پیغمبر ﷺ ستایشی ثاکاری جاهلیه کانی کرد که بتیهرست بوون، فرمووی ((يا علي، آيةُ أخلاقٍ للعربِ كانت في الجاهلية؟ ما أشرَفها! بها يتحاجزون في الحياة الدنيا: نه ی علی، عهر ب له جاهلیدا چ ثاکاریکیان هه بوو؟ چهند بهرز بوو! بهم ثاکاره وه له ژبانی دنیا هه لس و کهوتیان ده کرد و له سهری مکور بوون.))^۲

له گهل نهو ی پیغمبر ﷺ زه می شیعی ده کرد، به شان وبائی نیو بهیته شیعی هه لگوت و فرمووی ((أشعرُ كلمةٍ تكلمتُ بها العربُ كلمةٌ ليبد: چاکترین وته ی شیعی که عهر ب گوتیتی وته ی له بیده)). به شیوه ی کی تر ((أصدقَ بيتِ قاله الشاعرُ - أصدقَ كلمةٍ قالها الشاعرُ - إن أصدقَ بيتٍ قالتها الشعراءُ: چاکترین بهیت یان وشه که شاعیر گوتوویه تی:)) ((ألا كلُّ شيءٍ ما خلا الله باطلاً: همموو شتی بنی خوا بیهوده یه.))^۳

نه ستایشهش ههر له بهر نهو بهی که گوته که ی له گهل حق و واقع ده گونجی. ههروه ها ستایشی شیعی (أمیة کوری ابي الصلت) ی کرد له گهل پروانه هینانی، پیغمبر فرمووی ((آمنَ شعرُ أمية بن أبي الصلت وَكَفَرَ قَلْبُهُ: شیعی ئومه بهی

۱ سیره ابن کثیر (ج ۲، ص ۱۵۴).

۲ سیره ابن کثیر (ج ۲، ص ۱۶۹) ناماژه ی پنی کرد که فرموده یه کی غه ربه.

۳ گپرانه وه کان هممووی له (صحيح مسلم) ه (ج ۱، ص ۱۷۶۸) کتبی شیعی.

بروای هینا و دلی بروای نه هینا.))^۱، کوفره که ی ئه و پئغه مبه ر ﷺ ی قه ده غه نه کرد له وه ی که ستایشی شیعره که ی بکات، چونکه ئیمان و یه کخوایه رستی له شیعره کانیدا شه پۆلی ددها، له (صحیح) ی موسیلم هاتوه ((وَكَاذِبُنْ أَبِي الصَّلْتِ أَنْ يُسْلِمَ: هِنْدِي نَهَابُو ثَوْمَهِيَه مَوْسَلْمَان بَيْتِ))^۲

له کۆتاییدا : ئایا ئه و غووانه ی که هینامانه وه بۆ گێره شیۆینه کان سه لمی نه ر نین که و یزدانی هه بی و په ی ره ویی رینگه ی به و یژدانه کان بکا ؟!

﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾: ئایا فه رمان دده دن که خه لک چاکه بکه ن و خو شتان له بیر ده که ن ؟!

+ گه ر ئیمه داوای په ی ره و یکر دن له خه لک بکه ی ن و خو شمان په ی ره و ی نه که ی ن، که واته ئیمه چ ی ن ؟ ئیمه زانی مان که بی لایه نی له گه ل ده قه کان و ئه وه ی له پێش ی نان وه ر گ ی را وه نییه، یا په ی ره و ی کر دن یا خو ب ی ده په ی دا کر دن، پله ی مام نا وه ند ی له م نیوانه دا نییه و ناو به ره له نیوان ته م دوو حا له دا نییه و ئه عراف له نیوان به هه شتی په ی ره و یکر دن و دۆزه خی ب ی ده کر دن نییه، یا بۆ لای ئه وانه، یا بۆ لای ئه مانه.

خوای گه وه ره ده فه رمو ی: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾: ئه ی ئه وانه ی برو اتان هینا وه وه کو ئه وانه مه ی ن که گا ور بوون. ^۴ ئا کار ی گا وره کان ئه وه یه، که له لای دو ژمن یان دان به حه ق و خ ی ر دان ی ن، هه ر له به ر ئه وه ی دو ژمن یانه، هه ر چه ند ئه گه ر بشزانن، که دو ژمنه که یان هه ند ی له سه ر حه قه.

خوای گه وه ره ده فه رمو ی: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصْرَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾: جو له که گو تی ان

۱ سیووتی له (الجامع الصغير) هیناوتی (ج ۱، ص ۴).

۲ سه بری (صحیح مسلم) بکه (ج ۱، ص ۱۷۶۸).

۴ آل عمران / ۱۵۶

۳ البقرة / ۴۴.

دیانه کان له سهر هېچ نین، دیانه کانیش گوتیان جوله که له سهر هېچ نین، ههر دوو لایان کتیبی ناسمانی ده خویننه وه. ^۱

ههروه ها خوای مه زن ده فهر موئ: ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾: ههر چه نده له دله وه پروایان به نیشانه ی ثایه ته کان هه بوو، به لام له رووی سته مکاری و خو به زل زانینه وه ټینکاریان ده کرد. ^۲

+ پروادار شایانی ته وه یه خوو به ناکاری قورشان بگری، نه که به ناکاری گاوه کان، قورثانی پیروز له باسکردنی ثاره قیش داد گهر بووه که ده فهر موئ: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ﴾: ټی محه ممد ^۳ له باره ی ثاره ق و قومار پر سیارت لیډه که ن، بلنی تاوانیکی گه وره یان پیو هیه و هندی سودیشیان بو خه لکی هیه. ^۴، له گهل ته وه ی ثاره ق (دایکی گونا هه کانه) به لام سوده کانی دیاری کردووه، ټینجا حه رامکردنی هه لېژاردووه ﴿وَإِنَّهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾: گونا هه کانیان له سوده کانیان گه وره تره. ^۵.. ههروه ها گاور بوونی فیرعه ون و داوای خوا یه تی کردنی له ته رازووی ریز گرتنی دانه به زاند و فهران درا که به نه رمی قسه ی له گهل بگری و به کونیه بانگ بگری: ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لِّنَا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى﴾: جا به نه رم و نیانی قسه ی له گهل دا بکه ن به لکو بیر بکاته وه یا له خوا بترسی. ^۶، گوتی: به کونیه ^۷ بانگی بکه ن، پنی بلین: ټی باوکی (مړه). ا. ه.

۳ البقرة / ۲۱۹: مه به ست له سود ته و قازانجی که له بازار گانیه که ی به ده ست دیت، به لام خواردنه وه ی به ته وای زیان به خشه، بو زانین خواردنه وه ی و بازار گانیه که ی به پنی قورشان و فهرمووده حه رame.

+ ئای ئەو كەسانەى كە دوژمنایەتیی ئەم ناوەو ئەهله كەى دە كەن چەند دوورن لە ئاكارى قورئان هەر كە پشت لە كۆمەڵە راستى و زانستى دە كەن، كە تايبەتن بە صوفىيە كان و لە جەرگەى ئىسلام هەلقولاون و كاكلەى ئەون، ئەمەش لەبەر ئەو یە كە بى ئاگان لە هەندى لایەنى شەرىعەتى ئىسلام و داواكارىيە كانى، یا لە راستىيى زانستە كانیان نە گەشتوون و بە جۆرە كىنايەو وەر گرتن و خوازە، یاخود بەلقە كانى روونىيى و رەوانىيى و واتا بىيىيى تىگەشتوون. ئەم هەردوو نەزانىنە دوژمنایەتیان لى دە تەكىتەو هەروەك خواى گەورە فەرموویەتى: ﴿فَسُوا حَظًا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ فَأَعْرَبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ﴾ : هەندى لە ئامۆزگارىيە كانیان لەبەر بردهو، جا لەبەر ئەو تاروژى بەپابوونەو دوژمنایەتیمان لە نىوان دىانە كان سازدا!..^١

+ ئەوانەى بە ئاشكرار راستەو خۆ سىيە كى ئىسلام بە دىواردا دە دەن، ئەوانە لە هەموو كەسى زىاتر دوژمنى ئەوانەن، كە گرنگى بەم سىيە كە دە دەن كە (ئىحسانە)، ئىحسانىش ئەو یە: تۆ خوا پەرستى وەك ئەو ی كە بىيىنى، گەر تۆش ئەو نە بىنى ئەو (خوا) تۆ دە بىنى، ئىحسان یە كى كە لەو سىيە بنەمايانەى كە لە فەرموودە یە كى جبریل هاتووە ((هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ: ئەمە جبریلە و هاتووە ئاینە كە تان فیر بكات)).^٢

+ موسلمان پرسیار دە كە گەشتە راستى ئىحسان چۆنە؟ كام لە زانای موسلمانە كان ئەم راستىيەى زانیو و لەرووى زانست و فیر كردن و رینگا و حال و چەشتن گرنگى پىداو؟! یاخود قەسەى لە سەر كردوو و ئاماژەى پىداو و لە دە ورو بەرى هاتوو و چوو و تەمەنى خۆى لە پىناو گەشتندا چواندوو؟!

ئەگەر ئاكار چا كى خیرى دنیا و پوژى دوايى برد، كىن ئەوانەى گرنگىيان بە زانستى ئاكارو پا كەردنەو ی دەروون و لى پرسینەو ی داو و چەندە ها دانراویان

له سهر داناووه و ئهم زانسته و تېورييه كانى و بنه ماكانيان پاراستوووه و لهم لايه نهووه ده ست پيشخهريان كردووه. زانسته كه يان شتى روت نه بووه، به لام چاترين ئاكارو ته و او ترين ته دگاريان هه بووه و چهنده ها نهووه و ميلله تيان له سهر ئهمه پهروه رده كردووه. له ههر گوره پاني ده ستيان پى گه يشتبى شور شيكى كومه لايه تيان له سهر ئاكاره بۆگه نه كان ناوه تهووه و چهنده ها كومه لگاوه ميلله ت و گه لان گورانيكى ئاكاريان ليو به رپا بووه.

+ پيغه مبه ر عليه السلام جياوازي كرد له نيوان ئايندار و ئاكاره كهى، فهرمووى: ((إِذَا أَتَاكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ دِينَهُ وَخُلُقَهُ فَرَوْجُوهُ: ئه گه ريه كى هاته لاتان، به تان و ئاكارى قايل بوون ژنى بده نى.))^۱ چونكه ههموو ئايندارى ئاكارى چاك نيه، نه به خوا ههموو خاوه ئاكارى كيش ئايندار نيه.

+ ئه گه ر هاوبهش په رستى له و كه سه دا ديارو ناديار بى، كى له زانا كانى موسلمان له و هاوبهش په رستيه كوليوه تهووه و لى ورد بووه تهووه، كه له خشپه و ميرووله نه يتره له گه نه لكردى ئيخلاص و لاريسى دلى برودار له ويست و مه به ستى، كه بينى خواى مه زنه، ئه و زانا يانه كين، كه له زانستى ئيخلاص و سيفه تى موخليس كه كان دانراويان ههيه؟ ئه وانهى كه خواى مه زن له باره يانه وه ده فهرمووى: **يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ**: به يانى و ئيواران په زوهر دگاري خويان بانگ ده كه و قايل بوونى ئه ويان دهوى.^۲

+ ئه گه ر برودار ته نيا به نويزى گويدىرى (خاشع) سه رده كهوى، ئه دى ئه وانه كين كه گرنگى به زانستى گويدىرى (خشوع) و چونه تى وردبوونه لى ده دن و له ههموو ختوور اتىكى خافلبوون له خوا له خويان ده پرسنه وه، ههروهك چون زانا كان له تهر ك كردنى بنه مايه كى نويز ده پرسنه وه و؟ هه ر چى هه يانه ده به خشنه وه بۆ ئه وهى ركه ته نويزىكى پر گويدىرى ئه نجام بده ن، كه ته نيا خويان له گه ل بى.

۱ ترمزى و بن ماجه و حاكم گيرايانه تهووه ههروهك له (الجامع الصغير ج ۱، ص ۱۶) هاتووه.

۲ الكهف/ ۲۸.

+ دوايي ٿيو ڪڙمه ٿي ٿو ممه تي ٿي اسلام ڪي به بهرده واميوني ياد ڪرندو هئو
خوابه ناوبانگه و بهم په رسته سوو ڪه ي له سر زمان و گران له تهرارزو و
وخوشه ويست بزره همان و ره ها له کات و شوين و حالي مرؤف^۱ ناسراوه، ٿم
ڪڙمه ٿه په پره وي پيغه مبهريان^۲ ڪردوه چونكه ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَذْكُرُ
اللَّهُ ﷻ عَلَى كُلِّ أَحْيَانِهِ))^۳، ٿي له قورٿاني پيرزو و فره موده ي پيغه مبهريان^۴ چهند
هاني ياد ڪرندو هئو داوه، ٿي فزل و پاداشت و تايه تيه ڪاني (سيفه ته ڪاني) چهند
مه زنه؟!

ٿه گهر ٿيمه زانست و گوته و دانراوي ٿيو ڪڙمه لانه مان له فره هنگي ٿي اسلام
به درناو، له ڪتيب خانه ي ٿي اسلاميمان لابرده، هر له بهر ٿيو هئو ده دري ته پال ٿيو ان،
ڪوا بر يتيان له دانراوه ڪاني ٿي اسلام و ڪلتوره ڪه ي؟!

ٿه گهر ٿيو ڪڙمه لانه مان له ژياني موسلمانان ڪان و ميژوويان و بزوتنه هئو
جا ڪسازيه ڪان و داوا ڪرندو خوايه ڪان دوور خسته هئو، ٿه دي په پره وي ڪي بڪهين
و به دواي ڪي بڪهوين له جي به جي ڪردي گه له ده قي ڪي قورٿان و فره موده ڪه له سر
ژياني خويان ٿه بنجاميان داوه، ڪڙمه ٿه ده قي ڪي زيندو و بوون له سر زهوي
دهر وڻستن.

ده بي ڪه سي هه بي جيگرو بر يتي ٿيو ان بي بناسيني؟!

چهند راسته گوته ي شاعير له وانه ي ڪه سر زه نشتي صوفي ڪانيان ڪردوه و
زور دووره له په پره وي ڪردي، ڪه ده ٿي:

أَقْلُوا عَلَيْهِمْ لَا أَبَا لِأَيِّكُمْ مِنْ اللَّوْمِ أَوْ سَدُوا الْمَكَانَ الَّذِي سَعَدُوا

+ ٿه گهر سه لينرا ڪه هيج شتي وهر نه گرین گهر له گه ل ناوه پو ڪي ده ق يه ڪ

۱ ياد ڪرندو هئو (زيڪر) ته ٺه له سي حالت قه دهغه ده ڪري: له ڪاني چوونه ٿاو ده ست، له ڪاني
جو تبون، له شوني پيس.

۲ الجامع الصغير (ج ۲، ص ۱۱۷)، موسليم و ٿه بو داود و ترمزي گيراويانه هئو. ا. ه.

نه گريته وه، نه وال له کار خستنی دهقه کان له ناوهر وړکی دهق نیسه، ئېن تهیمه
گوتوویه تی (نه وهی ریباری یه کی له زانا کان یا زاهید و خواپه رسته کان له ریباری
یارانی پیغمبر ﷺ باشتر بزانی، نه وه هله ی کردووه و گومراو بیدعه چیه.^۱

په ناگه ی هیژ:

خوا ی گه وړه له سهر زمانی حه زره تی لوط فهرموویه تی:

﴿لَوْ أَن لِّي بِكُمْ قُوَّةٌ أَتُؤَاوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾: ته گهر له بهر انبهر ئیوه دا هیژو
توانام هه بوايه یا پشتیوانیکی به ټینم هه بایه ده تان زانی چیم لی ده کردن.^۲

پیغمبر ﷺ فهرمووی ((وَرَحْمَةُ اللَّهِ عَلَىٰ لُوطٍ، لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَىٰ رُكْنٍ
شَدِيدٍ- يَعْنِي اللَّهُ ﷻ)): ره حمه تی خوا له سهر لوط بی به راستی هانی بو پشتیوانیکی
گه وړه برد و اتا: په وړه درگاری مه زن)).^۳

+ په ناگه ی هیژ لای صوفیگه ری، ره گی زانسته کانیان و بنه ماکانی له قورئان و
فهرمووده یه، نه ټنی تاییه ټیټیان له یاد کردن و په پره ویکردنه.

+ له قورئانی پیروژدا بیرو باوهر و حوکم و ټاکار هه یه، زانا کانی یه کخواپه رستی
تایه تن به بیرو باوهر، زانا کان (فقیه) تایه تن به حوکمه کان، صوفیه کان تایه تن
به ټاکاره کان.

له قورئانی پیروژدا یاد کردن و هزر و گهران و زوهد و ئیخلاص و ئیحسان هه یه،
صوفیه کان گرنگیان پیدان و پیدان له سهر داگرت، تا بوونه تایه تن پیدانه وه.

+ له قورئانی پیروژدا باسی روزه کانی خواو نیشانه کانی خواو نیعمه ته کانی خوا

۱ مجموع الفتاوی (ج ۱۱، ص ۱۵).

۲ هود / ۸۰

۳ تفسیری ئین که ئیر لای ټایه تی ناوبراو.

کراوه،^۱ صوفیه کان گرنگیان بهم لایه ن داوه، به مجوره چى بۇ قورئانى پیرۆز ده گوترى بۇ فەرموده کانى پیغمبریش ﷺ ده گوترى.

به لام په ناگه ی هیزی ئەم کۆمه له و نهینى تایه تیتیه که یان بۇ بهرده وامی یاد کردن و هاورییه تی راست و وردی په پیره ویکردن ده گه ریته وه .

+ یاد کردن هینده سودی ههیه که له ژماره نایهت، (ابن القیم)^۲ له سه د سوود زیاتری نووسیوه و له سودی دهیه میندا ده لئى: یاد کردن چاو دیری به یاد کهر ده به خشی، تاده یخاته دهر گای ئیحسانه وه و خوا ده پهرستی وهك ئەوه ی بیینی، ئەوه ی له یاد کردن خافل بی ریگه ی به پایه ی ئیحسان ناکه وی، وهك چۆن دانیشوو ریگه ی به گه یشتنه وه مال ناکه وی.

+ ههروه ها له دوازه مین و سیزده میندا ده لئى: یاد کردن نزیکى له خوا به یاد کهر ده به خشی، نزیکه که ی به پی یاد کردنه که یه تی و دهر گایه کی گه وه ی خواناسینی بۇ ئاوه ژۆ ده کری، هه ر چه نده یاد کردنه وه ی زیاتری ناسینی زیاتر ده بیئت.

+ له سوودی چل و دووه مدا^۳ ده لئى: یاد کهر نزیکه له یاد کراو (الله)، یاد کراو به نزیکى و ویلایهت و خوشه ویستی و سه رکه وتن له گه لیه تی، وهك فەرموده ی خوای گه وه: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾: خوا له گه ل ئارام گره کانه، ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾: خوا له گه ل بر واداره کانه، ﴿لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾: مه تر سه خوا له گه لمانه، یاد کهر به شیکى زۆرى له م له گه لبوونه دا ههیه ههروهك له فەرموده ی قودسی هاتووه ((أَنَا مَعَ عَبْدِي مَا ذَكَرَنِي وَتَحَرَّكَتْ بِي شَفَاةٌ مِنْ لَهْ گه ل به نده ی خوّم تا یادم ده کاته وه و لیوه کانى به ناوی من ده جوولئى))، له فەرموده یه کی تر هاتووه ((أَهْلِي أَهْلُ ذِكْرِي وَأَهْلُ مُجَالَسَتِي)): کهس و کارم

۱ سهری (الفوز الکبیر) ی شاولی الله ی ده هله وی بکه، ل ۲.

۲ کتیبی (الوابل الصیب) ص ۶۶۳ له سووده کانى یاد کردن.

۳ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۳۹۲.

ئەوانەن كە يادەم دە كەنەو ەو لە كۆرە من دادەنیشن.))

+ گوتی: ئەو لە گەل بوونە ی بۆ یاد کەر (ذاکەر) پەیدا دەبێ لە گەلبوونیکە هیچ شتی پێی ناچی و زۆر لەو لە گەلبوونە تاییەتی ترە، کە بۆ چاکە خوازو لەخواترس پەیدا دەبێ. جۆرە لە گەلبوونیکە هیچ دەرپرنی تێی ناگا و هیچ سیفەتی وەرناگری، تەنیا بەچەشتن فێردە کری و جی خلیسکی پێیە کانه، ئەگەر بەندە نەیتوانی جیاوازی لەنیوان کۆن و تازە پەیدا بوو و خواو بەندەو داهینەر و داهینراو و خواپەرست و پەرستراو بکات. اه.

+ یادکردن ئەو گۆشە بەتوانایەیه کە صوفیەکان لەسلوکیاندا پەنای بۆ دەبەن، چونکە بنچینەی هەموو مەقام و حال و چەشتن و سۆزو زوهد و ئیخلاص و چاودێری و بینین بە دل و ناسین و ویلايەت و پیشبینی و تاییەتییە کە، هەر ئەو پەنگرو ئاگری خۆشەویستی لەدلان هەلە کەو گەرماتی پەپرەویکردن بەدی دینی، بەهاورپێیەتی فیری رویشتن بەرەو یاد کراو دەبێ کە خۆای مەزن و بالایە.

+ پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ تَدْرُمُونَ عَلَى مَا تَكُونُونَ عِنْدِي، وَفِي الذِّكْرِ، لَصَافَحْتَكُمْ الْمَلَائِكَةُ عَلَى فُرُشِكُمْ وَفِي الطَّرْقُلَتِ...: سۆیند بەو هی گیانی منی لە دەستە ئەگەر بەر دەوام دەبن لەسەر ئەو شێوێهێ کەلای منن و لەیاد کردن، فریشتەکانی خوا لەسەر نوین و رینگاو باننان دەستان دەگوشن))^۱.

خۆای گەورە فەرموویەتی: ﴿وَأَصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُمْ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ: تۆ هەر لە گەل ئەوانە بە کە سەبەینەو ئیوارە بۆ دیدەنی خوا لە نزادان و چاوەوانە هەل مەبوێرە.﴾^۲.

بەلام لە پەپرەویکردندا ئەوانە لەسەر رێبازی کۆری عومەرین ﷺ کە لەبارەیهو

۱ موسلیم گێراتیەو... هەروەك لە (مشكاة، ج ۲، ص ۷۰۱).

۲ الکهف / ۲۸

گوتراوه: که سهیری کورپی عومەر بکهیت له کاتی پهیره ویکردنی پیڼه مبهړ ﷺ دهلیتی: ئەمە شیتە. ! ئەو نه عیم له (الحلیة) دا له نافع ده گیر ته وه و ئەویش له کورپی عومەر ﷺ: کهوا کورپی عومەر له رینگه ی مه ککه دا له سەر پشته و لاخه که ی سهری شۆر ده کرده وه به لکو پینی و لاخه که ی بکه ویتنه سهر پینی و لاخی پیڼه مبهړ ﷺ.

له باره ی مکور بوونیان له سهر پهیره ویکردن به وه ناسرا بون که کار به فرموده ی لاوازی ده کەن، ئەمە تایه تیتی ئەم کۆمه له یه و خەوشیک نییه لیان، چونکه جگه له وان کەس ئەم توانایه ی نییه. ئەوه ی دلتیا بوو له وه ی که فرموده که لاوازه توانای کار پیکردنی نییه، داوای ناکات، چونکه به گشتی کاروباره شهرعییه کان له سهر دهرونی مرؤف قورسن، جا ئەگەر فرموده ی لاوازی تیکه وت ئەوا بیانووی واز لیهێنانی له گەل خۆیه تی، ته نیا کار به فرموده راسته کان ده کا. له راستیدا ته نیا دلدار ی جۆشگرتوو توانای کار کردنی به فرموده ی لاواز هیه هەر که ئاگری دولبهری بۆ دهرده کهو ی بۆی ده چی، ههروهک یه کێ له شایه ره کانیا ن ده تی:

ئەوا تاریکی شهو هات، ئاگریان برووسکه ی دا
شایه ره خۆی بێزار بوو، رابه ریش سهری شیوا
که تی راما م بهوردی، به هاو رپیه که ی خۆم گۆ
ئەم ئاگره ئاگری، له یــــلا به ده بۆی بــــرۆ

ئەوانه لایان وایه (فرموده یه کی پیروژه)، خۆی له خۆیدا لاوازی شه، به لام لاوازیه که ی په یوه ندی به خۆشه ویسته وه ﷺ نه پچرا وه، گەر وانە بێ ده یانگوت هه لبه سته یه (موضوع).

صوفیه کان خه رمانیکی مه زنیان له و فرموده لاوازانه ی که ده درینه پال

پیغمبر ﷺ پارسووه و له گوته و ههسو کهوت و کرده و کانیاں په پره و بیان ده که ن^۱، نه مهش په کیکه له په رجووه کان (معجزات) ی ئیسلامی نه مر و ته و او بی پیره و ایه تی محمه دی و چاکی ئی هم میلله ته، چونکه کاملبوونی ئاین به کامل بوونی پیره و یکردن و ته و او بی نیعمه و راستی قایل بوونه، ههروه که خوا ده فهرمووی: ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾: نه مر و ئاینم بۆتان کامل کردو نیعمه تم به سهرتان ته و او کردو قایل بووم به وهی ئاینان ئیسلام بیت^۲.

+ ههروه ها په پره و ی کردنی ئی هم فهرموودانه له راستی خوشه و یستی پیغمبر ﷺ و ته و او بی لیووردنه وه هاتوو، خوا فهرموویه تی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾: نه ی پیغمبر ﷺ بیان بلئ: گهر ئیوه خواتان خوش ده وئ، په پره و یم بکه ن، خوا خوشتانی ده وئ و گوناوه کانتان ده بووئ، خوا لیوورده و دلسوزه^۳.

کار کردن به فهرمووده ی لاواز جوړه پارسووه ی راست و قورئانی پیرۆز، وه کو پاریز گاریکردنی سونه ته کانه بۆ فهرزه کان. له بابته تی نوێژدا زانا کان گوتوویانه: سونه تی پیش نوێژ ته ماعی شهیتان ده پری و دواي نوێژ بۆ پر کردنه وه ی که م و کورپه کان. له م باره وه شیخ عبدالقادر (وه بهر میهری خوا که وئ) له کتبی (الغنية) له کوتایی کتبی ئاداب، که فهرمووده ی لاوازي زوری تیدا به

۱ ئیمامی نه وه ی له (اذکار) ل ۷ گوتوویه تی: زانا فهرمووده ناسه کان و شهرع ناسه کان و هیژ گوتوویانه: و اچاکه و دروسته له کاری چاک و ره غیبت پیدان و ترساندن کار به فهرمووده ی لاواز (ضعیف) بکری گهر هه له ستر او نه بی، به لام له حوکمه کانی وه کو حه لال و حهرام و کرین و ماره برین و ته لاقدان و شتی تر ته نیا کار به فهرمووده ی راست یان چاک ده کری، به لام گهر له فهرمووده ی کی لاواز (ضعیف) هندی کرین و ماره برین چاک نه بوو، و اچاکه وازیان لی بهیتری به لام وازه ئانه که پیوست نابئ. ا. ه.

۲ المائدة/۳

۳ آل عمران/۳۱

فهرمويه تي: پيوسته مروث همو دابو نه رپته کاني ده ستنوړ و نوړ و کرپن و فروشتن
پاريزی. له شیکردنه وهې نه وه دا گوتويه تي: نه گهر مروث واز له ناداب بينی شه پتان
ته معاي له سوننه ته کان ټينجا له فهرزه کان دوايې له ټينجلاس و ټينجا له
دلنبايي (يقين) ده کات. ۱... ۱. ۰. ۰.

شيخ عبدالقادر و ئيسلام :

هر که ناوي ريبازه کي ديت، ناوي نه ویش ده بریت، له هر شویني ريبازه که ي
بلاو بوو بښه وه و ناوبانگي دهر کردبي ناویشي بهم شیويه بلاو بوته وه، ناوبانگي
صوفیه تبه که ي به سر ناوبانگي زانستیه کهيدا زاله، که سیتی په روه ده بیه که ي
به سر که سیتی فیږ کردنه کهيدا زاله، هیږي که سیتی که ي له بلاو کردنه وه ي ټاین
و ټاموژ گاري کردني موسلمانان- به گشتي و تايه تبه وه- دياره، ټاموژ گاريه کاني
به تواناو ده سولات بووه، کم کهس هه بووه به ده گمهن، که تواناي گوینگر تیان
بووې، شیخ- رحمه تي خوي لي بي- خوي هه ستي به مه کردووه و گوئی لي بگره که
ده لئ: ناشیرینیه کم هیه که بو ټایي خوا ده گه رپته وه، به ده ستيکی زبري پاک
په روه رده کراوم.^۲

+ له بهر نه وه نه و ټاموژ گاري که ريکی ناوي، که به نو کته يي خه لکی بښته
پیکه نين، يان قسه يه کی ناوي، که دلان پنی بکړته وه، به لکو ده يه وئ به و شوی
قورس له سهریان بدا، ده فهرمووي: ((هاوار بو تو، له شوي نه داده نیشی و
ټاموژ گاري خه لکی ده که يت و جاله نيوانياندا پښه که ني و حه کايه تي گالته
ټاميزيان بو ده گيرپته وه، بېگومان سر ناکه وئ و سهر ناکه ون، ټاموژ گاري که ر
ما موستاو په روه دياره، گوینگره کان وه کو ساوان، مندا ل به توندوتيزی و گرزی
فیږ ده بې، تا که يان نه ي، که خوا پښداون به هیمنی فیږ ده بن)) ۱. ۰. ۰.^۳

۲ الفتح الرباني، ص ۲۶ .

۱ ج ۱، ص ۲۱۵ .

۳ سرچاوه ی پيشو، ل ۲۳۶ .

له گفتوگوزیه کانی له گهل خه لکیدا توندو تیژییه که ی به دیار ده که وئی، گوئی لی
بگره له کۆری (۲۹) له (الفتح الرباني) دا ده لئی: دوو پرووه کان گوئیگرن ئه ی
ئه وانه ی هاو بهش بۆ خوای مه زن پهیدا ده که ن، هیچ دهنگو باسیکتان له خواو
پنجه مبهری خواوه بۆ نه ها تووه، موسلمان بن و په شیمان بینه وه و دلسۆز بن له
کرده وه کانتان ... هاوار بۆ تۆ تۆ هاو بهش پهیدا که ری و دوو پرووی ونیسک ئاسای
و بنی باری و زندیقی، هاوار بۆ تۆ خۆت له سه ر کئی هه لده کیشی، له سه ر کئی
﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾^۱ هه زۆری بهم وشانه ئامۆزگاری
خه لکی ده کرد.

+ شیخ (رهزای خوای لیئی) باوه ری به ئیسلامه تی خۆی هه بوو، شوین پیی
خۆی تییدا ده زانی، ههروه ها پایه ی خۆی لای خوای گه و ره ده زانی، که دلی
بینگر دبی ئیلهام و راستی دنیایی ده کرده وه، بۆیه ده بیی ده لئی: ((ئه ی پۆله: بمکه
ئاوینته، بمکه ئاوینته ی دلت و نه نیت، ئاوینته ی کرده وه کانت، لیم نزیک به وه تۆ
ئه وه ی له ده رونی خۆت ده بیی گه ر لیم دوو ر بنی ناییی، گه ر له ئایینت
پنویستیت هه بوو وه ره لام، من له ئایینی خوا مه رایت بۆ ناکه م دنیات له
ماله وه دانی و لیم نزیک به وه، من له سه ر ده ر گای پۆزی دوا یی وه ستاوم، لام
راوه سته و گویم لیبگره هتد))^۲.

+ غیره ته ئیسلامیه که ی به ره و بالایی و سه ر که شی ده چوو له دلی موسلماندا
به رگری له ئیسلام ده کردو پیی ده گوت: ((هاوار بۆ تۆ کراسی ئیسلامت دراوه،
شمه کی بپروات گلاوه. تۆ رووت و قووتی، دلت نه زانه، نه نیت لیله، دلت بۆ
ئیسلام نه کراوه ته وه، هه ناوت کاوله و روو که شت ئاوه دانه و لاپه ره کانت په شه،
ئه و دنیایه ی تۆ خۆشت ده وئی به جیت دیلی، گوپ و پۆزی دوا یی بۆت دین،
ئاگات له کار و فه رمانت بنی...))^۳.

+ ههروه ها زۆر دلسۆز بوو له سه ر موسلمانه کان و به هیوای ئه وه بوو، که

۱ الفتح الرباني، ل ۱۰۰.

۳ سه ر چاوه ی پیشوو، ل ۲۳۶.

۲ سه ر چاوه ی پیشوو، ص ۲۶.

بتوانن هه موویان پزگار بکات و ده فەر مووی: ((به پیر تانه وه دیم، بۆ خوا لی تان
 وهرده گرم، گهر له رووی رهحمهت و دلسۆزی پیتانه وه. بمتوانی بایه له گهل هه موو تان
 ده هاته گۆر و وه لامي فریشته کانم ده دایه وه)).^۱

+ زۆر له له ناو چوونی ئیسلام و میلله تی ئیسلام و ئاکاری ئیسلام ده ترسا،
 گوینی لی بگره ده فەر مووی: ((ئیسلام ده گرینی و په نادەبا، له بهر ئه و تاوانبارو
 فاسیق و گومراو بیدعه چی و زۆردارو ده مامک له سه ره سهر قۆزی بن ئا ئۆز
 به چه پۆک له سه ری خۆی ده دا، سه گ ئا گاداری و پاسه وانیی خاوه نه که ی ده که تات
 له راو کردنی و کشت و کالی و مه رو مالاتی و ئیشکگری ... داخو ئیوارئ
 تیکه یی یا چه ند تیکه یی یاشتیکێ که می ده داتی، تو له نیعمه ته کانی خوا ده خۆی،
 لیی تیر ده بی و ئه وه ی پیویسته نای ده یتی، مافه که ی جیه جی ناکه ی، فه رمانی ره د
 ده که یته وه، سنووری نا پارێزی)).^۲

+ غیره تی شیخ له سه ر ئیسلام و موسلمانه کان و ئهم دلیرییه ی له سه ر ئایینی
 خوا و ئه و ره به رزییه ی له چاک کردنی خه لک، که له خۆی و شاره که ی- پایته ختی
 جیهانی ئیسلامی- ره تی داو گه یشته هه مو و لاتی ئیسلام و ئایینی ئیسلام و سوور
 بوو له سه ر رینماییکردنی ناموسلمانه کان. وه ک بلی ئه و هیوا و ژان و ژواره و ئه و
 نیاز پاکیه بۆ چاک کردنی خه لک وای کرد، که به رده وامي بداته داوای
 به ره و خوا چوون و مانه وه ی ناوی به درێزایی پۆزگار، چونکه هه ر ساختمانی له
 سه ر ناوی خوا بنیات بری و به راستی و دلسۆزی بۆ رووه پیرۆزه که ی بی ت بیگومان
 به رده وامه، خوا ده فەر مووی: ﴿وَإِذْ رَفَعُوا إِلَهُهُمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ
 رَبَّنَا فَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ : کاتی ئیبراهیم و ئیسماعیل پایه کانی
 ده عبه یان داده ناو ده یان حوت: خوا به ته م حزمه ته مان لی وهر گره به راستی هه ر
 تو گوئی بۆ پارانه وه ی خه لک را ده گری و به رازی نه ینی هه موو که س زانا و
 ئا گای.^۳

۲ سەرچاوه‌ی پێشوو، ل ۳۰۱

۱ الفتح الرباني، ل ۲۹۷

۳ البقرة / ۱۲۷

شیخ عبدالقادر و نامۆزگاریی :

له دانراوه کانی شیخدا بهزۆری باسی کۆره نامۆزگارییه کانی ده کری، له کتیی (الغنية)^۱ چوارده کۆری ههیه له (۶۴۶) لاپه ده دا، له کتیی (الفتح الرباني) شهست و دوو کۆری تیدایه له (۳۰۰) لاپه زیاتر.

+ له زۆربهی نامۆزگارییه کانی پێ له سهر کردهوه کانی دل و کاروباره ئیمانیه کان و دنیایی بوون و دلبۆزی داده گری، که بنچینهی ئاین. ئین تهیمه - رهحهتی خوی لێ بێ - له سهره تای (کتاب علم السلوك)^۲ دا ده لیت: ئه مه چه ند گو ته یه کی کورته له کردهوه کانی دل - که پێیان ده گو ترئ حال و مه قامه کان - که بنچینهی ئیمان و ده ستووری ئاین، وه کو خو شه ویستی خواو پیغه مبه ر، پشت به ستن به خواو ئیخلاسی ئاین بو ئه و، سو پاس کردن بو ئه وو ئارامگرتن له سهر پر یاری و ترسان له و و تکا کردن له و، له گه ل ئه وه ی به دوا ی ئه وانه دا دی ده بیژم: هه موو ئه م کرده وانه له سهر خه لک پیوستن، که له بنه رده دا فه رمانیان پێکرا وه به پێی ریککه وتنی ئیمامه کانی ئاین .. اه.

+ پێشتر گوتمان شیخ - رهحهتی خوی لێ بێت - توانا و هیزیکی وای درابویی له نامۆزگاری کردن، که به که م له و که سانه درابوو که له کۆری یاد کردنه وه دا ئه م گرنگیه ئه بنجام ده ده ن، تۆ له هه موو په ره و لاپه ره یه کی کۆره نامۆزگاری له سنی بنه ماوه هه لقولا وه، که که سیته مه زنه که ی له سهر به نده و گیانی پرۆزی پێی پابه ند

۱ ئه م کتیه لم دوا ییه دا مامۆستا فرج توفیق الولید پروفیسۆری یاری ده ده ر له کۆلیژی شه ریه ی زانکۆی به غدا ساغی کرده وه و سو و دیک ی زۆری به کتیه که و خو ینه رانی گه یاند - خوا پادا شتی خیری بداته وه -، گه لێ شتی بو زانست خوازه کان زیاد کرد، سه ره رای ده ستیشان کردنی فه رموده کان و ژماره دانانی ئایه ته کان، ژياننامه ی که سیته کانی نوو سیوه و ناوی هه ندی به لگی حو که م کانی هینا وه و وشه غه ربیه کانی رو و نکر دۆ ته وه. هه ره ها له پێشه کیی کتیه که کورته ی ژیا نی شیخی نوو سیوه خوا پادا شتی چا که ی بداته وه. کتیه که سنی به رگه و (۱۵۰۹) لاپه ره یه له گه ل پیرستی هه موو بابه ته کانی. ئومیدوا یه خوی گه و ره هانی به کێ بدات که به م جو ره خزمه تی کتیی (الفتح الرباني) بکات.

۲ ته ماشای (ج ۱ - ص ۵) له مجموع الفتاوی لابن تیمیه بکه.

بووه، بنه ماكان ئه مانه ن: هيڙي ئيمان له گه ل خو گرتن، ئه ز بهر كردن (حفظ)،
 هيڙي ئيلهام. ئه وي خاوه نى ئه م سيفه تانه نه بى ناتوانى وه كو شيخ له گه ل خه لكى
 بدوى، ههروه ها ناتوانى داواى ئه و ده عوايانه بكا، كه شيخ داواى ده كرد بهرام بهر
 خه لكى، ته نيا ئه گه ر زور دوو روو و زمان پاراوبى، له گه ل ئه و ههش داواى كه مئى
 ئابرووى ده رڙى و ريز و شكۆمه ندى له دلى خه لكيدا نامينى، زانا كانيش ريزى
 ناگرن و دانى پيدا نانين ههروه ك چو ن خه لكى ره مه كى و تايه ته گه واهييان بو
 شيخ دا- ره حمه تى خواى لى بى-، هه ر وه كو شاعير گو توويه تى:

مرؤف هه ر ئاكارىكى، لا بى گه ر وازانى

له خه لكى بزر ده بى، هه موو كه سى ده يزانى

+ ئه وهى برواى به و شته نه بى كه داواى ده كاو پي پابه ند نه بى وليى دلتيا نه بى
 كه له سه ر پي نكه ي راست و شه رعى محمه دى و ريبازى خوايه، به قه د په نجه ي
 ميرووله لى دهر ناچى و به قه د خال و داوى وردى سه ر دانه وازى لى ناهينى و پي
 پابه ند ده بى.

+ ئه وهى له گوناوه لاساريه كان پاريزراو نه بى، زاتى ئه وهى نابى قه ده غه ي
 كه س بكا له و كرده وانه ي، كه ده يكا- به م هيڙ و توندوتيزيه- هه تا ئه گه ر توبه شى
 كر دى، كه ساسى گوناوه روو په شيبه كه ي سه ره برزى نفسى ده كوژينه وه و
 شانازى و شكۆمه ندى و ده سه لاتى له سه ر گو يگر كه م ده كه نه وه. مرؤفى تاوانبار
 چو ن ده توانى وه كو شيخ بدوى، خو كاتزميرى پيش ئيستا له لاسارى بووه ؟!
 تاريخى گوناوه زينده گي وشه له ده روونى ئاموزگار يكه ر ده كوژى و تواناى كز
 ده كاو رووناكى ده كوژينته وه و كاريگه رى و ده سه لاتى له سه ر نفسه كاندا نامينى
 و ره وانيڙى له ناو ده بات. ياخو ده لى: له گه ل گوناوه وشه و اتاكه ي بزر ده كات.

+ ئه وهى به هيڙي ئيلهام و پاكيى دل و هه سته كردن به نزيكى و چيژى نزاو روونى
 وه لامدانه وه له مه قامى ئيحسان پايه ي خوى لاي خواى مه زن نه زانى، زاتى ئه وه
 ناكا قسه ي وه كو شيخ بكا ياخود داواى داوا كاريه كانى ئه و بكات.

+ له په ندا گو توويانه: ئه گه ر ويستت پايه ي خو ت لاي خواى مه زن بزاني
 سه ير كه له چيدا تو ي وه ستاندووه.

+ ھەر وەك لە بارەى ئىلھامەو ھە گوتویانە ((ئىلھام تیشكىكە لە چرای غەیبەو ھە دەكەوێتە سەر دڵىكى پاكى يىگەردى بەتال)) واتا: بەتال لە ھەموو شتى جگە لەخوای مەزن.

لە گەل ئەو ھەموو ھیزو تواناو دەسەلاتەى لەسەر گوینگر لە ئامۆژگاریدا و لە گەل ئەم لیدان و سەرزنەشت کردنەدا، دەبینى گیانى شىخ پەرە لەزەللى و خۆشكاندنەو بەرامبەر پەرەردگارى بەتوانا، دەبینى ئەو رەھمەت و دلسۆزى و ھەبایەى كە لە گیانى ھەل دەقوێت لەو پەرى ناسكى دایە، گوێ لەسەعدى شیرازى رابگرە كە لە كتيبي گولستاندا چۆن گەواھى بۆ شىخ دەدات و دەت: عبدالقادرى گەيلانىم لە كەعبە دىت سەرى خستبوو ھە چەند وردە بەردى و دەيگوت: خوايە. ھەموورە ھەر چەندە شایانى سزادانم، لەرۆژى بەپاڤوونەودا بەكوێرى ھەشرم بكە تا لە شەرمەزارى بينى رووى پياوچاكان نەتویمەو.^۱

ئینجا سەعدى گوتى:-

كەبا ھەل كاتە سەر خۆل، رووم لە خۆل دەگەوزینم

تا تۆ لە بى توانایی و كەم و كورتىم دەبوورى

ئەى ئەو كەسەى كەوا دل بە يادى تۆ خەرىكە

ئاھۆ يادىكم لەلات ماو ھە شادىم بەردەوام كا

لە كۆتايیدا: بۆى مۆسلىمان ئامۆژگاريت دەكەم كە كۆرە ئامۆژگارىيەكانى شىخ بخوێنیتەو. بۆ ئەو ھەى راستى قسەكانم بينى و بۆ خێزانەكەشت بخوێنەو. ھەر لەم ساتەو لە گەل كتيبي دانەر-خوا پاداشتى چاكەى بداتەو ھە كەسكى وا بۆ ئەم مىللەتە بنێرى كە سەر لەنوێ گيانى ژيان و دەعوو نوێكردنەو ھە بەر دابكاتەو-جيت دەھيلم، خواى گەورە توانای بەسەر ھەموو شتىكدا ھەبەو سوپاس بۆ خواى جىھانەكان، درودو سەلام و ریز و بەخشنەبى لەسەر مەزنان محەممەد و ھەموو خاوە خێزان و یاوەرانی.

محمد بشير الشفقة

پیغام کی

سو پاس بُو خودا سو پاسِیک کہ نِعمتہ تہ کانی بگریٹہ وہ و پاداشتی زور تریشی
پیوہ بیت، سو پاس بُو خوی شکودار، کہ فہر موویہ تی: ﴿يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾: تہوانہ ی بروایان
ہینا وہ و زانستیان پندراوہ خوا پایہ یان بہرز دہ کاتہ وہ، خوا ناگادارہ بہو کردہ وہ ی
کہ دہیکہ ن. ۱

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾:
ٹایا تہوانہ ی کہ تہر کی خویان دہ زانن وہ کو تہوانہ ن کہ نازانن؟ بہراستی تہنیا
زیرہ کان ناموز گاری و ہر دہ گرن. ۲، ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾: لہنیو بہندہ کانی خودا بہراستی تہنیا زاناکان لہ خوا دہ ترسن، خوا
بہتوانا و لیبور دہیہ. ۳، ﴿فَسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾: تہ گہر
نازانن لہ ناگادارو زانایان پیرسن. ۴

ٹینجا درودو سہلام لہ سہر پیغہ مہر و نازرہ و امان گہورہ مان محہ مدہ ۱۱ تہ وہ ی
کہ خوی گہورہ بہمژدہ دہرو تر سینہر ناردویتی و بہئیزی تہو داوای خہلکی دہ کا
بُو حق و چرایہ کی روونا کہ و درود لہ سہر خواو و خیزان و یاران و میراتگرانی بی

۲ الزمر / ۹.

۱ المجادلۃ / ۱۱.

۴ النحل / ۴۳.

۳ فاطر / ۲۸.

له زانايان، خواجه سه لاميكي زوريان پي بگه يه نه.

خوای مه زن ده فەر موی ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾: ئیمه قورئانمان
هه ناردده خواره وه و هه ر ئیمه ش پاریز گاری ده کهین. ^۱، پیغه مبه ر ﷺ فەر مویه تی:
﴿إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرِثَةُ الْأَنْبِيَاءِ، إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوْرَثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا
الْعِلْمَ، فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ﴾: زانا کان میرا تگری پیغه مبه رانن،
پیغه مبه رانیش دینار و دره میان به جی نه هیشتوو، به لکو زانستیان جی هیشتوو،
هه ر که سنی وه ری بگری به شیکی گه وه ری وه ر گرتوو. ^۲ نوری ئیسلامی روناك
و کانیاهه بیگه رده که ی له مه ککه ی پیروژه وه هه لقه لاوه و هیدی هیدی و به پاکی
مه دینه ی رووناك که ره وه ی گرتوو، هه ر که له وی خوی گرت و که وته سه ر پی و
هاژه ی لیوه هات به ره و بیابان و دۆل و ده شت و شاخ هه لکشاه وه کو لافاوی هیچ
شتی به ری نه گرت، تاله سه ده پی که متر گه یشته سنوری چین له پرژه ه لات و
چای (بیرینه) و زه رای ته تله سی له پرژئاوا.

پیغه مبه ر ﷺ تاله ژياندا بوو په یامی راگه یاند و ئه مانه ته که ی جیه جیکرد و
ئامۆزگاریی موسلمانانی کرد. پش ئه وه ی خوای گه وه گیانی لی بسینیته وه
فه رموی: ﴿تَرَكْتُ فِيكُمْ أُمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا، كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ
نَبِيِّهِ: دوو شتم بۆتان به جیه یشتوو، گه ر کاریان پی بکه ن گومرا نابن، قورئان و
فه رموو ده کانی پیغه مبه ری خوا. ^۳ به لام قورئان و فه رموو ده کانی پیغه مبه ر ﷺ
پیویستیان به یه کیکه، که ئه نجامیان لی هه ل به ینجی، له دوا ی وه فاتی پیغه مبه ر ﷺ
هه ندی له یاره به ریزه کانی ئه م کاره گرنگه یان ئه نجام دا، دوا ی ئه وانیش پهیره وان و
زانا یان دلسۆزه کان که میرا تگری پیغه مبه رانن سه لامی خوا یان لی بیت. پیغه مبه ر ﷺ

۱ الححر ۹/

۲ بوخاری و ئه بوداود و ترمزی و ئیبن ماجه گیاروا یانه ته وه.

۳ مالک له (موطاء) ده یگبیر ته وه: جامع الاصول، ج ۱، ص ۲۸۷.

ئەو رېڭايەى دەستىنشان كرد كه دەبى مىللەتى مۇسلمان و زاناكان لەسەرى
 بۆن. عبدالله ى كورى مەسعود دەگىرتەو، كه پىڭەمبەر ﷺ ((خَطُّ خَطًّا وَخَطُّ
 خَطُّوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ، ثُمَّ قَالَ: هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ، وَهَذِهِ سُبُلٌ عَلَى كُلِّ
 سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ، وَقَرَأَ: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ فَاتَّبَعُوهُ
 وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾^۱: پىڭەمبەر ﷺ هيلكى راستى راكىشا و
 چەند هيلكىشى لەلاى راستە و چەبى خۆى كرد و فرموى: ئەمە رېڭايەى خوايە،
 ئەوانەش كۆلەپىن و لەسەر هەرىكىكان شەيتانى هەيە و بانگەوازي بۆ دەكا، ئىنجا
 ئەم ئايەتەى خویندەو: ئەمە رېڭايەى راستى منەو پەپره و بى بكن، كۆلەپىيە كان
 مەگرن چونكه لە راستى مەتان لادەدات.))^۲.

زانا دلسۆزە كان لەسەر ئەم رېڭايە رۆيشتن و چەندەها دەستورىان لە قورئان و
 فرمودە هەلئىنجا دواى ئەوەى بارو زرووف گۆرا و چەندەها شت پەيدا بوو كه
 لەسەر دەمى پىڭەمبەر ﷺ نەبوو، بەم كارە شورەيە كيان بۆ ئەم رېڭايە كرد نەخۆ
 مۇسلمانە كان كۆلە رى بگرن و شەيتانە كان بيانرفينن و لەناويان بپەن، بەلام بە
 درىزى رۆزگار و دوور كەوتەووە لەيە كترى ئەم شورەيە بەرە بەرە لەدەرونى
 خەلكى دەرماو لەرېڭا راستە كه لايان دەداو شەيتانە كان بۆ ئەم لاو ئەولا تىيان هەل
 دەدا جگە لە رېڭەى راست، بەتايبەتى دواى ئەوەى دنيا باوەشى بۆ كردنەو و پىي
 تىكچوون و راستە رىيان لەبىر كرد.

بەلام پەرورەدگارى مەزن دەستەبەرىي پاراستنى ئاينەكەى و قورئانى كردووە،
 پىڭەمبەر ايهتى بەمحەمد ﷺ كۆتايى پى هينرا، بۆيە كارى ئەم پاراستنە دراوەتە زانا
 دلسۆزە كاراكان، كه ميراتگرى پىڭەمبەر انن، ئەوانەى پىڭەمبەر گرنگىي پىداون
 لەو فرمودەيەى كه ئەبو هورەيرە دەگىرتەو: ((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى

۱ الانعام / ۱۵۳ سەبرى واتاى ئايەتە كه بكه له (ابن كئير و خازن).

۲ ئىبن ماجه و تەحمەد و بەزاز گىراويانەتەو.

رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا: خَوای گه‌وره سه‌ره‌تای هه‌ر سه‌د سالتی زانایی بۆ میلله‌تی موسلمان ده‌نی‌ری که ئاینه‌که‌یان بۆ نوئی بکاته‌وه.^۱

مه‌رج نییه‌ نوئی که‌ره‌وه که‌یه‌ک که‌س بی‌ت، چونکه‌ وشه‌ی (من) بۆ تا‌ک و کۆیه‌. به‌جۆره‌ به‌دریژایی رۆژگار زانای وا په‌یدا بوون، که‌ ئه‌و په‌یمانیه‌ی به‌خوایان دابوو جینه‌جییان کرد، چرایان گرت‌ه ده‌ست بۆ رونا‌ک کردنه‌وه‌ی رینگه‌ی ریبواران و گپ‌رانه‌وه‌ی سه‌ر لى شی‌واوان و رینماییکردنی گوم‌رایان و ئه‌و نه‌فسانه‌یان زیندوو کرده‌وه که‌نزیکى مردن بوون و ئه‌و لاشانه‌یان ده‌ره‌ینا که‌ چیی نه‌ما‌بوو بکه‌ونه‌ تاریکایی دۆزه‌خه‌وه، ئه‌مه‌ش به‌مه‌زن‌ترین جیهاد داده‌نری له‌پیناوی خواو پیناوی زیندوو کردنه‌وه‌ی ئاینه‌که‌ی و گپ‌رانه‌وه‌ی ها‌وسه‌نگیه‌که‌ی، هه‌روه‌ها گه‌وره‌ترین نزیک‌بوونه‌ویه له‌خوای مه‌زن و ته‌نیا ئه‌و که‌سه‌ی له‌لایه‌ن خوا‌وه زانست و نوری هۆش و په‌ندیاری له‌ بیر کردنه‌وه و هه‌لس و که‌وتی پێ‌درا‌بی ده‌توانی ئه‌م کاره‌ بکات.

سو‌پاس بۆ خوا ئه‌م که‌له‌ زانایانه‌ له‌ میلله‌تی محمه‌دی زۆرن؛ له‌وانه‌ گه‌وره‌ یارانێ پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ گه‌وره‌ په‌یره‌و که‌رانی وه‌کو: سه‌عیدی کو‌ری موسه‌یه‌ب و حه‌سه‌نی به‌صری و شه‌عبی و ئیبن سیرین و عوروه‌ کو‌ری زوبی‌ر و سه‌عیدی کو‌ری جو‌بی‌ر و عومه‌ری کو‌ری عب‌دالعزیز و تا‌وسی کو‌ری کیسان و هی‌تر، هه‌روه‌ها له‌وانه‌ش ئیمامی چوار پ‌یاز‌ه‌که‌: ئه‌بو حه‌نیفه‌و مال‌ک و شافیعی و ئه‌حمه‌دی کو‌ری حه‌نبه‌ل، هه‌روه‌ها سو‌فیانی ئه‌وری و فوزه‌یلی کو‌ری عه‌یاض و له‌یثی کو‌ری سه‌عد و ئه‌سه‌دی کو‌ری فورات و عب‌دالله‌ی کو‌ری مو‌باره‌ک و عز‌الدینی کو‌ری عب‌دالسلام و نه‌وه‌وی و مون‌ذیری کو‌ری سه‌عیدی به‌لو‌طی و ئیبن ته‌یمیه‌، هه‌روه‌ها: محمه‌د کو‌ری عه‌لی سه‌نوسی له‌لیبیا و ئیبن بادیس و به‌شیری ئیبراهیمی له‌جه‌زائیر، نه‌ورسی له‌تورکیا، به‌د‌ره‌دین ئه‌لحه‌سه‌نی و محمه‌د ئه‌لحامید له‌شام، گه‌لیکی تریش ره‌حه‌تی خوایان لى بی‌ت. ئه‌مانه‌ ئه‌وانه‌ن که‌ (ابن القی‌م) له‌باره‌یان‌وه‌ گوتویه‌تی:

۱ ئه‌بو داود له‌کتی‌بی (الملاحم) گپ‌راوتیه‌وه.

((کۆله گهی ئاین به زانست و جیهاده، له بهر ئهمه جیهاد دوو به شه؛ جیهادی به ده ست و نوکی شمشیر، جیهادی کیش به به لگه و زمان پاراوی، ئهمه جیهادی تایبه ته کانی په پیره وانی پیغمبه رانه، ئه وه جیهادی ئیمامه کانه و له ههردوو جیهاده که باشتره، چونکه سوودی گه لیکه و تویشووی به هیزه و دوزمنی زۆره)).^۱

به کئی لهو لووتکه و که له زانایانه شیخ عبدالقادی گهیلانییه - رهحه تی خوای لی بی - له سه ده ی شه شه می کۆچی هاتوو ه دای ئه وه ی ته رازوی کۆمه لگای ئیسلامی زۆر له نگ بووه و خه لکی به گوڕ به ره و دنیا چوون و پۆزی به پابوونه وه زۆر پشتگوئی خرا، دای ئه وه ی ئاکار بۆگه ن بوو و ره وشت هه ره سی هیناو هه ندی تووشی قه پۆز به رزیی ده و له مه ندی بوون و هه ندیکیش که و تنه ریسوایی هه ژاری. شیخ له چه قی رینگا وه ستاو چرای گه رته ده ست و بانگی ده کرد: سه رلێشیوا وه کان وه رنه لام، گو مپرا کان وه رنه لام، رینگه ی ئیسلام لێره وه یه، وه رنه وه سه ری پیش ئه وه ی شه ی تانه کان به چه ناختان و ئاره زووتان له ناوتان بیاو دنیا بتان خه له تیئێ، هه ر به م شیوه یه مایه وه به درێژیی ته مه نی که ۹۰ سال بوو له ۴۷۱ ک. تا ۵۶۱ ک. شتی دیاری ده کرد و فه رمانی به چاکه ده کردو قه ده غه ی له خراپه ده کرد، له خوا نه بی له کهس نه ده ترسا و له سه ر حه ق گوئی له لۆمه و سه رزه نشت نه بوو، هه زاره ها کهس له سه ر ده ستی ئه و مو سلما ن بوون و ده یه ها هه زاریش تۆبه یان کرد و ته رازوو ه که پار سه نگی بۆ گه رپایه وه و بیدعه له به رچاو نه ما و رینگه رو شن بوویه وه.

هیشتا دانه ریکم نه دیوه به تیرو ته سه لی له م شیخ و زانایه مه زنه بکۆلێته وه و مافی خو ی بداتی، زۆر له نوو سه ره کۆنه کان له سه ریا ن نوو سیوه، به لام هه ندیکیا ن به ناوی چاکه مۆری خراپه یان پێوه لکاندوو ه به هۆی هه ندی له و که رانه تانه ی که داویانه ته پالی و هۆش و ژیر قه بوئی ناکات، هه روه ها ئه و دانه ره تازانه ی که له سه ریا ن نوو سیوه نوو سینه کانیان کو رته، وه کو: شیخ یونس سامه رایی و مامۆستا فه خری گه یلانی، یا خود له گه ل نوو سینی تر تیکه لێان کردوو ه و با سیکی

شهر به خویان له سهر نه نووسیوه، وه کو: له بو حه سه نی نه دوی و دکتور ماجید عورسان گهیلانی-خوا پاداشتی چاکه یان بداته وه.

بۆیه ویستم ئهم لیکۆلینه وه یه ی له سهر بنوسم-ره هه ته ی خوی لی بی-بۆ ئه وه ی هه ندی له و مافانه ی بده منی که شایانیتی، له و باوه ره نیم ئهم توانایه م هه بی، ئه و زور له مه گه وره تره و فراوانتره، به ههر حال ئه گهر هه ندی چاکه م کردبی ئه وه له خوا وه یه، که خاوه نی منه ت و فه زله و شایانی سوپاس و ستایشه، ههر که سی یارمه تیمی دابی و ریگه ی لیکۆلینه وه ی بۆم روناک کردیته وه شایانی سوپاسه، خوا پاداشتی خیر و چاکه یان بداته وه، ئه گهر له هه ندی لایه نیش که و تبمه هه له وه ئه و له منه وه یه و داوای لیبوردن له خوی مه زن ده کم.

ئه و ریبازی لیکۆلینه وه یه ی که له سهری ده رۆم به مجزیه یه:

ده ر وازه ی یه کم/

تیشکیکی جوگرافی، تیشکیکی میژوویی، تیشکیکی کۆمه لایه تی، تیشکی له ژبانی رۆشنیری.

ده ر وازه ی دووهم/ له دایک بون و پینگه یشتن و قۆناغی خویندن:

به شی یه کم: له دایکبونی شیخ عبدالقادر و پینگه یشتنی، بنه ماله ی، ماوه ی مندالیتی.

به شی دووهم: گه شته که ی بۆ به غداو یه کم ئه زمونی.

به شی سییه م: شیخ عبدالقادر له به غدا، کاتی وانه خویندنی، شیخ و مامۆستایه کانی، ژبانی له به غدا.

ده ر وازه ی سییه م/ قۆناغی وانه گوته وه و خۆئاماده کردن بۆ رابه رایه تی و چاکسازی:

به شی یه کم: سیفه ت و ئا کاره کانی شیخ عبدالقادر.

به شی دووهم: زانستی پاککردنه وه ی ده رون؛ سه ره له دانی و

پەرەسەندنى و پېۋىستىتى بۇ كۆمەلگا.

سەرھەلدىنى زانستى پا ككردنەو (التزكىة) راستىيە كەى. گوتەى
كەلە صوفىيە كان لە بارەيەو. گوتەى زاناكان لە بارەيەو. ئاىا
صوفىگەرىى بۇ كۆمەلگاي ئىسلامى پېۋىستە؟ صوفىگەرىى لە مېژوو
درېژە كەى چىى بۇ ئىسلام كرددو؟ ئەنجام.

دەروازەى چوارەم / قۇناغى دەسەلات و پەرورەدە كرددنى رېۋاران.

بەشى يە كەم: زانست و وانە كانى.

بەشى دووهم: بىروباوهرى، پەپرەويكردن، يە كخواپەرستى،
كىشەى سىفەتە كان، قەزاو قەدەر، پشت بەستن بەخوا
كردەو، وەرە، فەرمانكردن بەچاكە و قەدەغە كرددن لە
خراپە، جىهاد، پەشىمان بوونەو داواى لىبوردن،
ئىخلاى، ترس و تكا، بىروبوچونى لە بارەى گرۈپە
گومراكان، گېرپانەوەى فەرمودە كانى پىغەمبەر ﷺ.

بەشى سىيەم: رىبازە كەى: ئارامگرى، سوپاسگوزارى،
خاسكارى (التواضع)، راستگوىى و ئىخلاى، پشت بەستن
بە خواى مەزن، زوھد لە دنيا، قاىلبون، خوشەويستى،
كۆششكردن، بەزەيى، گوڭگرتن، شىخى رابەر، بنەماكانى
رىبازى قادرىى.

بەشى چوارەم: پېشېنىيە كانى شىخ عبدالقادر.

دەروازەى پىنچەم /

بەشى يە كەم: مردنى و راسپارده كانى.

بەشى دووهم: ژن و مندال و نەوە كانى.

بەشى سىيەم: بلاو بوونەوەى خانەوادەى گەيلانى.

به‌شی چواره‌م: قوتابیه‌کانی شیخ عبدالقادر.

به‌شی پینجه‌م: قوتابخانه‌کی شیخ عبدالقادر دوا‌ی مردنی.

به‌شی شه‌شه‌م: گوته‌ی زانا‌کان له‌باره‌ی شیخ عبدالقادره‌وه.

به‌شی هه‌فته‌م: نه‌و نوسه‌رانه‌ی که‌باسی شیخ عبدالقادیان له

کتیبه‌کانیان کردووه.

به‌شی هه‌شته‌م: کتیبه‌کانی شیخ عبدالقادر، په‌خشان‌ی، شیعی.

پوخته.

ده روزه یی که م

تسکینکی جوگرافی و میژوی و کوم لایه و روشنییری

سەرەتا

ژینگە و دەورووبەر کاریگەرییەکی گەورهیان لەسەر ینکەهاتەیی کەسیتی
مروڤەوه هەیه، بۆیه دروستە لەمەو دوا باسی تیشکیکی جوگرافی و میژویسی
ناوچەیی گەیلان بکەم. ئینجا تیشکیک لەبارەیی حالەتی کۆمەلایەتی و پۆشنیری
لەو سەر دەمەدا.

تیشکیکی جوگرافی :

لە کتیی (مراصد الاطلاع علی أسماء الامکنة والبقاع)^۱ی (صفی الدین عبد
المؤمن البغدادی) کە لە ۷۳۹ک مردوووە و کورتەیی کتیی (معجم البلدان)ی
یاقوتی حەمەوییه. هاتوو:

وشە (جیلان) عەرەبیەو لە گەیلانەوه وەر گیراوه، ناوی ولاتیکی زۆرە لەپشت
ولاتی (طبرستان)، بریتیە لە کۆمەلە گوندیک لەنیوان گول و گولزار و شاخەکان
لەسەر لیواری دەریای (طبرستان یا دەریای قەزوین).

گەیلان: نەتەویە کە لە فارس خەلکی (اصطخر) لەلای بەحرین دابەزین،
تیرەیک لە (بنی عجل) چوونە لایان و تیکەلیان بوون، ئەوانە پێیان دەگووتری
جیلان.

الجيل: خه لکي گه يلان. (الجيل) گونديک له گونده کاني به غدا له سهر که ناري
ديجله و پي ده گوتري (الکيل).

له کتيبي (الانساب) ^۱ي ثيمام ته بي سه عد عبدالکريم محمد السمعاني هاتووه:
الجيلاني: نيسبه ته بو جه يلان، ولاتيکي ناسراوه له پشت (طبرستان)، به ناوي
بنياتنهره که ي ناو نراوه له نه وه ي (يافي کوري نوح)، ههروه ها (جيلان) داریکی
رهقه له دره ختي (العناب).

له کتيبي (معجم البلدان) ي ياقوتي همه وي هاتووه:

جيلان: ناوي ولاتيکي زوره له پشت ولاتي (طبرستان)، شاري گه و ره له جيلان
نييه، به لکو چهند گونديکي ناو سه وزايي و گوئزاره له نيوان شاخه کان، جيلاني و
جيلي نيسبه تي بو نه و ده دري، عه جه مه کان ده لئن: گه يلان، نيسبه ته که ي
(گه يلاني) به.

به لام ته بو حه سه ني نه دوي له کتيبي (رجال الفكر والدعوة في الاسلام) که له
(دائرة معارف البستاني) ي وه رگرتووه ده لئن: جيلان يان گه يلان ههروه ها پي
ده گوتري ولاتي (ده يله م) که ده که ويته به شي باکوري پوژئاواي ولاتي فارس، له
باکوره وه سنوري تاليسي روسيه، له خواروي پوژئاوا چياکاني (ته لبوز) که
ده که ويته نيواني و نيوان ته زربيجان و عيراق عه جه م، له خواروي پوژي هه لاتي
مازنده ران، له باکوري پوژه لاتي ده راي قه زوين.

به مجوره جيلان يان گه يلان ناوچه به که ده که ويته خواروي پوژئاواي ده راي
قه زوين.

به لام کتيبه جو گرافيا نوپيه کان ^۲ده لئن: ئيران به سهر چوارده ناوچه دابهش

بووه، په کڼ له وانه ناوچه ی گهیلانه، که ده که وپته خوارووی پوژژاواي دهریای قهزوين، نه و ناوچه په بارانی زوره، روبری زوره، خاکيکي به پیتی هیه، دانیشتوانی زوره، همموو جوړه دانه وپله کی لی ده چیرنی له گهل چوه نده و چای و میوه و سهوزه وات. گرنګترین شاری (رشت) ه له سهر که ناری دهریای قهزوين، له سالی ۱۹۹۰ له و ناوچه په زنجیره یی بومه له رزه ی لی په یدابوو، که زیاتر له سی هزار کوژراو بوونه قوربانی. ^۱ دريژری ناوچه ی گهیلان (۲۲۵) کم و پانیی له شاره وه تا دهریا له نیوان (۲۵) کم و (۱۰۵) کم.

تېسکيکي مېروبي :

له سالی هه شتمی کوچی پېغه مېر عليه السلام نامه ی بو پاشا کانی دورگه ی عهره بی و ولاته کانی دهوروبه ری هه نارد، له وانه نامه یه ک بو کيسراي پاشای فورس که عبدالله ی کورې حوذافه عليه السلام بو ی برد، ههر که کيسرا نامه که ی خوینده وه پارچه پارچه ی کرد. جا که پېغه مېر عليه السلام به مه ی زانی فهرمووی: ((اللّٰهُمَّ مَرْقِ مُلْكَهُ: خوايه ده ولته که ی پارچه پارچه بکه ی))، خواي گه ورهش داوا که ی قه بوول کرد.

له تېوونی ده ولته ی کيسرا له پوژری مه هرا ن یان پوژری (النخيلة) له سالی (۱۵ ک) ده ستي پيکړد، سهر کرده ی موسلمانان کان (جهرير کورې عبدالله) و (موثه نناي کورې حاریشه ی شه یانی) بوو، مه هرا ن هه ندی له ده ست و پيوهنده کان یانی کوشت، دوايی جهنگی قادسيه ی به دوا داهات له (۱۶ ک) به سهر کردايه تی (سه عد کورې ته بی وه قاص) عليه السلام که چوار پوژری خايه ند و روستهم و زوربه ی سهر کرده فورسه کان کوژران و پاسه وانه کانی تايه تیی روستهم که (جند شاهنشاه) بوو و ژماره یان (۴۰۰۰) کهس بوو خو یان دايه ده ست و به گهل موسلمانان کان که وتن و

۵ له ۲۱/۶/۱۹۹۰ بوومه له رزه ی کی توند له و ناوچه په روویداو قوربانيه کانی (۲۵۰،۰۰۰) کوژراو (۱۰۰،۰۰۰) بريندار زیاتر بوو.

ئینجا جهنگی مه‌دائین له (١٦ك) ده‌ستی پینکرد، مه‌دائین پایته‌ختی کیسرا بوو، له‌سه‌ر لیواری رۆژه‌لاتی رووباری دیجله‌یه و ناوی (طیسفون) بوو، عه‌ره‌به‌کان ناویان لینا مه‌دائین له‌ به‌ر زۆریسی گه‌ره‌که‌کانی، عه‌ره‌به‌کان به‌سه‌ر کردایه‌تی (سه‌عدی کورپی ته‌بی وه‌قاص) له‌م جه‌نگه‌دا سه‌ر که‌وتن، ئینجا جه‌نگی جه‌له‌ولا له (١٦ك) یاخود (١٧ك) به‌سه‌ر کردایه‌تی (سه‌عدی کورپی ته‌بی وه‌قاص)، ئینجا جه‌نگی نه‌هاوه‌ند یا (فتح الفتوح) له‌ سالی (١٩ك) یان (٢٠ك)^۲ به‌سه‌ر کردایه‌تی (نوعمانی کورپی موقرین) ﷺ که‌ له‌م جه‌نگه‌دا کوژراو دوای ته‌و (خوذه‌یفه‌ی کورپی یه‌مان) ﷺ سه‌ر کردایه‌تی گرت‌ه‌ست و موسلمانان له‌م جه‌نگه‌دا به‌سه‌ر که‌وتن و سوپای فارسه‌کان زۆربه‌ی له‌ناوچوو، گه‌لینکیان کوژران و گه‌لینکیان به‌دیل گیران و له‌دوای ته‌م جه‌نگه‌ و لاتنی ئیران بۆ موسلمانان کان کرایه‌وه و شار له‌دوای شاریان رزگار کرد، هه‌مه‌دان له‌ (٢٣ك)، قوم و قاشان و ته‌صبه‌هان له‌ (٢٣ك) یان (٢٤ك).

دوو مانگ دوای جه‌نگی نه‌هاوه‌ند موسلمانان کان شاری (ره‌ی) تارانن ئیستانیان به‌سه‌ر کردایه‌تی (به‌راء کورپی عازیب) ﷺ رزگار کرد، هه‌روه‌ها بورجی قه‌زوین و گه‌یلان و به‌به‌رو طه‌یله‌سان و زنجانیان رزگار کرد که‌ له‌ ناوچه‌ی ده‌یله‌مه‌ن.^۳ ته‌م ناوچانه‌ له‌ ژێر ده‌ستی موسلمانان کان راده‌پهرین و دووباره‌ ده‌یانگرت‌ه‌وه.

دوایی به‌سه‌ر کردایه‌تی (خوذه‌یفه‌ی کورپی یه‌مان) ﷺ له‌ سالی (٢٠ك) یان (٢٢ك) ئه‌زرینجانیان رزگار کردو دووباره‌ گه‌یلانیان رزگار کرده‌وه و دیسان راپه‌رین و ته‌بجاره‌ (سه‌عیدی کورپی عاص) رزگاری کرده‌وه و زۆربه‌ی دانیشته‌وانه‌ که‌ی

• موسوعة التأقیخ الاسلامی للذکتوة احمد شلی، ج ٨ ، ک ٥٥ .

• فتو ذ البلد ان اللیلا ذقه، ک ٤٩٦ .

ی سه‌رچاوه‌ی پینشو ، ک ٥٥ .

بوونه موسلمان و قورئانيان خویند.^۱

بهلام (یەزد گورد) ی دوا پاشای فارسه کان له دواى جهنگى نههاوهند ههلاته
(ئستهخر) و لهویوه چووه خوراسان، دوايى بهرهو (مهرو) روڤشت و له (۳۱ ك)
لهوئى كوژرا، به مردنى دهولهتى ساسانى كۆتاييى پنهات و لهت لهتبوو به دوعاى
پهغه مبهري عليه السلام دواى نهوى كيسراى پاشايان نامه كهى پهغه مبهري دراند.
موسلمانان كان له ولاتى فارسدا بلاو بوونهوه، زوريان لهوئى شههيد كران.
ههروهها زور لهوئى نيشته جيپوون و ژنى فارسيان هينا، (بلازرى)^۲ دهگى: حهسهن
و حوسهين ههردوو كورپى ئيمامى عليه السلام له سوپاي (سهعيدى كورپى عاص)
بوون، ههركه (طبرستان) و گهيلانى رزگار كرد، دواى نهمه حوسين عليه السلام
(شabanoo) ي كچى (یەزد گورد) ی دوا پاشای فارسى^۳ ماره كرد، ئينجا فارسه كان به
تاك و كۆمهله دههاتنه ناو ئيسلام و عهركه تيكهلى فارس بوون و زمانى عهركه بى
لهويدا بلاو بوويهوه. هيشتا گۆزى ههندى كهته پياوى عهركه گهواهين لهسهركه
بلاو بوونهويان لهو ولاته و ديار ترينيان گۆزى (قهسم كورپى عهباس) عليه السلام كه هيشتا
له شارى سهمهركه ندهو زياره تگايه،^۴ ههروهها (خوده بيهى كورپى بهمان) عليه السلام
له مه دائن مردووه و لهوئى نيژراوه، سهلمانى فارسى عليه السلام له گونديكى نزىك مه دائن
مردووه و لهوئى نيژراوه، ئيستا پيى ده گوتري (سلمان پاك) نيسهت بهو، خهلكى
تريش له ياران و شوينكه وتوان و نهوانهى شويني نهمانهش كهوتوون له
موسلمانان كان نهو ولاته يان پي خوش بووهو ليى نيشته جي بوونه و لهوئى مردوونه،
تهنيا له ئيران نا بهلكو له پاكستان و هيند و ئهفغانستان و شويني تريش، كه
رزگاريان كردووه لهوئى ماونه تهوه. بۆيه سهير نيبه كه ههندى خانهوادهى عهركه بى
لهو شوينانهن، ههركه نده ئيستا به فارسى و ئوردى و بلوشى ده دوين و هيچ له
عهركه بى نازانن.

^۱ سه رجاوهى پيشوو، ل ۳۲۶.

^۲ ه فتو ف البلد ان للبلاد ذره، ل ۳۲۰.

^۳ ي موسوعة التاريخ الاسلامي لأحمد شلبي، ج ۸، كى ۵.

^۴ ي فتو ف البلد ان للبلاد ذره، ك ۹۸.

له سه‌ره تاي سه‌ده‌ي سييه‌مي كۆچيه‌وه -واتا: له خه‌ليفايه‌تي مه‌ئموون-
 هه‌ندى ويلايه‌تي دووري ئيران له ژيژ ده‌سه‌لاتي به‌غداي پايته‌خت ده‌رچوو و
 سه‌ربه‌خويي وه‌ر گرت و ته‌نيا به‌ ناو سه‌ر به‌ به‌غدا بوو، له‌خوراسان ده‌وله‌تي تاهيري
 دروست بوو، كه‌ بۆ (تاهيري كورپي حوسين) ي سه‌ر كرده‌ي سوپاكانى مه‌ئموون
 ده‌ گه‌رپته‌وه له‌سالي (٢٠٥ ك)، پايته‌خته‌كه‌ي نيشابوور بوو. ئهم ده‌وله‌ته‌ هه‌ولي دا
 ده‌ست بگريته سه‌ر (طبرستان) و گه‌يلان، به‌لام نه‌يتواني. خه‌لكي (طبرستان) و
 گه‌يلان داوايان له‌ پياويكي شيعه كرد له‌شاري (ره‌ي) كه‌ ناوي (حه‌سه‌ني كورپي
 زه‌يد كورپي محمەد) بوو له‌ نه‌وه‌ي (حه‌سه‌ني كورپي عه‌لي كورپي ئه‌بو تاليب) عليه‌السلام
 له‌سالي (٢٥٠ ك) تا (٣١٦ ك).^١ له‌ گه‌ل (حه‌سه‌ني كورپي زه‌يد) هه‌ردوو ئاموزاي:
 (ئيدريسي كورپي موسا) و برايه‌كه‌ي (داودي كورپي موسا) و (كورپي عبداالله) كه‌
 باپيري چواره‌مي شيخ عبدالقادري گه‌يلانييه.^٢ هه‌ر وه‌ك له‌ داوييدا باسي ده‌كه‌ين-
 ، ئينجا ده‌وله‌تي (زياري) كه‌ بۆ (مه‌رداويجي كورپي زيار) ده‌ گه‌رپته‌وه كه‌ له‌
 (ده‌يله‌م) ن شويئي ده‌وله‌تي (زه‌يدي) گرته‌وه له‌ (٣١٦ ك) تا (٤٣٣ ك).

ئاماژه به‌وه ده‌كه‌ين، كه‌ دامه‌زرينه‌ري ده‌وله‌تي زه‌يدي عه‌له‌وي (حه‌سه‌ني
 كورپي زه‌يد) رۆليني گه‌وره‌ي هه‌بوو له‌ بلاو كردنه‌وه‌ي ئيسلام له‌ولاتي ده‌يله‌م و
 گه‌يلاندا، هه‌روه‌ها زاناي مه‌زن (حه‌سه‌ني كورپي عه‌لي) كه‌ به‌ (ئه‌تروش) به‌ناوبانگ
 بوو رۆليني مه‌زني هه‌بوو له‌ بلاو كردنه‌وه‌ي ئيسلام به‌ (طبرستان) و ولاتي هيند.^٣

ئينجا ده‌وله‌تي بوه‌يهيه‌كان له‌ (٣٢٠ ك) تا (٤٤٧ ك) پيڤهات، بوه‌يهيه‌كان
 به‌ره‌سه‌ن له‌ ولاتي ده‌يله‌م، كه‌ له‌ سه‌ر ريبازي شيعه بوون و جگه له‌ گه‌يلان و
 به‌شيك له‌ (طبرستان)، كه‌ له‌ ژيژ ده‌سه‌لاتي ده‌وله‌تي زيارى بوون- ده‌ستيان به‌سه‌ر
 هه‌موو ناوچه‌كاني ئيراندا گرت و ده‌سه‌لاتيان گه‌يشته به‌غداي پايته‌ختي عه‌باسي و

٥ موسوعة التاريخ الاسلامي، ج ٨، ك ي / تاريخ ابي الغداف، ج ٥٥، ٥٥٤.

٦ الكامل لأبن الأثير، ج ٧، ك ي-٥٥٤.

٧ مرنج الذهب للمسعوده، ج ٤، ك ي-٥٥٤.

به‌یستی خۆیان خەلیفەکانیان لادەداو دایان دەنان، خەلیفە ی عەباسی هێچی
لە دەست نەبوو تەنیا ناوی لە خوتبە ی پڕۆزی هەینی دەهات لە گەل ناوی سولتانی
بوهیبهی، پایتەختی بوهیبهی کان شاری شیراز بوو لە خواروی ئێران.

لە سالی (٤٣٢ ك) دەوڵەتی سەلجوقیە کان دامەزرا که تا سالی (٥٨٣ ك)
بەردەوام بوو، ئەم دەوڵەتە شوینی دەوڵەتی سامانی و غەزنەوییه کانی گرتەووە
لە خوراسان و پشت رووبار (وراء النهر)، هەروەها شوینی بوهیبهی کان لە ئێران و
عێراق، هەروەها گەیشته رۆم لە ئاسیای بچوک (ئەنادۆل)، بنەچی سەلجوقیە کان لە
هۆزە کانی تورکی (الغزن) که لە ولاتی تورکستانەووە کۆچیان کرد و بوونە
موسلمان و لە سەر رێبازی سوننی بوون بە پێنجەوانە ی بوهیبهی کان، دەستەلاتی
سەلجوقیە کان فراوان بوو، تا لە سالی (٤٤٧ ك) بە سەر کردایەتی (توغرول بەگ)
چوونە بەغدا دەوڵەتی بوهیبهی کانیان لە ناو برد، پایتەختی رامیاربی سەلجوقیە کان
شاری (رە ی) ئینجا (ئەسفەهان) بوو، (توغرول بەگ) پێش ئەووە لە (٤٣٣ ك)
دەوڵەتی (زیاری) ی لە ناو برد که لە (طبرستان) و گەیلان بوو.^١

یە کئی لە لوتکە کانی شاخ لە پڕۆژناوای ناوچە ی گەیلان، که دەکەوێتە
(ئەزربێجان) قەلایە کی سەخت هەبوو پێی دەگوترا (ئالووت) که وشە یە کی
دەیلەمییه و بەواتای (لانی باز) دی، پیاوی هەبوو بە ناوی (حەسەن کوری
سەباح) بەهێزترین را لە سەر ئەووە بوو، که فارس بوو و خەلکی شاری (طوس،
مەشەدی ئیستا) بوو، هەرچەند خۆی لە گەل ئەم بۆچونە نەبوو.^٢ برۆای بە رێبازی
ئیسماعیلی (باطنی) هەبوو، لە کۆشکی مەلیکشای سولتانی سەلجوقی کاری
کردووە، لە گەل وەزیرە کە ی (نیزام ئەملولک)، ئینجا لە سالی (٤٦٩ ك) لەرە یەووە
بەرەو ئەسفەهان و ئەزربێجان پڕۆیی، جا سەری لە ولاتی شام داو لە (٤٧١ ك)
چووە میسر، لەوێ لە شاری قاهرە لە (دار الحکمة) که (حاکم بامر الله)

١ سلاجقة ایران و العراق للدكتور عبد المنعم محمد حسين، ص ٣٥.

٢ موسوعة التاريخ الاسلامي، ج ٨، ص ١١٨.

دایمه زراندهو و ریازی ئیسماعیلیی خویند. له (٤٧٣ ك ١٠٨٠ ز) گه پرایه وه ئیران و دهستی به بلا و کردنه وهی ئه و ریازه کردو خه لکیکی زور دوا ی که وتن. خوی و گروهه که ی له سالی ٤٨٣ به زور و فروفیل توانیان دهست به سه ره قه لای (ئالموت) بگرن له خاوه نه عه له و بیه که ی و ده ولته تی (حشاشین فداویه) ی تیدا دامه زرانده، (مار کو پۆلۆ) ی گه پۆکی ئیتالی ده گیرته وه، که دهست و پنه ونده کانی خوی له سه ره هندی حه شیشی دیاریکرا و راده هینا، ئهم وشه یه (حشاشون) گه یشته زمانه بینگانه کان و بووه (ass assins)، دوا یی و اتا که ی بووه پسا و کوژ و خوینپژده کان، چونکه (حه سه نی سه باح) دوژمنه کانی خوی به دزی و فرت و فیل و هه لخه له تانندن و زیره کی له ناوده برد، تا وای لێ هات ترس و توقاندنی خسته دلێ ها و چه ر خه کانی و دایکان مندا له کانیان به شینخی ناو شاخ ده ترسانده، تا ئه و نزیکانه ش له ولاتی شام ئه مه به رده وام بوو، ئهم حه شاشانه ده ستیان گرت به سه ره سه ده (١٠٠) قه لا زیاتر، که له چیا کانی (ئهلپورز) بلا و ببوونه وه، که له ئه زریجان درێژ ده بوونه وه، تا خواروی قه زوین به لای ناوچه ی کرمانه وه، ئهم قه لاتانه ده سه لاتیان به سه ره ریگای هاتو چۆ و پۆسته و کاروانه کانه وه هه بوو، مه ترسییان خسته دلێ خه لکه وه و باج و سه رانه یان له سه ره داده نان و کاروانه کانیان روت ده کردو ئه وه ی له پیشیان بوه ستابایه ده یانکوشت، سه لجوقیه کان هه ولتیا ن دا له ناویان بیهن، به لام له بهر سه ختی قه لا کانیان نه یانتوانی، زور جار گه مارۆی قه لا کانیان ده دا، به لام له بهر زوړیی ئاوو خوراک له ناو قه لا کان هه یجیان پێ نه ده کرا و سه ره پای ئه مه ش باو باران و به فرو سه رمای زستان نا چاری ده کردن گه مارۆ که بشکێتن. له ده ی ره مه زانی سالی (٤٨٥ ك - ١٠٩٢ ز) وه زیری گه و ره (نظام الملک) یان کوشت، که وه زیری مه لیکشای سولتانی سه لجوقی بوو، له دوا ی مانگی سولتان به ژه ره کرایی مرده، هه ره وه ها له (٤٩٢ ك) ئه میر (أتر) یان کوشت، هه ره وه ها له (٥٠٠ ك) وه زیر (فخر الملک) یان کوشت^١ و گه لینیکی تریش، دوو جاران هه ولتیا ن دا سولتان صلاح الدین ئه ییوبی له ولاتی شام بکوژن، دوا ی ئه وه ی که

٩ سلاجقه ایران والعراق، ص ٩٠.

قه‌لاکائی (مسیاف) و (ره‌سافه) و (قه‌دمووس) یان گرت، به‌لام خوای مه‌زن له ده‌ستیانی رزگار کرد، (حه‌سه‌نی سه‌باح) نازناوی (داعي الدعاة) ی له‌خوی نابوو و په‌رسته‌کانی له‌سه‌ر ده‌ست و پیوه‌نده‌کانی لایردبوو، هه‌روه‌ها یه‌کئی بوو له لایه‌نگیری گروپی نزارییی ئیسماعیلی، که له دوا ی مردنی (المنتصر بالله) ی نه‌وه ی (الحاکم بأمر الله) له (٤٨٧ ک) له ده‌وله‌تی فاتی هه‌لگه‌پرایه‌وه له میسر، ئه‌م (حه‌سه‌ن) ه‌ کورپنکی ساوای له‌دوا ی خوی جئی هیشت که ناوی (المستعلي) بوو، ئه‌مه‌ کورپی خوشکی (الافضل بن بدر الجمالي) ی ئه‌رمه‌نی بوو، که سه‌ر کرده ی سوپاکان بوو، (الافضل) نزاری به‌دیل گرت و به‌ندی کرد و (المستعلي) ی کورپی خوشکی له‌جینی دانا، به‌م جوړه ئیسماعیلیه‌کان بونه دوو گروپ: (نزارییی) و (موسه‌علیی). (حه‌سه‌نی سه‌باح) له (٥١٨ ک) مردو خه‌لیفه‌کانی له‌جینگای دانیشتن و به‌رده‌وام به‌ره‌نگاریی ده‌وله‌تی سه‌لجوقی و هی‌رشه‌کانیان ده‌کرد، تا ده‌وله‌ته‌که‌یان بئ هی‌ز بوو و کۆتاییان له ئیران له‌سه‌ر ده‌ستی هۆلاکۆ بوو له (٦٥٤ ک ١٢٥٧ ز)، هه‌ر که به‌ناو ئیران که‌وت و قه‌لاکائیانی تیکداو ده‌ربه‌ده‌ری کردن له ولات، هه‌روه‌ها کۆتاییان له شام له‌سالی (٦٧٠ ک ١٢٧٢ ز) له‌سه‌ر ده‌ستی (زاهیر بی‌رس) بوو کۆمه‌له‌کانیان چونه هیند، هه‌ندی له به‌کریگه‌راوه‌کانیان به‌ئاغا خان ده‌ناسران، له‌سالی (١٢٣٣ ک) ئاغا خانی یه‌که‌م، ئینجا دووهم و سییه‌م، ئیستاش ئه‌وانه له‌ژێر ده‌سه‌لاتی (کریم) ی ئاغاخانی چواره‌من.

له‌و سه‌رده‌مه‌ی که له‌گه‌رمه‌ی ئازاوه‌ی رامیاری و سه‌ربازی و بیروباوه‌ری مه‌زه‌ه‌بیدا بوو، شیخ عبدالقادری گه‌یلانی له (٤٧٠ ک ١٠٧٧ ز) له‌دایکبوو، و اتا له‌سه‌رده‌می مه‌لیکشای سولتانی سه‌لجوقی و وه‌زیره‌ مه‌زنه‌که‌ی (نظام الملک) له دایکبووه. هه‌ر که ته‌مه‌نی گه‌یشته‌سی‌زده‌سال ئیسماعیلیه‌کان به‌سه‌ر کردایه‌تی (حه‌سه‌نی سه‌باح) له (٤٨٣ ک) قه‌لا‌ی (ئالموت) یان گرت و ده‌ستیان کرد به‌بلاو کردنه‌وه‌ی ریبازه‌که‌یان و باج و سه‌رانه‌یان له‌سه‌ر خه‌لکی داده‌نا، هه‌رچی دژیان بوایه‌ ده‌یان تۆقاند و به‌دزی له‌ناویان ده‌برد، ئینجا ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ر قه‌لاکائی ده‌ورو به‌ری چپای (ئهل‌بورز) داگرت که ده‌روانیته‌ سه‌ر ناوچه‌ی گه‌یلان.

له سالى (٤٨٥ ك) مهليك شای سولتانی سه لجوقى كۆچى دوايى كرد، به مردنى ناكۆكى كهوته نيوان ههردوو كۆره كەى، كۆره گهوره كەى (بهركيارق) له لايهك و (مهحمود) ي كۆره بچوكى و (توركمان) خاتونى دايكى له لايهكى ترهوه، ههروهها له نيوان (بهركيارق) و مامه كەى (تتش) ي تاجى دهولەت و واليى ديمەشق، له ناكۆكيهه (مهحمود) و دايكى مردن و (تتش) له جهنگيكد له نزيك رهى كورزا، (بهركيارق) له سالى (٤٨٨ ك) ١ كاره كەى جيگير و دامهزرا، و اتا لهو سالي كە شيخ عبدالقادرى گهيلانى نيشتمانى به جيهيشت و بهرهو بهغدا روشت. ئەمەو سهرهپاي ئەو ناكۆكيه ريبازيانهى نيوان پهپرهوانى ريبازى شافيعى و پهپرهوانى ريبازى حنبەلى كە ههندى جار ده گهيشته رادهى كوشتن و برين و تالان و گۆر دهردان، ئەمانه رووى دهه لهو كاتهى شيخ عبدالقادر بهرهو دنيا دههات.

پيش ئەوهى باسى ژيانى شيخ عبدالقادر و گهشه كردنى بكهين، وا چاكه تيشكىك له ژيانى كۆمهلايه تيبى ئەو سهردهمەى ولاتانى ئيسلامى باس بكهين.

تیشكىكى ژيانى كۆمهلايه تيبى :

ئيسلام هيله پانه كانى ژيانى كۆمهلايه تيبى ميلله تى موسلمانى دهستنيشان كردوه، كه ژيانىكى ناوهنديه، بى زيادهپهوى و بهفپۆدان، بى خهرجكردنى زۆرو قرچوكى، هاوسهنگييهك له نيوان دنيا و پۆزى دوايى هەبى، له گهەل سهنگيونى تاي تهرازوى پۆزى دوايى، چونكه فيتتهى دنيا گهورهتره و نهفس زىتر ئارهزوى ليه تى، بۆيه ده بى ههيشه تاي تهرازوى پۆزى دوايى سهنگين تر بى، بۆيه پيغه مبهري زور جارمان ئاگادارى يارانى خوى له دنيا و فيتته كەى ده كردهوه، زور جار پى راده گهياندن، كه ئارهزوبوون له دنيا له ناويان دهبات، ههروهك ئەوانى پيش ئەمانى له ناوبردوه، دهيفه رموو: ((إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُمْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ

عَلَيْكُمْ مِنْ زَهْرَةِ الدُّنْيَا وَزِينَتِهَا... : تهوهی له دواى خۆم لیټان ده ترسیم خوښی و جوانی دنیایه که بۆتان ده کریتهوه و ده رازینریتهوه.))^۱

پهغه مبهه عليه السلام ده یزانی که دنیا بۆ موسلمانان دیته پیش و ئاسان ده بی، بۆیه سویندی له سههه ته مه ده خوارد و به یارانى خۆى ده گوت: ((فَوَاللَّهِ مَا الْفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ وَلَكِنِّي أَخْشَى أَنْ تُبْسِطَ الدُّنْيَا عَلَيْكُمْ كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ قَبْلَكُمْ فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا فَتُهْلِكُكُمْ كَمَا أَهْلَكْتَهُمْ: سویند به خواله هه ژاری لیټان ناترسیم، له وهی ده ترسیم دنیا تان بۆ بکریتهوه ههروهك چۆن بۆ تهوانی پیش ئیوه کرایه وه، ئیوه پیشپر کیى له سههه ده کهن ههروهك تهوان ده یان کرد، له ناوتان ده بات ههروهك تهوانی له ناو برد.))^۲

ههروهها بیی ده فهرموون: ((إِنَّ الدُّنْيَا خُلُوعٌ خَضِرَةٌ وَإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا فَنَظِرٌ كَيْفَ تَعْمَلُونَ، أَلَا فَاتَّقُوا الدُّنْيَا وَاتَّقُوا النَّسَاءَ...: دنیا سهوزهو شیرینه، خوا ئیوهی تیدا به جیهیشتوه، سههه ده کا چۆن ههلس و کهوت ده کهن، خۆتان له دنیا و ئافرهت بهارین.))^۳

ههروهها ده فهرمووی ((كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ: له دنیا دا وه کو ئاواره و کۆچهر یان ریبواری به.))^۴

یارانی پهغه مبهه عليه السلام باش له م وانهیه گهیشتن و له بهریان کرد و له ژیاناندا جیهه جییان کرد، ههروهها شوینکه وتوان و تهوانهش که به چاکه شوینیان کهوتن، بۆیه پهغه مبهه عليه السلام فهرمووی ((خَيْرَكُمْ قَرْنِي ثُمَّ الدِّينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الدِّينَ يَلُونَهُمْ، قَلِيلٌ

۱ بوخاری و موسلیم گپراویانه تهوه؛ جامع الاصول، ج ۴، ص ۵۰۱.

۲ موسلیم گپراویه تهوه؛ مختصر صحیح مسلم رقم ۲۰۸۰.

۳ موسلیم و نه سائی گپراویانه تهوه؛ جامع الاصول، ج ۴، ص ۵۰۴.

۴ بوخاری گپراویته وه؛ جامع الاصول، ج ۱، ص ۳۹۲.

عَمْرَأَيْنِ - فَلَا أَذْرِي أَذْكَرَ بَعْدَ قَرْنِي قَرْنَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً، ثُمَّ إِنَّ بَعْدَهُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ وَيَنْذَرُونَ وَلَا يُؤْفُونَ وَيُظْهِرُ فِيهِمُ السُّمُنُ: چاکتر ینتان ئەوانەن کە لە سەر دەمی مندا دەژین، ئینجا ئەوانە ی لە دوایان دین، ئینجا ئەوانە ی لە دوای ئەوانە وە دین، عیمران گوتی: نازا من دوای گوتی (بعد قرنی) باسی ئەو ی کرد یان سێ سەدە، لە دوای ئەم سێ چینه چینی دئی کە شایەدی بە درۆ دەدەن و شاھید نابن، خیانت دەکەن و بە ئەمیندار دانانرین، نەزرو خیر لە سەر خۆیان دادەنن و جیبە جیبی ناکەن و زۆرخۆری و قەلەویان لێ پەیدا دەبن.)^۱

ئەبوبەکر و عوسمانی کۆری عەفان و عبدالرحمنی کۆری عەوف و زەیدی کۆری سابت و زوبیری کۆری عەوام و تەلحە رضی اللہ عنہ لە دەوڵە مەندە گەورە کان بوون، بەلام دنیا لە دەستیان تێنەپەری و قەت نە گەیشتە دلایان، ئەوە تا ئەبوبەکر رضی اللہ عنہ هەموو سامانی خۆی دە کاتە خیر بۆ سوپای (العسرة - جەنگی تەبووک-)، هەروا عومەر رضی اللہ عنہ نیو ی مالی دە کاتە خیر، عوسمانی کۆری عەفان سێ سەد حوشت بە بارە وە دە کاتە خیر، لە گیرانە وە یەکی تر دا هەزار دیناری کردە خیر و لە پیش پیغەمبەری دانا و پەرتی کرد، پیغەمبەر صلی اللہ علیہ وسلم فەرمووی ((مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هَذَا: عوسمان چیی لە سەرە؟ هیچ کاریکی تروە کو ئەمە نییە.))، ئەوە تا عبدالرحمنی کۆری عەوف لە شامە وە کاروانیکی بۆ دئی و هەموو جۆرە کەلوپەلی تێدا یە، هەمووی لە رینگە ی خوا دە کاتە خیر. ئەمە عومەری کۆری خەتاب رضی اللہ عنہ دوای ئەو ی بوو خەلیفە ی موسلمانان و بە هیزترین کار بە دەست بوو لە سەر زەوی لە و کاتە دا، کیسرا و قەیسەر لێی دە ترسان، نیر دراوی کیسرا دیتە لای و دە بینێ لە ژێر سیبەری درەختی خەوی لیکە و توو و جل و بەرگینکی پیناوی و کۆنی لە بەرە، لەم دیمەنە سەری سوڕ دە بینێ و دە لێ: بە راستی داد پەروە ریت کردووە بۆ یە بێ ترس نووستویت.

هەر کە سەعدی کۆری ئەبی وە قاص رضی اللہ عنہ مە دا ئینی رزگار کرد و دەستی بە سەر

عومەرىش لەمز گەوتى دانا و بەھەردوو دەستى ھەلگێر و ھەر گێر پێدە کرد و دەيگوت: ((إِنْ قَوْمًا أَدَّوا هَذَا لَأَمْنَاء: ئەوانەى ئەمانەيان ھێناوە دەستپاکن))، ھەزەرەتى عەلى عليه السلام پێى گوت: ((لقد عففت فعفوا، ولقد رتعت لرتعوا: تۆ پاک بووى و ئەوانیش پاکبوون، گەر خراپ باى ئەوانش خراپ دەبون)).

ئەبو حەنەفە و مالیکى کورى ئەنەس و لەیسی کورى سەعد و گەلیک لە شۆینکەوتوان و شۆینکەوتوى شۆینکەوتوان ھەموو دەولەتمەند بوون، بەلام دنیا لەدەستیان تێنەپەری و نەگەیشتە دلایان، ئەوان وانەى پێغەمبەریان لەبەر کردو بە گوتەو کردەو ھە جێبەجێیان کرد.

بەلام ھەندى لەدواى ئەمانەو ھاتن و بەرە بەرە وانەکیان لەبەر کرد و بەرە بەرە پوژى دواى لە دەستیان دەر چوو و بەرە بەرە دنیاویستی بەرەو دلایان دەخشی، دنیا زۆر بەگور بۆیان ھات بە سوار و پیادە و سامان و رازاندنەو کانی و زەخرەفەو، ئەو ھى لەسەرەتادا فێر کران لەبیریان کرد.

یەكەم لاسەنگى، كە پەیدا بوو لە ساختمان بنیاتنان و ئارایشتدان و زەخرەفە کردنى مزگەفتەکان بوو، دواى ئەمە بەرەو شانازی کردن لەجل و بەرگ و ناوماڵى بەنرخ چوو، ئینجا بەرەو کۆکردنەو ھى کۆمەلەى ئافەرەتى گۆرانپێژ و کۆرى رابواردن و خواردنەو، ھەتا لە شارى مەككەو مەدینەش کۆرى رابواردن و گۆرانی و خواردنەو رێک دەخرا.

ھەر لەسەرتای دەولەتى ئەمەو پێو ھەم و کورى خۆى خزانە ناو ھاوسەنگى دنیا و پوژى دواى، دواى ئەو ھى فتوحات زۆر بوو و درێژەى کیشا، سامان لافاوى کردو کەوتە دەست خەلکیەو، بەلام بېروا زۆر بە توندی بەرامبەر سامان راوەستا و بەرەو شۆینی شیاو ئاراستەى دە کرد، ھەر کە کزى و لاوازی خۆى خزانە ناو بېرواى گەلیکیان، ئیتر نەفسیان بەرەو سەرکەشى و توغیان ملی نا ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَإِتْبَاعٍ ۚ أَن رَّأَاهُ اسْتَغْنَىٰ ۚ وَأَنبَیْهُ دَوْلَةً مِّنْ دُونِهَا ۚ﴾، پێى لەبەرە خۆى دەرەچیت، نەفسى تووشى توغیانى سامانداری دەبێ،

تەرازووھە کە بەرە بەرە لار دەبن و بەرەو دنیا دەچن، ئینجا تەرازووھە کە بەرەو
 ھاوسەنگی ھاتەوھە و تۆزنی بەرەو پۆژی دوایی لار بوویەوھە لەسەردەمی عومەری
 کۆری عبدالعزیز ﷺ ھەزارە کان لە سەردەمی ئەودا خێر و سەدەقەیان وەرە گرت و
 دەوڵەتمەندەکان کە سیان بەدەست نەدە کەوت کە زە کاتیان بدەنن، دوای وەفاتی
 عومەری کۆری عبدالعزیز تەرازووھە کە بە تەواوی لاسەنگ بوو، دەوڵەتمەندەکان
 زیتەر دەوڵەتمەند دەبوون و ھەزارەکان زیتەر ھەزار دەبوون، سامان لەشوینی شیاوی
 خۆی خەرج نەدە کرا، رژدی لەناو خەلک بەدیار کەوت، پارە بەشیوہیەکی لە رادە
 بەدەر لەوشتانە خەرج دە کرا، کە لە شەرعی خوادا نەبوون، لە کۆمەلگای
 ئیسلامی دەوڵەتمەندیی و ھەزاریی لە رادە بەدەر سەری ھەلدا، بەتایبەتی لەسەرەتای
 سەدەمی دووھەمی کۆچی، ئەم حالەتە بەرەبەرە لە زیادبووندا بوو بە تاییبەتی لە
 سەردەمی یەزیدی کۆری عبدالملیکی خەلیفە ی ئەمەوی کە لە دوای عومەری
 کۆری عبدالعزیز ھات، ھەروەھا لە سەردەمی خەلیفە ئەمینی عەباسی کە لە ۱۹۸
 کەمردووھە و لەسەردەمی مەئموونی برای کە لە ۲۱۸ کەمردووھە و لەسەردەمی
 موعتەزیدی خەلیفە ی عەباسی کە کچی (خەمارە و یھی) والیی میسری ھینا، ئەو
 کچە ی کە باوکی پارە یەکی ھیندە زۆری لی خەرج کرد کە لەوہ بەر نەبیسترا بوو.
 ئەم سامانە ھەمووی لەناو و ناوبانگ و ریا خەرج دە کرا، یاخود دەدرا یە شاعیر و
 ماستاو سارد کەران، یان بۆ خەزم و کەسوکاری خەلیفە و کاروباری تر بوو، لە
 ھەمان کاتدا خەلکی رەمەکی لەبەر برسیتی و ھەزاری و لانیوازی و گرانی نالەیان
 لیوہ دەھات.

تەسکین لە زانی رۆشنبیری :

کانیی ینگەردی ئیسلام لە مە ککە ی پیروز تەقیبەوھە، ھەر کە خۆی گرت لە
 سائی یە کەمی کۆچی بەرەو مەدینە کەوتە پئی و لەوی پینگەیی و بووہ خواوہنی ھیز و
 توانا، ئینجا لە سائی ھەشتەمی کۆچی ھەموو دوور گە ی عەرەبی داگرت و دوایی
 بەرەو پۆژ ھەلات و پۆژ ئاوا و باکور خشی، لە پۆژ ھەلات گەیشتە سند و ھند و
 ئەود یو رووبار لە سنووری چین، لە باکور گەیشتە ئەزربێجان و ئەرمەنیە تا

گه مارۆی قوسته نتيه ي دا، له پوژئاوا گه يشته دهريای تاريك-زهريای تهله سي-،
ئينجا له ريگه ي جبهه له تاريقه وه به ره و باكور چوو بو ئيسپانيا و فره نسا، تا گه يشته
شاري بواتيه، ههروه ها دوور گه ي سقليه و كرتي گرتوه.

ئهو روباره له روشتني دا گه لي لقي هاته ناو كه له گه ل كانگا ره سه نه كه ي
په يوه ندى نه بوو، ئهو لقانه هه نديكيان له ژياري فارس ييه وه سه رچاوه ي گرتبوو،
هه نديكيان له فه لسه فه ي هيندى و هه نديكيان له فه لسه فه ي گريكي و يوناني،
به تايه تي له و كاته ي خه ليفه كانى موسلمانان گرنكيان به وه رگيران داو گه لي
كتيب و كولتوورى ئهو ميلله ته كو نانه يان وه رگير، به جوړيك كه خه ليفه مه ئمون
هه ر كه به سه ر ميشيلى سييه مي ئيمپراتوري بيزه نتي سه ركه وت پارو باجي له سه ر
دانه نا، به لكو له سه ري كرد هه رچي ده ستنوسى بيزه نتي كو نى لايه بيداتي.

ئهو لقانه ي ده هاته ناو روبارى ئيسلام هه مويان رون نه بوو، بويه ئهو روباره به
درزياي پوژگار، هه ر كه له وولاتانه ده روشت ئاوه كه ي ليل ده بوو، به لام خواي
گه وه چه ند ئيستگه يه كي پالاوتنى بو ئاماده كرد، كه ناو به ناو پاكي ده كرده وه
ده گيرايه وه سه ر روني جاراني. ئه مه ش ئاماژه به وه فرموده يه ي پيغه مبه ر ﷺ ده كا،
كه ئه بو هوره يره ليى ده گيرايته وه: ((إِنَّ اللَّهَ يَنْعُتُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ
سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا: خواي گه وه بو هه ر سه ره سه ده يه ك، به كي ك بو ئه م
ئومه ته ده نيري، تا دينه كه يان بو تازه بكاته وه.))^١

ئهو فه لسه فانه ي هاته ناو ئيسلام هه نديكيان شكومه ندى به گيان ده دا له سه ر
حسيبي له ش و هه نديكيشيان شكومه ندى به له ش ده دا له سه ر حسيبي گيان،
هه نديكي تريشيان مه زنى به هوش و ژير ده دا، ته نيا دان به و به حوكمه كانى
داده نى، ئيسلاميش له مانه هه مووى به ريه، چونكه هه ر به كئ له مانه مافى خوى
ده داتى.

هه ندي له بيرياره موسلمانه كانى وه كو: واصيلي كورى عه تاء، عه مري كورى

١ ئه بو داود گيرايه تيه وه؛ جامع الاصول، ج ١١، ص ٣٢٠.

عوید و نیزام و عه‌للاف و هه‌ندیکێ تر به‌فەلسەفە‌ی یۆنانی کاریگەر بوون که مرۆف ئه‌وپه‌ری سه‌ربه‌ستی له‌کرده‌وه‌کانی دا‌هه‌یه و برۆیان به‌قه‌زاوقه‌ده‌ر نه‌ده‌کرد، واصل له‌حه‌سه‌نی به‌صریی مامۆستای جودا بوویه‌وه، چونکه‌ له‌گه‌ڵ بیروباوه‌ره‌کانی واصل نه‌بوو، بۆیه‌ خۆی و گروپه‌که‌ی ناویان لێ‌نرا (موخته‌زله) و رییازه‌که‌یان له‌سه‌رده‌می مه‌ئمون و موخته‌صم و واسیق بووه‌ رییازی ره‌سمیی ده‌ولت، به‌لام هێرشه‌که‌یان له‌لایه‌ن ئیمام ئه‌حمه‌دی کورێ حه‌نه‌له‌وه‌ شکێنرا و دوا‌ی ئه‌مه‌ ئه‌بو‌حه‌سه‌نی ئه‌شعهری (٢٦٠-٣٢٤ک) به‌ته‌واوی له‌ناوی بردن.

له‌ به‌رامبه‌ر موخته‌زله‌ گروپی جه‌برییه‌کان له‌سه‌ر ده‌ستی جوهمی کورێ صه‌فوان په‌یدا بوو، بۆیه‌ پێیان گوترا (الجهیمیه)، ئه‌وانه‌ له‌و باوه‌ره‌ن که مرۆف هه‌یج سه‌ربه‌ستیه‌کی نییه‌، وه‌کو‌په‌ریکی هه‌ل‌واسراوه‌ له‌هه‌وا و با‌به‌ویستی خۆی ده‌یجو‌لێن.

هه‌روه‌ها گروپی (مرحئة) له‌سه‌ر ده‌ستی یونس کورێ عه‌ونی نو‌می‌ری په‌یدا بوو، بۆیه‌ پێشیان ده‌گوتری (یونسیه)، غه‌سانی کوفی و عوبیدی موکته‌ئیب له‌سه‌ر کرده‌کانیان و یه‌کن له‌گوته‌کانیان ئه‌مه‌یه: ((لا تضر مع الایمان معصیه، کمل لا تنفع مع الکفر طاعة: گونا‌ه زیان به‌بروا ناگه‌یه‌نی، هه‌روه‌ک خواپه‌رستی له‌گه‌ڵ کوفر سوود ناگه‌یه‌نی)).

سه‌ره‌رای ئه‌مانه‌ گروپی شیعه‌که‌ له‌سه‌رده‌می ئیمامی عه‌لیی کورێ ئه‌بو‌ت‌البه‌ک په‌یدا‌بوو، ئه‌مه‌ش چه‌ند لقیکی لێ‌ بویه‌وه‌ وه‌کو: قه‌رامته‌ و ئیسماعیلییه‌ و گروپی (اخوان الصفا)، ئه‌بو‌حه‌ییان التوحیدی له‌کتیبه‌که‌ی (الامتناع والموانسة) باسی ئه‌م گروپه‌ی (اخوان الصفا)ی کردوه‌، ئه‌مانه‌ له‌و برۆیه‌ن، که‌ هه‌ر کاتێ فەلسەفە‌ی یۆنانی تیکه‌لی شه‌ریعه‌تی ئیسلامی بکری شه‌ریعه‌ته‌که‌ ته‌واو ده‌بێت، ئه‌م گروپه‌ له‌ناوه‌راستی سه‌ده‌ی چواره‌می کۆچی په‌یدا‌بوو.

په‌یدا‌بونی ئه‌م گروپه‌ جو‌ربه‌جو‌رانه‌ وای له‌ زانایانی ئه‌هلی سوننه‌ و جه‌ماعه‌ کرد، که‌ خۆیان به‌ فەلسەفە‌ و زانستی ژیری چه‌ کدار بکه‌ن، بۆ به‌رگریکردن له‌

ریبازہ کہیان، ہم جوڑہ زانستی کہلام پیدابوو، ئەبو حەسەنی ئەشعەری (۲۶۰- ۳۲۴ ک) دیارترین ھەلگری ئالاکەیی بوو، ئەم زانایە لەسەرەتادا یە کئی بوو لە موعتەزەلە کان و لەسەر ریبازی (ابو علی الجبلی) ی مامۆستای بوو، دوایی وازی لیبان ھیناو گەراپەو ھەسەر ریبازی ئەھلی سوننە و جەماعە و ھیرشی کردە سەر موعتەزەلە کان و بەلگەو بۆچونە کانیاانی پوچەل کردەو و ریبازە کہیاانی لەناو برد.

دوای رزگار کردنی ولاتی شام و عێراق و ئێران و ئەودو روبرار و سند و میصر و سەروی ئەفریقا، ھەندێ کاروبار سەریان ھەلدا، کە زانایە کان نەیان توانی بەپێی قورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ چارەسەریان بکەن، بۆیە بەخیرایی چەند حوکمیکیان لە قورئان و فەرموودە و گوتەیی یاران و کردەو کانیاان ھەلھینجا، ئینجا بەرەو قیاس و پارۆشتن، بەجوڑە ریبازە فقیھە کان پیدابوون و لەیە کتری جودابوونەو، وەکو: ریبازی ئەبو حەنیفە و مالیک و شافعی و ئەحمەدی کوری حەنبەل و سوفیانی سەوری و ئەبسی سەور و ئەوزاعی و لەیسی کوری سەعد و کەسانی تر، دوای ئەمە موسلمانە کان لەسەر ئەم چوار ریبازە رێک کەوتن: حەنەفی و مالیکی و شافعی و حەنبەلی، ریبازەکانی تریشت گۆتو خران، بەم چوار ریبازە گوترا: ریبازەکانی ئەھلی سوننە و جەماعە، ئەم ریبازانە ھەموو دژی گروپە گومراکان و ھەستان بەتایبەتی موعتەزەلە کان، دوای کزبونی دەولەتی ئیسلامی ئەم ریبازانە لەلای کەوتنە ناویە کتری و لەلایەکی تر لەگەڵ شیعە کەوتنە کیشە. لە (۴۰۸ ک) کیشەیی لەنیوان ئەھلی سوننەت و خەلکی گەرەکی کەرخێ شیعە پیدابوو، ھەروەھا لەسالانی (۴۳۳، ۴۴۴، ۴۴۵) ی کوچیدا. ۱ لەسالی (۴۶۱ ک) کیشەیی لەشاری دیمەشق لەنیوان رۆژئاواییە کان (أصحاب الفاطميين) و رۆژھەلاتییە کان (أصحاب العباسيين) پیدابوو، تاگەشتە ئەو رادەیە بەئاگر مالییە کتری بسووئین، ئەمەش بوو ھۆی سوتانی مزگەفتی ئەمەوی لەدیمەشق. ۲

لەسالی ۳۲۳ ک حەنبەلییە کان ھیرشیان کردە سەر حەنەفییە کان و دەستیان بە

۱ سلاجقة ایران والعراق للدكتور عبد المنعم حسين، ص ۱۷۵.

۲ الکامل لأبن الاثير، ج ۱۰، ص ۵۹.

شكان و سوتان و تالان كرد تا خهليفه رازی (۳۲۲-۳۲۹ ك) ناچار بوو به يانني
 دهر بكا و هه ره شهی كوشتنيان لي بكا، هه روه ها له ۳۲۷ ك كي شه كه و ته نيوان
 حه نه ليه كان و حه نه فييه كان، چونكه له سهر واتاي ثايه تي (۷۹) له سوره تي ئيسراء
 ريك نه كه و تن.

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ : به شه و
 له خه و هه سته و نويزي سوننه ت بكه هه ندي لايان وايه نويزي شه و له سهر شه و
 واجب بوو تا په روه ردگارت بتگه ينيته پله يه كي به رزي په سند كراو.

له سالاني ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۵، ۴۷۸، ۴۹۵ گه لي كي شه و هه را له نيوان
 حه نه ليه كان و شه شعريه كان له به غدا روويدا.

هه ره كه شه حه سه ني شه شعري له ۳۲۴ ك وه فاتي كرد، ياراني ناچار بوون كه
 شويي گوره كه ي له حه نه ليه كان بشار نه وه له ترسي دهر هيناني، چونكه
 حه نه ليه كان له و پروايه بوون كه شه شعري له گه ل موخته زيله دزيان ده وه ستي. له
 (۴۷ ك) شافيعيه كان و حه نه ليه كان به هوي جيارايي (اختلاف) يان له سهر به
 ناشكرا خويندني (بسم الله الرحمن الرحيم) له نويزدا هير شيان كرده سهر يه كتر و
 له يه كتر يان كوشت و تالاني يه كتر يان كرد، شافيعيه كان رايان و ابو به ناشكرا
 بخويندري، به لام حه نه ليه كان له گه ل شه نه بوون.^۱

له (۵۴۶ ك) له مزگه فتي مه نصوري شاري به غدا ئاژاوه يه كي گه و ره كه و ته
 نيوان حه نه ليه كان و شافيعيه كان. شه مانه هه مووي به لگه ي خو په رستي هه ندي له
 زاناياني شه لي سوننه ت و نه زانيي خه لكي ره مه كيبي شه و سهر ده مه ن.

* * *

له ره و شه تووش و پيسه ي كه پر بوو له ئاژاوه ي رامباري و سهر بازي و
 كومه لايه تي و فيكري، له گه ل شه مه ي روشنيري له لوتكه دابوو، شيخ عبدالقادري
 گه يلاني - ره حه تي خوي لي بي - له دايكبوو.

۱ الشيخ عبد القدر الكيلاني محمد العيني، استاذ جامعة استنبول سابقاً، النسخة الفرنسية، ص ۲۶.

ده روزهی دودوم

له دايك بون و پيگه يستن و قوتاي خويستن

به سنی برکم

له دایک بون وینګه بستنی شیخ عبدالقادر

میژوونووسه کون و نوییه کان له سهر شهون، که شیخ عبدالقادر گهیلانی -
 رحمه تی خوی لی بی - له سالی (۵۶۱ ک) وهفاتی کردووه، به لام له میژووی
 له دایکبونی رایان جیایه، زوریه یان ده لئین له (۴۷۱ ک) له دایک بووه، هه نندیکیان
 ده لئین له (۴۹۱ ک) له دایک بووه، ئیمام شیخ حوسین کوری محمدی دیاربه کری له
 کتیبی (تاریخ الخميس فی احوال أنفس نفیس) ^۱ دا ده لئ: له سالی (۵۶۱ ک) شیخی
 سهردهم نه بو محمد عبدالقادر کوری صالحی گهیلانی ناموز گاریکه ری فتوادهری
 ری باز حه نه لیلی زاهید له نه وهت سالی وهفاتی کرد، واتا: له (۴۷۱ ک) له دایکبووه.

ابن الجوزی له کتیبی (المنظم) ^۲ ده لئ: شیخ عبدالقادر گهیلانی - رحمه تی
 خوی لی بی - شهوی شه موی هه شتی ره بیعی کوتاییی سالی (۵۶۱ ک) له نه وهت
 سالی دا وهفاتی کرد، واتا: له (۴۷۱ ک) له دایکبووه. هه روه ها ابن الاثیر له
 کتیبه که ی (الکامل) ^۳ دا هه مان شت ده لئت.

زه هه بی له کتیبه که ی (العبر فی خبر من غیر) ^۴ دا ده لئت: شیخ عبدالقادر
 گهیلانی زاهیدی شیخی سهردهم و پیشره وی خواناسان له سالی (۴۷۰ ک) له
 گهیلان له دایکبووه.

(۲۱۹ / ۱۰) ۲

(۳۶۶ / ۲) ۱

(۱۷۵ / ۴) ۴

(۹۴ / ۹) ۳

ماموستا فەخرى نورسى گەيلانى لە كتيبه كەى (الموجز في تاريخ القطب الغوث
والباز الاشهب الشيخ محي الدين عبدالقادر الكيلاني) دا دەلييت: شيخ عبدالقادر لە
يە كنى لە شارە كانى گەيلان (نيف) لە سالى (٤٧٠ ك- ١٠٧٧ ز) لە داىكبووە.

دكتور ماجيد هورسان گەيلانى لە كتيبه كەى (هكذا ظهر جيل صلاح الدين) دا
دەليي: شيخ عبدالقادر لە سالى (٤٧٠ ك- ١٠٧٧ ز) لە گەيلان لە داىكبووە و لە
(٤٨٨ ك- ١٠٩٥ ز) لە تەمەنى هەژدە ساليڤا هاتۆتە بەغدا و لەوى ماوەتەو تە
مردنى لە سالى (٥٦١ ك).

شيخ يونس شيخ ئيراهيمى سامەرايى لە كتيبه كەى (الشيخ عبدالقادر الكيلاني
قدس الله سره) دا دەلييت: شيخ عبدالقادرى گەيلانى لە (٤٧٠ ك- ١٠٧٧ ز) لە
داىكبووە و لە شەوى شەممەى هەشتەمىنى مانگى رەبىعى دوايى سالى (٥٦١ ك-
١١٦٥ ز) لە بەغدا وەفاتىكردووە.

بەلام مەوسوعەى (الاروس)ى فەرەنسى دەليي: لە ١٠٧٧ ز لە داىكبووە و
لە سالى ١١٦٦ ز وەفاتىكردووە.

مەمۇستا محمد العيني- مامۇستاي پيشووى زانكۆى ئەستەنبۆل- لە كتيبه كەى
(الشيخ عبدالقادر الكيلاني)ى نوسخەى فەرەنسيه كە لە لاڤەرە (٣٢) دا دەلييت:
لە كتيبي (نتيجة التحقيق) دا هاتووە كە شيخ عبدالقادر لە يە كنى لە شارە
بچوو كە كانى گەيلان (نيف NIFF) لە سالى (٤٧٠ ك- ١٠٧٧ ز) لە داىكبووە،
هەندىكيشيان دەليين: لە سالى (٤٧١ ك)، شيخ عبدالقادر بە موريدە كانى دەليي كە
لە تەمەنى هەژدە ساليڤا هاتۆتە بەغدا لەو سالى، كە (ابوالفضل عبدالواحد
التميمي)ى تيدا مردووە، ئەمەش بە پي ميژووى (ابن كثير) لە سالى (٤٨٨ ك) بوو
لە سەردەمى (المستظهر بالله)ى خەليفەى عەباسى.

بەهەر حال، رەنگە بۆچونە كەى (ابن الجوزى) راسترين بۆچون بى لە كتيبي

(المنتظم)، چونکه (ابن الجوزی) به کێك بووه له هاوچهرخه كانی شیخ عبدالقادر، كه ده‌لێ: له سالی (٥٦١ك) وه‌فاتیکردوووه و ته‌مه‌نی نه‌وه‌ت سال بووه.

ره‌چه‌له‌کی:

له باره‌ی ره‌چه‌له‌کی شیخ عبدالقادر گه‌یلانی چهند جیاوازییه‌کی كه‌م به‌ر چاو ده‌كه‌وئ، هه‌ندی ره‌چه‌له‌کی ده‌به‌نه‌وه سهر حه‌سه‌نی كورپی عه‌لی^١، هه‌ندیکی كه‌میان ده‌بیاته‌وه سهر حوسینی كورپی عه‌لی^٢، به‌هر حال ره‌چه‌له‌كه‌ی ده‌چینه‌وه سهر عه‌لی كورپی ته‌بو تالیب و فاتیمه‌ی زه‌هرا^٣.

ئین ره‌جه‌ب (٧٣٦-٧٩٥ك): (زین الدین ابو الفرج عبدالرحمن بن شهاب الدین أحمد البغدای ثم الدیمشقی) له کتییی (الذیل علی طبقات الحنابلہ) دا ده‌لێ: شیخ عبدالقادر كورپی ته‌بی سالحی كورپی عبداللهی كورپی جه‌نگی^٤ دۆستی كورپی ته‌بی عبداللهی كورپی عبداللهیه و ره‌چه‌له‌كه‌ی ده‌گاته‌وه سهر حه‌سه‌نی كورپی عه‌لی^٥، به‌لام (محب الدین النجلر) له میژوووه كه‌یدا ده‌لێت: عبدالقادر كورپی ته‌بی سالحی كورپی جه‌نگی دۆسته و ره‌چه‌له‌کی ده‌گاته‌وه حه‌سه‌ن^٦.

مامۆستا مسته‌فا جه‌واد له په‌راویزه‌كه‌ی له سهر کتییی (تكملة اکمال الاکمال فی الأنساب والأسماء والألقاب) هه‌روه‌ها سه‌فه‌دی له (الوافي بالوافيات) دا ده‌لێت: عبدالقادر كورپی عبداللهی ته‌بی سالحی كورپی جه‌نگی دۆسته و ره‌چه‌له‌کی بۆ

١ له زنجیره‌ خه‌میکێ نه‌قشه‌بنديه‌کان، كه به‌عه‌ره‌بی نووسراوه، شیخ عبدالقادر گه‌یلانی به‌كورد داده‌نی ((..... الشيخ حضرة سيد عبدالقادر الكيلاني الكردي...)) ژیناوه‌ری زانیانی كورد له جیهانی ئیسلامی، شه‌بۆل ١٥٣.. ته‌مه‌ش رڤی تێده‌چنی چونکه شیخ كاتی خۆی به‌كوردستاندا ره‌تبوووه بۆ به‌غدا و له‌گوندی نه‌رگسه‌جار لایداوه. بته‌ماله‌ی زانیاران، مه‌لا عبدالکه‌ره‌بی موده‌ریس، ل ٣١ (وه‌رگێڤ)

٢ وشه‌یه‌کی فارسییه به‌ واتای جه‌نگ خوازیان موجه‌ید دیت (کتاب القطب الفوئ للاساذ فخري الکيلاني) یا به‌ واتای قه‌در گه‌وره‌دی (معجم الشيوخ ٥٢/١).

حه سەنى كورپى عەلى ﷺ دە گەرېتەو. كەمال الدىن عبدالرزاق كورپى فوتى لە (تلخيص معجم الالقاب) دا گوتوويه تى: محى الدين ئەبو محمد عبدالقادر بن ئەبى سالىح كورپى جەنگى دۈستە، لە رەچەلە كدا سەر بە كورپە كانى حەسەنى كورپى عەلىيە ﷺ.

لە كىتەبە كەى سديق حەسەن خانى قەنوجى كە بە ناوى (التاج المكلل من جواهر مآثر الطراز الآخر والأول) سە نووسراو: عبدالقادر كورپى ئەبى سالىحى موساى كورپى جەنگى دۈستە و بىنەچەى دە گەرېتەو سەر حوسىنى كورپى عەلى ﷺ.

لە كىتەبى (فوات الوافيات) ى محمدى كورپى شاكرى كوتوبى كە لە (٧٦٤ك) مردووه، دەلى: عبدالقادرى كورپى سالىحى كورپى جەنگى دۈستە و بىنەچەى بۆ حوسىنى كورپى عەلى ﷺ دە گەرېتەو.

لە كىتەبە كەى مامۇستا خىر الدىن زەر كەلى (الاعلام) هاتووه: عبدالقادرى كورپى موساى كورپى عبداللهى كورپى جەنگى دۈستى حەسەنىيە.^٢

لە كىتەبە كەى محمد العىنى (عبدالقادر الكيلانى)^٣ دەلىت: ئەبو محمد عبدالقادرى كورپى ئەبى سالىحى جەنگى دۈستى موساى كورپى ئەبى عبداللهى كورپى يەحياى زاهىدى كورپى محمدى كورپى داودى كورپى موساى كورپى عبداللهى كورپى موساى ئەلجون كورپى عبداللهى ئەلمەحز كورپى حەسەنى موسەنناى كورپى حەسەنى كورپى عەلىيى كورپى ئەبى تالىبە ﷺ، دايكىشى فاتىمەى كچى عبداللهى سەومەعبىيە. شىخ عبدالقادر لە كىتەبە كەى (فتوح الغيب) رەچەلە كى دايكى بۆ حوسىنى كورپى عەلى ﷺ دە گېر تەو.

زانباى فرەزان (على القارى) لە كىتەبە كەى (نزهة الخاطر) بىنەچەى شىخ

عبدالقادر ده باته وه سهر چه سه نى كورې عهلى عليه السلام. شيخ يونسى سامه پايى له كتيبي
(الشيخ عبد القادر الكيلاني) داله باره ي بڼه چه ي دايكى شيخ، ده لټت: دايكى ام
الخير كچى جبار فاتيمه ي كچى سديد عبدالله ي سهومه عى زاهيد، كورې ئيمام ته بى
جمال الدين سديد محمد كورې ئيمام سديد محموده كورې ئيمام ته بيل عه تاء عبدالله ي
كورې ئيمام كمال الدين عيسا كورې ئيمام سديد ته بى عه لائه ددين محمد الجواد
كورې عهلى ته لږه زا كورې ئيمام موسا كازم كورې ئيمام جه عفهرى سادق
كورې محمدى باقرى كورې ئيمام عه لىي زهينول عابدينى كورې ئيمام حوسينى
كورې عهلى ته بى تاليبه، ره زاي خوا له سهر هه موان بى.

شيخ عبد القادر چه زى نه ده كرد باسى ره چه له كى خوى بكات يا خود شانازي
پيوه بكا، هه روه ها به منداله كانيشى راده گه ياند كه شانازى به ره چه له كى خويان
نه كهن، ته مهش له بهر خاسكارى و بى فيزيى شيخ و جينه جيكر دنى ته م گوتيه ي
پينغه مبه ر عليه السلام بوو كه فرموويه تى: ((مَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ: نه وه ي
كرده وه ي چاكه ي كه م بيت ره چه له ك و باب و باپيرى به كه لكى نايه ت)).^۱ هه ر
له م باره ي وه نه وه ي شيخ عبد القادر، كه عماد الدين نصر كورې عبد الرزاق كورې
عبد القادره ده لټت:

ئيمه له رو له كاني چا ترينى دوو چه سه نين
ته وه ي كه دوو تاقمه موسلمانى پيك هينا
بڼه چه مان له سهرى، به هه لږ ږد راو^۲ ده چى
لاى خواريشى ته وا به، چه زره تى حوسين ده چى
باو كمان كه بڼه چه ي به نه ينى هيشته وه
وا گوتوويه تى كه وا هه زارى جوانييه^۳

ته و ليره دا ده يسه لمينى، كه ره چه له كيان بو چه سه ن ده گه رته وه نه ك بو

۱ كتاب جامع الاصول، ج ۶، ص ۵۶۲. ۲ مبه مست (محمد) عليه السلام (وه ر گير).

۳ كتاب تكملة اكمال الاكمال لابن الصابوني، ص ۳۵۹.

شیخ یونسی سامه‌پایی رای وایه، که شیخ عبدالقادر له ره‌چه‌له کدا په‌یوه‌ندیی به‌ته‌بو به‌کری سدیق و عومهری کوری خه‌تاب هه‌یه، له‌م باره‌یه‌وه ده‌لتی: داپیره‌ی شیخ عبدالقادر (دایکی باوکی) ناوی: ئوم سه‌له‌مه‌یه و له‌نه‌وه‌ی عبدالرحمنی کوری ته‌بو به‌کری سدیقه، دایکی عبدالله‌ی مه‌جز، که‌یه کی‌که له‌باپیره‌کانی شیخ عبدالقادر ناوی (حفصة) ی کچی عبدالله‌ی کوری عومهری کوری خه‌تابه‌ه.

مندالیه‌کی:

شیخ عبدالقادر له‌شاریکی بچوکی هه‌رنمی گه‌یلان، که‌ده که‌وینته باکوری ئیران و باشوری، ده‌ریای قه‌زوین له‌(نیف Niff) له‌دایک بووه، ئه‌م ناوچه‌یه زۆر به‌پشته و رووباری زۆره و باراناویه.

وا‌دیاره شیخ عبدالقادر دوا‌مندالی باو‌کی‌تی و به‌هه‌تیوی ژیاوه و دوا‌ی بوونی به‌که‌مبک باو‌کی مردووه، بۆیه لای باپیری (باو‌کی دایکی) عبدالله‌ی سه‌ومه‌عی، دوا‌مندالی دایکی‌تی و که‌منی پیش ته‌مه‌نی شه‌ست سالتیدا به‌زگی که‌وتوو و ژنانی قوره‌یش-چونکه ده‌لتی ره‌چه‌له‌کی قوره‌یشیه- به‌مخۆره سکبوونه به‌ناو بانگن،^۱ ئه‌م بۆ‌چوونه چ به‌لگه‌یه‌کی نییه، چونکه خه‌لکی ئه‌و سه‌رده‌مه هینده گرنگیان به‌تۆمار کردنی ته‌مه‌نی پیاوان نه‌داوه، تا به‌ژنانی بده‌ن، پیشتر بینیمان چۆن له‌سه‌ر می‌ژووی له‌دایکبوونی شیخ عبدالقادر جیاوازیان هه‌بوو، له‌نیوان سالتی (۴۷۰ک) و سالتی (۴۹۰ک) دابوو، به‌هه‌ر حال ئه‌مه به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه، که‌دوا‌مندالی دایکی بووه، شیخ ته‌نیا برایه‌کی هه‌بووه، چونکه هه‌ر که‌خۆی بۆ به‌غدا ئاماده کرد دایکی هه‌ر سامانیکی هه‌بوو له‌نیوان ئه‌وو برایه‌کی دابه‌شکرد، ئیبن عیمادی حه‌نبه‌لی له‌

۱ یاقوتی حمه‌وی له‌(معجم البلدان) دا‌ده‌لتی: له‌شاری به‌شتیر له‌دایکبووه.

۲ قلائد الجواهر، ص ۳.

(شذرات الذهب) دا ده لى: براهه كهى ناوى عبدالله بوو و له شيخ گچكه تر بوو، پياويكى چاك بوو، له گه يلان ژباو به گه بختى له وى مرد. ^۱ به لام دايكى چزن ثم منداللى بوو ته گهر راست بى، كه عبدالقادرى له شه ست سالى بووه؟ بويه لهو بروايه دام، كه عبدالله لهو گه وړه تر بووه.

دايكي ژنيكى چاكى له خواترس بووه و له پشتى چهن د ئيماميكي پاكه وه هاتووه، عبدالله سوه موعى باپيره زاهيد و خواپه رست بووه و ناويان ليناوه (صومعي)، باوكى پياويكى چاك بووه و دايك و باپريشى هر له چاكان بوون، بويه باپري له سهر له خواترسان و چاكه و ثاكارى چاك به خيوى كردووه و به خواپه رستى و چاكى و له خواترسان گه وړه بووه و زاهيد بووه له دنيا و روو له روژى دوايى بووه، زور حهزى له زانينى بنه ماو لقه كانى شريعت بووه.

شيخ له ناوچهى گه يلان تينو تيبى به زانايانى زانسته كانى شريعت نه ده شكا، بويه زور جار ان له دلى خوئ يري له وه ده كرده وه، كه بچيته به غدا كه لهو كاته دا پايته ختى جيهان بوو. لهو سهر ده مه دا خه لكى گه يلان له سهر ريبازى حهنبه لى بوون، ^۲ دواى هو سهر كه و تنه مه زنه لى. كه له سهر ده ستى ئالا هه لگري ريبازه كه نه حمده دى كورى حهنبه ل هاته دى و ناوى له ولا تدا بلاو بوويه وه و چووه ناخى دلا نه وه. له بهر نه وه ل شارى به غدا شوينى نه حمده دى كورى حهنبه لى خو شه ويستى خه لكى گه يلان بوو، بويه شيخ زياتر غه ريبى بو هه ستا.

ههندي له نووسهران باسى ههندي حالتى شيخيان كردووه و له تافى مندالى و گه بختى و به كه رامه تيان ^۳ له قه لهم داوه، نه مهش به رزى و شكومه ندى شيخ زياد ناكه ن و نه بوونيشى هيچ كه ميبه ك ناگه يه نى، كه رامه تى گه وړه نه وه به سوودى بو بروا و ميللت هه بى، هه وړه ك پيغه مبه ر ^۴ به عه لى كورى نه بو تاليبى گوت:

۱۹۹ / ۴۱

۲ كتيبى عبدالقادرى گه يلانى، ماموستا محمد عهينى، دانه فهره نسيه كه، ل ۳۶.

۳ كرامات: كزى كه رامه ته پيشينى كارينكى له راده به دهره و له گه ل داواى پيغه مبه ريتى به راورد ناكري له سهر ده ستى پياويكى باوهر دار پرووده دا.

((فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ: سۆيىند به پەروەردگار ئە گەر خوا لە سەر دەستی تۆ تاكە پیاوی یێنیتە سەر پێی راست بۆ تۆ لە سورە حوشران چاترە))^۱.

کە دەلێن شیخ لە مانگی رەمەزان لە دایکبوو و بەرپۆژ مەمکی دایکی نە گرتوو و چ گرنگی و سودیکی نییه، ئێمە هەر ئەوە نەندە وەر دە گرین، کە لە مانگی رەمەزانی سالی ٤٧٠ ک لە دایکبوو.

هەروەها کە گا لە کێلگە قسە ی لە گەل دە کات و پێی دەلێ: تۆ بۆ جوتیاری نەخولقینراوی، ئەمەش هێندە گرنگ نییه،^۲ بەلکو ئەمە ی لێ وەر دە گرین، کە لە گەیلان پارچە زەوێکیان هەبوو و خەریکی کشتو کال بوو و گا و مانگایان هەبوو و خۆی بە خێویانی کردوو و زەویی پێ کێلاون. بەلام جار جار لە دلی خۆیەو دە یگوت: ئەم کارە بۆ ئەو ناشی و ئارەزووی فێربوونی شەریعەتی دانامر کێتی، لە کۆتاییدا نەهینی دلی بە دایکی گوت و دایکیشی زویر بوو و تا خوا حەز بکا گریا، چونکە هەستی بەو کرد، ئە گەر کۆرە کە ی بچیتە بەغدا جارێکی تر نایبیتەو، لە ئەنجامدا سەری بۆ ویستی کۆرە کە ی دانەواند و هیواو ئاواتە کانی کردە قوچی قوربانیی ئاواتە کانی کۆرە کە ی، پێی لە خەو نە کانی خۆی نالە پێناو خەو نە کانی کۆرە کە ی، ئەمەش هەردەم خۆی دایکە، کە قوربانی دانە بۆ مندالە کانی. لە بەر ئەوێ خانەوادە کە ی شیخ دەست پۆشتوو نەبوون و کشتو کالە کە یان هەر بەشی نانەسکیی دە کرد و بەغداش لەو سەردەمە پایتەختی جیهان بوو و نرخێ شتی لێ گران بوو، شیخیش لە گەیلان لە سەر شتی هەرزان راهاتوو و چۆن پێی بکری لە بەغدا بەم شیوێ بەزیت، بەغدا هەروە کو شاعیر دەلێت:

۱ بوخاری گێراویتیەو، کێبی (المغازي) ژمارە ۴۲۱۰.

۲ قلائد الجواهر، ص ۳.

بەغدا شاریکی دیار و رووناکە
خەرجکردن لینی زەحمەت و تەنگە
ئەگەر قاروونیش بچیتە ناوی
خیری پئی دەشی و حالەتی لەنگە

بەلام خواردن و پۆشاک و مال و سامانی دنیا بۆ شیخ هیچ گەرنگیەکی نییە،
هەموو ئاواتی ئەوەیە لە کۆری شیخ و زانایانی بەغدا داوینشی و فیرو تیر
زانستەکانیان ببیت و ئارەزووی تینووی داغەر کینیتەو و ئەو خەون و هیوایانەی
بینیتە دی که ختۆکە ی دەدا.

به سنج دودم

گه شتره کی بۆ به غدا و به کرم تاقیگر دنه وی

دایکی ههر که که لوپه لی سه فهری بۆ کوپه کهی ئاماده ده کرد هه ناسه ی
هه لکینشاو فرمیسکی داباراند، چونکه به دلتیاییه وه دهیزانی ئهمه جیابونه وه ی
کۆتاییه، به لام چی بکا ئاره زووی کوپه کهی له سه ره ئه وه بی و ویستی خواش، که
گه پانه وه ی بۆ نییه له سه ره ئه وه ی بی، دوور نییه حیکمه ته کهی دوا ی که مینک
ده ره که ویت.

دایکی شیخ له باو کی شیخه وه هه شتا دیناری بۆ به جیمابوو، که له مال و
سامانی دنیا ته نیا ئه وه نده ی هه بوو، ویستی هه مووی بداته شیخ، به لام شیخ به مه
قایل نه بوو و ته نیا نیوه ی بر دو نیوه که ی تریشی بۆ برا که ی به جیهیشت، دایکی
دیناره کانی خسته کیسه یه که وه و خسته ی بن هه نگلیه وه و دووری بۆ ئه وه ی له
چاوی دزو رینگران دوور بیئت. چاوه پوانی کاتی ده ره چوونی کاروانه که بوون
له گه یلانه وه بۆ به غدا، ئیتر شیخی گچکه به گه ل کاروانه که کهوت بی ئه وه ی هیچ
شتیکی له گه ل خۆی بر دبی جگه له نه فسیکی پر هاوتا و چل دیناره که ی
ژیره هه نگلی.

ههر که دایکی کوپه که ی به رپیکرد ئامۆژ گاری کرد و پنی گوت: کوپم نه که ی
درۆبکه ی، چونکه بر وادار درۆناکا، کوپم هه میشه ههر راستگۆبه، کوپم ههر
راستگۆبه ههر وه که په ره و ده م کردی، ئاواتم ئهمه یه له تۆ.

کاروانه که به ره و شاری هه مه دان له ناوه راستی ئیران به پئی کهوت، ههر که

گه‌یشته ئه‌وئ چهند رۆژ پشوو‌یان داو ئینجا بار گه‌یان تی‌کنا بۆ به‌غدا له‌سالی ٤٨٨ ک، له‌ رینگادا شیخ تووشی یه‌که‌م تاقیکردنه‌وه‌ی بر‌وا و ئاکار و راست‌گویی خۆی بوو، له‌ تاقیکردنه‌وه‌که‌دا زۆر سه‌ر که‌وتوانه‌ ده‌ر چوو، ئه‌مه‌ش درێژه‌ی تاقیکردنه‌وه‌ که‌یه‌تی: -

دوا‌ی ئه‌وه‌ی کاروانه‌ که‌ له‌ هه‌مه‌دان به‌ر‌یکه‌وت و به‌ره‌ و به‌غدا رۆشت و به‌شیک‌ی رینگه‌یان بر‌ی، له‌نا‌کاو تووشی کۆمه‌ل‌نی دزو جه‌رده‌ بوون و به‌ئه‌سه‌په‌ تیز‌به‌زه‌ کان‌یان له‌ هه‌موو لایه‌ که‌وه‌ گه‌مارۆ‌ی کاروانه‌ که‌یان داو داوای خۆ به‌ده‌سته‌وه‌ دان‌یان لێ‌کردن.^١ کاروان‌چیه‌ کان به‌نا‌چاری خۆیان داده‌ست و دزه‌کان یه‌ که‌یه‌ که‌ هه‌موو بارو کاروان‌چیه‌ کان‌یان پشکنی و ئه‌وه‌ی سووک و به‌نرخ بایه‌ ده‌یان برد، شیخ دانیش‌توو و چاو‌ه‌ن‌واری پشکنین بوو، دزه‌کان، که‌ له‌ هه‌ریه‌ کێکیان ده‌پرسی چیت پێیه‌ هه‌موو‌یان ده‌یان‌گوت هه‌یچمان پێ نییه‌، ئه‌وانیش ده‌یان پشکنین و چیان پێ‌ی‌وابه‌ لی‌یان ده‌سه‌ند، یه‌ کێکیان گه‌یشته‌ شیخی گه‌نج و دیتی هه‌یشتا میر‌دمنداله‌ و ریشی تۆپ نه‌بووه‌، جل و به‌ر‌گیکی ساده‌ی هه‌ژاران‌ه‌ی له‌به‌ردایه‌ و به‌ بازرگانان نا‌چیت، وستی لێی ره‌تبی و بۆ‌لای یه‌ کێکی تر بجیت، هه‌ر له‌ پوه‌وه‌ هه‌مان په‌رسیاری لێ‌کرد، که‌ له‌ ئه‌وانی تری ده‌کرد، گوتی: چیت پێیه‌، لێی ره‌توو و سوپ ده‌یزانی، که‌ وه‌لامه‌ که‌ی وه‌ کو ئه‌وانی‌تره‌ و ده‌لێ: هه‌یچم پێ نییه‌، به‌لام، که‌ شیخ وه‌لامی دایه‌وه‌ و گوتی: چل دینارم پێیه‌، دزه‌ که‌ له‌ شوینی خۆی ورته‌یه‌کی لیوه‌هات و واقعی و پماله‌م وه‌لامه‌ و بر‌وای به‌ گوینی خۆی نه‌کرد، په‌رسیاره‌ که‌ی دووباره‌ کرد‌وه‌ و ئه‌ویش دووباره‌ گوتی: به‌لێ چل دینارم پێیه‌، دزه‌ که‌ وایزانی لاوه‌ که‌ گالته‌ی پێ ده‌کا یا گالته‌ی له‌ گه‌ل ده‌کا، دوا‌ی چهند گفتو‌گۆیه‌ك بۆی ده‌ر که‌وت، که‌ لاوه‌ که‌ راست ده‌لێ و زۆر سه‌ری له‌مه‌ سوپما و پێی گوت: له‌ گه‌لم وهره‌ لای سه‌رۆکه‌ که‌مان. له‌وئ سه‌رۆکی جه‌رده‌کان هه‌مان په‌رسیاری لێ‌کرد‌وه‌، شیخیش هه‌مان وه‌لامی دایه‌وه‌، چل دینارم لایه‌. پێی گوت: له‌ کو‌یه‌؟

١ ئه‌وه‌ له‌ خاکی (ریبک)ی نزیک هه‌مه‌دان رووید‌اوه‌ و ژماره‌ی دزه‌کان شه‌ست سوار بو‌نه. قلائد الجواهر، ص ٩.

لەبەن ھەنگلی بۆی دەرھینا، پیاوھە سەری سوپما، کە ژماردی سەیری کرد چل دینارە، بە شیخی لاوی گوت: تۆ بۆ دانت بەمەدا نا، خۆ لە جینگایە کی باشت شاردبۆوھ ئیمە لەو بروایە نەبووین، کە تۆ هیچت پێی؟ گوتی: چونکە دایکم پێی راسپاردم، کە ھەرگیز درۆ نەکەم و راست بلیتم، مەوێی بروادار درۆناکات، ئەم پیاوھ لێی پرسیم: چیت پێی؟ منیش درۆم لە گەلێ نەکرد. سەرۆکی جەردەکان، ئەم قسانە زۆر کاری تیکرد و چاوی مشت فرمیسک بوو، ئەو پیاوھێ، کە لە ژبانی گریانی نەزانووە، وا دیارە تۆزە بروایە کی تێداماوە، ئاوری لە شیخ دایەوھ و پێی گوت: تۆ راسپاردە دایکت دەپاریزی، ئەگەر چی ھەموو سامانە کەشت لە کیس بچیت، ئیمەش چەندەھا ساڵە رینگری دەکەین و مال تالان دەکەین و خەلکی دەتوقین، بە خوشمان دەلێن موسلمان، رۆلە بەشایەد بە ھەر لە ئیستاوھ لەو ھەموو کارانە تۆبەم کرد، بانگی ھاوڕێیەکانی خۆی کردو رووداوی شیخی بۆ گێرانووە و ئەوانیش زۆر پێی کاریگەر بوون و لە گەل سەرۆکیان رێک کەوتن، کە تۆبە بکەن لە ھەموو ئەو کارانە کە دژی شەریعەتی خواوە. ھەموو ئەو کەلوپەلانە، کە لێیان ساند بوون بۆیان گێرانووە و کاروانە کە بە پاسەوانیکردنی ئەوان گەیشتە بەغدا، ئەمەش بە بەرە کەتێ شیخی گچکە عبدالقادری گەیلانی بوو. ئایا ئەمە مەزنترین کەرامەتی ئەو نییە، ئایا لە نەگرتنی مەمکی دایکی لە پۆزی رەمەزان و قسەکردنی گەلە گەلێ چاکتر و سوودمەند تر نییە؟ ئەو بەم رووداوھ چەند دلێکی داخراوی کردووە و چەند نەفسیکی مردووی زیندوو کردووە، بەلای لەسەر میللەتی ئیسلام لا برد و بروای خستە دلی ھەندێ لەرۆلەکانی و پێغەمبەر ﷺ لەم بارە یەوھ فەرموویەتی ((فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ)).^۱

ئەمە یە کەمەین تاقیکردنەوھ بوو بۆ شیخ، تاقیکردنەوھ ی ھیزی ئیمانی لە خواترسانی و توانای کەسیتی و وێژدانی بوو، تاقیکردنەوھ ی سەرکەوتنی بوو بەسەر ئارەزوویدا، لە تاقیکردنەوھ کە دا زۆر چاک سەرکەوت. ئەدگارەکانی

۱ بوخاری گێراویەتیوھ، کتیبی (المغازی) / ۴۲۱۰.

داهاتووی ئەو گەنجە تیشکی دەدایەو و نیشانەی ئەو بوون، کە لە دواڕۆژدا پلەوپایە مەزنی دەبێت و سەدەها گاور و هاوبەشپەرست لەسەر دەستی دەبنە موسلمان و هەزارەها تاوانبار و گوناھکاران تۆبە لەسەر دەستی دەکەن، ئەمە گەورەترین کەرەمەتە، کە وەلییەك وەری بگری، ئەمە رێبازی پێغەمبەرانه.

کاروانە کە گەیشته بەغدا، شیخ عبدالقادر لە ساڵی ٤٨٨ ک گەیشته بەغدا، لەو ساڵەو کە ئەبو الفضل عبدالواحیدی تەمیمی وەفاتیکرد،^١ ئەو ساڵەیه، کە ئەبو حامیدی غەزالی وازی لە وانە گوتنەو هێنا لە قوتابخانەی نیزامیە لە بەغدا و خووی دایە گۆشەگیری و بەرەو شام و حیجاز رویشت و براکە ی ئەحمەدی غەزالی لە قوتابخانەی نیزامییە مایەو، ئینجا بە فەرمانی سولتان بەرکیارق و وەزیرە کە ی (فخر الملك بن نظام الملك)^٢ ئەبو عبداللهی طبری لە قوتابخانەی نیزامییە مایەو.

١ کتیی (القطب الغوث) ی ماموستا: فەخری گەیلانی، ل ٥.

٢ کتیی (عبدالقادر الکیلانی) ی ماموستا: محمەد ئەلعینی، دانە فەرەنسییە کە، ل ٣٦.

به سنی سینیم

سینخ عبدالقادر به غدا

هر که شیخ عبدالقادر له ته مەنی هه ژده سالی گه‌شته به غدا له ٤٨٨ ك، به غدا له و په‌ری شكۆمه‌ندی و هیز و فراوانی و ده‌وله‌مه‌ندی بوو، هه‌روه‌ها له لووتكه‌ی پینشكه‌وتنی زانستی و رۆشنیری بوو له‌سه‌رده‌می خه‌لیفه (المستظهر) كه له نیوان (٤٨٧-٥١٢ ك) فه‌رمانه‌وایی كرد، هه‌رواله‌ سه‌رده‌می به‌ركیارق كۆری مه‌لیكشای سولتانی سه‌لجوقیش، پینج خه‌لیفه له به‌غدا هاوچه‌رخ‌ی شیخ عبدالقادر بوون، موسته‌زه‌هر و موسته‌رشید له (٥١٢-٥٢٩ ك) فه‌رمانه‌واییان كرده‌وه، راشید له (٥٢٩-٥٣٠ ك)، موته‌فی له (٥٣٠-٥٥٥ ك)، موسته‌نجید له (٥٥٥-٥٥٦ ك).

شیخ عبدالقادر هه‌فتا و سێ سال له به‌غدا مایه‌وه له سالی (٤٨٨-٥٦١ ك)، له سه‌رده‌می ئەو گه‌لێ ئازاوه و شله‌ژانی سه‌ربازی و رامیاری و رۆشنیری و فیه‌قی روویدا، خه‌لیفه‌کانی عه‌باسی ته‌نیا ناویان مابوو یه‌وه، فه‌رمانه‌وایی پاسته‌قینه له‌ده‌ست سولتانی سه‌لجوقیه‌کان بوو، ناخۆشی و دووبه‌ره‌کی كه‌وته نیوانیان له‌دوای مردنی مه‌لیكشا له (٤٨٥ ك)، جه‌نگ كه‌وته نیوان هه‌ردوو كۆره‌كه‌ی مه‌لیكشا (بیرکیارق) و مه‌حمود، هه‌روه‌ها له نیوان (بیرکیارق) و (ته‌ش)ی مامی، ئینجا له نیوان (سنجه‌ر)ی كۆری مه‌لیكشا و برازیه‌كه‌ی مه‌حمود كۆری عه‌مه‌د كۆری مه‌لیكشا، ئینجا له نیوان مه‌حمود و برایه‌كه‌ی مه‌سه‌ود، ئینجا جه‌نگ كه‌وته نیوان سولتانی موسل و مه‌سه‌ود و (المسترشد بالله)ی خه‌لیفه‌ی عه‌باسی، جه‌نگ له‌سه‌ر خه‌لیفه‌ گه‌رم بوو، خه‌لیفه‌ چاونه‌ترس و دوینه‌ریکی ره‌وان و خۆشه‌ویستی

گشتی و تايهت بوو، دوا خليفه بوو، که دوینهر بیټ، به لام سوپاکه‌ی بهرام‌به‌ر سوپای مه‌سعود له ره‌مه‌زانی سالی (۵۲۹ ک- ۱۱۳۴ ز) خوی نه‌گرت و شکا، مه‌سعود خليفه‌ی به‌دیل گرت و له سهر‌باز‌گه‌که‌ی خوی له خیره‌تیکی دانا و خه‌لکی به‌غدا شله‌ژان به‌هوی دیل‌کردنی خليفه، تا (سنجهر) فه‌رمانی دایه مه‌سعودی بر‌ازای، که ئازادی بکات، به‌لام یه‌کئی له ئیسماعیلیه‌کان بوونی خليفه‌ی له ژیر خیوه‌ت به‌هه‌ل زانی که بئی پاسه‌وان بوو، لئی چووه‌ ژووره‌وه و کوشتی، ئینجا جه‌نگ له نیوان مه‌سعود و (راشد بالله) نوئی بوویه‌وه و ئینجا له نیوان مه‌سعود و (المقتضي لامر الله)، به‌مجوره‌ ئازاوه و پشیوی کوتایی نایه‌ت. ئه‌مه و جگه‌ له‌و ئازاوانه‌ی که ده‌که‌وته نیوان ریباری ته‌هلی سوننه‌ت و ده‌بووه‌ هوی کوشتن و تالان‌کردن، ئازاوه ده‌که‌وته نیوان حه‌نبه‌لی و حه‌نه‌فییه‌کان له‌سهر لیکنده‌وه‌ی ئایه‌تی له‌ ئایه‌ته‌کانی قورئان، یان له‌ پیناو خوار‌دنه‌وه‌ی ئاوی میوژ، ئازاوه ده‌که‌وته نیوان حه‌نبه‌لی و شافیعی له‌سهر خویندنی (بسم الله ..) له‌نویره‌ ئاشکرایه‌کان، دوا‌ی ته‌وه‌ی ته‌بو یه‌علا- له‌ ۴۵۸ ک مردووه- که یه‌کیک بوو له‌ زاناکانی حه‌نبه‌لییه‌کان کتییی (الصفات) ی دانا، ئازاوه که زیاتر توند بوو، حه‌نبه‌لییه‌کان به‌ تۆمه‌تی به‌ر جه‌سته‌کردن (التجسیم) تاوانبار کران، و‌تا: ته‌وانه‌ نه‌ندام و جوولانه‌وه‌ بو‌ خوا داده‌نین وه‌ کو مروّف، له‌ ته‌نجامی ته‌وه‌ ریباری حه‌نبه‌لی کز بوو و خه‌لکی لئی دوور ده‌که‌وته‌وه‌ و چیی وای نه‌ما‌بوو ههر له‌ ناو به‌جیت، گهر له‌سهر ده‌ستی شیخ عبدالقادر نوئی نه‌کرا‌بایه‌وه‌.

ده‌توانین ژبانی شیخ عبدالقادر له‌ به‌غدا بکه‌ینه‌ دووبه‌ش: یه‌که‌م: له‌ چوونه‌ ناو به‌غداوه‌ له‌ (۴۸۸ ک) تا وانه‌ گوته‌وه‌ی له‌ قوتابخانه‌که‌ی له‌ سالی (۵۲۱ ک) و‌اتا ماوه‌ی وانه‌ خویندن و وانه‌ گوته‌وه‌. دووهم: له‌ وانه‌ گوته‌وه‌ی له‌ قوتابخانه‌که‌ی سالی (۵۲۱ ک)، ئه‌مه‌ ماوه‌ی وانه‌ گوته‌وه‌ و فی‌ر کردن و ئامۆزگاری و رابه‌رایه‌تیکردن بوو.

ماوی و لات غونڊا و لات گوتن و :

((پياوئي له ٿيمامي شافيعي پرسي: ٿي ٿه بو عبدالله كامهيان بڙ پياو باشتره تواناي بدرپتي، يان تاقى بکريته وه؟ شافيعي گوتي: پياو هه تا تاقى نه کريته وه تواندار نايبت، چونکه خواي گه وره نوح و ٿيراهيم و موساو عيسا و محمدى - سهلامى خوايان لئي بيٽ - تاقىکرده وه، هر که ٿاراميان گرت ٿينجا تواناي پئي بهخشين.))

عليلي کوري جوهم گوتي:

ره حمهت له ٿاواره بي لهو شويني روي تيده کا
چيى له گهل نه فسي خزي کرد
خوشه ويستاني جيھيشت و سووديان له ژيان نه بيني
له دواي ٿهو و ٿهويش سوودي نه ديت

به مجوره شيخ عبدالقادري گه يلاني له سهره تاي ژياني له بهغدا زور به گراني تاقىکرايه وه و تووشي گه لئي ٿا زاوه وه ژاري و برستي و بيبيشي بو به شيويه کي و زور جاران به گڙو گياي ليو رووباره کان ده ژياو به پئي خاوسي به ناو در کان ده کهوت و له جوگه و کاولگه کان ده نوست، تا پيان ده گوت شيته، زور جاران له دلي خزي پيري ده کرده وه، که بهيه کجاري بهغدا به جيٽي بيٽي، به لام هينده ي پئي نه ده چوو وره ده هاته وه بهرو ده يگوت: هر ده بي پنگا که بيرم و بگمه ٿهو مه بهسته ي که بوي هاتو مه.

که شيخ عبدالقادر هاته بهغدا، ٿهو کاته گه وره ترين شاري جيھان بو، دوو مليون که سي تيڊا بو، لهو ساله دا (٤٨٨ ڪ). بهغدا هم مووي باسي بزر بووني (ابي الحامد الغزالي) يان ده کرد له قوتابخانه ي (النظامية)، غزالبي ماموستاي گه وره ي قوتابخانه که بو، له سالي ٤٨٥ ڪ (نظام الملک) پيش کوڙراني داواي ليکردبوو که وانه ي تيڊا بلتيه وه، به لام که ميک پيش بزر بووني له ٤٨٨ ڪ تووشي کيشه يه کي دهرووني قبول بوو به هوي بير کرده وه له کاروباري ژيان و راستيه کاني

گەردوون، سەرى سورما بوو لە چۆنیەتی گەیشتنە حەقیقەت، ئایا بەرپڤڤی
 ھەستەکانەو دەبڤگاتڤ، خۆ ھەندڤ جار لە دەرخستڤی راستیەکانڤ گەردوون ھەلە
 دەکات و رڤڤی لڤ تڤڤک دەچڤ و خاوەنەکەشڤ گومرا دەبڤ؟ ئایا بەرپڤڤی ژڤر
 دەبڤگاتڤ، کە ھەلە و راستی ھەستەکان دەستڤشان دەکا؟ بەلام ئەویش جاروبار
 ھەلە دەکا و رڤڤی لڤ تڤڤک دەچڤ و خاوەنەکەشڤ گومرا دەبڤ، جا چ رڤڤڤی
 بگرڤ؟ ئایا رڤڤڤی زانایانڤ کەلام، یا رڤڤڤی دەروونییەکان و ئیمامە بڤ
 گوناھەکیان، یا رڤڤڤی فەیلەسووفەکان؟ ھەموو ئەو رڤڤڤیگایانە رەتکردەو، بەلام
 لەبارە رڤڤی صوفیگەرەو گوتڤ: ((بۆم دەرکەوت کە یەکن لە تاییەتیەکانیان-واتا:
 صوفیەکان- ئەو یە کە بەھۆی فڤر بوونەو ناگەنە ھڤچ، بەلکو بە حال و چەشتڤ))،
 ((دڤنیا بووم لڤیان، کە ئەوانە خودان حالڤ نەک گوتە، ئەو یە بەرپڤڤی زانستەو
 دەزانرڤ، فڤر بووم، ئەو یە بەرپڤڤی گونگرتن و فڤر بوونەو نەگەیشتمڤ بە سلوک و
 چەشتڤ دەبڤگەمڤ، ئەمەش بە پەیوەندی پچرانڤ دل لە دنیا و دوورکەوتنەو لڤی و
 پەنا بردنەبەر رۆژی دوا یی و رووکردنە خوا بە ھیممەت و دوورکەوتنەو لە
 پلە و پایەو سامان و ھەلاتن لە ھەموو پەیوەندیەکان دەبڤ))، ((بە دڤنیا ییەو زانیم کە
 ھەر صوفیەکان رڤڤواری رڤڤڤی گەیشتنە خوان، ھەموو ھەلس و کەوتڤکی دیار و
 نادیاریان لە نوری چرای پیغمبەراییەتیەو یە، جگە لەو نۆرە لەسەر رووی زەوی
 نورڤڤکی تر نییە روناکیی لڤی وەر بڤگیرڤت))^۱، ئیتر بەشەو و پۆژ کەوتە ناو گڤژڤ
 بڤرکردنەو و وازی لە خواردن و خواردنەو ھڤنا بابڤی ژڤن نەبڤ، وازی لە
 قسەکردن ھڤناو توانای وانە گوتنەو ی نەما، لە قوتابخانە و کەسوکاری ھەلات و
 رووی کردە شام و لە گۆشە یەکی مزگەفتڤ ئەمەو ی لە دیمەشق گۆشە گیر بوو و
 کەس نە ی دەناسڤ. لە ئەنجامڤ بڤرکردنەو ی گەیشتە ئەو ی کە ((بەلگەکانڤ
 قورئان وەکو خۆراکن ھەموو کەسڤ سوودیان لڤی دەبینڤ، بەلگە رڤڤی زاناکانڤ
 کەلام وەکو دەرمانە تاکو تووک سوودی لڤی دەبینن و زیانی بۆ زۆر بیان ھەبە))، لە
 دیمەشقەو بەرەو حڤجاز رۆبڤ، لە سالتڤ ۴۹۸ ک دوا ی دە سالڤ بزر بوون گەراییەو
 بەغدا، بەلام جارڤکی تر نەھاتەو قوتابخانە ی نڤزامیە بۆ وانە گوتنەو، گەراییەو

۱ المنقذ من الضلال، ص ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۱.

شارى نيسابور و طوس^۱ تالە ۵۰۵ ك وه فاتيكرد.

له دواييدا ده بينين شيخ عبدالقادرى گه يلانيش بهم كيشه ده روونيه داره تبوو، به لام غه زالى له لووتكهى چالاكيى فيكرى تووشى بوو، كه له گه ورتين قوتابخانهى نهو سهردهمى به غدا ماموستا بوو، كه چى شيخ عبدالقادر (۳۳) سالى پيچوو، له سالى (۴۸۸-۵۲۱ك)، له بارهى ژيانى نهو سهردهمى زورى لى نازانين، چونكه زوربهى نهو كاتهى له كاو لگه كانى مه دائين و كيسرا ده برده سهر و دوور بوو له خه لكى و خويندن و پيان ده گوت: عبدالقادرى شيت.

شيخ عبدالقادر (رهحمتهى خواى ليبي) له تهمنى ههژده سالى هاته شارى به غدا، نهو شارهى كه خه لكى زورى تيدايه و جه نجاهه، گه بچى تازە پيگه يشتوو، كهس ناناسى و فيرى نهو جوړه ژيانه نيه و سهر و سامانى چل ديناره كهيه و چل دينار له به غدا چى پى ده كرى. به لام شيخ خاوهنى پروايه كى به تواناو ئاكارىكى راست بوو، ههر له و پوژهى له گه يلان ده رچوو به مه به ستى نهو به بوو كه بيته زانايه كى كاراي دلسوز و خاوهنى ورهيه كى نه گوږ بوو بو گه يشتنه مه به ستى. گهر خاوهنى نهو به قا و ورهيه نه بوايه، نهو له و گيژهنه كى كه خوى تى خستبوو نوم ده بوو، ههروهك ئيستا زور لهو كه سانه ده بينين، كه بو خويندن به رهو پوژئاوا ده پوژن، كه چى خويان ون ده كهن.

لهو ماوهيه كى كه شيخ عبدالقادر له به غدا بوو گه لى له زانا موسلمانان پيدا بوون و گه لى له دانراوه كانيان بلاو بوويه وه، سهره راي غه زالى و كتبه كانى، راغيى نه سفه هانى و (له ۵۰۲ ك. - ۱۰۸۱ ز. مردوه) كتبه كهى (المفردات) پيدا بوو، نهو القاسم عبدالكرىمى قه شيرى و نجم الدين نهو حه فصى نه سفى خاوهنى (التيسير) و واحدى (له ۴۶۸ ك مردوه) خاوهنى (البسيط و الوسيط و الوجيز) و زه مه خشهرى (له ۵۳۷ ك مردوه) خاوهنى (الكشاف) پيدا بوون، ههروه ها گه لى له كتبه كانى حه ديس و پوليى كردنيان و راسته كهى و موسنده كهى بلاو

۱ ئيستا شارى مه شهده له ئيران.

بوویوه و گهلی کتیی فیهی له سهر ریباره جیاوازه کان بلاو بوونهوه.

ههروهها ماوهردیی (له ٤٥٠ ك. - ١٠٥٨ ز. مردووه) خاوهنی (الاحكام السلطانية) و ئهبو حهسهنی ئهشعهری و باقلانی (له ٤٠٣ ك. مردووه) و شههرستانی پهیدا بوون، كه له زاناكانی زانستی كهلام بوون. له فیهله سوفه كانیش ئین سینا (له ٢٨؛ ك مردووه)، له ئهدیبه كان: حهریری (له ٥١٦ ك مردووه) خاوهنی (المقامات) و طوغرائی (له ٥١٥ ك مردووه) خاوهنی (لامیه العجم) دهر كهوتن. ههموو ئهه داناوانه و داناوای تریش له بهغدا زانیاریان ده بهخشی و له نیوان خهلكی ئهه دهست و ئهه دهستی پێ ده كرا.^١

ههر لهو كاتهی شیخ عبدالقادر گهیشته بهغدا پر سیاری قوتابخانهی زانای فیهو فره مووده گیرهوه كان و ئهلقهی مزگهفته كانی ده كرد و سهری لی ده دان و زانستی لی وهرده گرتن.

شیخ و مامۆستا بهكان:

له لای ئهه زانیانه گونی له زانستی حه دیس بووه: ئهبو غالب محمهد كوری حهسهنی باقلانی، ئهبو بهكر ئهحمهد كوری موزه فهر، ئهبو قاسم عهلی كوری بهیان ئهله راز، ئهبو محمهد جه عفر كوری ئهحمهد ئهلسهراج،^٢ ئهبو سهعد محمهد كوری خوشهیش، ئهبو تالیب كوری یوسف. له مانهش زانستی فیهی وه گرتووه: ئهبولوه فاعهلی كوری عوقهیل،^٣ ئهبولخهتاب مهحفوز كوری ئهحمهد كهلوزانی حهنبهلی، قازی ئهبو سهعد ئهملوبارهك كوری عهلیی ئهملخهره می (له ٥٢٨ ك

١ عبدالقادر گیلانی، محمهد ئهلعینی، دانه فره نسییه كه، ل ٣٩.

٢ دانهری (مصارع العشاق) ه و له سالی ٥٠٩ ك مردووه.

٣ شیخی حهنبهلییه كان بوو له بهغدا و له سالی ٥١٣ ك مردووه.

مردووه)،^۱ ټه بولحه سمن محمد کورې قازی ټه بی یه علا ټه لفه رائي حنه بلی. ټه دهب و زانستی به بیان و ره و انبیږی لای عملی ټه بی زه که ریا یه حیای ته وریزی (له ۵۰۲ ک مردووه)، وهر گرتووه و زانستی صوفیگری لای ټه مانه خویندووه: ټه بو محمد جه عفری کورې ټه محمدی سه راج (له ۵۰۹ ک مردووه)، شیخ حماد کورې موسلم ټه لمو خپره می که ریازی صوفیگری لای وهر گرتووه و فقهی لای فیرو بووه و دواي خوی له قوتا بڅانه که ی ټه ویش ماوه ته وه.^۲

قورټان و زانسته کانی و خویندنه وه کانی و راقه (تفسیر) ی لای ټه بی و هفا عملی کورې عوقه یلی حنه بلی و ټه بی خه تاب مه حفوزی کلوزانی خویندووه. هېروها شیخه کانی ټه مانه: ټه بو الغنائم محمد کورې محمد کورې عملی ټه لفورسی و عبدالرحمن کورې ټه محمد کورې یوسف و ټه بو البرکات هـ الله المبارک و ټه وانیتر... ټه خویندن و زانیاری وهر گرتنه بهرده وام بوو، تاله هه موو زانست و لق و جوری جیاراییه کان و زانسته کانی قورټان و ره و انبیږی و ټه دهب هه لکه ووت و زیاتر گرنگی به لیکولینه وه ی ریازی حنه بلی داو له گه ل ټه مهش ریازی شافعیی خویند. ټه خویندن و زانست وهر گرتنه سی و سنی سالی خایاند به لام له سهر یه که نه بوو ناوه به پنی باروزروف پچرانی تیډه که ووت.

زیانی کښه لږ غصه:

شیخ عبدالقادر (ره حمتی خوی لیبي) به چل دیناره وه چووه به غدا، چل دینار له به غدا چی ده کا؟ هینده ی پی نه چوو چی پی نه ما و ناچار بوو کار بکاو له کاری دهستی خوی نانی ده خوارد.^۳ ده بی چ کاری بکا خو له کشتو کال زیتر چیتر

۱ عبدالقادر گیلانی، محمد ټه لعه یی، دانه فوره نسبی که، ل ۴۶.

۲ المنتظم ی ثین جهوزی، (العبر فی خبر من عبر) له گه ل (سیر أعلام النبلاء) ی ذهه بی، (الذیل علی طبقات الحنابلة) ی ثین ره جهب، (فوات الوافیات) ی محمد کورې شاکری کوتوبی.

۳ فوات الوافیات، ج ۲، ص ۳۷۳.

نازانى، كشتو كاليش له بازارى به غدا دهست ناكهوى، بۆيه ناچار بوو حه مبالى بكا بۆ پهيدا كردنى خوراكى رۆژانهى، داىكىشى به پىي توانا ماوه ماوه پرئى پارهى بۆ ده نارد، ئەو پاره يەش هەندىكى پىنده گەشت و هەندىكى لەناو دەچوو، چونكه زۆر جار ان خر نوک و پاقله گا گۆزه و گەلای خاسى دەخوارد، كه له قه راغ رووباره كه شين دەبوون و دەستى بۆ كهس دريژ نه ده كرد و داواى شتى له كهس نه ده كرد.

له يه كنى له كۆره كانى دا ده لئى: ((خر نوک و پاقله گا گۆزه و گەلای خاسم ده خوارد كه له قه راغ رووباره كه شين ببوون، گرانى هينده به غداى تەنگ كردبوو چەند رۆژىك بى خواردن مامه وه و چووم قىزه وه ره كان بخۆم و ده چوومه هەر جىنگه يى خەلكى تر له پىش من گەشتبوونى، تا گەشتمه مزگەفتى (ياسين) له بازارى ريحانيه كان و هيندهم نه مابوو مردن دهستم بگوشى، بينيم لاوئىكى عه جه مى به نان و برژاوه وه هاته ژووره وه و دانىشت و دەستى به خواردن كرد، كه منى ديت گوتى: برام ناوى خوا بينه، نه چووم، سوئدى دام و منيش كه ميكم خوارد، لئى پرسيم: خەلكى كويى؟ چ كارەى؟ گوتم: فه قيه كى خەلكى گەيلانم، گوتى: منيش هى گەيلانم، تۆ لاوئىكى گەيلانى ده ناسى كه ناوى عبدالقادرى زاهيده؟ گوتم: من ئەوم، يه كسەر شله ژاو رهنگى گۆراو گوتى: وه لاھى گەشتمه به غدا و هەندى پاره و پوالم پىبوو، له تۆم پرسىار كرد و كهس تۆى پىم نيشان نه داو ئىستاش پاره و پووله كه م نه ماوه، ئەمه سى رۆژه نرخی خواردنم به دهست نه كه وتوو و ته نيا ئەوه ندهى تۆم لا بوو، هيندهى نه مابوو بمرم، له پاره كهى تۆ ئەم نان و برژاوه م كپرى، جا عافيتى بكه و مالى خۆته و من ئىستا ميوانى تۆم دواى ئەوهى تۆ ميوانى من بووى. پىم گوت: ئەوه چيه؟ گوتى: داىكت هەشت دىنارى به مندا بۆت نارد، منيش دلەم دايه وه و هەندى زيريشم داينى و وه رى گرت و رۆشت))^۱. به بخۆره چاكهى له بير نه ده كرد، كه خۆشى له و به رى پىنوئىستى و بيه شى دا بوو، ههروه ها

۱ سيرة اعلام النبلاء للذهبي، ج ۲۰، ص ۴۴۴، (الذيل على الطبقات) ي ثبن ره جه ب له ژنر زمارهى ۱۳۴، ههردوو كيان له بارهى ميژووى (ابن النجارن) ن.

دهی گوت: جوبیه کی خوریم له بهر بوو و پړوږیه کم له سهر سهر بوو، به پینخواسی به ناو درک و دالدا دپړوږیستم و خړنووک و پاقله گاگوزه و گهلای خاصی لیو رووبارم ده خوارد و خوم به شیت و لال نیشان ددها).^۱

شیخ عبدالقادر ده بیینی خه لک له پوژۍ هینی گوتی له دوانی دوینهر ده گرن و له مزگفت و کوره کان گوتی له ناموژگاری ده گرن و ده چنه دهره وه و هک بلتی هیچیان گوتی لسی نه بووه، خاوه دهمه لاته کانی ده بیینی هر خه ریکی باج کوو کردنوه و بهیعت و هر گرتن بؤ خوږیان و منداله کانیان بوون، ده بیینی زانایه کان خه ریکی فتوا و دانانی کتیب بوون و خه لکیان بهرهلای ناو ئاره زوو و گوناوه کانیان کردبوو، به مجوره خه لکی ره مه کی له کرده وه کانیان سهر به ست بوون و به ناو ئاره زوو یان که وتبوون، وه کو میگه لیکی بهردراو شوانی نه بوو خه ریان کاته وه، ویستی خوا په رستیان له دهروونیان کز بیوو و نه فسه کان دامر کابوو نه وه، ئینجا ئه و جیاوازیه گه وره یی بؤ به دیار کهوت، که له نیوان ژیانې پاک و ساده ی گه یلان و ژیانې پر ئازاوه و تاوانی شاری به غدا هیه، ئه و جیاوازیه ی که له باره ی به غدا وه ده بییست، که گوا یا شاری زاهیده کانه و ئیستاش بوو ته شوینی گوناوه کرده وه ی خراب، خه لکی نویژه کانیان له گوناوه نایان گیر پته وه، به پوژوو ده بن به لام نه فسیان پاک ناکاته وه و هه ست به تازاری هه ژاران ناکه ن، پاره ده به خشنه وه به لام به پنی شرعی خوا نییه، گوتی له ناموژگاری ده گرن به لام کاریان تیناکات، زاناکان ده دوین و ناموژگاری ده که ن، به لام کار له کهس ناکات، له م بهرهلاییه و ئاره زوو په رستییه ئه لقه یه کی بزربوو هیه بویه وای لیها توه، ئه م ئه لقه یه چییه؟ که له شقامه کانی به غدا دپړوږیشت له هه موو شوینی چاوی به کاری خراپه ده کهوت، درو و فیل و هه لخه له تاندن، ره حم نه کردن به ئاواره و هه ژاران، کوږی مه یخواردنوه له هه موو شوینی هه بوو، له دهرگای ماله کانه وه گوتی له دهنگی موسیقا و ژنی گورانې بیژ ده بوو، گوتی لیوو گه بجه کان قه سیده کانی (صریع الغواني وای نواس) به سروود ده لینه وه، هه روه ها له و ساله ی، که چووه به غدا له

۱ الطبقات الکبری، للشعرانی، ج ۱، ص ۱۲۶.

مانگی ره بیعی کۆتایی بینی عبدالملیکی وه زیری خهلیفه (المستظهر) شوینی
 راباردن و سه ماو گۆرانی له نزیك به غدا ده کاته وه، بۆیه شیخی حهنبهلییه کانی
 ئه وه کاته شیخ ئین عهقیل زۆر به توندی ره خهنی له وه کاره گرت.^۱

له تافی لاویتییدا ئه وه هه موو شته ده بینی و هیشتا نهیتوانیوه ژن بهینی و ئه وه هه موو
 خراپه کارییه به دی ده کا، بۆیه به غدا لئی تهنگ بوو و تووشی نا ئومیدی بوو و
 ویستی به غدا به جی بیللی و خۆی و ئاویته که ی رزگار بکات، به لام چۆن به جی
 بیللی خۆ هیشتا ئاواته کانی نه هاتۆته دی، ئه وه هاتووه بیته زانایه کی کارای دلسۆز
 و هیشتا له سه ره تای رینگادایه، جا چی بکا؟ له بهر ئه مه تووشی کی شهیه کی دهروونی
 بوو، له کۆتاییدا وای به چاک زانی که به شیوهیه کی کاتی هه لپی بۆ ئه وه ی سه ر
 له نوێ بنیاتی گیان و که سیتی خۆی بکاته وه به شیوه یی، که له گه ل ئه وه واقیعه
 نوییه ی بگوینجیت و بجیته وه سه ر شه قامی راستی.

له سه ره تادا هه وللی دا به یه کجاری له به غدا هه لپی، به لام پیش ئه وه ی له
 ده رگای (الخلبة)^۲ ره تپی هه ستی کرد هیزینکی نهینی ده یگیرته وه، که وته
 زۆر انبازییه کی دهروونی توند، خۆی و ده هاته بهر چاو، که وه کو قورئانیکه له
 مائی زندقی، یا وه کو سالحه له سه مود، ده یه وئی هه لپی له هه مان کاتدا ده یه وئی
 رینگای راست به زه ندیقه نشان بدا و ئه م خه لکه به ره و چاکه بیات. جارینکیان بئ
 ئه وه ی ئاگای له خۆی بی له به غدا ده رچوو ماوه ی پازده رۆژ له به غدا دوور
 که وته وه و خۆی له ولاتی (تستر) بینیه وه، دوو باره گه راپه وه به غدا و^۳ وه ک بلیی له
 غه بیه وه ده نگینک پتی ده لئی: له دوا رۆژدا به غدا سوودت لئی ده بینی، هه ندی
 جاریش دلی تهنگ ده بوو تا له هۆش خۆی ده چوو.

ئین نه جار له میژوه کهیدا گوتویه تی: ((عبداللهی کوری ئه بسی حه سه نی

۱ عبد القادری گهیلانی، محمدهدی عهینی، دانه فهره نسییه که، ل ۴۲.

۲ ده رگایه ک بوو له شوره ی به غدا.

۳ عبد القادری گهیلانی، دانه فهره نسییه که، ل ۴۵.

جوبائی بۆی نووسوم و ده‌لئی: شیخ عبدالقادر پئی گوتم: جارێك شیتی گرتمی و بردمیانه بیمارستان و حال گرتمی تا وایان زانیبوو كه مردوو مه، كفنیان هی نابوو و له‌سه‌ر مردوو شۆر دایان نابووم، جا حاله‌كه‌م له‌سه‌ر لاجوو و هه‌ستامه‌وه)).^۱

زۆر جار ان دلی ته‌نگ ده‌بوو و پر به‌زاری هاواری ده‌کرد، ((گوتی: خه‌ریکی زانست بووم، حال ده‌یگرتم و ملم له‌بیابان ده‌ناو له‌رووی خۆم ده‌دا، شه‌ویك هاوارم لی هه‌لسا و ریبواره‌كان گوئیان لیم بوو و هاتن و ناسیمیان و گوئیان: عبدالقادر شیت! زهنده‌قت بردین)).^۲ ((گوتی: جاری واهیه‌شتی هیند قورسم دیته‌سه‌ر، گه‌ر بخریته‌سه‌ر شاخ وردی ده‌كا، هه‌ر كه‌ ئه‌و باره‌گرانهم له‌سه‌ر زۆر ده‌بوو ته‌نیشتی خۆم ده‌خسته‌سه‌ر زه‌وی و ئه‌م ئایه‌ته‌م ده‌خویند ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾، ئینجا سه‌ری خۆم به‌رز ده‌كه‌مه‌وه و بارگرانیه‌كه‌م له‌سه‌ر نامین)).^۳

له‌دوایدا پئی خوشبوو له‌به‌غدا دوور كه‌وته‌وه‌روو له‌بیابان و كاولگه‌كان بكا به‌شیوه‌یه‌کی كاتی، تاكو دووباره‌به‌شیوه‌یی بنیاتی كه‌سیتی بكا ته‌وه‌كه‌ له‌گه‌ل واقیعه‌نویه‌كه‌ و كۆمه‌لگا نوییه‌كه‌ بگونجیت و زیاتر کاریان تی بكات، ئه‌م ماوه‌یه‌ زۆری خایاند و هه‌ندیکیان ده‌یگه‌یه‌ننه‌بیست و پینج سال،^۴ مامۆستا محمەد ئه‌له‌عینی به‌چوارده‌سالی داده‌نی. عبدالقادر چه‌ند سالیك له‌بورجیكی چۆلی نزیك به‌غدا ده‌ژیا تا ناویان له‌بورجه‌كه‌ نا بورجی ئاواره، یا بورجی عه‌جه‌می، هه‌روه‌ها له‌كاولگه‌كانی مه‌دائین و تاقی كیسرا چه‌ند سالی ژیاوه (۱- ۳) سال.

هه‌ر كه‌هه‌ستی كرد كه‌سیتییه‌كه‌ی ئاسایی بۆ ته‌وه‌و نه‌فسی به‌هیز بووه‌و توانای به‌رگری و رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی خراپه‌کاری هه‌یه، سه‌ر له‌نوی گه‌راپه‌وه‌به‌غدا و

۱ سیر اعلام النبلاء للذهبي، ج ۲۰، ص ۴۴۴ / الطبقات الكبرى للشعراني، ج ۱، ص ۱۲۶.

۲ الذیل علی طبقات الحنابلة، بین ره‌جوب له‌ژیر ژماره‌ی / ۱۳۴.

۳ کتیبی (الطبقات) ی شه‌عرانی، ب ۱، ل ۱۲۶.

۴ سه‌رچاوه‌ی پینشو، ل ۱۲۶.

ئەلقەى وانە گوتنەو، بەلام بېرىرى ئەوەى دا، كە زانستى صۇفىگەرى بختە سەر زانستە كانى فىقھو فرمودە و ئەدەب و زانستە كانى قورئان. لەو كاتەدا لە بەغدا شىخ حومادى كوپرى موسلىمى دەباس (لە ۵۲۵ ك مردووه) رېبوارانى صۇفىگەرى پەروەردە دە كردو زۆربەى شىخە كانى بەغدا سەر بەو بوون، يە كنى لە گوتە كانى: ((القلوب ثلاثة، قلب يطوف في الدنيا وقلب يطوف في الآخرة وقلب يطوف بالمولى: دل سى جۆره: دلىك لە دنيا خول دەدات، دلىك لە پۇژى دوايى خول دەدات، دلىك بەلاى پەروەردگار خول دەدات)). هەر وەها لە گوتە كانى: ((أقصر طريق الى الله تعالى هو حب الله تعالى: كورتترين پىنگا بۇ خوا؛ خۆشەويستى خوايە)).^۱

هەر كە شىخ عبدالقادر چووه لای شىخە نوپىە كەى حەماد الدباس، شىخە كەى خىر و چاكەى لە دەم و چاوى بىنى، بۆيە ويستى ئارام و راستگۆيى و تواناى تاقى بكاتەو و بە توندوتىژى هەلسو كەوتى لە گەئسى دە كرد، بنەچە و ئەصەلە راستىيە كەى ئاشكرا بكات و بزائى بەرەو دوا دە گەپتەو و ياخۆى دە گرىت. سەيرى كەن دەلەت: ((پۇژىك بەرەو دەر گای (حەلەبە) چووم يە كىك پىى گوتم: بۇ كنى دەچى؟ پالتىكى پىو نام و بەرى دامەو، گوتى: بگەپتەو خەلك سوودت لى دەبىن، گوتم: دەمەوى ئاينم سەلامت بى، گوتى: سەلامەت دەبى، ئىنجا زانيم، كە حومادى دەباسە و دوايى لەو گەيشتم، كە بۇچى كۆسەم دەخاتە بەر پى، ئەگەر لى بزر بام و بۇ خویندن بچووبام و بگەپابامەو، دەيگوت: تۆفەقى، لای ئىمە چى دە كەى پۇژى لای شەرع زانە كان. منيش ورتەم لىو نەدەهات. لە پۇژىكى هەينى مانگى كانونى دووهم، كە گەيشتىنە سەر پردى جوولە كە لەسەر رووبارى دىجلە، لە پشت شىخەو دەپۇشتىم، يە كسەر راوہستا و پالتىكى پىو نام و خستىمە ناو ئاو كەو، لەبەر ساردىي ئاو كە بەخۆم گوت: شووشتنى هەينىيە (بسم الله

الرحمن الرحيم) جوببه يه كي خوريم له سهر شان بوو و هه ندى كاغه زى نوو سراو له ناو نهنگوچكم بوو، نهنگوچكه كه م بلند كرده وه نهخو كاغه زه كان ته پ بن، ته وان بو به جيان هيستم و روښتن، مينش جوببه كه م گوشى و به دوايان كه وتم، به راستى سهرمايه كه زور كارى تيكردم))^۱. شيخ نازارى ده دام، كه ده هاتم ده يگوت: نه مړو نانېكى زور و پلوده (فالودج)^۲ مان بو هات خوار دمان و هيچمان بو ت هه نه گرت. هاورپيه كانى شيخ ته ماعبيان تيكردم و گوتيان: تو شهرع زانى ليړه چ ده كه ي، كه شيخ بينى نازارم ده دن، پي گوتن: بو نازارى ده دن؟ به خوا هيچتان وه كو نه و نين، كه من نازارى ده دم بو تاقيكردنه ومه و ده بينم وه كو شاخ چه سپاوه و ناجوليت^۳.

له م چيرؤ كه ده گينه چه ند شتى:

يه كه م: شيخ عبدالقادر سهره تاي فيقه ي خوښدووه، ئينجا به ره و صوفيگه رى چوو.

دووهم: له خوښدنې فيقهيدا پيشكه وتوو بووه، شيخ حوماد و قوتابيه كانى ده يانزانى كه مه لايه و هر كه كه و ته ناو ئاوه كه وه ئه مې به هه لزانى و نيه تى غوسلى ليھينا تا پاداشتى شوو شتنى هه ينى پي بگات، چونكه غوسل بى نيه ت نابيت و ئه م هه هر له مه لايى ده وه شيته وه.

سپيهم: شيخ حوماد ئه وى تاقيده كرده وه و له تاقيكردنه و ك ه ش زور سهر كه وتوو بوو.

۱. ئه مه له كانوونى دووهمى نيوهى شهبانى ۱۴۹۹ ك بوو. قلائد الجواهر، ص ۲۷.

۲. فالودج: جزوه حملوايه كه له تارد و ناو و ههنگوين دروست ده كړيت. پروانه: المنجد في اللغة والأعلام.

۳. سير اعلام النبلاء، الامام شمس الدين محمد بن احمد بن عثمان الذهبي، ۴۳۹/۲۰ / كتيبى ماموستا محمد العيني، ل ۴۸ به ده ستكاريه وه.

چوارەم: شېخ عبدالقادر زۆر ھېمن و لەسەر خۆ بوو، گەر وانەبوايە زۆر لە شېخە کەي توورە دەبوو.

پنجەم: مروڤيکي نازاو دليکي خوځگري هه‌بوو.

شەشەم: شېخ عبدالقادر دەيوست هەر چۆني بيټ بگاته ئەو مەبەستەي کە بۆ خۆي وێنەي کيشا بوو، ئەگەر چي توشي کۆسپ و تەگەرە بيټ.

ئينجا شېخ عبدالقادر (رەحمەتي خواي ليبي) دەلي: پياويک لە هەمەدانەو هات ناوي يوسفی هەمەدانی بوو- لە موريدەکانی خوراسان لای ئەو پەرور دەکران و لە سالي ٥٣٥ ه. وەفاتیکرد و لە (مەرۆ) ناشتيان (الطبقات الکبری للشمعراني)- پييان گوتم قوتبە، لە خانەقايبی دابەزی و چوومە لای، کە منی ييني هەستاو داي نيشاندم، ئينجا باسی هەموو حالەکانی خۆي بۆ کردم و چ کيشەيە کم هەبوو بۆي چارە کردم، ئينجا پيی گوتم: قسە بۆ خەلکی بکە، گوتم: قوربان من عەجەمم، چۆن قسە بۆ زمان پاراوەکانی بەغدا بکەم؟! پيی گوتم: تۆ فيقهو ئوسول و جياوازي و ريزمان و زمان و ليکدانەو هەي قورئانت خویندوو و ناتواني قسە بکەي!

بۆ سەر کورسی و قسە بکە، من هیشوێ خورماي بەلج لە تۆدا دەبينم و دەبيته دارخورما.^١

لەم چيرو کە ئەو هەمان بۆ دەردەکەوي، کە شېخ عبدالقادر بوو تە مروڤيکي کامل و زۆري نەماوێ خویندە کەي بەر بگري و دەست بەوانە گوتنەو بکا، هەروەها ئەو هەمان پي رادەگەيئي، کە زمانی عەرەبی لە کز بوون دابوو لەبەر ئەو زمانانەي، کە هاتوو نەتە ئيران لەسەرەتاي سەدەي شەشەمي کۆچيدا. چونکە تورکە سەلجوقیە کان فەرمانرەواييان دەکرد. هەر کە يوسفی هەمەدانی داواي لە شېخ عبدالقادر کرد قسە بۆ خەلکی بەغدا بکا، ئەويش گوتي من عەجەميکي گەيلانيم و

١ العلق : هیشووي خورماي بەلج.

ناتوانم، نهوهمان بۆ روون ده‌بێته‌وه، که له‌و کاته‌دا زمانی عه‌ره‌بی له‌ گه‌یلان باو نه‌بووه.

له‌ سه‌له‌ کانی کۆتایی خویندنی شیخ عبدالقادر بۆ خویندنی فیه‌قه‌ هاته‌ لای قازی ئه‌بی سه‌عد، ئه‌بی سه‌عید-موباره‌ کی کورپی عه‌لی موخه‌ره‌می (نیه‌سه‌ته‌ به‌ موخه‌ره‌م که‌ گه‌ره‌ کێکی به‌غدا بوو و کۆشکی بوه‌یه‌یه‌ کان له‌وێ بوو، هه‌ندێ ده‌لێن: مه‌خزومی- که‌ هه‌له‌یه، له‌ سه‌الی ٥٢٨ ک وه‌فاتیکردوه‌وه.^١) هه‌تا مرد لای مایه‌وه‌ و ته‌ریقه‌تی له‌و وه‌رگرت. موخه‌ره‌می قوتابخانه‌یه‌ کی له‌ ده‌رگای (ئه‌زج) له‌ به‌غدا دروستکردبوو، له‌ سه‌ر رێبازی حه‌نبه‌لی فیه‌قی تیدا ده‌گوته‌وه، هه‌ر که‌ به‌ناو سه‌ال که‌وت داوای له‌ شیخ عبدالقادر کرد که‌ وانه‌ که‌ بلیته‌وه‌ له‌ سه‌ره‌تای سه‌الی ٥٢١ ک.^٢ - تا وه‌فات کردنی له‌ سه‌الی ٥٢٨ ک.^٣ به‌مجۆره‌ قۆناغی وانه‌ خویندن له‌ ژیانی شیخ عبدالقادر کۆتایی هات و قۆناغی فیڕ کردن و رابه‌رایه‌تی و چاکسازی له‌ سه‌الی ٥٢١ کۆچییه‌وه‌ ده‌ستی پێکرد و له‌ داوای سه‌الی ٥٢٨ ک ئه‌م فیڕ کردن و رابه‌رایه‌تی و چاکسازی به‌پێگه‌یشت و به‌تین بوو، ئه‌مه‌ش ماوه‌ی دووه‌می ژیانیته‌ی له‌ شاری به‌غدا.

١ کتیی مامۆستا محمەد ئەل عەینی، ل ٤٦.

٢ ذیل الطبقات الخنابلة لأبن رجب رقم ١٣٤ / فوات الوافیات للکتبی ٣٧٣:٢.

٣ تینی: شیخ ئه‌بو حه‌سه‌نی نه‌دوی له‌ کتیه‌ که‌یدا (رجال الفكر والدعوة في الاسلام ص ٢٥٠) دا ده‌لێ: ئه‌بو سه‌عید موباره‌ کی کورپی عه‌لی موخه‌ره‌می مامۆستای شیخ عبدالقادر (ره‌حه‌تی خوای لیێ) خاوه‌نی قوتابخانه‌ی (باب الازج) که‌ له‌ داواییدا درایه‌ شیخ عبدالقادر گه‌یلانی له‌ ٥١١ ک مردوه‌ و ئه‌مه‌ی له‌ کتیی (البدایه‌ و النهایه‌) ی ئه‌بن که‌ثیر وه‌رگرتوه‌، داوای گه‌رانه‌وه‌ بۆ سه‌ر کتیی ناوبراو: ب ١٢، ل ١٨٥ چاپخانه‌ی دار الفكر ده‌رکه‌وت، که‌ له‌ ٥١٣ ک مردوه‌ نه‌ک له‌ ٥١١ ک. به‌لام مامۆستا محمەد علی العینی له‌ کتیه‌ که‌یدا (شیخ عبدالقادر گه‌یلانی ل ٤٦) دا ده‌لێ: له‌ ٥٢٨ ک مردوه‌، که‌چی من لام وایه‌ له‌ ٥٢١ ک تۆزێ پێشتر یان پاشتر مردوه‌، چونکه‌ له‌ ٥١١ ک یان له‌ ٥١٣ ک مردی، تا سه‌الی ٥٢١ ک کێ له‌ سه‌ر قوتابخانه‌ی (باب الازج) بووه‌، که‌ له‌و سه‌اله‌دا (٥٢١) شیخ عبدالقادر خه‌ریکی وانه‌ گوتنه‌وه‌ بووه‌ تیه‌دا؟ ئه‌گه‌ر له‌ ٥٢٨ ک مردی، که‌ له‌و سه‌اله‌دا قوتابخانه‌ که‌ دووباره‌ فراوان و چاک کرایه‌وه‌، ئه‌نجا درایه‌ شیخ عبدالقادر به‌ناوی ئه‌و کرا، ئه‌مه‌ چۆن له‌ ژیانی موخه‌ره‌میدا کرا، که‌ خاوه‌نی ئه‌سلی قوتابخانه‌ که‌ بوو؟

وا دیاره باری دهروونی و مادیی شیخ چهند سالی پیش ئەم ماوهیه باشتر بووه، بهلگەش لەسەر ئەمە ژنەینانیتی. سالی ژنەینانی نازانین و هەر هینده دەزانین که گەورەترین مندالی عبداللهیه، که لە سالی ۵۰۸ ک لە دایکیبووه،^۱ ئەمەش ئەوه دەگەیهننی که سالی یا دوو سال پیش ئەم میژوووه ژنی هیناوه. دواي چهسپانی باری دهروونی و تەندروستی چوار ژنی لەسەر یەك هیناوه.

سەهره وهردی لە کتیبی (عوارف المعلوم) لە بەشی بیست و یەكەمدا دەڵێ: هەندێ پیاو چاکان بە شیخ عبدالقادریان گوت: بۆچی ژنت هینا؟ گوتی: ژنم نەهینا تا پیغەمبەر ﷺ - لەخەوندا - پێی گوتم: ژن بینه، هەروەها گوتی: ماوه یەك بوو دەمویست ژن بێنم بەلام لەترسی تیکچوونی کات زاتم نەدە کرد ژن بێنم، هەر که ئارامم گرت و کاتی خۆی هات خواي گەوره چوار ژنی بۆم پێکھینا.

ده روزهی سیئیم

قوناعی وانه گوتنه ده وئاماده بون بۆرینمای و چاکسازی

به كه م بگرن، بئن هموو توانا داره كانى دنيا مليون بؤ كه چ ده كه ن.))^۱

ئهمه ئه دگاره كانى قوناغه نوييه كه ي ژيانى شيخ عبدالقادرى گه يلانى يه له به غدا، شانازى به خواو پيغمبه رى خوا ده كا، له كه س ناكات و زاهيدى بوو له دنيا و دنياى سى به سى ته لاق دابوو، چاوى له ده ستى نه بوو و خه لكى بؤى هاتن، به ناچارى دونياى بؤهات، خه ليفه و وه زيرو گه و ره كان سهريان بؤى شؤر كرد.

ئين ره جه ب ده لئى: ((شيخ عبدالقادر له دواى سالى ۵۲۰ ك له ناو خه لك دهر كه وت و ئامؤز گارى ده كردن و خه لكى به ته واوى پنى قايل بوون، گوته و حال و كه رامهت و پيشبينييه كانى دهنگى دايه وه و پاشاو گه دالئى ده ترسان.))^۲

به بؤره گوته و ئامؤز گارى و رينماييه كه ي وه كو دئوينى ده ستى پيكر د و دوايى بووه لافاو، دواى ئه وه ي يوسفى هممه دانى ئامؤز گارى كرد، كه له گه ل خه لكى دابنيشئ و بؤيان بدوى، ده ستى به م كاره كرد، هه ر چهنده ئهمه له سه ره تادا شتيكى قورس بوو، به لام خواى مه زن بؤى ئاسان كرد، شيخ ده لئيت: ((قسه كؤمه له ي له سه ره ده كردم و له سه ره دئيم كؤده بوويه وه، گه ر دهرم نه پريايه دوور نه بوو يم خنكيئى و نه م ده توانى بيدهنگ يم، دوو پياو، يان سنى له لام داده نيشتن، دوايى ناوميان بيست و لئيم كؤبوونه وه، تا واى ليهاه دانيشتووان ده بوونه هه فتا هه زار كه س.))^۳

ئين جه وزى ده لئى: ((عبدالقادر له قوتابخانه ي موخه ره ميى شيخي، وانه ي ده گوته وه و به زماني ئامؤز گارى قسه ي بؤ خه لكى ده كرد، تا به زوه د ناوى دهر كرد، قوتابخانه كه پرى خه لك ده بوو، لاي شوره ي به غدا داده نيشت و پالى به ته كيه كه ده داو خه لكىكى زؤر له كؤره كه ي توبه يان ده كرد.))^۴

۱ له گوته كانى فوزه يلى كورى عياز.

۲ كئيبى (الذيل) له سه ر (طبقات الحنابلة) له ژيئر ژماره ي: ۱۳۴.

۳ سير اعلام النبلاء للذهبي، ج ۲۰، ص ۴۳۹.

۴ كئيبى (التاج المكلل) له ژيئر ژماره ي: ۱۵۹.

شیخه که ی قازی ئەبو سەعد (ئەبو سەعید) موبارەك كۆپى عەلى كۆپى حوسینی موخەرەمى لە (باب الازج) لە بەغدا قوتابخانەىە کى بۆ خۆى دروست کردبوو، لە سەر رىيازى حەنبەلى وانهى فيقهى دەگوتهوه، شیخ عبدالقادر لە سالانى کۆتایى خویندنى چووولای و دواىى لە وانهگوتهوه یارمەتى دەدا، شیخ عبدالقادر زانستى صوفیگەرێى لە شیخ حوماد كۆپى موسلىمى دەباسى شیخی وەرده گرت، هەروەها وانهى فيقهى لە شیخه که ی موخەرەمى وەرده گرت، هەر ئەمیش بوو کردیه رىوارى صوفیگەرى.

زنجیره ی تەریقه تى موخەرەمى هەروەك (ابن الملقن) لە كتیبه که ی (طبقات الاولیاء) دا باسى دەكات بەمجۆره یه: ئەبو محەمەد عبدالقادر كۆپى ئەبى سالحى گەیلانى لە ئەبى سەعیدى موبارەك كۆپى عەلى موخەرەمى لە شیخ ئەبى حەسەن عەلى كۆپى محەمەدى كۆپى یوسفى كۆپى عبداللەهى قورەشى لە ئەبى فەرەج عبدالرحمەنى كۆپى عبداللەهى تەرسوسى، لە ئەبى فضل عبدالواحیدى كۆپى عبدالعزیزى تەمیمى لە باوكى شیخ عزالدین لە شەبلى لە جونەید، لە سەپى سەقەتى، لە مەعروفى كەرخى، لە داودى طائى، لە حەبیبى عەجەمى، لە حەسەنى بەسرى لە عەلى عليه السلام لە پێغەمبەر ﷺ. یان لە جونەید لە جەغفەرى حەزەا لە ئەبى عەمرى ئیستەخرى لە ئەبى تورابى نەخشەبى لە شەقیقى بەلخى لە ئیبراھیمى كۆپى ئەدەهەم لە موسای كۆپى زەیدى راعى لە وەیسى قەرەنى لە عومەر و عەلى عليه السلام لە پێغەمبەرى خوا ﷺ.

بەلام مامۆستا محەمەدى عەینى زنجیره یه کى تری ئەم رىبازە باس دەکا، که بەم شیوه یه یه: شیخ عبدالقادر لە ئەبى سەعدى موبارەك كۆپى موخەرەمى لە ئەبى حەسەنى عەلى كۆپى محەمەدى كۆپى یوسفى خاكیاری لە ئەبى فەرەج یوسفى تەرسوسى لە ئەبى فضل عبدالواحیدى تەمیمى لە شەبلى لە ئەبى قاسم جونەید لە سەپى سەقەتى لە

مه‌عرفی سادق له ئیمام محمده‌دی باقر، له ئیمام زه‌ین العابدین له ئیمام حوسه‌ین علیه‌السلام له ئیمام عه‌لی علیه‌السلام له پیغه‌مه‌ر علیه‌السلام.^۱

هه‌ر که شیخه‌که‌ی ته‌بو سه‌عه‌دی موخه‌ره‌می وه‌فاتیکرد، قوتابه‌کائی له شیخ عبدالقادر چاکتریان به‌ده‌ست نه‌که‌وت، که قوتابخانه‌که‌ی بده‌نی. شیخ عبدالقادر بو‌وانه‌گوتنه‌وه و فتوا و ئاموژگاری و رینمایی له مزگه‌فته‌که‌ی دانیشته. به‌لام مزگه‌فته‌که‌ی ته‌نگ بو‌بو بۆیه شیخ ده‌چووه‌ده‌ره‌وه‌ی شووره‌ی به‌غدا بو‌وانه‌گوتنه‌وه.^۲ دوایی خیرومه‌ندان قوتابخانه‌که‌ی موخه‌ره‌مییان له میراتگرانی کهریبه‌وه و سه‌ر له نوێ بنیاتیان نایه‌وه و فراوانیان کرد له سه‌ر شیوه‌ی قوتابخانه‌و ته‌کیه‌ بو‌رئبوارانی صوفیگه‌ری و قوتابیان، ته‌م کاره‌ش به‌پاره‌و پوولی ده‌وله‌مه‌نده‌کان و هیژو بازوی هه‌ژاران جیبه‌جی بو‌و. ئینجا ناوی بو‌وه قوتابخانه‌ی شیخ عبدالقادری گه‌یلانی و ئیستاش هه‌ر ماوه‌ له به‌غدا و پێی ده‌گوتری قوتابخانه‌ی قادری.

هینده‌ ئاسان نییه‌ شیخ عبدالقادریکی هه‌ژاری گو‌شه‌گیر، که رووی له بیابان و کاو‌لگه‌کان ده‌کرد و پێیان ده‌گوت: شیت یه‌کسه‌ر بیه‌ته‌ زانیه‌کی ته‌واو و شیخیکی مه‌زن، خه‌لکی فی‌ربکا و ئاموژگارییان بکا، ئینجا ته‌کیه‌ و قوتابخانه‌یه‌کی بو‌دروست بکه‌ن، که تا ئیستا به‌ ناوی ته‌وه‌وه‌یه، ته‌مه‌ به‌لگه‌ی ته‌وه‌یه، که شیخ عبدالقادر له‌ مرو‌قه‌ ده‌گه‌مه‌نه‌کان و خاوه‌ن ئاکاره‌ به‌رزه‌کان بو‌وه.

بۆیه‌ پێش ته‌وی به‌جینه‌ نا‌ژایانامه‌ی شیخ عبدالقادر و ریبازه‌که‌ی له‌وانه‌گوتنه‌وه و ئاموژگاری و رینمایی و چاکسازی، واچا که باسی هه‌ندێ له‌ سیفه‌ت و ئاکار و هه‌لس و که‌وته‌کانی بکه‌ین به‌پێی ته‌و سه‌رچاوانه‌ی باسی ژایان کردووه‌ بو‌ ته‌وه‌ی له‌ که‌سیته‌ی بکه‌ین و هو‌ی سه‌ر که‌وته‌که‌ی له‌و کاره‌ی که‌مه‌به‌ستی بو‌و بزانیین. خوا‌ی گه‌وره‌ هه‌ندێ پیاوی هه‌یه‌ گه‌ر بیان‌ه‌وێ ده‌یه‌وێ؟ ((رُبَّ أَشْعَثَ مَذْنُوعٍ

۱ کتێبی عبدالقادری گه‌یلانی، محمده‌دی عه‌ینی، دانه‌ فه‌ره‌نسییه‌که‌، ل ۵۱.

۲ کتێبی (التاج المکمل) له‌ ژیر ژماره‌ی (۱۵۹) سیر اعلام النبلاء ج ۲۰، ص ۴۳۹ (المنتظم) ی ئه‌ین جه‌وزی.

بِالْأَبْوَابِ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لِأَبْرُهُ: قَوْلُ لَوْلَى تَوْزَاوِي لَه دەرگا دەر کرای واهیه
گەر سویند بخوابه خواشتیکی بۆ بکا دئی ناشکینئی.))^۱

میرمندا لیکى ته نیای هه ژار له گهیلانه وه بیته به غدا و ماوه یی له چۆنگه و
کاو لگا کان ژیان به سهر بهرئ و دوایی پاشاو گه وره پیاوان لیی بترسن و تائیس تاش
به ریزه وه ناوی له سهر زاری خه لکی بی، بیگومان نه و که سه خاوه ن سیفه ت و
ئا کاریکی تاک و دیاره. ده با سهریکی نه و ئا کارانه ی بکهین که له سهریان گه وره
بووه و دوایی شاره زای زانستی پاک کردنه وه ی دهر و ن بین، چونکه به هوی نه م دوو
بنه مایه وه توانیی بیته ئیمامی پیاو چاکانی سهر ده می خوی و بیته که له پیاو یکی
چا که خوازی سه ده ی شه شه می کۆچی.

۱ رواه مسلم: جامع الاصول، ج ۴، ص ۶۷۷.

به سنی یرکم

سیفہ و ناکارہ کافی شیخ عبدالقادر

سیفہ تہ کانہ لہ کس ولاری:

ماموستا محمد مدی عہدنی کہ کتیبہ کہی لہ سہر شیخ عبدالقادر گہیلانیہ،
دہلئی: پیاونیکی مہیلہ و دریڑ بوو، گران و لہ سہر خو و خوگر بوو، ناوچہ وانی پان و
تہ سہر بوو، قزی دہ گہیشٹہ سہر شانہ کانی، شانی پان و تہ دگار ریک بوو، دہنگی
خوش و نیز بوو، گوته کانی دانسقہ بوون، نیگای تیز بوو و کہم کہم دہیتوانی چاو
لہ چاوی پری، ریشی دریڑ و ناوہنجی بوو لہ پری، دواۓ تہوہی بہ ناو سال کہوت
ریشی خو تہ میشی بوو، کو تاییہ کہی ورد بوو، بہ گشتی مرؤفیکی سادہ و ساکار و
خوشہ و بستبوو، ہر وہا نہرم و نیان گران و جوان بوو.^۱

شیخ یونسی سامہ پابی لہ کتیبہ کہی (موفق الدین بن قدامة المقدسی) باسی
سیفہ تہ کانی دہ کاو دہلئی: ((عبدالقادر شیخمان لہش لاوازی بالا ناوہنجی بوو،
سینگ پانی ریش پان و دریڑ بوو، تہ سہرو برو تیکہ لاو بوو، دہنگی نیزانہ بوو،
خاوہن سیما و ریزو زانست بوو)).^۲

۱ کتیبی عبدالقادر گہیلانی، محمد مدی عہدنی، ل ۶۲.

۲ کتیبی شیخ عبدالقادر گہیلانی، شیخ یونسی سامہ پابی، ل ۱۰.

بېگومان شېخ له شېکې به هیزو تهنډروستیه کې چاکی هه بوو، پېشتېر باسماڼ
کړد چوڼ کهوټه ناو دېجله له رېوژیکې ساردی زستان دا و جوښه یه کی خوری
له بهر بوو، جوښه که ی گوشي و له بهرې کړدو روښت، توشي نه خو شیهه کی
قورسېش نه بوو.

ټېن نه جار له میژوو که یدا ده لټی: ((گوټم له ټه بو محمده دی ټه خفه ش بوو
ده یگوټ: له چله ی زستاندا ده چوومه لای شېخ عبدالقادر، تاکه کراسنکی له بهر
و کلاوینکی له سهر بوو، ټاره قه له له شی دهر ده چوو و باوه شینیان لټی ده کړد وه کو
هاوین))^۱ ټاشکراشه، که به غدا له زستاندا زور سارده، ټه مه ش نیشانه ی له ش
به هیزو و توانا گیانییه کایه تی ره حه تی خوی لټی بی.

سيفته ټاکلای به لمان:

له باره ی سيفته ټاکلای به کانی ټیمامی حافظ ټه بو عبدالله محمده کوری یوسفی
بیر زالبی ټیشیلې ده لټی: ((دوعای قه بول بوو، زوو فرمیسکی ده هاتی، هه میسه له
یاد کړد نه وه بوو، بیرې زور بوو، دلې ناسک بوو، روو خوش بوو، به خشنده بوو،
زانستی زور بوو، ټاکلای پیروز بوو، خو وره وشت چاک بوو، له خواپه رستی و
کو ششدا چه سپاو بوو)).^۲ ((له گهل شکومه ندی و به رزی له گهل گچکه و که نیزه
را ده وه ستا، له گهل هه ژاران داده نیش و جلی پاک ده کړد نه وه، له بهر گه وره پیاوه
ده سه لاتداره کان هه لنه ده ستایه وه و نه ده چوو بهر دهر گای وه زیرو
ده سه لاتداره کان و گرنگی پینان نه ده دا)).^۳

ټه بو الفیداء له میژوو که ی ده گیر ته وه که خه لیفه (المقتفی) داوای له
وه زیرو که ی کړد، که زانایه کانی غیر اقی بؤ کو بکاته وه، که تاماده بوون خه لیفه لټی

۱ کټینی (الذیل) له سهر (الطبقات) ی ټېن ره جبه له ژیر ژماره ی: ۱۳۴ / سیر اعلام النبلاء، للذهبي،

ج ۲۰، ص ۴۴۹.

۲ الطبقات للشعراني، ج ۱، ص ۱۲۷.

۳ فلائد الجواهر، ص ۹.

پرسی: هممو هاتوون؟ گوتی: به لئی، جگه له شیخ عبدالقادر و عوده ی کوری موسافیر، خهلیفه پئی گوت: که واته کس ناماده نه بووه. موفتی عیراق محیدین نه بو عبدالله محمده کوری حامیدی به غدادی گوتی: ((شیخ عبدالقادر دوورترین کس بوو له خراپه و نزیکترین کس بوو له حق، نه گهر سنووره کانی خوا به زیترابایه زور توند ده بوو، بۆ خۆی تووره نه ده بوو و بهر گری جگه له خوا نه ده کرد)).^۱

گهر له و ئاکارانه پیشکین، که شیخ عبدالقادر له گهیلان له سهریان گهوره بووه و دواپی هیناوتیه به غدا ده بینین که دیارترینیان نه مانه: راستگویی، به خشندهیی، قوربانی، ئارامگری، نهرم و نیانی، سهره پای له خواترسان و وه رع. دهبا به خیرایی سهری ئهم ئاکارانه بکهین که له سهریان پهروه ده بووه و وایلیکردووه، که له کۆمه لگای ئاژاوه داری به غدا به هیمنی و ئارامی بژی، تا گهیشتۆته که ناری ئاسایش و سهلامه تی.

راستگویی: پیشتر بینیمان چۆن خانه واده ی شیخ عبدالقادر له سهر راستگویی و ئاکاری چاک و له خواترسان پهروه دهیان کردبوو، به راستگویی گهوره بوو و درۆی نه ده کرد، پیشتر باسی چیرۆکه کهیمان کرد له گه ل دزه کان و چۆن راستگویی به بویه هۆی تۆبه کرۆدنی دزو جهرده کان و دوور کهوتنه وهیان له دزی و رینگرتن له موسلمانان. شیخ (رهحمه تی خوی لئی بی) دهیگوت: راستگویی به کسان بوونی نهی و ئاشکرایه، له دوا ی پله ی پیغه مبه رایه تی دی، ههروه ک خوی گهوره ده فهرمووی: ﴿فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا﴾: نه وانه له گه ل نه و که سانه ن که خوا نیعمه تی له گه ل کردوون له پیغه مبه ر راستگو و شهید و پیاو چاکه کان، به راستی نه وانه هاو پئی چاکن.^۲

به خشندهیی و له خوگرته وه (یثار): شیخ (رهحمه تی خوی لیبی) به

خۆرسك بەخشىنىدە و قوربانى دەربوو، گەر پېۋىستىش بوايە دەيەخشىيەو، نان بدە بوو، دواى ئەوئە دىنبا روى تىكرد و بويە ساماندار، فەرمانى دە كرد كە ھەموو شەوئى سفرە رايخري و لەگەل قوتايى زانست ئارامى ھەبوو و ھەر كەسنى سويندى بۇ بخوار دبايە پرواى پى دە كرد.^۱

ھەروەھا دەيگوت: ((ھەموو كەردەو كاتم پشكنى لە خواردن دانم چاكتەر نەبىنى، ھەزم دە كرد گەر سامانى دىنام لە دەست بوايە دەمدايە برسپەكان، ناولەپم كۆنەو ھىچى تىندا نامىنى، گەر ھەزار دىنارم بۇ بىت شەوئىك لام نامىنئەو))^۲. ھىشتا دەلتى: ((ھەزرتى عيسا عليه السلام لە ئىبلىسى پرسى: كىت لە ھەموو كەسنى خوشتر دەوئى؟ گوتى ئيماندارى قرچوڭ، گوتى رقت لە كنى زياتر دەيئەو؟ گوتى بەدكارى بەخشىنىدە، گوتى: بۇچى؟ گوتى: چونكە ھىوادارم پروادارى قرچوڭ رەزىليە كەى بىخاتە گوناھەو، ھەروەھا دەترسم گوناھەكانى بەدكارى بەخشىنىدە بە ھۆى بەخشىندەيە كەيەو رەش بىئەو))^۳.

شىخ (رەھمەتى خواى لى بىن) گوتى: ((بىست رۆژ لە بەغدا بووم ھىچم دەست نەكەوت بىخۆم، ھەلالم دەست نەكەوت، چوومە تاقي كىسرا كە ھەلالم دەستكەوئى، بىنىم ھەفتا ھەژار لەوئى بۇ ئەمە ھاتوون، گوتم وىژدان نىيە منىش بكمومە سەريان، گەر ھەمەو بەغدا، يە كىنكى خەلكى شارە كەم بىنى، كە نەم دەناسى و ھەندى پارەى دامنى و گوتى: ئەمە دايكت بۆتى ناردو، منىش پارچەيە كم بۇ خۆم گلدایەو و بەخىرايى ئەوئىزم بىردە تاقي كىسرا و بەسەر ھەفتا كەسە كم دابەشكرد، گوتيان: ئەمە چىيە؟ گوتم: لە دايكەمەو بۆم ھاتو و لە ئىو پېۋىستىزم نەدۆزىمەو، ئىنجا گەر ھەمەو بەغدا و بە پارچە كەى لای خۆم خواردنم پى كپرى و بانگى ھەزاراتم كردو بەيە كەو خواردمان))^۴.

بەم جۆرە بەخشىندەيە كەى بەدىار دەكەوئى و خۆى يەكجار زۆر پېۋىست بوو،

۲ سیر أعلام النبلاء للذهبي، ج ۲۰، ص ۴۴۹.

۱ قلائد الجواهر، ص ۸.

۴ قلائد الجواهر، ص ۹.

۳ الفتح الرباني، المجلس / ۲۹.

بەم شىۋە يە يە كىنە لەمانە ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ :
 ھەرچەندە خۇيان پىۋىستىن بەلام خەلكىتەر لە خۇيان پىۋىستەر دەزانن^۱.

ئارامگرىيى: شىخ رەھمەتتى خىۋاي لىي بىي لەسەر ناخۇشى يىيان زۆر بە ئارام
 بوو، ۋە كۆمەردىكى رەند ئارامى لەسەر بىرسىتى و رووتى و ھەزارى و پىلارى
 خەلكى و ستەمىيان ھەبوو، ھەروھە بە بىرىق و باقى ھەلنەخەلەتا و ئارامى لەسەر
 ئارەزوۋە كانى دونىا گىرت، سەيرىكە دەلتى: ((لەقسەى رەقى شىخە كان
 ھەلنەدەھاتم، بەلكو كەپرو كۆپىر بووم لە بەردەستىيان، بەلايان بەسەر دا دەبارى و
 ورتەم لىۋە نەدەھات، تۆ ئارام ناگرى دەتەۋى سەربكەۋى، نەخىر ھىچ كەرامەتت
 نىيە))^۲. ((ۋاتاي ئارام ئەۋەيە سىكالاى خۆت نابەيە بەر كەس و پشت بە ھۆكار
 نابەستى، ئەۋەى زانستى بوى دەبىي ئارامگر بىي، ئەۋەيە دەيەۋى بىگاتە مەبەست،
 دەبىي تا كۆتالىي ئارامگر بىي، مەبەستىش خىۋا رەزامەندىيەتى، ئەمەش كۆتايى بۆ
 نىيە))^۳.

ئارامگىرتن لەسەر بەلا: شىخ ئارامىكى جوانى لەسەر بەلا گىرت و ماۋەيەكى
 زۆر بەرگەى گىرت، بۆيە دەيگوت: ((لە بەلا رامەكە، بەلا و ئارام بىنچىنەى ھەموو
 خىرىكن، بىنچىنەى پىغەمبەرەيتى و پەيام و ناسىن و خۆشەۋىستىيە، ئەگەر ئارام
 لەسەر بەلا نەگرى بىناغەت نىيە، ساختمانى بىي بىناغەش مانەۋەى بۆ نىيە، چ
 خانۇيكت دىتوۋە لەسەر زىلدىان خۆى بگرى))^۴، ھەروھە دەيگوت ((ئەۋەى ئايىنى
 خوا بلاۋ بىكاتەۋە ھەر دەبىي تاقىبىكرىتەۋە بەلاى بىتەسەر، گەر تاقىبىكرىتەۋە بوايە
 خەلكىكى زۆر داۋاي وىلايەت يان دەكرد، يەكى لە نىشانە كانى ۋەلى ئارامگىرتنە
 لەسەر ئازارى خەلك و لىبوردنىانە))^۵.

۱ الحشر / ۹

۲ الفتح الرباني، المجلس / ۳۸.

۳ سەرچاۋەى پىشۋو، كۆپى ۱۲.

۴ سەرچاۋەى پىشۋو، كۆپى ۵۳.

هەر چه‌ند گه‌وره بێ به‌لا خوا ده‌یگۆڕێ به‌نیعمه‌ت
هه‌ندێ که‌سیش به‌نیعمه‌ت خودا ئەزمونیان ده‌کات

نهرم و نییانی: پێشتر نهرم و نیانی شیخ عبدالقادرمان بینی هەر که شیخه‌که‌ی حومادی ده‌باس خسته‌ی ناو زینی دیجله‌وه و توورپه‌ نه‌بوو. جوبه‌که‌ی گوشتی و له‌به‌ری کردو به‌دوایان که‌وت، هه‌روه‌ها ئەو کاته‌ی قوتاییه‌کانی شیخ ده‌باس گالته‌یان پێی ده‌کرد و خراپه‌یان ده‌دا پالێ، لییان زویر نه‌ده‌بوو، تاشیخه‌که‌یان له‌و کاره‌ قه‌ده‌غه‌ی کردن. نهرم و نیانی سیفته‌ی پیاوه‌ مه‌زنه‌ کانه‌ به‌ درێژایی پوژگار، یه‌ کێکه‌ له‌ سیفته‌کانی پێغه‌مبه‌رایه‌تی، هه‌ر ئەو سیفته‌ به‌و که‌ (ئه‌حنه‌فی کورپی قه‌یس و قه‌یس کورپی عاسم) و ئەوانیتری کرده‌ ده‌سه‌لاتدار له‌ ناو میللته‌کان.

شیخ ده‌لێ: ((ته‌نیا خواناس-عارف- له‌ رووی به‌دکار پێده‌که‌نی، به‌لێ فەرمانی بێ ده‌کاوه‌ نه‌هی لێ ده‌کاوه‌ به‌رگه‌ی ئازاردانی ده‌گرێ، ته‌نیا خواناسه‌کان ئەو توانایه‌یان هه‌یه‌، چۆن ره‌حم به‌ گوناها‌باران ناکه‌ن خۆ ئەوان شوینی ره‌حه‌تن و مه‌قامی تۆبه‌ و ته‌وا‌زو خواستن، ئا‌کاری عاریف له‌ ئا‌کاری په‌روه‌ر دگاری مه‌زنه‌ و له‌ کۆششدا‌یه‌ بۆ ده‌رباز کردنی گوناها‌بار له‌ ده‌ستی شه‌یتان و نه‌فس و ئاره‌زوو، ئە‌گه‌ر یه‌کن له‌ ئێوه‌ کورپه‌که‌ی لای گا‌ورێ دیل بێت، ئایا هه‌ولێ رزگار کردنی نادا، عاریفیش به‌مجۆره‌یه‌ و هه‌موو خه‌لکی له‌لا وه‌ک کورپی خۆیه‌تی)).^۱

خۆ پارێزی و وه‌ر: هه‌موو کاروباره‌کانی شیخ عبدالقادر به‌لگه‌ی خۆ پارێزی و وه‌رعی ئەون، هه‌ر له‌و کاته‌ی که‌ له‌ گه‌یلان چاوی هه‌لێناوه‌ و پێگه‌ییوه‌، چونکه‌ له‌ بنه‌ماله‌یه‌کی خواناس و دایک و باوکیکی پاک و چاک و با‌پیره‌یه‌کی زاهید په‌یدا بووه‌، وه‌رعی له‌ سه‌ر چاکه‌ و ئا‌کاری چاک په‌روه‌رده‌ی کردووه‌، وه‌رعی له‌ سه‌فه‌ره‌که‌ی نیوان گه‌یلان و به‌غدا ده‌ر که‌وتوووه‌، که‌ درۆی نه‌کرد و دانێ به‌وه‌دانا

که چل دیناری لایه، ههروهه له بهغدا بهدەر کهوت ههڕ که له خشته بهر کانی دنیای بهو هه موو زۆرییه وه نه یان توانی کاری تێ بکهن، له ترسی له ناو چوونی ئاینه که ی ههولێ دا له بهغدا ههلبێ، دوا یی وه ره که ی به سهڕ ئاره زوویدا زالبوو و خۆیگرت و سهڕ کهوت، دوا ی ئه مه ههڕ که دنیا هاته ناودهستی وه ره که ی بهدەر کهوت و لای لێ نه کرده وه و هیچ ههلسو کهوتیکی نه گۆر ی و به لکو ئه وه موو سامانه ی بۆ خوار دنی هه ژاران و به هانا هاتنی لێ قهوماوان و دا کردنی سهڕ لێ شیواوان و ریبواران خه رج کرد.

کورته ی قسه ئه وه یه، که ئا کاری شیخ عبدالقادر وه کو ئا کاری وه لی و پیاو چاک و راست گۆیانی پێشینه چاکه کان بوو، بۆیه میر و پاشایه کان لێی ده ترسان و خه لکی به شیخی خۆیان داده نا و کۆمه له یان له سهڕ ده کرد تا جییان ته نگبوو، له هه ندێ له کۆره کانی چوار سه د شووشه مه ره که ب داده نرا و قسه کان یان ده نوو سیه وه و جاری و اهه بوو خه فتا هه زار که س ئاماده ی ئه وه کۆرانه ده بوون،^۱ دوور و نزیک یان وه کو یه ک گۆییان لێ ده بوو. شیخ زۆر کاری ده کرده سهڕ گۆیگره کانی، بۆیه زۆر جار ان فرمیسک له کۆره کانی داده باری و دهنگی گریان بهرز ده بوویه وه. جاریکیان عبدالوهابی کور ی له جیاتی باو کی ئاماده ی کۆره که بوو، نه دلۆپه فرمیسکی رزا و نه که س گریا، هۆی ئه مه ی له باو کی پرس ی، باو کی پنی گوت: چونکه تۆ که وانه که ت ده گوته وه یار مه تیت له زانسته که ت وه رده گرت، به لام من له خوا یار مه تیم وه رده گرت و سه یری خوام ده کرد.^۲

ئێستا دوا ی ئه وه ی شاره زای سیفه ته کانی شیخ عبدالقادر بووین، بازانین صوفیگه ری و زانستی پا ککر د نه وه ی ده روون چییه: بۆ په یدا بوو؟ چون په یدا بوو؟ چون په ره ی سه ند؟ راستیه که ی چییه؟ حه قیقه ته که ی چییه؟ سوود و پیوستیه کانی بۆ کۆمه لگا چییه؟

۱. قلائد الجواهر، ص ۱۵.

۲. کتیه که ی محمده ی عه ینی، ل ۶۸.

به سنی دودوم

زانستی دەر وون پاکردنه وه «تزکیه النفس»

به یدرا بونی و به ره سه ندری و به یرست بونی بزرگوتر لگا

سه ره ندری زانستی نه تزکیه :

ثانی ئیسلام هات بۆ ئه وهی هه موو بواره کانی ژیان بگریته وه له پهرستن و معامله له کان و هه لئس و کهوت دەر وون و ئاکار. ئیسلام به بینایه کی تهوا وه هات و چهند بنه مایه کی هه یه وه کو: شایه تمان و نوێژ و زه کات و پۆژوو و حه ج بۆ ئه وه که سه ی توانای چوونی هه یی، بنه ما کانی ئیمانی ش ئه مانه ن: پڕوا هینان به خوای مه زن و فریشته و کتیب و پیغه مبه ره کان و پۆژی به پابو ونوه و قه ده ره به چاک و خراپه وه. مه قامیکیشی هه یه، که مه قامی ئیحسانه، مه قامی به دل بینین و چاودێر کردنی خوای گه وره یه، ئه گه ره بنه ما کان به تین بوون، ئه وا ئه وه ی که له سه ری بنیات ده نرێ به تین ده یی وه کو: هه لئس و کهوت و دەر وون و ئاکار، ئه گه ره ثانی ئیسلام به دره ختی دابنیین، ئه وا بنه ما کانی ده بنه ره گ و قه د و لقه کان، به ره وه گه لا کانی ش بریتی ده بن له هه لئسو کهوت و دەر وون و ئاکار، هه ره چهنده ره گ و قه د و لقه کان به هیز بن، به ره و گه لا کان ته ره و پیگه یشتوو ده بن.

ثانی ئیسلام به ده سه لات و قورئان به رپۆه ده چی، ئه م دوا نه له سه ره تای ئیسلام به یه که وه بوون، چونکه خه لیفه له هه مان کاتدا شاره زایی له قورئان و یاسا کانی هه بوو، دوا یی به ره به ره لیک جودا بوونه وه.

یه کم شت که جودا بوویه وه حو کم (قضاء) بوو، دوا بی مه قامی ئیحسان و
چاودیری هیدی هیدی جودا بوو نه وه له دوا ی خلیفه راشیدی کان، فرمان ره و او
میلله ت بهر بهر له ریازی محمه دیان لادا و بهر وه زگ گه وه بی روشتن،
حه زه ته عایشه (خوای لی رازی بیت) ده فرموی: ((أَوَّلُ بَلَاءٍ حَدَثَ فِي هَذِهِ
الْأُمَّةِ بَعْدَ نَبِيِّهَا، الشَّيْعُ، فَإِنَّ الْقَوْمَ لَمَّا شَبِعَتْ بُطُونُهُمْ سَمِنَتْ أَبْدَانُهُمْ، فَضَعُفَتْ
قُلُوبُهُمْ وَجُمِعَتْ شَهَوَاتُهُمْ: یه کم به لا له میلله ته له دوا ی پیغه مبه ره که ی رویدا
تیر بوون بوو، چونکه که زگیان تیر بوو له شیان قه له و بوو، بویه دلیان کز بوو و
ناره زوویان به سهریاند زال بوو)).^۱

دوا ی ئمه دهستیان به ساختمان دروست کردن و رازاندنه وه ی کرد و قورئان
بهره بهر له ده سه لاتداران جودا بوویه وه، جگه له چهند ماویه کی کم نه بیت
وه کو سرده می عومهری کوری عبدالعزیز رحمه الله، به لام خلیفه کان به گشتی سهریان
بۆ زاناکان داده نواند و گوئیان بۆ ئاموزگاریه کانیاں شل ده کرد. دوا ی ئمه یه که
یه که داوه کانی ته ونی ئیسلام هه لوه شایه وه و یه کم شت مه قامی ئیحسان و
چاودیری بوو، به لام خه لکی ههستیان پی نه کرد، چونکه په یوه ندیی به ئندامه
دیاره کانه وه نییه، کیسه کانی زیان دوا ی جهنگه کانی رزگار کردن زور بوو،
به هو ی ئمه ش جیاوازی که وته نیو زاناکان له بابته پی پرستن و معامله کان، ئمه له
کرده وه دیاره کانه، که هه موو مروفتی ههستی پیده کات، بویه زانایه کان پیشیان
لیگرته وه و فیهی پرستن و معامله کانیاں نووسیه وه. به مجوره ریازه فیهی کان
پهیدا بوون، ئینجا زانستی عه قیده وه کو زانستیکی سهر به خو ی لیها ت و ناوی
لینرا: زانستی یه کخوا په رستی، یا زانستی که لام، یا زانستی عه قیده. به تابه تی
دوا ی ئه وه ی فله سه فه ی یونانی دهستی خسته ناو کاروباری روشنیری ئیسلامی، له
کو تاییدا لقه کانی زانستی شهرعی، که په یوه ندییاں به کرده وه ی دله وه هیه جودا
بوویه وه و زانستیکی تابه تی بۆ پیکهات که: زانستی صوفیگه ری، یا ناکاره.^۲

۱ الترغیب و الترهب للمندری.

۲ سهیری کۆ زانیاری فیهی کوئی بکه، ب ۱، ل ۱۲، ۱۳.

له گەل ئەوهی که شهرعی ئیسلامی هه‌موو ئەم زانستانه‌ی ده‌گرت‌هوه‌ بێ جیا‌وازی،
واتا: زانستی صۆفیگه‌ری شتیکی تازه‌ نه‌بوو له‌ناو زانسته‌ شهرعیه‌ کان، به‌لام
سه‌ربه‌خۆیی خۆی وه‌رگرت و ئەم ناوه‌ی لێ‌نرا، په‌ندیش له‌مه‌به‌ست و واتا دایه‌،
ئه‌ك له‌ ده‌سته‌واژه‌ و داڕشتن.

ئیسحاق نیوتن (۱۶۴۳-۱۷۲۷) له‌ زانستی فیزیادا یاسایه‌کی دۆزیه‌وه‌، که
پێی ده‌گوترێ یاسای کاردانه‌وه‌، ده‌لێ هه‌موو کارێ کاردانه‌وه‌یه‌کی هه‌یه‌، که‌ له‌
توانادا په‌کسانه‌ به‌و له‌ ئا‌راسته‌دا پێچه‌وانه‌یه‌تی، ئە‌که‌ر تۆپێک فرێ بدرێته‌ سه‌ر
زه‌وی به‌ هێزێکی په‌کسان به‌ که‌وتنه‌ که‌ی هه‌لده‌به‌زێته‌وه‌ و به‌ پێچه‌وانه‌ی ئا‌راسته‌ی
یه‌ که‌م، ئە‌م حا‌له‌ ته‌ که‌له‌ فیزیارووده‌دا له‌ هه‌موو کارو بارێکی تریش وایه‌، ته‌نیا
له‌ کارو باری ده‌روونیش، به‌لام کاردانه‌وه‌ له‌ کاروباری ده‌روونی ته‌نیا په‌یوه‌ندی
به‌هێزی کاره‌ که‌وه‌ نییه‌، به‌لکو په‌یوه‌ندی به‌هه‌ستی که‌س و ته‌ندروستی ده‌روونی و
هێزی که‌سیتییه‌وه‌ هه‌یه‌.

له‌ کورته‌یه‌کی باری کۆمه‌لایه‌تی باسی ئە‌وه‌م کرد، که‌ موس‌لمانه‌کان دوا‌ی
سه‌رده‌می خه‌لیفه‌ راشیدییه‌کان دنیا فریوی دان، هه‌ر ئە‌مه‌ بوو که‌ پێغه‌مبه‌ر ﷺ لێی
ده‌ترسا، له‌ سه‌رده‌می وه‌لیدی کورێ عبدالملیکه‌وه‌ ئە‌م دنیاویستییه‌ سه‌ری هه‌لدا،
ئینجا ئە‌م باره‌ له‌ سه‌رده‌می یه‌زیدی کورێ عبدالملک زۆر به‌خێرای چووه‌ پێش، تا
گه‌یشته‌ راده‌ی به‌ فیرۆدان و ئیسراف و خه‌رجکردن له‌شتی ناشه‌رعی، به‌تایبه‌تی
خه‌رجکردن له‌: شاعیران و ئافه‌رتی گۆینه‌ده‌ و گۆرانێ بێژان و کپینی خولام و
کۆری خواردنه‌وه‌، له‌ گە‌ل ئە‌مه‌ش ره‌زیلی و به‌هانا نه‌هاتنی هه‌زاران سه‌ری هه‌لدا.
ئە‌م کاره‌ لای هه‌ندێ پیاوچا‌کان کاردانه‌وه‌ی پێچه‌وانه‌ی لێ په‌یدا‌بوو، ئە‌مه‌ش له‌
رووی توندی و کزییه‌وه‌ به‌ پێی که‌سه‌کان جیا‌وازی هه‌بوو. به‌لام ئە‌و
پیاوچا‌کانه‌ی، که‌ فیه‌یه‌یان خویند و چاک لێی شاره‌زا‌ بوون وه‌کو شیخ عبدالقادری
گه‌یلانی و ئە‌وانی وه‌ك ئە‌و، کاردانه‌وه‌ که‌یان له‌ چوار شه‌رع تێنه‌په‌ری، که‌چی
ئە‌وانه‌ی توانایان به‌سه‌ر فیه‌یه‌دا نه‌شکا کاردانه‌وه‌یان به‌ره‌و هه‌ندێ بیده‌ چوو، که
له‌ ده‌ره‌وه‌ی شه‌ریعت بوو.

له کتیبی (کشف الظنون) ی حاجی خلیفه هاتوو: که ئەبو هاشمی صۆفی (١٥٠ ک مردوو) یه کهمین کەس بوو ناوی لێنرا (صۆفی)، سوفیانی ئەوری دەلێ: ئەگەر ئەبو هاشمی صۆفی نەبوا یه ربای نەهێنی نەدەزانرا. ^١ جابری کورپی حەیانێ کووفی (١٦١ ک مردوو) پێی دەگوترا جابیری صۆفی. دەگیرنەوێه که محەممەدی کورپی واسیع چووێه لای قوتەبیە کورپی موسلیمی والی خوراسان (٩٦ ک مردوو) که جوبیە کی دانەخراوی خوری له بەر بوو، پێی گوت: بۆچی ئەمە له بەر دە کە؟ وه لأمی نەدایەو، پێی گوت: قسەت له گەل دە کەم وه لأمم نادەیتەو؟ گوتی: حەز نا کەم بلێم له بەر زووه، چونکە دە بیته هۆی ئەوێ نە فسم تەز کییه بکەم، حەز نا کەم بلێم له بەر هەزارییه، نەخۆ بیته هۆی ئەوێ سکا لا له خوا بکەم، وه لامت تەنیا دەنگ نە کردنه.

له کتیبی (البیان و التبین) ی جاحظ (٢٥٥ ک مردوو) هاتوو، که محەممەدی کورپی قاسم به صۆفی ناوبانگی دەر کردوو، چونکە هەر خوری سپی له بەر دە کرد و زانایه کی ئایندار و زاهیدیکی رێباز چاک بوو، بانگهوازی بۆ دادپەروری یه کنخواپەرستی (العدل و التوحید) دە کرد.

یه حیا کورپی ئە کسەم له کتیبی (مروج الذهب) ی مه سعودی ده لێت پیاویک داوای کرد، که بجێته لای مه ئومون (٢١٨ ک.م) بۆ رووبەر و رووبهونهوه (المناظرة) کراسیکی سپی ئەستوری له بەر بوو، گوتی زانیم یه کیکه له صۆفیه کان.

به لأم شیخ ئیبن تەیمییه له کتیبی (فتوی) یدا ده لێ: ((به لأم بهرگی خوری، پیغمه بهر ﷺ له سه فەر جوبیهی خوری له بهر ده کرد، بۆیه ئەوزاعی گوتی: بهرگی خوری له سه فەر دا سوننه ته و له مالتیدا بیدعه ته، و اتا: له شار و مالتی خۆت جوبیهی خوری له بهر بکهیت بیدعهیه، ههروهک له محەممەدی کورپی سیرین ده گیرنەوێه که بۆیان گیراوه تهو: هه ندی گروپ بهرگی خوری له بهر ده کەن، گوتی: وابزانم

ئهوانه بيسستوو يانه حه زره تي مه سيح عليه السلام خوري له بهر كردوو به بويه له بهريان
 كردوو، رينويني پيغه مبهري خومان له رينويني تر لاما خوشه ويستره. له كتيبي
 (السنن) هاتوو، كه ياراني پيغه مبهري عليه السلام به بهر گي خوري ئاماده ي نويزي ههيني
 ده بوون. ئه مه واتاي ئه وه به كه خوري له بهر كردن بكرته خوا به رستي و پيگاي
 گه يشتنه خوا بيدعه به، به لام له بهر كردني بو پيويستي و له بهر نه بووني جل و بهرگ،
 هه ژار سوودي لي وه بهرگري كاريكي چاك و ره وايه)).^۱

به هه حال هه ندي له صوفييه كان له بهر زوه د خوريان له بهر ده كرد، دواي
 ئه وه ي (صوفي) بووه ناوي صوفيه كان، هه چه نده پيان ناخوشبوو. خويان ئه و
 ناوه يان له خو نه نا، به لكو به سهرياندا چه سپيتر، دواي ئه مه به هيري بهرگي
 خوري له جل و بهرگيان دوور كه وته وه و ناوي بووه ناويان و صوفيگهري بووه
 هه لسو كه وتيكي تايه تي له زيان و خويان به له بهر كردني خوري پابه ند بوون و
 جاري واهه بو له بهريان ده كرد و جاري واش هه بو بهرگي تريان له بهر ده كرد،
 پيستر بينيمان، كه شيخ عبدالقادر هه كه قوتايه كي هه ژار بو جوييه ي خوري له
 بهر ده كرد و چون كه وته ناو رووباري ديجه وه، دواي ئه وه ي كه بووه ماموستا و
 باري ئابووري به ره و چاكي رويي، هه موو جوړه بهرگيكي له بهر ده كرد، جاري
 واش هه بو به نرختريناني له بهر ده كرد، سه يريكه ده لي: ((صوفيگهري له
 بيگه ردييه وه (صفاء) وه رگراوه نه كه له پوشي خوري (صوف)، صوفي راستگو له
 صوفيگهريه كه ي دلي له هه موو شتي پاك ده بيته وه جگه له خوا، ئه مهش به گوړيني
 جل و بچووك كردنه وه ي دم و چاو و زور گوته وه ي حه كا به تي پياو چاكان و
 په نجه هه لته كاندن له ته سيحاح و سه لاوه ت ليدان نابي، به لكو له راستگو ي
 گه ران به دواي خوا و زوه له دنيا و ده ر كردني خه لك له دل و ته نيا په يوه ندي
 به ستن له گه ل خوا ده بي))،^۲ هه ره ها ده لي: ((ئهي ئه و كه سه ي خوريت پوشي وه،
 ئايا ئه م پوشي نه بو نه هينيت و دل و ده روونت و له شت نييه، سه ره تاي زوه د له

۱ فتاوى ابن تيمية، كتاب التصوف، ج ۱۱، ص ۵۵۴.

۲ الفتح الرباني، المجلس ۲۵، ص ۱۱۵.

هه ناوه نهك له جل و بهرگ، گهر نهپنی بنگهرد بوو بنگهردیه که ی بۆ دل و^۴
 دهروون و نهندامه کان و خۆراک و پۆشین دهچیت، هه موو حاله کانت ده گرینهوه،
 سه رهتا ناو خانوو که ئاوه دان ده کاته وه، که نه مه ته واو بوو، ئینجا به ره و
 ئاوه دان کردنه وه ی ده رگا ده چیت)).^۱

چهند خوری پۆش ههیه، که ههچ ههلسو که وتیکی ئیسلامی نییه، چهند که سی
 تر هه ن که خوری پۆش نین و صوفیی مه زنن.

که واته صوفیگه ری چییه، (یان زانستی تهزکیه چیه)؟ سروشت و سنوور و
 ریهازه که ی چییه؟

صوفیه کان پیشتر بنه ما و هیله کانی ریهازه که یان دیاری نه کردوو و پیشه وه
 سه رهتا کانیان بیران له م ناوه نه کردۆته وه و خۆیان بۆ خۆیان نه وسته وه، به لکو
 خه لکی ناویان لێناو گهر پیشیان ناخۆش بووین، ههچ بیران له بنه ماو ریهازه کان
 نه کردۆته وه و هه موو هه ولیان گه رانه وه بووه بۆ سه ر کانگای بنگه ردی ئیسلام و
 ژیننامه ی پیغه مبه رﷺ و یار و شۆینکه وتوو ه کانیﷺ هه ر که بینیان که کۆمه لگای
 ئیسلامی له راسته شه قامی لاداو، دوا ی نه مه به هیوا ی نه وه بوون خه لکی
 په پره وییان بکه ن و له دوا یان برۆن، بۆ نه وه ی له ریه گه ی شه یتان رزگاریان بکه ن.

له سی صوفیگه ریه یان زانستی تهزکیه :

نه گه ر و یستمان له صوفیگه ری و راستیه که ی بگه ین نه وا ده بی گۆته ی هه ندی
 له که له پیاوانی صوفیگه ری بجه نه روو، چونکه خۆیان زیاتر شاره زای په پره و و
 هه لس و که وته کانی صوفیگه رین، نه م زانیاریانه ش له کتبی (طبقات الصوفیه) ی
 نه بی عبدالرحمنی محمه دی کوپی حوسینی سولله می و (۳۲۵ ۸۰۴ ک)
 وه رگیراوه.

ګوته ی که له پاره صوفیکه ری :

فوزهیل کورې عیاز (ت سالی ۱۸۷ ک): ((کس له نیمه به زور نویژ و پژوو نه گه شته پله و پایه کی، به لکو به به خشنده یی دهر وون و سهلامه تی سینگ و (دل) ناموز گاری خه لکی.^۱

بیشری حافی (ت سالی ۲۲۷ ک): ((چه لال هه له و بی ناگایی هه لنا گری)).
سرپی سهفته تی (ت سالی ۲۵۱ ک): ((سوننه تی کی کم له بیدعه یه کی زور باشته)). ((به هیز ترین کس نه وه ی به سهر نه فسی خویدا زال ده بی، هه که سنی نه توانی خوی په وړه رده بکا بو خه لکی تر هه ناتوانی)). ((نه وه ی له خوا بتر سنی، هه موو شتی لی ده تر سنی)). ((نه گهر مروث به خوا په رستی ده سنی پیکرد، ئینجا حه دیس نووسی له سهر خوا په رستیبه که سارد ده بیته وه، به لام گهر به حه دیس نوو سین ده سنی پیکرد، دواپی خه ریکی په رسته کان بو، نه وا ده چینه ناویه وه)).^۲

نه بو سلیمانی دارانی (ت سالی ۲۱۵ ک): ((له وانه یه ورده کاریه کی صوفیکه ریه کان بکه وینه دلتمه وه، به لام به دوو شایه تی راستگو نه بی و هری ناگرم، شایه ته کانیش: قورثان و فرمووده یه)). ((نه گهر دل برسی و تینو بوو پاک و بنگه رد ده بیته، نه گهر تیر و تیر او بوو کویر ده بی)).^۳

حاته می نه سم (ت سالی ۲۳۷ ک): ((له خزمه تی خوی خوت به دنیا به ناچاری بوت دی و به هه شتیش به عیشقه وه)). ((له سنی بار به لئین له گه ل نه فست بیه سته: گهر کاریکت کرد بیر له وه بکه وه خوا سه یرت ده کا، گهر قسه یه کت کرد بیر له وه بکه وه خوا گوپی لیته، نه گهر حه سایته وه بیر له وه بکه وه خوا ناگادارته)).^۴

یه حیای کورې مه عازی رازی (ت سالی ۲۵۸ ک): کورپانی دنیا که نيزه و به نده خزمه تیان ده که ن، کورپانی پژوی دواپی پیاوچاک و نازاده کان خزمه تیان ده که ن)).

۲ طبقات الصوفیة، ص ۵۲.

۱ طبقات الصوفیة، ص ۱۰.

۴ سرچاوه ی پیشوو، ل ۹۷.

۳ سرچاوه ی پیشوو، ل ۷۸.

((ئەوھى دەولەمەندىيە كەي لە ھەولدانى بىن ھېشتا ھەزارە، ئەوھى لە دلەوھ دەولەمەند بىن، ھېشتا دەولەمەندە، ئەوھى لە پىنوستىيە كانى بۆ لای خەلكى بچىت ھېشتا بىن بەشە)).

سەھلى كۆرى عبداللى توستەرى (ت سالى ۲۸۳ ك): ((بە ماكانمان ھەفت شتە: پابەند بون بە قورئان، پەپرە وىكردنى سوننەتى پىغەمبەر ﷺ، خواردنى ھەلال، وازھىنان لە ئازار دان، دووركەوتنەو لە تاوان، تۆبە كردن، بە جىھىنانى مافە كان)).
((ياد كەردنەوھى خوا لە كاتى نووستندا ئەمەيە: خوام لە گەلە، خوا سەيرم دە كا، خواشايمە يازدە جار)).^۱

ئەبو بەكرى وەراق (ت سالى ۲۴۰ ك): ئەوھى بە بىن زوھد و فېقە لە بارەى زانستەوھە بدوئى تووشى زەندىقى دەبى، ئەوھى بىن فېقەو كەلام تەنيا زاھىد بىن تووشى بىدە دەبى، ئەوھى فېقە بىن زوھد و كەلامى ھەبى بەدكار دەبى؛ ئەوھى لەو كارو بارانە دا وردو لىھاتوو بوو رزگارى دەبىت).^۲

ئەبو ئىسحاق ئىبراھىمى ئەلخەواس (ت سالى ۲۹۰ ك): ((دەرمانى دل پىنج شتە: خویندەنەوھى قورئان بە تىگەيشتنەوھە، بەتالىي زگ، ھەستانەوھە بەشەو، پارانەوھە لە كاتى بەيانى، ھاورپىيەتى پياوچاكان)).^۳

جونەيدى كۆرى مەمەد، ئەبولقاسم (ت سالى ۲۹۷ ك) ھاورپىيەتى (سېرى سەقەتى) خالى و حارىسى موھاسىبىي كەردوھە، فېقە لای ئەبى ئەور-خاوەنى يەكئ لە رىبازە كانى ئەھلى سوننەو جەماعە-خویندوھە، جونەيد گوتى: ((رېنگا كانى بەردەم خەلك ھەموو داخراون تەنيا ئەوھى شوپن پىن پىغەمبەر ﷺ ھەلگىرى و پەپرەو بى سوننەت و رىبازە كەي بكات، چونكە ھەموو رېنگا كانى چاكە لە پىغەمبەر ﷺ كراونەتەوھە)). ((صوفىگەرى بالا بوونە بۆ ھەموو ئاكارىكى چاك و

۱ طبقات الصوفية، ل ۲۱۰.

۲ سەرچاوەى پىشوو، ص ۲۲۴.

۳ سەرچاوەى پىشوو، ل ۲۸۶.

لادانه لهه موو ئاكارىكى بهد))^۱. ((ئەم رىيازەمان بە بنەماكانى قورئان و
فەرموودەو بەندە)). ((ئەم زانستەمان لەسەر قورئان و فەرموودە بەندە، ئەو
قورئان نەخوینى و فەرموودە نە نووسى لەم روو وە پەپرەو پى ناکرىت))^۲.

ئەبو حوسەینی وەرەقى نىسابورى مەمەدى كۆرى سەعد (ت سالى ۳۲۰ ك):
((بەندە بەخوا نەبى ناگاتە خوا و بە پەپرەو يەكردنى شەرىعەتى خوشەويستە كەى،
ئەو پىنگەى گەيشتنى بە پەپرەو نەبى گومرايە گەرچى واتى بگا رىنگاى
دۆزىو تەو))^۳.

ئىبراھىمى كۆرى داودى قەسار (ت سالى ۳۲۶ ك): ((نیشانەى خوشەويستى
خوا گۆرپرايەلى ئەو پەپرەو يەكردنى پىغەمبەرە كەيەتى))^۴.

ئەبو بەكرى كەتەنى مەمەدى كۆرى عەلى (ت سالى ۳۲۲ ك): ((صوفىگەرى
ئاكار و رەوشتە، ئەو ئاكارى زياتر بوو صوفىگەرى لە تۆ زياتر دەيىت))^۵.

ئەبو القاسم ئىبراھىم كۆرى مەمەدى نەسربازى (ت سالى ۳۶۷ ك):
((بىجىنەى صوفىگەرى پابەندبونە بە قورئان و فەرموودە، وازەينانە لە ئارەزوو و
بىدە، رىزگرتىكى زۆرى مامۇستا گەرەكانە، بىنىنى بىانووە كانى خەلكە، چاك
هاورپىيە تىكردنى هاورپىيان و خزمە تىكردىيانە، بە كارەينانى ئاكارى جوانە،
بەردەو امبونە لەسەر وىرد خویندن، دوور كەوتنەو پەلە تەئويل و رىنگادان، ئەو
سەرەتەى ئەم رىنگەيەى پىس نەبى لى بىرنابى، چونكە ئەگەر سەرەتەى رىنگەى
صوفىگەرى پىس بوو كار لە كۆتايە كەى دەكات))^۶.

ئەبو حامىدى غەزالى (ت سالى ۵۰۵ ك): ((هەموو هەلسو كەوتىكى ديار و
ناديارى صوفىە كان لە نورى چراى پىغەمبەرەيە تىيەو وەرگىراو، جگە لە نورى

۱ طبقات الصوفية، ل ۱۵۹.

۲ فتاوى ابن تيمية، ج ۱۰، السلوك، ص ۴۱۲ و ج ۱۱ التصوف، ص ۲۱۰.

۳ طبقات الصوفية، ص ۲۹۹. ۴ سەرچاوەى پىشوو، ل ۳۲۱.

۵ طبقات الاولياء، ص ۱۴۵. ۶ طبقات الصوفية، ص ۴۸۸.

پېغه مېر ایه تی ۛ له سهر زه وی هیچ نور ېک نییه رونا کیی لنی وه ربگیریت))^۱.

عبدالقادری گیلانی (ت سالی ۵۶۱ ک): ((هموو حقیقه تی گهر شهریه ت شایه تی بونه دا زه ندیقه، به هر دوو بالی کتیب و فرموده به ره و خوا بفره و برولای و ده ست له ناو ده ستی پېغه مېر ۛ بیټ، واز هینان له خوا پرستییه کان زه ندیقییه، کردنی خراپه کاری تاوان و گوناوه))^۲.

همه هندی گوتی پېشه و صوفیه کان بوو، ده بینین همووی له تهوهری کتیب و فرموده ده سورپته وه و همووی داوای ثاکاری چاک و ترسان له خوا و رهامه ندیی ده کا، داوای به خشندهیی و بی فیزی و خواردنی حلال و تازار نه دان و دور که و تنه وه له گوناهان ده کا. هروها داوای پشتگوئی نه خستنی کاروباری دنیا ده کا به پپی پتویست، هانی کړ کړ دنه وی فیهو صوفیگه ری ده دا له گه ل په کتری، چونکه ته و او که ری په کترین و بهم شیوه یه زیانکی کاملمان بؤ دهره خسینتی وه کو له ژبانی پېغه مېر ۛ و یاسانی، ثایا همه چ دژایه تییه کی له گه ل شهرعی پیروز دا هیه؟

گوتی زلانا باا له باره ی صوفیگره یی :

نیستا بابزاین هندی زانای کون و نوی چیان له باره ی صوفیگره ییه وه گوتوه:

شافعی ره زای خوی لنی بنی (ت سالی ۲۰۴ ک): ((له دنیاتان سنی شتم لاخو شه ویستکراوه: زور له خونه کردن، هه لسو کهوت کردنی خه لکی به نهرم و نیانی، په پره ویکردنی ریازی صوفیه کان))^۳ شافعی ریزی له (شه یانی راعیی صوفیی) ده ناو گوتی لنی ده گرت.^۴ هروها گوتوویه تی ((خوت خه ریکی زوهد بکه، چونکه زوهد بؤ زاهد جوانتره له خشلی سهر سینگ... نه وه ی حه ز ده کا

۲ الفتح الربانی، المجلس: ۵۴، ص ۱۷۹.

۱ المنقذ من الضلال، ص ۱۳۱.

۴ مقدمة الطبقات الکبری للشعرانی.

۳ کشف الحقا للعلوئی، ج ۱، ص ۳۴۱.

خوا دلتی بکاتوه و زانستی بئ بیه خشی، با بچیته خه توه وه و کهم بخوا و له گهل
 گهوجان تیکهل نه بئ.. چاکترین کرده وه سیانه: یاد کردنه وهی خوا و دلدانه وهی
 برابان و بهوژدانی له گهل خه لک له لایه ن خۆتوه))^۱.

ئهممه دی کوری حه نهل ره زای خوی لی بئ (ت سالی ۲۴۱ ک):

گوئی له (شه یانی راعی) ده گرت، ههروه ها گوئی له (حه مزه ی به غدایی)
 ده گرت و پر سیاری ورده کاره کانی لیده کرد و ده یگوت: له باره یانه وه چی ده لئی؟
 ههروه ها به کوره که ی گوت: کورم له گهل ئهم گروپه دابیشه، چونکه ئه وانه به
 زۆری زانست و چاودۆری و ترس و زوهد و هیمهت به رزی له سه ر ئیمه یان زیاد
 کردوه.^۲ له و کاته ئهمه ی گوت هه ر که بووه هاوړپئی ئه بو حه مزه ی به غدایی.
 ژیا نه که ی ژیا نی صۆفیه کی زاهید بو، وه کو زاهیدان ده ژیا و له به ره مه می کاری
 ده ستی و زهویه کانی ده خوارد، دیاری و به خشی خه لیفه کانی وه رنه ده گرت و
 خواردنی نه ده خواردن.

عزالدین کوری عبدالسلام سولتانی زانایان (ت سالی ۶۶۰ ک): لئی ده گێر نه وه
 که رییازی صۆفیه گه ربی له شهاب الدینی سه هره وه ردی له به غذا وه رگرتوه،
 ههروه ها له ئه بی حه سه نی شازلی له میسر، ده یگوت: ئیسلامی ته واوم نه ده زانی ته نیا
 دوا ی کۆبوونه وم له گه لئ، واتا: به ئه بو حه سه نی شازلی.^۳ ههروه ها ده یگوت:
 گروپی صۆفیه کان له سه ر چه ند ده ستوریکێ شه ریهت وه ستاوه، که له دنیا و
 دوا یی نارمئ.^۴

ره حه مه تی خوی لی بئ به رامبه ر بیده و سته م و توغیا نی پاشا و ده سه لاتداران،
 وه کو کیوئیکێ پته و بوو، هیرشی کرده سه ر سالتح ئیسماعیلی پاشای دیمه شق هه ر

۱ بستان العارفین للنووي، ص ۱۰۳، ۱۳۰.

۲ مقدمة الطبقات الکبری للشعراني، تنوير القلوب للشيخ امين الكردي، ص ۴۰۵.

۳ لطائف المنن و الاخلاق للشعراني، ص ۵۰.

۴ نور التحقيق للشيخ حامد صفر، ص ۹۶.

که له گهڼ خاچپیه کان رڼک کهوت، پاشا له دیمه شق ده‌ری کرد و چووه میسر،
 یه کڼی له پیاوه کانی پاشا به‌دوای کهوت، تا قایللی بکات، پښی گوت: پاشا لیت
 ده‌بورئ و ده‌هیلئ بگه‌رپیته‌وه گه‌ر ده‌ستی ماچ بکه‌یت، پښی گوت: ئه‌ی هه‌زار
 به‌خوا قایل نیم ئه‌و ده‌ستم ماچ بکا چ جای ئه‌وه‌ی من ده‌ستی ئه‌و ماچ بکه‌م،
 خه‌لکینه ئیوه له‌ دۆلټکن و من له‌ دۆلټکم.^۱

ئه‌بو یه‌حیا زه‌ که‌ریای کورئ شه‌ره‌ف الدینی نه‌وه‌وی (ت سالی ۶۷۶ ک.):
 ئالای زانست و کاراو زاهید، خاوه‌نی دانراوی زۆر هه‌ر چه‌نده‌ ته‌مه‌نی له‌ چل و
 پینچ سال تیته‌ په‌رپیوو. ته‌نیا له‌و خوارده‌ی ده‌خوارد، که‌ که‌س و کاری له‌
 شار و چکه‌ی (نوا) بۆیان ده‌نارد، ئه‌مه‌ش له‌ ترسی ئه‌وقافی شاری دیمه‌شق و مولکه‌
 زه‌فنگراوه‌ کانی، جل و به‌رگی کراسینکی جاو بوو، ریبازی صوفیگه‌ری له‌ شیخ
 یاسین کورئ عبدالله‌ی مه‌غریبی جه‌جام^۲ وهر گرتوو، له‌سه‌ر حه‌ق گوینی نه‌داوه‌ته‌
 سه‌رزه‌نشتی که‌س. له‌ کتیبه‌ که‌ی (بستان العارفین) دا باسی گه‌لئ ده‌نگوباسی
 صوفیه‌ کان و که‌رامه‌تیانی کردوو له‌وانه‌: (سپیی سه‌قه‌تی) و (سه‌هل کورئ
 عبدالله‌ی التسترئ) و (شه‌هاب الدینی السهروردی) و هیت.

ئیمامی شاطبی خاوه‌نی کتیبی (الاعتصام) له‌ (ت سالی ۵۹۰ ک.): گوتی ((له‌
 دوا‌ی شوینکه‌وتوان بیده‌ په‌یداوو و هه‌ر گروپی داوا‌ی ئه‌وه‌ی ده‌کرد که‌ زاهید و
 خوا په‌رستیان تیدا‌یه‌، ته‌نیا تایبه‌ته‌ کانی ئه‌هلی سوننه‌ت به‌ناوی صوفیگه‌ری
 ده‌ر که‌وتن و هه‌رده‌م نه‌فسیان له‌ گه‌ل خواوو و دلایان له‌ بڼاگایی ده‌پاراست، جا
 رامینه‌ قازانج ده‌که‌ی، خوا زاناته‌)).

ئیب‌ ته‌یمه‌ (ت سالی ۷۲۸ ک) له‌ به‌اره‌ی صوفیگه‌ریه‌وه‌ گوتویه‌تی ((ئه‌وانه‌ له‌
 کو‌ششدان بو‌ گو‌یرا‌یه‌ لیکردنی خوا، هه‌روه‌ک چو‌ن هیتیش له‌م هه‌وله‌دان،
 هه‌ندیکیان له‌ پیش و نزیکه‌ له‌ خوا، هه‌ندیکیان خه‌لکی بۆیان ده‌چن، ئه‌مانه‌ ئه‌هلی

۱ کتیبی (ربانیة لا رهبانیة) ی نه‌دوی، ل ۱۷.

۲ طبقات الاولیاء، ص ۴۷۸.

لای راستن که نامه‌یان به دهستی راست ده‌دریتی، هه‌ندیکیان سته‌می له نه‌فسی خوی کردوو و به‌رام‌بهر خوا تاوانباره)). ئیبن‌تیمییه (ره‌حه‌تی خوی لیبن) ستایشی هه‌ندی که له‌پیاوانی صوفیگه‌ری ده‌کرد، وه‌کو: جونه‌ید و ئیبراهیمی^۱ نه‌دهم و ئه‌بی سوله‌یمانی دارانی و مه‌عروفی که‌رخ و سه‌هل کوری عبدالله‌ی التستری و شیخ عبدالقادری گه‌یلانی و عدی کوری مسافر و ده‌یگوت: خوا لییان رازی و گیانیان پیروز بکات.^۲

ئین قه‌می جه‌وزی (ت سالی ۷۵۱ ک) قوتابی ئین‌تیمییه، گوتی: پیوسته‌ پیاو سه‌یری ماموستا و پیش‌په‌وه‌ که‌ی خوی بکات، ئه‌گه‌ر بینی هه‌رده‌م خه‌ریکی یاد کردنه‌وی خوا و په‌په‌وه‌یکردنی پیغه‌مه‌ره‌ﷺ و له‌کاره‌ که‌ی مکوره‌ بابکه‌وینه ژیر فرمان و نه‌می ئه‌و.

ئین خه‌لدون (ت سالی ۸۰۸ ک) له‌(مقدمه) که‌یدا گوتیه‌تی: ((هه‌ر که له‌سه‌ده‌ی دووه‌می کۆچی و دوا ئه‌وه‌ خه‌لکی باوه‌شیان بۆ دنیا کرده‌وه و تیکه‌لی بوون، ئه‌وانه‌ی خه‌ریکی خواپه‌رستی بوون به‌ناوی صوفی ناویان ده‌کرد))^۳، رای وایه، که‌ صوفیگه‌ری له‌چوارچیه‌ی ئیسلام ده‌رناچی و ده‌یگوت: صوفیگه‌ری ریبازیکه‌ له‌ ریبازه‌کانی زانیی شه‌ریعت.

ئین عابیدین (ت سالی ۱۲۵۵ ک) له‌ په‌راویزه‌ که‌یدا ده‌لیت: ((ته‌ریقه‌ت ژبانی تاییه‌تی ریبوارانه، ئه‌وانه‌ی، که‌ قوناغه‌کانیان پرپوه و له‌مه‌قامه‌کان هه‌وراز چوونه، حه‌قیقه‌ت بریتیه‌ له‌ بینینی په‌روه‌ردگار به‌دل... مه‌به‌ست له‌م سییانه (الشریعة والطریقه والحقیقه) بنیاتنانی به‌ندایه‌تی به‌نده‌یه‌ له‌سه‌ر شیوه‌یه‌کی راست و

۱ زانیان به‌گشتی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ن، که‌ صوفیگه‌ری ئیسلامی له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی سییه‌می په‌یدا بووه و پیش‌ئو کاته‌ زوه‌ده‌بووه، که‌وانه‌ و راسته‌، که‌ ئیبراهیمی نه‌دهم به‌ زاهید داہنری نه‌ک به‌ صوفی چونکه‌ له‌ ۱۶۱ ک وه‌فاتیکردوو. (وه‌رگێڕ)

۲ مجلد التصوف من الفتاوي، ص ۲۳۳.

۳ المقدمة، ص ۳۲۹.

دروست)).^۱ هر وه ها گوتهی (قوشهیری) له نامه که ی ده گێر پته وه، که ده لئی: گویم له ئه بو عه لی ده قاق بوو ده یگوت: من ئه م رییازهم له ئه بو قاسمی نه سربازی وه رگرتوه، ئه بو قاسم گوتی: من له (شبییل)م وه رگرتوه و ئه ویش له سهری سه قه تی و ئه ویش له معرو فی که رخی ئه ویش له داودی طلئی و ئه ویش زانست و رییازی له ئه بو حه نیفه وه رگرتوه)).^۲ ئه مهش ئه وه ده سه لمینی که ئه بو حه نیفه ره زای خوای لئی بئی له و که سانه بووه، که رییازی صوفیگه رییان وه رگرتوه.

ئه بو الحسن علی الحسنی الندوی گو تویه تی: ((خه لافه تی ئیسلامی گیانی خه لیفایه تی و ئه مانه تی پتعه مبه رایه تی له ناو برد و بووه پاشایه تی و رامیاری و به ریوه بردن و باج وه رگرتن، له چوارده وری ده ولته تی ئیسلامی چه ند خواناسی پهیدا بوون، که په یامی ئیسلامیان نو ئی کرده وه و خه لکی به زانست و ویسته وه دینه ناو ئیسلام دوا ی ئه وه ی موسلمانانی پیشوو به نه ریت و بۆ ماوه یی (ورائته) وه ده چوونه ناو ئیسلام، له ده سه لاتی ویست و ئاره زوو دو چوونه ده ره وه و خوا به رستی و گو یزایه تی به چا پوو کی ده نوینن، به ناو بانگه رین ئه و داوا که ر و په ره ر دیاران: حه سه نی به سهری و فوزه یلی کو پی عه یاض و معرو فی که رخی و جو نه یده ره حه تی خوایان لئی بیّت... ئی نجا له به غدا پیاو یك پهیدا بوو خوا وه نی که سی تییه کی به هیز، به روایه کی به هیز، کاریگه ریه کی به هیز بوو.. ئه ویش شیخ عبدا لقادی گه یلانییه)).^۳

احمد شریاضی گو تویه تی ((ئهی رۆ له کانی ئیسلام صوفیگه ری لایه نیکی گه وه ی له ئاکار و میژوو تان را گرتوه، ماوه یه کی زۆره له کیسی خۆتان داوه، ئه وه ی بوو به ستانه، به ره و صوفیگه ری وهرن، چونکه خۆراک و ده رمان له و دایه،

۱ حاشیه ابن عابدین، ج ۳، ص ۳۰۳.

۲ سه رچاوه ی پیشوو، ب ۱، ل ۴۱.

۳ کتبی (ربانیة لا رهبانیة)، ل ۳۱ و دوا ی ئه و

دکتور محمد عه له وی مالیکې - ماموستای پېشو و له زانکوی (ام القری) و ماموستا له مزگه فتی حه رام گوتوویه تی ((صوفیگه ری ثم زور لیکراوه تاوانبار هیه، کهم هیه بوی به ئینصاف بی، به لکو هه ندی زاتی ئه وه ده کهن، که هه ندی سیفه تی ناشایسته ی پیوه بلکینن، که پیی له شایه تی ده که وی و دادپه روه ری پی له ناوده چی، ده ئی: فلانه کهس جیی متمانه نیه و قسه ی لیوه رناگیری، بوجی؟ چونکه صوفیه. بویه حه زم کرد گوته ی هه ندی ئیمامه کانی ئاینیتان بو بلیم که بنه ماو پیای صوفیگه رین)).^۲ ئینجا هه ندی له گوته کانی جونه ید و ئه بی یه زیدی به ستامی و زوننونی میسری و بیشری حافی و ئه بو سلیمانی دارانی باسی ده کات. محمد ئیقبال شاعیری ئیسلام گوتوویه تی: ((ئیسلا لای صوفیه کان سروشتیکی جوان و کامل و مرفایه تی بالاو برایه تییه کی دنیای وهرده گری، که له ئیسلامی زاناو که لامناسه کاندا به دی ناکریت)).^۳

رؤجیه گارودی فه یله سوفی فره نسو گوتوویه تی: ((شایه نی گوته که صوفیگه ری ره هه ندیکه له ره هه نده کانی بیرو باوه ری ئیسلامی، به لکو ره هه ندیکه له ناخه وه یه، هر هه ولدانی که صوفیگه ری بکاته ته وژمیکی سه ره به خو ینگومان له نرخی کهم ده کریته وه، له ئیسلامدا کارو رامن (تأمل) له یه کتری جودا ناکریته وه.... بنه ما سه ره تا کانی صوفیگه ری ئیسلامی له قورئانه وه یه)).^۴ هر چه نده له باره ی صوفیگه رییه وه گوته زوره، به لام به وه نده گوته ی زانا کون و نوییه کان وازمان هیئا.

۱ تصدیر کتاب نور التحقیق، للشیخ حامد صقر، ص ۳.

۲ مفاهیم یجب أن تصحح، ص ۳۵.

۳ پیشه کی کنبی (اللمع) ساگر دهنه وی د. عبدالحلیم محمود...

۴ مایعید به الاسلام، رؤجیه گارودی، ل ۷۷.

نایا صوفیگره زلی بولکته لکای اسلام بولکته ؟

بینیمان که صوفیگره یان پاککردنه وهی دهروون (تزکیة النفس) به پیی گوتهی ماموستا گه وره کانی، له سنووری قورئان و فهرمووده ده رناچیت و ده بیته هوی پاککردنه وهی دهروون، چونکه له مهقامی ئیحسان و چاودیری دادهنی و داوای ئاکاری چاک و به دنیا نه فریوان ده کا، ههروه ها داوای دور کهوتنه وه ده کا له: قرچوکی و ئیرهیی و رق و غه بیته و دووزمانی و هه موو سیفه ته به ده کان، صوفی هه ر ئه وه نییه، که خوری پۆشیینی، به لکو ئه وه یه ههروه کو شاعیر ده لئی: -

خه لکی له وشه ی (صوفی) بۆچوونی جیایان هه یه

هه ندیکیش واده زانن له خوری وهر گیراوه

ئهم ناوه به هیچ که سنی نابه خشم گه نجی نه پی

بینگهردوو خوری له بهر تا ناوی لیتر صوفی

ئهمه هه مووی له گه ل په یامی پیغه مبه ر ﷺ ده گونجی و له گه ل ئاکاری کۆمه لگای ئیسلامی یه که مدا ده شی، که چا کترین سه رده م بوو. ئهم ئاکارو هه لسو کهوتانه بوو، که کۆمه لگای یاران ی پیغه مبه ر ﷺ توانیان له چه ند سالتیکی که م ئیسلام بلارو بکه نه وه له رۆژه لات له سنووری چین، تا ده ریای تاریک (الاطلس) له رۆژئاوا، تا هه موو دنیا سه ری له مه سوپما، ئهم ئاکاره ی که له نوو سراوی هه زره تی عومه ر بۆ عه ته به ی کوری فه رقه ده که والیی ئه زربینجان بوو ده ر که وئ، ههروه ک بلینی وه سفی کۆمه لگای صوفیه کان ده کا، فهرمووی: ((له دواییدا، ئیزار له بهر کهن، سۆلتان له پی هه لکیشن و خۆتان سووک کهن و شهرواله کانتان داکه نن و جل و بهرگی باو کتان ئیسماعیل عليه السلام له بهر کهن و واز له پۆشاک ی نه رم نیانی عه جه م بینن، پرۆنه بهر پرۆژ چونکه گهرماوی عه ره به، له که م خواردن و له بهر کردن وه کو مه عدی کوری عه دنانی باپیرتان بن و له ژياندا خۆتان له سه ر شتی دپ و زیر رابه یتن، شتی کۆنه له بهر کهن، پی ئه وه ی پی له رکیب بینن خۆتان هه لده نه سه ر ئه سپ و

هر که کومه لگای ئیسلامی بهره بهره وازی لم ئاکارو ههلس و کهوتانه هینا،
بلاو بوونهوهی ئیسلام بهره و کړی روښت، ئیستاش هم کارو باره چاک نابیی ته نیا
بهو ئاکاره ی، که نهوانی پیښی پی چاک بوون.

ئیمه ئیستاله قهیرانیکی ئاکار و رهوشتی قورس داین، پرستنه کان وه کو
سهره تای ئیسلام جییه جی ناکرین و بوونه ته خوونه ریت و جوولانه وه و گیانیان
تیدا به دی ناکرئ و له خراپه نایان گیریته وه، سهودا له نیوان خه لکیدا پیس و
بوگه ن بووه و هه موو مه بهستیان قازانجه و بهس. جا چ له هه لال بی یان له حهرام،
به دکاری و مه یخواردنه وه و خواردنی ماده سه که ره کان بلاو بوونه ته وه، به دنیا
هه لخه له تاوین و خهریکی بنیاتنانی ساختمان ی بهرز بهرزین، شانازی به جوانکاری
و جل و بهرگی چاک ده کهین، تووشی (وهن) بووین که بریتییه له: خوشویستنی
دنیا و رق لیبوونه وهی مردن، ئیمه نه مرؤ بهره و هه لدير ده چین، نه گهر خوای مه زن
نمان گاتی بهرهمه تی خوی، چۆن رزگارین؟

کۆبوونه وه ده کړئ و خوتبه و ناموزگاریی تیدا ده خویندریته وه، به لام نه وهی
بانگی ده که ی ژیا نی تیدانییه، رزگار بوون له بنچینه را ده بی، هه تا بنچینه زبل بی
ساختمان پته و نابیی، گهر بنچینه چاک کرا ساختمانه که چاک ده بی. بنچینه بریتییه له
ئاکاری بهرز ((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ: من ناردر اوم بو نه وهی ئاکاره
به رزه کان ته و او بکه م))^۱، بنچینه له چاک کردنی دهروونه وه ده بی، نه مهش کاریکی
هینده ئاسان نییه و به قسه پیک نایه ت.

صوفیگه ری له رابر دوو دا توانی شه هوه ت و ئاره زوو کپ بکاته وه و دهروون و
ئاکار پاک بکاته وه، باواز له ناوه که ی بینین، گهر ئازارمان ده دات، با نه و پیړه وهی
وهر بگرین، که بز په روه دهی دهروون و پاک کردنه وهی ئاکار دایان اوه و هه رچ

۱ بستان العارفین للنووي، ص ۱۱۵.

۲ مالیک له (الموطاء) گیراویتییه وه و نه محمد و بهزاز له (جامع الاصول) ۴: ۴

خلت و خالتيكي تيگه وتوو له ليى پاك بگهينهوه و سوودى لى وهر بگرين بؤ دوو باره
دارشتهوهى كۆمهنگا و پهروه رده كړنى منداله كانمان. له قوتابخانه كانمان همو
ئاكاره ده ستركر دانه ده خوښدرئ، كه فهيله سوفه روژ ئاواييه كانى وه كو: (كونت)ى
ئه لماني و ئوكست كۆمتى فهره نسي و وليهم جيمسى ئه مريكى دايان ناوه،
بنچينه كهى كارى پيوست چونكه پيوسته، ههروه كو كهنت ده لئيت.

بؤ چى هه ر له پۆله سه ره تاييه كانه وه ئاكارى محمه ديبان فيرنا كهين، كه
بنچينه كهى (كردنى كارى چاك و دوور كه وتنه وه له خراپه) يه بؤ ره زامه نديى
خواى مه زن؟ ئينجا چهند نمونه يه كى كرده ويان پى نيشان بدرئ، هه ريه كه به پى
تمه نى خوى و ده بى له مال و مزگه فتش به دواچوونى هم ئاكارانه هه بى و بؤ هه ر
كۆمه لى له مندالانه رابه ريك يان مامؤ ستايه كى ديندار و ده ستپاكيان بؤ دابىن
بكرئ، بؤ نه وهى ئاگايان لييان بى و مه شقيان پى بكاو ناواز (شاذ)ه كه يان
بگيرينه وه و گو مراكه يان بينينه وه سه ر پى، بؤ هم مه به سته ش په نا بياته به ر
ياد كړنه وهى ژيان نامه ي پيغه مبه رو پياوچاكان و موجه ايده كان، تا واى لى دى
ئاكارى چاك ده بيته خوښكى سروشتى له ده روون و ويژدانيان. له گه نجيتيدا له سه ر
هم ئاكارانه گه وړه ده بن و به پيريش له سه رى ده ميننه وه و فيرى مندال و
نه وه كانيانى ده كه ن.

له و كاته دا ده بينين كه هه موو گونا هه گه وړه كان و به ننگ كي شان (مخدرات) و
مه يخوا ر دنه وه و شتى تر سووك بوونه و زيانيان كه م بووه، هه وړه ها ده بينين دنيا
هه مووى باوه شيان بؤ مان كردۆته وه و به خير هاتنمان ده كه ن بؤ نه وهى له توغيانى
ماده په رستى رزگاريان بگهين، دنيا هه مووى ئيستا له قهيرانىكى ئاكار و ره وشت
دايه و به دلتيكى كراوه وه چاوه نواري هم كه سه ده كات، كه له و قهيرانه ي رزگارى
بكات، هممه ش به نوو كى شير نا، به لكو به نمونه ي چاك و پيشه ننگى باش.

صوفیگه رانی د پیر زوی و تریدلای ذوالسلاح کردووه ؟

پهیدا بوونی صوفیگه ربی ئیسلامی بهر په چدانه وهی لاریوونیکسی زوری
تهرازوی کومه لگای ئیسلامی بوو بهر و ماده و دنیا و بریق و باقی دنیا، به
پنجه وانه ی نه وهی که پیغمبر ﷺ فرماني پیکردبوون، صوفیگه ربی توانی پیشی نه و
لافاوه ټیکد ره بگری، یا زور جار سنووری بؤ هیزه که ی دابنی. صوفیه کان
گه لیکیان له رویی زور و ستم و هستان و گوتی حقیان به ده مدهات بئ نه وهی
بترسن و بله رزن، نه مهش بؤ په پره ویکردنی نه م فرموده ده ی پیغمبره ((أَفْضَلُ
الْجِهَادِ كَلِمَةً عَدْلٍ - أَوْ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ: چاکترین جیهاد گوتنی و تیه کی
حقه لای ده سه لاتداریکی زوردار.)).^۱ وه کو هه لویستی شیخ عبدالقادی
گهلانی له گهل خلیفه ی عه باسی (المقتفی لأمر الله) و عزالدینی کوری عبدالسلام
له گهل پاشا صالح ئیسماعیل، ئینجا له گهل نه جمه دین ئه یوب له میسر و مونزیری
کوری سه عیدی به لوطی له گهل عبدالرحمنی ناصر له قورتوبه و نه وهی له گهل
زاهیر بیرس، هه روه ها شیخ سه عیدی حله بی له گهل ئیراهیم پاشای میسری و
گهلکی تریش. نه مه و سه ره پای ئیسلام بوونی گهلئ له گا وره کان و توبه کردنی
گهلئ له سه رکیش و به دکاره کان له سه ر دهستی نه وانه وه، وه کو شیخ عبدالقادر
که پینج هزار بی بروا (کافر) له سه ر دهستی مو سلمان بوون و سه ده هزار کهس له
گونا هبار و سه رکیشه کان توبه یان له سه ر دهستی کرد، هه روه ها هه ندیکیان
به ده ست و شیریان جیهادیان کردووه، به لام ده نگوباسی گشتیان به ده ستمان
نه گه یشتووه، چونکه خویان له مه رای (ریاء) و مه رای کار ی دوور ده خسته وه،
(ابن الملحق) له کتبه که ی (طبقات الأولیاء) نه م چیرۆ که له (حاتم الاصم الصوفی)
ده گپر درینه وه و گوتی: له گهل تور که کان که وتوبینه جهنگ، تور کیك تیرینکی
تیرگرم و وه ریگی پرام و هاته سه رسینگم و ریشی گرم و چه قویه کی له خوفه که ی

۱ ترمذی و نه بو داود گپر او یانه ته وه هه روه که له (جامع الاصول: ۱: ۳۳۳) دا هاتووه.

دەر هیڤا بۆ ئەوێ سەرم بێ، سۆیند بە گەورە کەم- و اتا خوا- دڵم لای ئەو و لای
 چەقۆیە کە ی نەبوو، بە لۆکو لای گەورە کەم بوو و چاوەروانیم دە کرد بزانم چیی لێو
 دەر دە چێ. گوتم: گەورەم فەرمانت بەمە کردوو؟! بە سەر سەرو سەر چاو. من
 موڵکی تۆم، لەو کاتێی کە گەورە ی خۆم دەواند و ئەو لە سەر سینگم بوو و
 ریشی گرتبووم، تا سەرم بپێت، هەندێ لە موسلمانەکان تیریکیان تیگرت و لە
 گەروی چەقی و بەربوویەو سەرم، منیش بۆی هەستامەو و چەقۆیە کەم لە دەستی
 دەر هیڤا سەرم بێ. ئێو ئە گەر دڵتان لای خوا بێ شتی هێندە سەیر دەبینن، کە
 دایک و باو کتان نەبینی.^۱

ئەحمەدی بە دەوی و مۆریدەکانی رۆژنکی گەریکیان بینی لە بەر پەرچدانەوێ
 هێرشێ خاچیەکان بۆ سەر میسر بە سەر کردایەتی لویسی نۆیەمی پاشای فەرەنسا
 لە سالی (۶۴۶ ک- ۱۲۴۹ ز).

مورابیتەکانی ئەفریقا لە سەدە ی پێنجەمی کۆچی لە صۆفیەکانن، رەچەلەکیان
 بۆ ھۆزی (لمتونة) دە گەڕێتەو، یە کەم پیاویان، کە یەحیای کۆری عومەر بوو لە سەر
 دەستی عبداللہی کۆری یاسین جەزولی بوو و صۆفی و لە شۆینکی بەرز خوا
 پەرستییان دە کرد و ناویان لێنا- رابط-،^۲ ژمارەیان زۆر بوو و گەشتە ھەزار پیاو،
 لە سەر تادا و لە دە سالی یە کەم ھەر خەریکی خوا پەرستی و رامان و فیربوون و
 چاککردنی دەروون و پاککردنەوێ ئاکار بوون، دوا ی ئەمە ماموستا کەیان پیانی
 گوت: بۆنە دەرەو و ھەول و کۆشش بدەن، لە رووی کەمی و کزییەو کەس
 بە سەر تاندا زال نابێ، ئێر دەر چوون و ئەفریقایان گرت و دەولەتی مورابیتینیان
 دامەزراند، لە دوا ی مردنی یەحیای کۆری عومەر یوسفی کۆری تاشفین بوو
 سەرۆکیان، کە شاری مەراکیشی لە ۴۵۴ ک بنیات نا، ئینجا بە ھانای
 موسلمانەکانی ئەندەلوسەو ھات و بوو ھۆی ئەوێ، کە چوار سەد سالی تر

۱ طبقات الاولیاء، ص ۱۸۰.

۲ وانا: خانەقا وەرگێر

لهوئى. مېتنهوه، ئەمەش بەوھى كە لە جەنگى (الزلاقة) لە ساڵى ٤٧٩ ك بەسەر ئەلفونسۆى پاشاى ئىفرەنجىدا زالبوو، ئەمەش يەكێك بوو لە جەنگە جياكەرەوه كانى مېژوو، چونكە مورابىتە كان سوپاى ئەلفونسۆيان لەناو برد، كە لە پەنجەزار زیاتر بوون و تەنیا پێنج سەد سەربازيان لى رزگار بوو.^١

عبدالقادرى جەزائىرى ماوھى پازدە سال جەنگى لە گەل فەرەنسىيە كان كرد و كىيىكى لە لە بارەى صوفىگەرييهوه هەيه بەناوى (المواقف)، ئەمىر شەكىب ئەرسەلان لە بارەى عبدالقادرى جەزائىرييهوه گوتىەتى: ((زۆر لە زانست و ئەدەب شارەزابوو، لە صوفىگەريدا دەستىكى بالاى هەبوو، نەك تەنیا لە رووى تېوريهوه بەلكو بە كردهوش صوفى بوو)).^٢

محمد غازى و شىخ شامىل، كە هەردوو كيان نەقشبەندىن، سى و پێنج سال لە گەل روسيا جەنگيان كرد، بزوتنەوهى سنوسى لە لىبىيا جەنگى لە گەل ئىتالىە كان كرد، هەروەها بزوتنەوهى مەهدىە لە سودان، كە دزى ئىنگلىز لە جەنگدا بوون، ئەم دوانە هەردوو كيان بزوتنەوهى صوفىانە بوون.

لە سەردەمى ئىستاش گەلى نمونەى وا هەيه، كە صوفىە كان لە دزايەتكردنى كوفر و گومپاى دان، كە لىزە ماوھى باسكردنى نىيە. چۆن هەندى كەس صوفىە كان بەسەر شۆرى و زەلىلى و هەندى جار بەخيانەت تاوانبار دەكەن؟ لە هەموو چىنى ناوازه و خۆپەرست هەيه و پیاوى ژىر دەبى جياوازی لە نىوانى لەپرو قەلەو بكا و چاك و خراب وەك كۆيەك حسىب نەكات.

هەروەها صوفىە كان رۆلێكى مەزىيان هەبوو بۆ بلاو كردنەوهى ئىسلام لە ئەفرىقىا و هىند و شوئى تری پەنا بردنەبەر چەك.

دكتۆر ئەحمەد شەلهبى دەلتى: ((بە ناوبانگترین رىبازى صوفىگەرى، كە ئىسلاميان لە ئىفرىقىا بلاو كردهوه سىان: قادرى و تىجانى و سنوسى.. ئەگەر

١ موسوعة التاريخ الاسلامي، احمد شلي، ج ٤، ص ٧٢.

٢ مابعدبه الاسلام، روجية غارودي، ص ١٥٨ / ربانية لارهبانية، لابي حسن الندوي، ص ١٢٦.

بازرگانه کان بهر و شاره کان ده چن، نهوا شينخاني رييازي صوفيگهري بهر و
 گوندو بيا بانه کان ده چوون، نه گهر بازرگانه کان بو قازانچ هه و ليان ده دا،
 شينخه کان گوښيان نه ده دا به سامان و ته نيا هه و لي نانه سكيان ده دا))^۱، هه روه ها
 صوفييه کان له موسلمان بوني هوزي مه غول و ته تاره کان ده ستينكي بالا يان هه بوو،
 نه مه يش شانازي و شه رفه بو يان.

به لام له هيند، ابو الحسن الندوي گه لي نمونه ي هينا و ته وه له و خز مه تانه ي، كه
 صوفيه كان پيشكه شي موسلمانه كان هينديان كرد و وه، نه مهش له هه ردو و كتيبي
 (ماذا خسر العالم بالخطاط المسلمين) و (ربانية لا رهبانية)، ئيستا باسي چهند
 نمونه يه كيان ده كه ين: ((شينخ محمد مه عسومي كوري شينخ نه حمه دي سه ره ندي نو
 سه د كهس را يان پيدا و توبه يان لاي كرد، نه حمه دي شه هيد به هه شار يكد ا رت
 بيو ايه خه لكينكي زور توبه يان له سه ر ده ستي ده كرد و را يان ده دا يني، دوو مانگ له
 شاري (كه لكه ته) ما يه وه و هه مو و روژني نز يكه ي هه زار كهس په يمانيان ده دا يني،
 بازرگان يي مه ي له و شاره باوي نه ما و بازرگانه كان نه يان ده تواني باجه كانيان بده نه
 ميري. هه ر كه سولتان (تغلق) به ته كيه ي شينخ قوطب الدين منه وه رد ا ره تيو و سه د
 هه زار پارچه زي ري پيشكهش كرد، شينخ گوتي: گه و ره يي و پاكي بو خوايه، به
 فلسفي ده توانم گه لي برنج و رو ن بكرم، نه و چهند هه زار رو پيا نه م بو چييه،
 فه رمان په و اي ئينگليز چو وه سه رداني شينخ (فضل الرحمن) ي گه نج مراد ئابادي و
 پني گوت: گه ر بتانه وي، موچه تان له ده و له ت بو ده بر مه وه، شينخ پني گوت: چ له
 ساماتان بكه م، له فه زلي خوا وه ته ختيك و دوو مه سينه ي قور و دوو جه ره ي ئاوم
 هه يه، هه ندي له ها وړيكا تانم گه نه شاميمان بو دينن و ناني لي دروست ده كه ين،
 ژنه كه م هه ندي سه وزه وات ده كوليني و نانه كه ي پني ده خوښ و زور يشه.
 قوتا بخانه كان له هيند له ته نيشت ته كيه كان دروست ده كران، وه كو: قوتا بخانه و
 ته كيه ي ره شيديه له جونبور، قوتا بخانه و ته كيه ي شينخ وه لي الله ي كوري عبد الرحيم

۱ موسوعة التاريخ الاسلامي، ج ۶، ص ۲۱۰.

له دههلی، قوتابخانه و ته کیهی شیخ ره شید نه حمده له کونکو.. هتد.

له کوتاییدا دهههوی باسی دوو نمونه لهو صوفیانه بکهه، که پابه‌ند بوون به سوننه‌تی پاکی پیغه‌مبه‌ر ﷺ و رینماییه‌کانی ئیسلام: یه که میان ماموستا ابو الحسن الندوی له کتیبی (ربانیة لا رهبانیة)^۱ که باسی وه‌فات کردنی شیخ (فضل الرحمن) ی‌گه‌نج مراد ئابادی ده‌کاله ۱۳۱۳ ک ده‌لئی:

((هه‌ندی له موریده‌کانی ویستیان شه‌رواله‌که‌ی به‌کراسی بگۆرن، شیخ له‌کاتی گیانه‌لادا بوو، شه‌رواله‌که‌یان گرت و ویستیان له‌پنی راستی دایکه‌نن، یه‌کسه‌ر پنی خوی گرت و پنی چه‌په‌ی بۆیان درێژ کرد، نه‌وانیش له‌هیمایه‌که‌ گه‌یشتن، چونکه‌ سوننه‌ته‌ له‌به‌ر کردن له‌پنی راسته‌وه‌ بی و دا‌که‌ندن له‌پنی چه‌په‌وه‌))، صوفی نه‌بی کئی نه‌مه‌ ده‌کات !!.

نمونه‌ی دووهم خۆم بینیم: له‌ نه‌خۆشخانه‌ی نیشتمانیی شاری (حه‌ما) فه‌رمانبه‌ر بووم و ئۆتۆمبیلی نه‌خۆشخانه‌هه‌موو به‌یانیه‌که‌ ده‌هاته‌ دوام و له‌گه‌ل پزیشکانی تر بۆ نه‌خۆشخانه‌ده‌چووین، شیخ محمد حامیدم بینیی به‌هه‌مان ئاراسته‌ی ئیمه‌ ده‌رۆیشته‌، داوام له‌ شوڤیره‌که‌ کرد بوه‌ستیی و له‌گه‌ل خۆمان هه‌لی گرین، ئۆتۆمبیله‌که‌ وه‌ستا و ده‌رگا که‌یم کرده‌وه‌ گوتم: ماموستا فه‌رموو با له‌گه‌ل خۆمان بته‌هین و ئیمه‌یش به‌م رینگایه‌دا ده‌رۆین، گوته‌ی: ئۆتۆمبیله‌که‌ هی خۆته‌؟ گوتم: نه‌خیر، هی دایه‌ره‌ی ته‌ندروستییه‌، گوته‌ی: که‌واته‌ له‌گه‌لتان سوار نا‌یم، گوتم: بۆ چی، ئیمه‌یش به‌م رینگایه‌دا ده‌رۆین. گوته‌ی: ئه‌دی من کی‌شم نییه‌؟ کی‌شه‌که‌م به‌زینی زیاتری ده‌وی، بۆیه‌ ناتوانم له‌گه‌لتان سواریم، سوپاسی کردین و به‌رینگای خۆیدا رۆیشته‌. نه‌گه‌ر صوفی نه‌بی کئی نه‌م کاره‌ ده‌کات ؟!

ئەنجام :

ھەست بەۋە دە كەم زۆرم لەسەر صۇفىگەرى گوتىتى، چونكە دەينىم بەناپەرەزا
زۆر ھېرشى دە كرىتە سەر، ئىمەى عەرەب ئاۋاين، يا تا ئەوپەرى خۆشمان دەۋى، يا
رقمان لىي دەيتەۋە تا ئەوپەرى، لە گەل ئەۋەش پىغەمبەر ﷺ دەفەرمۇى: ((أَحْسِبْ
حَبِيبَكَ هَوْنًا، مَا عَسَى أَنْ يَكُونَ بَغِيضَكَ يَوْمًا مَا، وَأَبْغِضْ بَغِيضَكَ هَوْنًا، مَا
عَسَى أَنْ يَكُونَ حَبِيبَكَ يَوْمًا مَا: خۆشەويستە كەت زۆر خۆش نەۋى نەخۇ رۆژى
لە رۆژان رەت لىي بىيتەۋە، زۆر رەت لە دوزمەنە كەت نەيتەۋە نەخۇ رۆژى بىيتە
خۆشەويست))^۱.

بىنگومان ھەندى لە صۇفە كەن دۋاى ئەۋەى فەلسەفەى يۇنانى و ھىندى خۇى
خزانە ناو رۇشنىرى ئىسلامى ھەندى خەت و خار كەۋتە ناو رىيازە كەيانەۋە و
تۈۋشى چەند لادانىك بوون، ھەندىك لەۋانە لە ئىسلامەتى دەرچوون. لەۋانە
فەرەزە كانىان لاداو ھەندىكىان ھەرامىيان ھەلال كەرد و ھەندىكىان پىرواىان بە
(حەلۇل) ھىنا. ئەم جۈرە كارانە لە يە كى دەرەچى، كە لە ئايىنە كەى نەزان بى و
بىەۋى بىرمىنى، ئىنجا سەردەمى نەزانى و تارىكى داھات و فالگىرەۋە زۆر بوو
بەمەبەستى پارە پەيدا كەردن. ئەمانە ھىچىان لە صۇفىگەرى رەسەن نىن و شتىكى
كاتىن، ئەۋەى گەردىلەى ئايىنى ھەبى پى قايىل نايىت. كەلە صۇفە كەنى پىشىنان
تەرازوۋىان بۇ صۇفىگەرى ئەم جۈرە كەسانە داناوۋە و گوتوۋىانە ((صۇفىگەرى بە
قورئان و فەرموودەۋە بەندە و ھەمىشە فىقە لەسەر صۇفىگەرى دا دەۋرە نەك بە
پىچەۋانەۋە))، ئەۋانە لەمەدا بە گوتەى خاۋەنى ھەر چوار رىيازە كەن دەچن كە
دەللىن: ئەگەر فەرموودە كە راست بوو ئەۋە رىيازى مەنە، كەۋاتە ھەر شتى لە لا
راھاتىتە ناو صۇفىگەرىيەۋە و لە گەل قورئان و فەرموودەيەك نە گرىتەۋە ئەۋالە

۱ ترمذى و بىھقى و بوخارى لە مېزوۋە كەى گېراۋىتەۋە: جامع الاصول، ج ۶، ص ۵۴۹، رقم

صوفیگه‌ری نییه و قه‌بول نییه.

یا ئه‌وه‌تا له بنچینه‌وه صوفیگه‌ری له‌ناو بیه‌ین دوا‌ی ئه‌وه‌ی بینیمان چیی
پیشک‌کش ئیسلام و کۆمه‌لگای ئیسلامی کردووه، ئه‌مه‌ش خۆی له‌خۆیدا نه‌زانین و
سته‌مه و وه‌کو ئه‌و که‌سه‌مان لێ دئی، که‌ دارێکی به‌ سیپه‌رو به‌رداری هه‌بی و
هه‌موو کاتی به‌ویستی خوا له‌به‌ره‌که‌ی بخورئی و دوا‌یی یه‌کێ له‌لقه‌کانی تووشی
داخو‌ران بئی و له‌جیاتیی برینی لقه‌ نه‌خۆشه‌که‌ داره‌که‌ له‌ په‌گه‌وه‌ ده‌ر به‌هین، به‌مه
زیان هه‌ر له‌ ئیمه‌ ده‌که‌وئ.

کۆمه‌لگا که‌مان چهند قازانج ده‌کا، ئه‌گه‌ر هه‌ر یه‌کێ له‌ ئیمه‌ په‌په‌وه‌یی
صوفیگه‌ری ره‌سه‌ن بکات و به‌یانی و ئیواره‌ بلێت: خوا سه‌یرم ده‌کا، خوا له
پیشمه‌ و ئاماده‌یه، خوا ئاگا‌دارمه، ئینجا پاسه‌وانی له‌لایه‌ن خواوه‌ له‌ دئی
هه‌ریه‌ که‌مان په‌یدا ده‌بی به‌شه‌وو رۆژ نا‌هیلئ سنووری حه‌رام به‌زینئ و به‌رده‌وام بئ
له‌سه‌ر سه‌ر که‌ره‌کان و مه‌یخوار دانه‌وه.

ئایا به‌م شیوه‌یه‌ ناگه‌نه‌ پیکه‌یتانی کۆمه‌لگایه‌کی بێگه‌رد وه‌کو ئه‌وه‌ی که‌ له
سه‌رتای ئیسلام هه‌بوو و هه‌موو م‌رؤفئ هه‌ولئ بۆ ده‌داو گه‌لئ هه‌ول و کۆشش به‌و
پاره‌ خه‌ر جک‌ردن‌ان بۆ ده‌گه‌رێته‌وه، هه‌روه‌ها پ‌یو‌سته‌یمان به‌ دوان دان و
ئامۆژگاریکردن و کۆبو‌ونه‌وه‌ نا‌بی‌ت و می‌للته‌ که‌مان له‌ گه‌لئ ئازار و نه‌خۆشی
رزگار ده‌کات.

ئه‌وانه‌ی ه‌یرش ده‌که‌نه‌ سه‌ر صوفیگه‌ری و ده‌یان‌ه‌وئ له‌په‌رگ و پ‌یشه‌وه‌ هه‌لئ
بکه‌ن، ئه‌م به‌یت‌ی (حطیئة) یان دینمه‌وه‌ یاد، که‌ گو‌توویه‌تی:

باوکتان بئ باوڪ بئ، به‌که‌میان نه‌زانین
له‌به‌ر سه‌رزه‌نش ئه‌و شوینه‌یان داخست، که‌ دایان خست

هه‌روه‌ها به‌ بیریان دینمه‌وه، که‌ ئین ته‌میه‌ (ره‌حه‌تی خ‌وا‌ی ل‌ی‌ئ) هه‌ر که‌ ناوی
شینخه‌کانی صوفیگه‌ری به‌ات‌بایه‌ وه‌کو: جو‌ن‌ید و ئی‌راهمی ک‌و‌ری ته‌ده‌م و
مه‌ع‌رو‌فی که‌رخ‌ی و دارانی و عب‌د‌الق‌ادری گه‌یلانی، ده‌یگو‌ت: خوا ل‌ی‌یان ت‌را‌زی‌ئ و

گیانیان پیروزی بکات.

به لام ئەوانەى شتى لایە لایان هیئا ناو صۆفیگەرییەوه، ئەوانە هیچ پەیوەندییان بە
صۆفیگەرییەوه نییه و بەلگەنێن لە سەر حەق، بەتکو حەق بەلگەیه لەسەریان،
قورئان و فەرمووده حەقن، ھەروەك گەرە شێخەکانی صۆفیگەری پریریان لەسەر
داوه.

ئێستا دواى ئەوەى ئەو ھۆکارانەمان زانی، کە بوونە ھۆى سەرکەوتنى شێخ
عبدالقادرى گەیلانى لە کارە چاکخوایى کەى، ھۆکارەکانیش ئاکارى و
ھەلسووکەوتى بوون، سەرەرای ئەو بارە رۆشنیرى و کۆمەلایەتى و میژووپیانی،
کە لەسەر دەمی ئەودا باو بوون، ئێستا لە گەل شێخ عبدالقادر ھەنگاو دەنێن لە
قۇناغى رابەراییەتیکردن و چاکخوایى، قۇناغى توانا بوون و پەرەردەى ریبوارانى
صۆفیگەرى.

ده روزهی بهوارم

قوناخی توانا بون و پرده رده کردنی موریده کان

بینیمان چۆن شیخ عبدالقادر بووه قوتایی قازی ئەبو سه عیدی موباره کی کوری عەلی موخەرەمی، که قوتابخانەیه کی تایبەتی له (باب الازج) ی بەغدا هەبوو، شیخ عبدالقادر له سالی ٥٢١ کۆچییه وه وانهی لێ گوتەوه و دوای مردنی قازی موخەرەمی قوتاییانی قوتابخانە کهیان دایه دەست شیخ عبدالقادر، ئیتر خەلکی به سەر شیخدا بارین تا قوتابخانە که جێگە ی نه بوویه وه تەنگ بوو، بۆیه دەوله مەنده کان قوتابخانە کهیان له قوتاییه کان کړییه وه و تیکیان داو سەر له نوێ به سامانی دهوله مەنده کان و دەست و بازوی ههزاره کان به فراوانییه وه بنیات نرایه وه، بهراوه یه ک ژنیکی ههزار میرده که ی له گه ل خۆی هینایه لای شیخ و پنی گوت: ئەمه میردی منه و بیست دینار زیڕ ماره ییم له سهریه تی، ئەوا نیوه ی لیخۆشبووم به مەرچی بایی نیوه که ی تر کار له مزگه فته که بکا، پیاوه که قایل بوو. واته: ژنه که هه موو پاره که ی لی خوشبوو ئەگەر به قه ده دینار کار له مزگه فته که بکات، شیخیش له قوتابخانە که کاری پنده کرد و روژی کرێی ده داین و روژی نهیده داین، چونکه ده یزانی ههزار و پینوسته بایی پینج دینار کاری له مزگه فته کرد و شیخ له ویت لینی بووری و ئیزنی دا.^١

قوتابخانە که له سالی ٥٢٨ ک تهواو بوو، شیخ کردیه دوو بهش، قوتابخانەیه ک بو خویندنی هه موو جوړه زانستیک، ته کیه یه ک بو ده رویشه کان، تیبیدا ده نوون و ده خوون و فیڕی پهروه ده ی گیانی و ئاکاری ده بن له سەر دهستی شیخ و به رابه رایه تیی ئەو، ئینجا له ولات بلأوده بیه وه و شیخ چۆن ئەوانی پهروه ده کردوه ئەوانیش خەلکی پهروه ده ده کهن و به بجوړه ریبازه که ی له دنیا بلأو بوویه وه. له بهر

ئەوئەي گوتە و ئامۇژگار يە كانى دەچوونە ناخى دل و گيان و ھۆشە كانەو، بۇيە بە
 لېشاو خەلكى بەسەردا دەبارى، لەبەر ئەوئەي گوتە كانى لەدلىكى زاناي دلسۆزى
 كارا دەردەچوو، بۇيە لە كۆرە كانى فرمىسك زۆر دەپزا و دەنگى گريان بەرز
 دەبوويەو. نزيكەي خەفتاھەزار كەس ئامادەي كۆرە كانى دەبوون و جارى وا
 ھەبوو ژمارەي مەرەكەب دانەكان دەگەيشتە چوار سەد، سەر كەشە تۆبە كارەكان
 لە كۆرە كانى زۆر بوون و ژمارەيان گەيشتە سەد ھەزار تۆبە كار، ھەروەھا پىنج
 ھەزار كافىر ھاوبەش پەيدا كەر (مشرک) لە سەر دەستى موسلمانبوون.^۱ خەلك
 بەسواری ئەسپ و ھېسترو كەرو حوشتر^۲ بە شەو دەھاتنە كۆرەكەي لە ژىر تىشكى
 مۇم و چىرا، قوتابخانەكەي لە سالى ۵۲۸ كۆچىيەو پىي دەگوترا: قوتابخانەي شىخ
 عبدالقادر، ئىستاش ھەر ماو و برىتييە لە مزگەفتىك و كىتبخانە و تەكيە و كۆمەلە
 ژوورىك، كە ھەزار و رېبواران لىي دەھەوينەو.

۱ قلائد الجواهر، ص ۱۹.

۲ سەرچاوەي پيشوو، ل ۱۳.

به سئی برکم

زانست و وانه کانی

بینیمان شیخ قورئان و تفسیری خویندووه، ههروهه فیهی خویندووه به ریبار و جیاوازی و لق و بنه ماکانهوه، ئهدهب و رهوان ییژی خویندووه و گوئی له فهرمووده گرتووه و گیراویتییهوه و زانستی تهریقتهتی وهرگرتووه و خه لکی پی پهره و ده کردووه، ئه مانه ی هه موو لای که له پیاوانی سه رده می خویندووه له زانا و شه رعناس و فهرمووده ناس و صوفیه کان، وه کو: (ابی الوفاء) عه لی کوپی عوقه یل، قازی ئه بو سه عیدی موخه پره می و ئه بو زه که ریبا یه حیا کوپی عه لی ته وریزی و ئه بو غالب محمده کوپی حه سه نی باقلانی و ئه بو جه عفه ری سه راج و حومادی ده باس و هیتیش، به جوړیک، که حافز عمادالدین کوپی که ئیر له باره یه وه گو توویه تی: ((هاته به غذا و گوئی له فهرمووده گرت و کاری پیکرد تالیی بووه بلیمه ت، ده ستیکی بالای هه بو له فهرمووده و فیهو ئاموژگاری و زانستی راستیه کان.. فرمانی به چاکه ده کرد و پیشگری له خراپه ده کرد)).^۱

سه یر نییه که له دوای ئه مه گه لێ زانستی ده زانی و وانه کانی جوړاو جوړ بوو، به شیوه یی ئین ره جه ب له (طبقات الحنابلة) له باره ی شیخه وه ده لێ: ((له سیزده زانست قسه ی ده کرد، قوتابیه کان وانه یه کی تفسیری قورئان و وانه یه کی فهرمووده

۱ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۸.

و وانهیه کی ریبار (مذهب) یان له لا ده خویند، له سهر ریباری شافیی و نه محمدی کوری حنبهل فتوای ددها، ههروه ها وانهی جیارایی (خلاف) و ئسول و ریزمانیان له لا ده خویندو دواى نیوه پویان به جوړه خویندنه وه کان قورئانی ده خویند))^۱.

محمدی کوری حوسینی موسلی گوتوویه تی: ((گویم له باو کم بوو دهیگوت: شیخی گه وره مان عبدالقادر له سیزده زانست دهستی هه بوو، وانهی ریبار و جیارایی (خلاف) له قوتابخانه که ی ده خویندرا، بهیانی و ئواره راهی قورئان و زانسته کانی حهدیس و ئسول و ریزمان ده خویندرا، دواى نیوه پو به خویندنه وه کان قورئانی ده خویند. عومهری بهزاز گوتوویه تی: فه توکانی نیشانی زاناکانی عیراق دده راو سهریان لینی سوپده ما، شیخ عبدالرزاقی کوری گوتوویه تی: فتوایه که له ولاتی عجمه وه هاته به غدا و نیشانی زاناکانی عیراق دراو نه گه یشته وه لامیکی پر به پیستی، ئه مهش کیشه که به: زانایه کان له باره ی پیاویک چ ده لئین، که سئ به سئ ته لاقی خواردوو به جوړیک خوا بپهرستی، که کهس نه یکردی، جا چ عیاده تیک بکات، فتوایمان بو بدن خواپاداشتان بداته وه؟ جا هیئایانه لای باو کم و به کسهر بوی نووسی: ده چیته مه ککه ی پیروژ و شوینی ته وافی بو چول ده کری و حفته به که ته وافی ده کاو سوینده که ی چاک ده بیته وه؛ پیاوه که شه ی له به غدا نه کرده وه و رووی له شاری مه ککه کرد- خوا پیروزی بکات))^۲.

حافظ أبو العباس نه محمدی به نده نیجی گوتوویه تی: من و شیخ جمال الدینی کوری جوزی له کوری شیخ عبدالقادر ئاماده بووین، قورئان خوینه که ئایه تیکی خویندنه وه، شیخ له رافه کردنی لایه نیکی دهرخست و به شیخ جمال الدینم گوت: ئه م لایه نه ده زانی؟ گوتی: به ئی. دواپی لایه نیکی تری دیاری کرد و پینم گوت: ئایاهم لایه نهش ده زانی؟ گوتی: به ئی شیخ یازده لایه نی ئایه ته که ی دیاری کرد و من پینم گوت: ئه م لایه نهش ده زانی؟ گوتی: به ئی. ئینجا شیخ باسی لایه نیکی تری کرد

۱ رجال الفكر والدعوة في الاسلام للدوي، ص ۲۵۸.

۲ قلائد الجواهر، ص ۳۸.

و پښم گوت: ئەم لایەنەش دەزانێ؟ گوتی: نەخێر. تاواى لیهاى باسى چل لایەنى کرد و هەموو بیرو بۆچوونەکانیش بۆ خاوەنەکانیانى دەگیرایەوه، شێخ جمال الدین دەیگوت: ئەم لایەنە نازانم، سەرى سورمالە فراوانیی زانستى شێخ عبدالقادر، ئینجا شێخ گوتى: واز لە گوتى دەهێنین و بۆ حال دەگیرینەوه: لا إله إلا الله محمد رسول الله، خەڵکە کە زۆر شلەزان و شێخ جمال الدین جل و بەرگى خۆى دراند).^۱

شێخە گەورەکان و کەلە زاناکانى عێراق ئامادەى کۆرەکانى شێخ دەبوون وەکو: عەلى کورپى هیتى، بەقا کورپى بەتۆ، موسا کورپى ماهین (ماهان)، ئەبو نەجیبى سورەوهردى و برازاكەى شهاب الدین سورەوهردى، عوسمانى قورەیشى و ئەبو عبداللهى محەممەدى قەزوینى و عوسمانى بەتائىحى و قەزىبى ئەلبان و ئەحمەدى قەزوینى، عبدالقادری بەغدادى و قازى أبویعلی الفراء و ئەبو قاسمى ئەلبەزار و ئەبو بەکرى موزەین.^۲ و گەلیکی تر.

قوتابخانە کەى چەند شێخىکى تێدا بوو، کە قوتابى شێخ بوون و سەرپەرشتى قوتابخانەکانیان دەکرد، لەوانە: ئەحمەدى کورپى موبارەکى مەرەعاتى، محەممەدى کورپى فەتحى هیرەوى، بەلام تەکیە کە قوتابى کەى سەرپەرشتى دەکرد، کە ناوی محەمەدى کورپى عوسمانى کورپى مەکارىمى نەعەل بوو.^۳

وانەکانى:

شێخ رۆژەکانى لە قوتابخانە دەبرده سەر و رۆژى هەینی بۆ مزگەفتى دەچوو و دەرەوه، بەیانى هەینی و ئیوارانى سێشەممە لە قوتابخانە کەى وانەیه کى گشتى لە ئامۆزگارى و رێنمایى دەدا، بەیانى یەکشەمانیش لە تەکیە کەى، سى و سێ سال

۲ سەرچاوهى پێشوو، ل ۲۲.

۱ قلائد الجواهر، ص ۳۸.

۳ کتیبى (هكذا ظهر جيل صلاح الدين)، د. ماجید عورسانى گەیلانى، ل ۲۰۶.

له سەر ئهمه بهردهوام بوو له ٥٢٨ ك تا ٥٦١ ك.

ئەوانەى لە جەنگى خاچەرىستان لە شام هەل دەهاتن دەهاتنە قوتابخانە كەى لەوئى فێر دەبوون و لەتە كى كەى پەروەردە دەكران و دوایى وە كو رابەرو بانگەر دە گەڕانەو و لاتە كەيان، بەناوبانگترینیان: (ابن نجى الواعظ)، رايژكارى صلاح الدين، حافظ الرهاوى، موفق الدين كورى قودامەى خاوەنى (المغنى) ى رايژكارى صلاح الدين، خزمە كەى حافظ عبدالغنى. هەر سالتى لە قوتابخانە كەى سى هەزار كەس وانەى دەخویند و لى دەردەچوو،^١ واتا: لەو ماوەى كە شىخ وانەى لە قوتابخانە كەدا دەگوتەو نزیكەى سەد هەزار كەس دەردچوو.

لەكاتى وانە گوتەو دا مینبەرىكى بەرزىان بو شىخ دادەنا، خەلكە كە هەر چەندە گەلى زۆر بوون لە دوورو نزیك گوێیان لە دەنگى دەبوو.

هەندى جار داوا لە شىخ دەكرا، كە لە قوتابخانەى (نظامية) ى بەغدا وانە بلیتەو، ئەو قوتابخانەى كە (نظام الملك) وەزىرى سولتانی سەلجوقى (ملك شاه) لە ٤٥٧ ك بنیاتى نابوو، ئەویش بەهوى پێداگرتنى خەلكى و لى سەراوان دەچوو، لەبەر دوورى رینگاكە بە سواری هیستەر دەچوو، هەر كە دەگەشتە ئەوئى زۆر بەرێزەو لەلایەن سەرپەرشتكاران و قوتابى كەنەو پێشوازی لى دەكرا.^٢

روژنیکیان وانەى كى دەگوتەو لەبارەى قەزاو قەدەر، كە ئەوئى لەلایەن خواوە نوسراوە هەر دەبى بێتە دى، ئەوئى لەنزایە كى دەماو دەمەو هاتوو: ((خوايه داواى رەتكردنەوئى قەزات لى ناكەين، بەلام داواى نەرم و نىانیت لیدەكەين لەودا)). لەو كاتەدا ماریكى گەورەى بەسەردا بەربووەو، هەر وەك بلیتى خواى مەزن راستگوێبى ئیمانى تاقي دەكاتەو، خەلكە كە هەموو هەلاتن، تەنیا ئەو لە جى خۆى نەجوو لایەو، ئینجا مارە كەش وازى لى هینا و وەكو خەلكە كە چوو

١ عبدالقادر گەیلانى، محەمەدى عەینى، دانە فەرەنسییه كە، ل ٧٧.

٢ سەراوەى پێشوو، ل ٦٦.

دهره وه، كه لییان پرسى، گوتى: ئایا ئەمەش جانە وەرێكى بچووك نییه، كه قەزاو قەدەر دەبجولێنى.^۱

ئەم چیرۆكە چیرۆكىكى ترم بە بیر دینیتەوه، كه لەم دەچیت و لەسەر وەزیر عون الدین ابى المظفر یەحیا كورپى محەمەد كورپى ھەبیرەى وەزیرى (مقتفى لأمر الله) و كورپەكەى (المستجد بالله) - كه ھاوچەرخی شیخ عبدالقادر بوو و لەسالى ٥٦٠ كۆچى مردوو - بوو، لە پیشەكی كتیبی (الافصاح عن معاني الصحاح) ھاوو:

((رۆژێکیان ئەو وەزیرە لە کۆشكى خەلیفە لە تاج ئامادە دەبن و پیاوانى دەولەتیش لەوئى دەبن بۆ نوێژ کردن لەسەر تەرمى میر ئیسماعیلی كورپى موستەزەر، لە بنمیچی خانوو کەووە ماریکی گەورە دەکەوێتە سەر شانى وەزیر، ئەوێ لەوئى بوون ھەموو ھەلانتن، یان لە جیگای خۆیان ھەستان تەنیا وەزیر نەبن، ئاورپى لە مارە کە دایەو ھەبیرى کرد و لەسەر قوڵی یارى دەکا، ھەتا کەوتە زەوى و پاسەوانەکان تاویان دایى و کوشتیان، وەزیر ھیچ خۆى تێک نەدا و جوولەى نەکرد و لەقسەکانى خوێشى نەکەوت))^۲.

شیخ عبدالقادر و ئەو شیخانەى یامەتیان دەدا کۆمەلە زانستیکیان فیرى قوتایانى قوتابخانە کەى دەکرد و ژمارەیان دەگەشتە سێزدە زانست، کتیبی (الغنیة لطالب الحق) بۆ قوتابیەکانى دەخوێندەووە لە باتى زانستى پەرستەکان و بیروباوەرى ئەھلى سوننەت و کۆمەل و فەرمانکردن بەچاکە و نەھیککردن لە خراپە، ھەر وەھا وانەى لیکدانەوێ قورئان و خوێندنەوکانى قورئان و فەرموودە و خیلاف و ئوسوول و ریزمان و ئەدەبى پێدەگوتن ... ھەر وەھا وانەى تابیەتى لە ئامۆزگارى رابەرىتى پێ دەگوتن و داواى دوور کەوتنەوێ دەکرد لە فەلسەفە و زانستى کەلام، ھانى دەدەن کە فیکھو صوفیگەرێ سوننى لە گەل یەکترى کۆبکەنەووە و زۆر جاران لەوانەکانى دەیگوت: ((ھەموو حەقیقەتێ ئەگەر شەریعەتى شایەتى بۆ نەدا زەندىقە،

۱ الطبقات الکبرى للشعراني، ج ۱، ص ۱۲۶ / قلائد الجواهر، ص ۳۴.

۲ کتاب الافصاح لأبن هبيرة، ج ۱، ص ۲۰.

به دوو باتی قورئان و فرموده به رهو پهروه دگاری مه زن بفره))^۱.

له وانه کانیدا ره خنهی له دژایه تی زانا کان ده گرت و ههروه ها ره خنهی له زور و ستمی فرمانپه وایه کان و قرچوکی و ده ست بلاوی ده و له مه منده کان ده گرت و ده یگوت ((تهی ناپا کانی زانست و کرده وه، تهی نه یارانی خواو پیغه مبه ره که ی، چهنه دوو رووی له به رده م پاشاو فرمانپه وایان ده که ن بو چلو چیوی دنیا و چیژ و تاره زووه کانی. ئیوه و زور به ی پاشا کان له م کاته دا زوردارو ناپاکن له مالی خوا بو به نده کانی، خوا به قه پوزی دوو رووه کان بشکینه و شهر مه زاریان بکه یا توبه یان لی وهر بگره، خوا به زورداره کان سهر کوت بکه و زه وییان لی پاک بکه وه یا خو چاکیان بکه ... ثامین))^۲.

شیخ له وانه کانیدا دژی گروپه گومراکان ده وه ستا و هه وتی ده دا ریازه کانی ته هلی سوننه ت و جه ماعت یه ک بخت و له سهر هه ردو و مه زه بی شافیعی و حنه بی فتوای ده داو گوپی به هیچ نه ده دا، تا ئیمامی نه وه وی له باره یه وه گوتوویه تی ((عبدالقادر شیخی شافیعی به رزه کان و حنه بییه به رپزه کان بو)).

شیخ (ره حمه تی خوای لیبی) وانه کانی به ناوی خواو سو پاسکردنی خوا ده ست پیده کرد و به م ثابته کورتایی بی ده هیئا ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾.

له یه کتی له وانه ئاموژ گاریه کانیدا ده لی: ((تهی رۆله، هیوات کورت بکه وه، سوو ربوونت که مکه وه، نو بیژی مال ئاواپی بکه، ده بی موسلمانکه نووست راسپارده که ی له ژیر سهری نوو سراوپی، ته گهر خوا به ئاگای هیئا شتیکی پیروزه، ته گهر نا کهس و کاری سوود له راسپارده که ی وهر ده گرن له دوا ی مردنی و خیری بو ده نیرن، ته گهر خو اردت وه کو یه کتی بی مال ئاواپی بکا، گهر به برا دهره کانت گه یشتی وه کو یه کتی بی مال ئاواپی بکا، له ناو دلت ئهم وشه یه ئاماده بکه: من مال

۱ الفتح الربانی، المجلس : ۴۴.

۲ الفتح الربانی، المجلس : ۵۱.

ټاوايي ده کم. په کي چوَن وانه ي بڼي که کارو باري له ده ست خو ي نه يي ...
 پابه ندبه به و په يامه ي که پيغه مبه ر ځي هيناو يتي که قورټان و فرموده يه، نه وه ي
 وازيان لي بيئي ده بيته زه نديق و له چوار چيوه ي ئيسلام درده چي ... خوا په رستي
 وازه يټانه له نهر يټ، په يوه نديتان له گهل دنيا و روژي به پابوونه وه و خه لک پيچرين
 و ته نيا به خوا وه پابه ند بن، خو تان به گه وړه مه زانن چونکه خوا بينايه .. خو تان
 پياريزن له هاو به شي په يدا کردني ته سل و گونا ه له لقه کاندا، ئينجا به قورټان و
 فرموده په يوه ست بن و ده ستي خو تاني لي مه که نه وه))^۱.

ټه ممش نموونه يه کي ليکدانه وه ي شيخه يو قورټاني پيرو ز:

((ليکدانه وه ي - بسم الله الرحمن الرحيم - ټه بوبه کري و هراق گوتوويه تي بسم
 الله: گوتزار نيکه له گوتزاره کاني به هه شت، هر پيتيکي ليکدانه وه يه کي تاييه تي
 هه يه: دهنگي (ب) له سهر شش رووه: (باري ټ): ټه فراندنه که ي له عهر شه تاز ه وي،
 به يانه که ي ((هو الخالق الباري ټ))، (بصير) بينايه به خولقي تراوه کاني له عهرش تا
 زه وي، به يانه که ي ﴿وَاللَّهُ بِصِيرُيْمًا تَعْمَلُونَ﴾، (باسط رزقه) روزيه که ي له عهرش
 تاز ه وييه، به يانه که ي ﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾، (باق) له ماندايه
 دوا ي نه ماني عهرش تاز ه وي، به يانه که ي ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ وَيَبْقَى وَجْهٌ رَبِّكَ
 ذُو الْجَلَلِ وَالْإِكْرَامِ﴾، (باعث الخلق) دوا ي مردن خه لکي زيندو و ده کاته وه له
 عهرش تاز ه وي يو سزاو پا داشت، به يانه که ي ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾،
 (بار) چا که له گهل پرواداران ده کاله عهرش تاز ه وي، به يانه که ي
 ﴿هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ﴾.

.. الرحمن الرحيم: گوتراوه به واتايه ک دين که به ره حم و دلسوزه،
 هر دو و کيان له سيفه ته کاني خودن. هه روه ها گوتراوه، به واتاي سزا نه داني ټه وانه

دین که شایانی سزان و ناردنی خیره بۆ ئەوێ شایانی نییه، ئەمانەش هەردووکیان
 لە سیفەتەکانی کارن، هەندیکیان گوتووایانە: (الرحمن) بۆ لە رادەبەرییه، واتا:
 ئەوێ که رەحمەتەکی هەموو شتی دادەپۆشتی، (الرحیم): لە پلەکی (الرحمن) دانییه
 و نزمتره. هەندیکیش گوتووایانە: (الرحمن) دڵسۆزه بۆ هەموو خولقی تراوه کانی لە
 گاور و بروادار، چاک و خراپیان، چونکه هەموویانی خولقاندوووه و رۆژی پێداون
 ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾، الرحیم: دڵسۆزه به برواداران و تاییه ته به رێنمایی
 و سەرکهوتن له دنیا و به بههشت و بینینی خواله رۆژی به پابوونهوه؛
 ﴿وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا﴾. (الرحمن) وشه کهی تاییه ته و واتا کهی گشتییه،
 (الرحیم) وشه کهی گشتییه و واتا کهی تاییه تییه. (الرحمن) تاییه ته چونکه جگه له
 خوانابی کەس ئەم ناوێ لێ بنریت، گشتییه چونکه هەموو بونەوهر رێک
 ده گرێتهوه له رینگهی خولقاندن و رۆزیدان و سوود گه یاندن و زیان لادان.
 (الرحیم) گشتییه له رووی ئەوێ که خولقی تراوه کانی له ناو لێنان پێی
 هاوبهشن، تاییه ته له رینگهی واتاوه چونکه بۆ سۆز و سەرکهوتن ده گرێتهوه، ئێین
 عه باس فەرموویهتی: دوو ناوی وردن، یه کێکیان له ویتز وردتره ...)).^۱

به شی دودم

بیروباوه‌ری

بیروباوه‌ری شیخ عبدالقادر په‌یره‌ویکردنی بی بیدعه‌یه، پابه‌ند بوونه به‌قورئان و فهرمووده له‌هموو حالتی. زور جاران له‌کۆر و وانه‌کانی، له‌دوان و ئامۆژگاریه‌کانی له‌کتیب و راسپارده‌کانی ئه‌مه‌ی دووباره‌ده‌کرده‌وه. ((به‌هاورپیه‌کانی ده‌گوت: په‌یره‌وی بکه‌ن و به‌ره‌و بیدعه‌مه‌چوون، گوپرایه‌ل بن و هه‌ول مه‌گه‌رینه‌وه، ئارام بگرن و زویر مه‌بن، چاوه‌نواری بکه‌ن و ئاثومید مه‌بن)).^۱

هه‌روه‌ها ده‌یگوت ((ئه‌ی رۆله، هاورپیه‌تیکردنی پیاو خراپانت ده‌تخاته‌به‌د گومانێ به‌چاکان، له‌ژیر سایه‌ی کتیبی خوا و سوننه‌تی پیغمبه‌ره‌که‌ی بپرو مسۆگه‌ر سه‌ر ده‌که‌وی^۲)). ((پنویسته‌له‌سه‌رتان په‌یره‌وی بکه‌ن به‌بی بیدعه‌کردن، پنویسته‌له‌سه‌ر ریبازی پیشینه‌چاکه‌کان بن، له‌سه‌ر شه‌قامه‌راسته‌که‌پرۆن، بپروا به‌لیچوون و دواخستن (تعطیل) مه‌هینن، بی زور له‌خۆکردن و به‌گرانی وه‌رگرتن و گالته‌کردن په‌یره‌ویی سوننه‌تی پیغمبه‌ر ﷺ بکه‌ن ده‌تان گرته‌خۆو به‌هاناتانه‌وه‌دی هه‌روه‌ک به‌هانای ئه‌وانی پیش ئیوه‌هاتوو، حه‌یفه‌قورئان ئه‌ز به‌ره‌ده‌که‌یت و کاری پێ ناکه‌یت، بۆچی واده‌که‌یت؟ فه‌رمان به‌خه‌لکی ده‌که‌یت و خۆت واز ناهینی)).^۳

۱ طبقات الکبری للشعرانی، ص ۱۲۹.

۳ الفتح الربانی، المجلس: ۱۰.

۲ الفتح الربانی، المجلس: ۴.

((تا په پړه وی کتیب و فەر مووده نه که ی سەر ناکه وی، په پړه ویی ټو شینځه زایانه بکه که کار به کتیب و فەر مووده ده کهن یا گومانی چاکیان پنی بیه و لییان فیر به و هتس و کهوتیان به چاکی له گهل بکه و بهرامبهریان به ټه دهب به، بهم جوړه سهرده که وی، ټه گهر په پړه ویی قورټان و حه دیس نه که ی و گوئی له و شینځانه نه گری که شاره زان به هیچ جوړی سهر ناکه وی. گویت لنی نه بووه: ټوه ی ههر به گوئی خزی بکات گومرا ده بیت)).^۱

((بیدعو شتی تازه له ټاینی خوا په یدا مه که، په پړه وی ههر دوو شایه ته راسته که بکه که قورټان و فەر مووده چونکه ټه وانه ده تگه یه ننه خوای مه زن، به لام ټه گهر بیدعه چی بیت و هوش و ټاره زووت شایه تت بن بیگومان به ره و ټاگرت ده بن ده تگه یه ننه فیر عه ون و هامان و سهر بازه کانیان، ره خنه له قه دهر مه گره چونکه لیټ قه بوول ناکری، پیویسته به چیته خانه ی زانست و فیر بوون ټینجا به دلسوز ییه وه کاری پنی بکه ی)).^۲

((ټه گهر شینی هاته دلته وه که پیاوړکت خوشبوئی و رقت له یه کنی بیته وه، به سروسټ ټاره زووی نه فست ټمه مه که، به لکو قورټان و فەر مووده بکه داد په روه له نیولنتان، ټه گهر به خوشه ویستییه که قایل بوون به رده وام به له سهری، ټه گهر پنی رازی نه بوون و هر چهر خیوه لیټی، هه روه ها ټه گهر قورټان و حه دیس رازی بوون به وه ی رقت لیټی ده بیته وه وازی لنی بینه و رقت لیټی نه بیته وه، ټه گهر پنی رازی نه بوون به رده وام به له رق لیټوونه وهت، ټه گهر نه تتوانی سوود له مه وه ربگری و هیچت بۆ روون نه بووییه وه به ره و دلی پساو چاکان برؤ و له باره یانه وه بیر سه لییان، چونکه بروادار به نووری خوا ده بیني)).^۳

((ټمه زانست و قورټانه ټه گهر کاریان پنی نه کهن ده بنه به لگه له سهرتان، ټه گهر

۱ سهرچاوه ی پشوو، المجلس: ۳۹.

۲ الفتح الرباني، المجلس: ۴۷.

۳ سهرچاوه ی پشوو، المجلس: ۵۹.

چوونه لای زانایان و قسه کانتان وهرنه گرت ئەوا ئاماده بوون نه که تان ده بیته به لگه و شایهت له سهرتان و تاوانیکتان له سهر دهنووسری، ههروه کو ئهوهیه بهچینه خزمهت پیغه مبهه ۛ و هیچی لی وهرنه گرن))^۱.

شیخی پیشرهو شه هاب و دینی ئه بو حفس عومهری کوری محمه دی سووره وهردی گو تویه تی: گویم له شیخ عبدالقادر بوو له قوتابخانه که ی له سهر کهرسی دهیگوت: هه موو وهلییه که له سهر پی پیغه مبهه ریکه، منیش له سهر پیی باپیرم محمه دم ۛ، محمه د ۛ هه ر پییه کی هه ل بگرتی من پیم له جیی ئه و پییه داناوه، ته نیا پی پیغه مبهه رایه تی هه چ که سی نایگاتی ئه گه ر پیغه مبهه نه ییت))^۲.

یه کخوایه رستی:

شیخ عبدالقادر له گوته و کرده وه کانی یه کخوایه رستیکی دلسوز بوو و دهیگوت: ((دهرمانی یه کخوایه رستی خوا له دله نه که ته نیا به زمان))^۳. ((بنجینه ی کاره که ئیسلامه ئینجا پروایه و ئینجا کاره کانه به کتیی خوا و شه ریه تی پیغه مبهه ر ۛ ئینجا دلسوزیه له کاره که له گه ل به یه کتا زانیی دل له کاتی پروا ته وایدا، پروادار له هه موو شتی فانییه جگه له خوا))^۴.

((پله و پایه ی بهنده له ئیسلامه وه به ره و پروا بهرز ده بیته وه و له پروایشه وه به ره و دنیایی، له دنیایی یه وه به ره و ناسین، له ناسینه وه به ره و زانین، له زانینه وه به ره و خۆشه وستی، له خۆشه وستی یه وه به ره و دولبه ر، له داوا یه که ی به ره و داوا کراره که ی، له و کاته دا ئه گه ر غافل بوو به ئاگا ده هیتریه وه، ئه گه ر له بیر ی چو و به بیر ی ده هیتریه وه، ئه گه ر خه وی لیکه وت هه ل ده ستیتریه وه، به رده وام بیه گردو به ئاگایه چونکه جامی دلی بیه گه رده و له ده ره وه ناوه وه ی لی دیاره، به ئاگایی له پیغه مبهه ره وه ۛ بو به جیماوه، چونکه پیغه مبهه ر چاوی دهنووست به لام

۱ الفتح الرباني، المجلس: ۵. ۲ الفيوضات الربانية، اسماعیل بن محمد القادري، ص ۷۰.

۳ الفتح الرباني، المجلس: ۱۳. ۴ سه رچاوه ی پیشوو، المجلس: ۲۲.

دلی نه دهنووست، دواوهی خوئی دهیینی ههروهک پېشهوهی دهیینی، ههموو کهسئی بهئاگاییه کهی بهقهده حاله کهیهتی)).^۱

((خوای گهواره بهیهک بزائن و له بهر دهر گاکه ی مه بزوون، داوا لهو بکه ن و له کهسی تر داوا مه که ن، پشت بهو بیهستن و به کهسی تر مه بهستن، ((مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي أُعْطِيَ أَفْضَلَ مَا أُعْطِيَ السَّائِلِينَ: نهوهی له بهر خه ریکبوونی بهیاد کردنم داوای لی نه کردم، لهوانه ی چاکتر دهدهمن که داوایان لیکردووم)).^۲

((یه کخواپهرسته چاکه کان بهلگه ی خوان له سهر خولقینراوه کانی تر... نازا نهو کهسه یه جگه له خوا دلی له ههمووشت پاک ده کاته وه.. شهرع دهره وه پاک ده کاته وه، یه کخواپهرستی و ناسین هه ناو پاک ده کاته وه)).^۳

((له دیار و نادیار ت له ئاره زوو نه فست فانی به، باله نادیار تا جگه له به یه کزانینی خوا هیچی تری تیدا نه بی و له دیار پشت جگه له گوپرایه لی و پهرستی خوا له فهرانه وه نه هیه کانی چیی تیدا نه بی)).^۴

له راسپارده که ی بو عبدالوهابی کور ی گوتوو یه تی: ((پنویسته له سهر ت له خوا بترسی و گوپرایه لی بی، له کهس مه تر سهو تکای لی مه که، ههموو پنویستییه ک بو خوا ده گهریته وه و داوا لهو بکه، جگه له خوا بهقات بهس نه بی و ههر متمانه له سهر نهو بکه، یه کخواپهرستی، یه کخواپهرستی، یه کخواپهرستی، کو که ره وه ی ههموان یه کخواپهرستی)).^۵

له باره ی بهلگه ی زانینی خوا وه ده لی ت ((مروقی زیر یه که م جار سهیری سیفته تی نه فسی خوئی پیکهاته که ی خوئی ده کا، ئینجا سهیری ههموو خولقینراوه کان ده کاو ده بنه بهلگه له سهر داهینه ره که یان، توانای مه زنی داهینه ر

۲ سهرچاوه ی پېشو، المجلس: ۴۷.

۴ فتوح الغیب، المقالة: ۶۰.

۱ الفتح الرباني، المجلس: ۴۵.

۳ الفتح الرباني، المجلس: ۱۳.

۵ الفتح الرباني، ص ۳۷۳.

به‌لگه‌یه له‌سه‌ر بوونی خوا، هه‌موو شتی به‌خواوه بوونی هه‌یه، له‌واتای ئه‌مه‌دا ئیبن
 عه‌باس علیه‌السلام له‌باره‌ی ئایه‌تی ﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ﴾^١
 گو‌توویه‌تی: له‌هه‌موو شتی ناوی له‌ناوه‌کانی هه‌یه و ناوی هه‌موو شتی له‌ناوی
 ئه‌وه‌ویه، هه‌تا تۆش له‌نیوان ناوو سیف‌ته و کرده‌وه‌کانی خوا، نادیاره
 به‌توانا‌که‌ی، دیاره به‌حیکمه‌ته‌که‌ی، دیاره به‌سیف‌ته‌کانی، نادیاره به‌خودی، خودی
 به‌سیف‌ته‌کان داپۆشیوه، سیف‌ته‌کانی به‌کرده‌وه‌کانی داپۆشیوه، زانستی به‌ویست
 ده‌رخستوه، ویستی به‌جوولان دیاری‌کردوه، کارو ئیحسانی نه‌ییک‌کردوه،
 دروست‌کردنی به‌ویست دیاری‌کردوه، ئه‌و نادیاره له‌غیبی و دیاره له‌حیکمه‌ت و
 توانای، هیچ شتی به‌و ناچی و گو‌نگرو بینایه)).^١

هه‌روه‌ها ده‌یگوت ((په‌روه‌ردگاری مه‌زن تاك و ته‌نایه و پێوستی به‌کس نییه و
 که‌سی لی نه‌بووه و له‌کس نه‌بووه و که‌س به‌و ناچی و شیوه‌ی نییه و هاوتای نییه،
 ته‌ن نییه ده‌ستی بدریتی و گه‌وه‌ر نییه هه‌ستی پێ بکری، ره‌نگ نییه له‌ناو ده‌چی،
 دانا و پێکهاته‌ی نییه، تاکیکی په‌رس‌زاوه، زیندووه و نامری، هه‌میشه‌یه‌و له‌ناو
 ناچی، مه‌له‌کو‌تی هه‌تا‌ه‌تا‌یه، جه‌به‌رووتی پێ کو‌تایه ... ئاگاداری هه‌موو شتی‌که
 ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾، خه‌لك و کرده‌وه‌کانی
 خولقاندووه، رۆزی و ئاکامیان خه‌ملاندووه ... خوا‌ی گه‌وره‌ی زیندووه به‌ژیان و
 زانایه به‌زانست و توانایه به‌توانست و شت‌خوازه به‌ویست و گو‌نگره به‌بیستن،
 بینایه به‌چاو، هه‌ستیاره به‌هه‌ست، قسه‌که‌ره به‌وشه، فه‌رمانده‌ره به‌فه‌رمان، نه‌هی
 که‌ره به‌نه‌هی (...)).^٢

١ فتوح الغیب، المقالة ك ٧٤.

٢ الغنیة، ج ١، ص ٥٤.

کیشە ی سیفە تە کان :

ئەین رە جەب لە (طبقات الحنابلة) دا دەئێ ((شیخ عبدالقادر لە کیشە ی سیفە تە کان و قەدەر و ئەوانیتر زۆر بە سوننەت پابەند بوو بە توندی و ئەلامی ئەوانە ی دەدایەووە کە لە مانە دژی سوننەت بوون))^۱.

شیخ دە یگوت: ((لە کچوون (تەبئیه) نیه و لە کار خستن (تەعطیل) نیه و بە جەستە بوون (تەجسّم) نیه))، بە مچۆرە دژی بە جەستە بوون وەستا، کە هەندێ لە زانایە حەنبەلییە کانی پێ تاوانبار کرابوو، هەر ئەمەش بیوووە هۆی ئەوە ی خەڵکی لێیان بەتە کێتەووە، بە مچۆرە سەر لە نوێ رێبازی حەنبەلیی زیندوو کردەووە و دیمەنە جوانە کە ی پێشووی بۆ گیرایەووە.

رەحمەتی خوای لێی دە یگوت: ((دە بێ سیفە تی (ئێستیوا) بێ تەئویل لێک بدریتەووە، چونکە ئێستیوا بوونی خود (ذات) لە سەر عەرش، نابێ بە شیوە ی دانێشتن و دەستلێدان بێت هەر وە کو (محسمة و کرامیة) کان دە یانگوت، ناشێ بە واتای بەرز بوونەووە بێ هەر وە کو ئەشعەر ییە کان دە یانگوت، نابێ بە واتای دەسەلات بە سەرداگرتن و زالبوون بێ، هەر وە کو موعتەز یلە کان دە یانگوت، چونکە شەرع باسی شتی وای نە کردووە و کەس لە یاران و شۆنکە و توان و پێشینە چاکە کانی نە بیستووە، ئەوانە ی خاوەنی فەرموووە بوون، بە لکو ئەوە ی لەوان بیستراووە بە شیوە ی رەهابوووە. ئە ئوم سەلەمە ی خێزانی پێغەمبەر ﷺ دە گیرنەووە، کە لە بارە ی ئایە تی ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ گوتو یە تی: ((چۆن یە تی ناشایستە یە، ئێستیوا نادیار نیه، بپروا پێھێنانی پێویستە، بپروا پێ نەھێنانی کوفرە، موسلیمی کۆری حەجج لە -صحیح هە کەیدا ئەمە ی داووە تە پال پێغەمبەر ﷺ، ئەحمە دی کۆری حەنبەل پێش مردنی بە کەمێ گوتی: دەنگو باسی سیفە تە کان هەر وە کو خۆی، کە

۱ الذیل علی طبقات الحنابلة تحت رقم: ۱۳۴.

هاتوو به بئ لیکچوون و له کارخستن (تعطیل) تیده پهرئ... له سیفته کانی خوای گهوره ناگوترئ: چۆن، بۆچی؛ ته نیا ئهو که سهی گومانی هه بئ قسهی وا ده کات))^۱.

قه زاقه ده ر :

رازی بوون به قه زاقه ده ده ری چاک و خراب له بنه ما کانی ئیمان، بۆیه شیخ هانی یارانی ده دا که قایل بن به قه زاقه ده ده ری هه ول و کۆششیکێ زۆر، ده یگوت: ((ده بئ هه ر پر و اداری له هه موو حاله تیکدا سئ شتی هه بئ: به پئی فهرمانی هه لئس و که وت بکا و دوور بکه و یته وه له وه ی نه هی لیده کرئ و به قه ده ده ر رازی بیت))^۲.

له باره ی خۆیه وه، که هه موو کار و باره کانی داوه ته ده ست خوا ده لئ: ((خۆی وه کو مندالیکێ شیره خۆره له ده ست دایه نه که ی، وه کو مردوێکه له ده ست مردوو شۆره که، وه کو تۆپیکه له بهر دار قاشوی سوار.. کهس نایبئی خوای خۆی نه بئ، هه ر گوئی له وه و پابه نده به و، چیرۆی له نیعمه ته کانی وه ر گرتوو وه به ختیاره به نزیکیی و دلخۆش و ئارامه به به لئینی و هۆگریی و ته کانیی و په نای بۆ یاد کردنه وه ی بردوو وه و متمانه ی پئی هه یه و پشتی به و به ستاوه، به روو ناکیی ناسینی رێنویینی کردوو وه))^۳.

هه ر وه ها ده لئ: ((پێویسته پر وا به قه ده ده ری چاک و خراب و قه زای تال و شیرین به یئدرئ، ئه وه ی توشی بووه به خۆ پاراستن لئی رزگار نه ده بوو، ئه وه ی به چه ند هۆکارئ له کیسی چوو به هه ولدان بۆی نه ده بوو، خوای گه وره فهرموویه تی: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ هُوَ الْغَنِيُّ ذُو الْحُدَىٰ﴾ ئه گه ر ناخۆشیه کت له لایه ن خوا وه تووش بوو هه ر ئه و ده توانئ لای به ری، گه ربیه موئ چا که یه کت پئی بگه یه نئ کهس ناتوانئ ره تی

۱ الغنیة، ج ۱، ص ۵۶ و دواى ئه و.

۲ فتح / الغیب: المقالة الاولى.

۳ سه رچاوه ی پێشوو: گوتاری سینه م.

بکاتهوه، خوای گه‌وره هەر که سێکی بیهوئێ خێری بێ ده‌گه‌یه‌نێت. ١))

دیسان شیخ فەرموویه‌تی: ((ئهو‌ی له‌سه‌رت نووسراوه‌ له‌سه‌ری مه‌وه‌سته، چونکه‌ ئهو‌ی نووسبو‌یه‌تی هەر ئهو‌ ده‌توانی لای به‌ری؟ **﴿يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾** : له‌ناو‌بردن و هێلان‌ه‌وه‌ به‌سته‌ به‌ ویستی خودا و ماکی هه‌مو کتێبانیش و لای ئهو‌ه. ٢))، **﴿لَا يَسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ﴾** : خوا له‌ کرده‌وه‌ کانی لێ ناپرس‌رێت، به‌لکو به‌نده‌ کان لێیان ده‌پرس‌رێته‌وه‌. ٣)) هه‌میشه‌ گوێزایه‌ل به‌و له‌خوا بترسه‌و ئاگات له‌خۆت بێت تا‌مردن ده‌تگاتی و به‌سه‌لامه‌تی له‌ دنیا به‌ره‌و روژی به‌پابو‌ونه‌وه‌ ده‌په‌رێته‌وه‌، ئهو‌ کاته‌ له‌ گو‌ران و گو‌رانکاری د‌نیا ده‌بێت. ٤))

د‌ژایه‌تی له‌ نێوان ئه‌م دوو گوته‌یه‌ی شیخدا نیه‌، ئه‌و‌شته‌ی له‌ زانستی هه‌میشه‌یی خوادا بریار دراوه‌، ره‌ش نا‌کرێته‌وه‌ و هەر ده‌بی‌ پرو‌بدات، به‌لام له‌به‌ر ئهو‌ی ئه‌مه‌ له‌ ئێمه‌ بزره‌و زانی‌ی ئێمه‌ په‌ی پێ نابات، بۆیه‌ ده‌بی‌ هه‌ول و کۆشش بکه‌ین و که‌مه‌تر خه‌م نه‌بین، خوای گه‌وره‌ گه‌ر بیهوئێ شتی ره‌ش بکاته‌وه‌، له‌وانه‌ ره‌ش ده‌کاته‌وه‌، که‌ له‌ ده‌فته‌ری فریشته‌ کان نووسراوه‌، گه‌ر وانه‌ بێ نزاو پارانه‌وه‌ مان هه‌یج سوو‌دیکی نابێت.

له‌باره‌ی گوته‌ی شیخ عبدالقادر ((نازعت أقدار الحق بالحق للحق: ململانیی حقه‌ کانی خوام به‌حق و بۆ خوا کرد)) له‌ شیخ ئیبن ته‌یمیه‌یان پرس‌ی، وه‌لامی دایه‌وه‌: هه‌موو رووداوه‌ کان به‌ قه‌زاو قه‌ده‌ری خوا دانراون، خوای گه‌وره‌ فەرمانی پێ‌کردو‌وین، که‌ به‌ پێی توانا خراپه‌ به‌ چاکه‌ لابه‌رین، کو‌فر به‌ ئیمان و بیدعه‌ به‌ سوننه‌ت و گونا‌ه به‌خوا په‌رستی لابه‌رین، هەر که‌ سێ کو‌فر بکا، یا به‌دکاری بکا، یا گونا‌ه بکا و هەر چه‌نده‌ ئه‌مانه‌ به‌ قه‌ده‌ری خوایه‌، ده‌بی‌ په‌شیمان بێته‌وه‌.. نابێ مرۆف

١ یونس / ١٠٧، الغنية، ج ١، ص ٦٥.

٤ الفتح الرباني، / المجلس: ٥٢.

٣ الانبياء / ٢٣.

٢ الرعد / ٣٩.

پشت له کوششکردن بکاو پشت به خوا بیهستی بو نه وهی سووډیکې پی بگهیه نئ، به لکو ده بی به گوږه ی فەر مووده کانی خواو پیغمه مبر ﷺ بیت. ههروهک موسلیم له پیغمه مبر ﷺ ده گڼرته وه که فەر موویه تی: ((الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلِّ خَيْرٍ آخِرٌ خَيْرٌ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ وَاسْتَعِنَ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجَزْ وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا وَلَكِنْ قُلْ قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنْ لَوْ تَفَتَحُ عَمَلُ الشَّيْطَانِ: برواداری به هیژ چاکتر و خو شه ویستره لای خوا له برواداری بی هیژ و لاواز، خیر و چاکهش له هه موویانه، سوور به له سه ر نه وشته ی سوودت پیده گهیه نئ، پشت به خوا بیهسته و نا ئومید مه به، گهر شتیکت تووش بوو مه لئ: گهر وام بگردایه ئاوا و ئاوا ده بوو، چونکه وشه ی نه گهر کلیلی کردنه وه ی کاری شهیتانه.)) ههروه ها پیغمه مبر ﷺ فەر موویه تی ((إِنَّ الدُّعَاءَ وَالْبَلَاءَ لَيُلْتَقِيَانِ فَيَعْتَلِجَانِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ: پارانه وه به لا بهیه کتری ده گهن له نیوان زهوی و ئاسمان باوهش له یهک ده دهن و ده که ونه جهنگه وه.)) نه مهش له بابه تی نه وهیه، که نه و خراپه یی ته قدیر کراوه، به و چاکه یی ته قدیر کراوه لا بردرئ، نه وه ی شیخ عبدالقادر باسینکردووه نه و شته یه، که خواو پیغمه مبر فەرمانیان پی کردووه. خوی گه و ره فەرمانی پی نه کردوین ئیمه به بی پروایی و به دکاری و گونا ه قایل بین، له م رووه وه پیغمه مبر ﷺ ده فەر مووی: ((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ: هر که سی له ئیوه خراپه یه کی دی بابه ده ست لای به رئ، گهر نه ی توانی به زمان، گهر نه ی توانی به دلی، نه مه یان نیشانه ی ئیمان کزیه.))^۱

خوی گه و ره فەر موویه تی: ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ: خوا به دکاری خوش ناویت.﴾، ﴿وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ: خوا بی پروایی بو بهنده کانی ناویت.﴾، که واته نه وه ی له خراپه ته قدیر کراوه ده توانرئ به چاکه پیشی لی بگیری، ههروهک

۱ موسلیم گڼراویتی هوه (ریاض الصالحین رقم ۱۸۴).

خواو پیغه مبه‌ر فەرمانیان پیکردوو و ده‌بێته هۆی چاکه و له خوا ترسان و خێرو
پاداشت - خواش زانتره)). کۆتایی هات.^۱

پشت به‌خوا به‌ستن و کارکردن :

بیروباوه‌ری ته‌هلی سوننه‌ت و جه‌ماعه‌ت بریتیه له: به‌سته‌وه ئینجا پشت به‌خوا
به‌سته، کاربکه و پشت به‌خوای مه‌زن به‌سته. له‌به‌ر ته‌مه شیخ عبدالقادر له
همه‌موو حال و کرده‌وه به‌کدا پشتی به‌خوا ده‌به‌ست له‌گه‌ڵ ته‌مه‌ش هه‌ول و کۆششی
ده‌داو عه‌یبی له‌ته‌مه‌ل و ته‌وه‌له‌کان ده‌گرت و بۆ کار و کۆشش هانی ده‌دان،
چونکه‌ همه‌موو شتی ئاسانکراوه بۆ ته‌و مه‌به‌سته‌ی بۆی خولقاوه، جورجانی پیناسه‌ی
پشت به‌ستن به‌خوای کردوو ده‌تێ: ((پشت به‌ستن به‌خوا به‌قا پیکردنه به‌وه‌ی
لای خوا هه‌یه و ناو می‌د بوونه له‌وه‌ی له‌ده‌ست خه‌لکیه)).

شیخ عبدالقادر ده‌تێ: ((پێویسته کۆشش بکه‌یت و خۆ به‌هۆ کار به‌سته‌یه‌وه، تا
ئیمانته به‌تین ده‌بی، ئینجا له‌هۆ کاره‌وه به‌پۆ بۆ خواوه‌نی هۆ (خوا)، پیغه‌مبه‌ران
له‌سه‌ره‌تای کاره‌کانیاندا کار و کۆششیان ده‌کرد و پاره‌یان قه‌رز ده‌کردو خۆیان
به‌هۆیه‌کانه‌وه ده‌به‌سته‌وه، ئنجا پشتیان به‌خوا ده‌به‌ست، به‌مجۆره کارکردن و پشت
به‌ستن به‌خوایان له‌گه‌ڵ یه‌کتری کۆ ده‌کرده‌وه له‌سه‌ره‌تاو کۆتایی، له‌شه‌ریعه‌ت و
حه‌قیقه‌ت)).^۲

شیخ هانی کۆشش و کارکردنی ده‌داو ده‌یگوت: ((خوای مه‌زن به‌رستن، بۆ
به‌رسته‌که‌ی هانا به‌رنه به‌ر کاسبی حه‌لال، خوای گه‌وره به‌نده‌یه‌کی به‌رواداری
گوێزایه‌تی حه‌لال خۆری خۆشده‌وئ، یه‌کیکی خۆشده‌وئ ده‌خوا و کارده‌کا،
رقی له‌یه‌کیکه ده‌خوا و کار نا‌کا، یه‌کیکی خۆشده‌وئ له‌کارو کۆششه‌که‌ی
بخوات، رقی له‌یه‌کی ده‌بێته‌وه که به‌دورپویی و پشت به‌ستن به‌خه‌لک نان ده‌خوا)).^۳

۱ کتاب القدير لأبن تیمية، ج ۸، ص ۵۴۷ - له‌فتواکان.

۲ الفتح الرباني: المجلس: ۲۸. ۳ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ۴۶.

((پیتان دەلیم ھەول بەدن و کۆشش بکەن خۆ بە پېشینە مەبەستەو، چونکە بەلگەى تەمبەلەکانە، ئىمە ھۆکارە کان بەیە کەو، دەبەستینەو و ھەول دەدەین و کار دەکەین، نالین: گوتى و گوتیان، بۆچى و چۆن، ناچینە ناو زانستى خوا، ئىمە کۆشش دەکەین و ئەویش (خوا) ئەوەى بیهویت دەیکات))^۱.

لە ڕینگەى خواى مەزن ھەول دەو پشت بە قەدەرى مەبەستەو لىنى پال مەدەو، گویت لە خوا نەبوو چۆن فەرمویتى: **﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾**: ئەوانەى لە ھەول و کۆششدا نۆگەشتە ئىمە، ڕینگەى خۆمانیان پى نیشان دەدەین.^۲

ھەروەھا دەلێت: ((مادام لە گەل خەلک دای و داواى چاکە و بەخششى ئەوان دەکەى و لەوان داوا دەکەى و ھات و چۆى بەر دەرگای ئەوان دەکەى، ئەواتۆ ھاوبەشیت بۆ خوا و خلقینراو کەى پەیدا کردوو بەو سزات دەدات کە پى بەشت دەکالەو حەلەلەى کەبە ھۆى ھەول و کۆششەو بەدەست دەکەوێت))^۳.

شیخ گوتویتى: ((پیاویك لىنى پرسیم: چ شتى بەندە لەخواى مەزن نزیک دەکاتەو؟ گوتم: بۆ ئەمە سەرەتا و کۆتایی ھەيە، سەرەتا کەى وەرە و کۆتاییە کەى رەزاو خۆدانە دەست و پشت بەستن بەخوايە))^۴.

خۆپاریزی «الورع» :

شیخ عبدالقادر رەحمەتى خواى لى پى بەدریژیی تەمەنى بە وەرەو پابەند بوو، بینیمان بۆ شەو نوێز ھەلدەستایەو و نزاى دەکردو ملی کەچ دەکرد، ھەروەھا بینیمان ئەگەر دەستوێژی بىکابایە یە کسەر تازەى دەکردەو و خۆپاریزی دەکرد

۲ العنكبوت: ۶۹ / سەرچاوەى پېشوو، ل ۳۰۵.

۱ الفتح الرباني: المجلس: ۵۲.

۴ سەرچاوەى پېشوو، گوتارى: ۴۷.

۳ فتوح الغيب / المقالة: ۱۶.

له‌وه‌ر گرتنی دیاری و به‌خششی خه‌لیفه و میره‌کان چونکه گومان‌ی زه‌فتکردن و زۆرو سته‌می لی ده‌کرا.

عہلی کوہری محمدی جورجانی لہ پیناسہی وەر عدا دہ لئی: ((بریتیه لہ دوور کہوتنه و لہ گومان لیکر اوہ کان لہ ترسی نہ کہوتنه ناو حہرامہ وہ)).

يَنْعَمُ بِهِ رَجُلٌ فَهَرْمُوِيَهُ تَي: ((إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ وَبَيْنَهُمَا أَمْرٌ مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَمْ وَهِيَ الْقَلْبُ: حلال دیاریه و حرام دیاریه، له نیوانیاندا چه ند شتیکی گومان لیکراو ههیه، که زۆربهی خه لک نایان زانن، ئه وهی خو پاریزی له وانه بکات پاکانهی بو ئابن و ناموسی خو ی کردوو، ئه وهی بکه ویته ناو گومان لیکراو ههیه که وتۆته ناو حه رامه وه، وه کو شوانیکه له دهم پاوانی په ز بله وه ریتنی و بکه ویته ناویه وه، هه موو پاشایی شتی وای ههیه، که نابنی خه لکی لیبی نزیک بینه وه، شته پاریزراوه که ی خواش حه رامه کانه، که نابنی تخونی بکه ون، له له شی مرو فدا پارچه گوشتنی ههیه گهر ئه و چاکبوو هه موو له ش چاک ده بی، گهر خراپیش بوو هه موو له ش خراپ ده بی، ئه ویش دله.))

همروها ده فہرموی: ((لَا يَبْلُغُ الْعَبْدُ أَنْ يَكُونَ مِنَ الْمُتَّقِينَ حَتَّى يَدَعَ مَا لَا
بَلَّاسَ بِهِ حَذَرًا مِمَّا بِهِ الْبَلَّاسُ: هیچ بہندہی ناگاہہ نہورادہی، کہ پنی بگوتری
خواناسی تہاو، تاواز لہ ہندی شتی بیگومان بہنئی لہ ترسی نہوی نہ کہویتہ ناو
گو ماندارہوہ))^۲.

١ متفق عليه. جامع الاصول، ج ١٠، ص ١٧٩، رقم ٧٦٧٤.

۲ حدیث حسن، رواه الترمذی وابن ماجه: سهرچاوه‌ی پیشو، ب ۴، ل ۶۸۲، ژماره ۲۷۹۱.

شیخ عبدالقادر له هه موو حاله ته کانی ژيانيدا عهزعه تي هه بوو، له کاتي خویدا سوننه ته کانی زور ده کرد.

شیخ عبدالقادر له باره ی خو پاریزی (وهرع) هوه فهرموویه تی: ((خو پاریزی ئاماژه یه بۆ وهستان له هه موو شتی و نه کردنیه تی ته نیا به مؤله تی شهرع نه بی، نه گهر بینی شهرع ری داوه کاریکی ئاساییه ده یکا، گهرنا وازی لی دینی، خو پاریزی سی پله ی هه یه: خو پاریزی خه لکی ره مه کی: بریتیه له خو پاراستن له حهرام و گومان لیکراو، خو پاریزی تایبه ته کان: خو پاراستنه له هه موو ئاره زوو و حهزه کانی نه فس، خو پاریزی تایبه تی تایبه ته کان: خو پاراستنه له هه موو ئه و شتانه ی، که ویستیان تیدا هه یه. خو پاریزی دوو جوړه: دیار: ئه وه یه، که بهنده ته نیا به خوا بجو لیته وه، نادیار: ئه وه یه، که جگه له خوا هیچ نه چیته ناو دلته وه، ئه وه ی ئاگاداری ورد ه خو پاریزی نه کا پاداشته گرانه هایه کانی بۆ نابیی. زوهد سه ره تای وهرعه، ههروه ک چاوتیری (قناعه) ریگه ی رهزایه، حه سه نی به صری فهرمویه تی: گهر دیله بی له وهرع- خو پاریزی چاکتره له هه زار گهر دیله ی نوێو پوژوو)).^۱

((هه ره که سی بیهوی بگاته پله ی (وهرع) ده بی ده (۱۰) شت له سه ره خوی پیویست بکات:

یه کهم: زمان پاراستن له غه ییه ت.

دووه م: دوور کهوتنه وه له بهد گومانی.

سییه م: دوور کهوتنه وه له گالته کردن به خه لک.

چواره م: چاو گرتن له حهرامه کان.

پینجه م: راستگویی.

شه شته م: منه تی خوا له سه ره خوی بزانی بۆ ئه وه ی له خوی بابی نه بی.

حه فته م: سامانه که ی له حه ق خه رج بکات نه ک له پڕو پووج.

هه شته م: داوای پایه به رزی و گه وه بی بۆ خوی نه کا.

نۆیه م: پاریز گاری نوێه کان له کاتی خو یاندا بکا.

۱. فلاندا الجواهر، ص ۶۴ / الغنیة ۱ / ۱۳۰.

دهيم: بهرده و امبوون له سهر سوننه و جهماعه))^۱.

((ياد کردن (ذکر) کليلی له خوا ترسان (تقوی) و خو پاريزی (وهرع)ه، له خوا ترسان دهر گای روژی به پاپوونه وه (الآخرة)یه، ههروهه ههواي نهفس دهر گای دنيايه، خواي گه و ره فهرموويه تی: «وَأَذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» چی تېدايه له بیری مه کهن، بهلکو خو پاريز بین.^۲

((ئه ده بی هه ژار ئه ویه نابی ده ست کورتیه که ی بیته هوی واز هینان له خو پاريزی و لهو سنوره دهر نه چی، که شهرع پنی قایل نه بی، چونکه ئه و کاته له عهزیمت دهر ده چی و به ره و ماوه دان (رخصه) دهر و، خو پاريزی به ده ستهینانی ئاینه و تهماح له ناو چوونی، چوونه ناو گومان لیکراوه کان تیکچو نیستی، ههروهه هه ندی پیاوچا کان گوتوویانه: ههر که سی له هه ژاریه کهیدا وهرعی له گه ل نه بی؛ بی ئه و ی بزانی حهرامی خوار دووه))^۳.

((ئه بو به کری سدیق عليه السلام فهرموويه تی: ئیمه وازمان له حه فتا لایه نی حه لالی ده هیئا له ترسی ئه و ی نه که وینه گونا هه وه.. ههروهه عومه ری کوری خه تاب فهرموويه تی: ئیمه نو له سهر ده ی حه لالمان جیده هیشت له ترسی ئه و ی نه که وینه حهرامه وه.. به مجوره مه ترسی له کار کردنی روخسه تدر او دایه، سه لامه تی ته و او له گه ل عهزیمت دایه، خواي گه و ره نیشانده ری ریگی راسته))^۴.

شیخ عبدالقادر فهرموويه تی: ((عهزیمه تتان هه بی و واز له ریدان (رخصه) بین، ئه و ی په نای برده بهر ریدان و وازی له عهزیمت هیئا ئاینه که ی مه ترسی له ناو چوونی له سهره، خو گرتن بو پیاوانه چونکه له ریدان زه حه تر و تالتره، ریدان بو ژن و مندالانه، چونکه ئاسانتره))^۵.

۱ الغنیة ۲ / ۱۳۴.

۲ البقرة: ۶۳ / الغنیة، ج ۱، ص ۱۰۱.

۳ الغنیة ۲ / ۱۷۴.

۴ فتح الغیب: المقالة: ۳۵.

((هەر کەسێ بێ خۆپاریزی (ورع) بلێ خوام خۆش دەوێ؛ ئەو کەسە درۆزنە، هەر کەسێ بێ بەخشینی سامان بلێ بەهەشتم دەوێ؛ ئەو کەسە درۆزنە، ئەوێ بێ خۆشویستنی هەزار و هەزاران بلێ پیغمبەرم خۆش دەوێ؛ ئەو کەسە درۆزنە، ئەو کەسە بەچاوی سەر دنیا دەبینی و بەچاوی دل روژی دواپی دەبینی و بەچاوی نهێنی خوا دەبینی، لەگەڵ خەڵکی بۆ پارێزگاریی ئەدەبی خۆت دەنگت لەسەر دەنگیان بەرز ناکەیتەو، کەچی بە گوناوێ بە گۆز خوادا دەچی و دژایەتی کردووە کانی دەکە، ئا ئەمە بۆ تو زۆر ناشیرنە))^۱.

((خوای گەورە فەرمانت پێ دەکا، کە لە سروشتی خۆت دەرچیی و رێدانی شەری بۆیە شۆینی، ئینجا بەرە بەرە فەرمانت پێ دەکا کە واز لە رێدان (رخصە) بهێنی و هەموو کردووە کانت بپێتە عەزیمەت، ئەگەر ئارامت لەسەر عەزیمەت گرت خۆشەویستی خوا دێتە دلتەو، گەر خۆشەویستیە کە شۆینی خۆی کردووە لە لایەن خواوە پشتگیری بۆ دیت))^۲.

شیخ عبدالقادر سوننەتە کانی وە کو فەرزە کان حسیب دە کرد لە پابەند بوون پێیانەو بۆ ئەوێ بپێتە یەکی لەوانە ی خوا خۆشیانی دەوێ و خویان خۆش دەوێ، بۆیە دەیکوت: ((بروادر بە جێبەجێکردنی فەرزە کان لە خوا نزیک دەیتەو و بە سوننەتە کان خۆشی دەوێ، هەندێ بەندە ی خوا هەن سوننەتیان نیە، بەلکە فەرزە کان بە جێ دێنن، پاشانیش سوننەتە کان دە کەن، ئەوانە لە سەرمان پێویستن بۆ ئەوێ توانامان بە سەریاندا بشکێتەو، هەتا هەتایە پێویستە لە سەرمان لە خوا پەرستی بەر دەوام بێن))^۳.

۲ الفتح الرباني، ص ۳۳۷.

۱ الفتح الرباني: المجلس: ۶۲، ل ۳۵۳.

۳ سەرچاوە ی پێشوو، کۆر: ۵۹.

فەرمان بە چاک و نه هی له خراپه:

ئهمه له گرنگترین سیفته کانی پیغمبهر و په یامدار و چاکخوازه کانه، ئهمه له بهره کانی بیروباوهری ئیسلامیه، بنی ئهمه میللهت بۆ گهن ده بنی و کۆمه لگا ده پرووخی، خوای گه و ره ده فهر مروی: **«كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ»** : ئیوه بوونه چاکترین میللهت، فەرمان به چاکه ده که ن و نه هی له خراپه ده که ن و بروا به خوا ده هینن.)^۱

پیغمبهر ﷺ ده فهر مروی: **«(وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرْنَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيُوشِكَنَّ اللَّهُ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْهُ ثُمَّ تَدْعُوهُ فَلَا يُسْتَجَابُ لَكُمْ: سَوَيْدٌ بِهِوَ خَوَايَه، که گیانی منی له دهسته ده بنی فەرمان به چاکه بکه ن و نه هی له خراپه بکه ن، به پیچه وانه وه خوای گه و ره سزایه کتان ده ئیرته سهر، ئینجا لیی ده پارینه وه و نزا کانتان گیرا ناییت.)»**^۲.

ژبانی شیخ عبدالقادر رحمه ته خوای لیبی هم مووی فەرمان به چاکه و نه هی له خراپه بوو، تا وه فاتکردنی، له دوان (خطبه) و وانه کانی همیشه فەرمانی به چاکه ده کرد و نه هی له خراپه ده کرد، ههروه ها له کتیب و راسپارده کانیدا هه ره به محوره بوو، بینیمان چۆن له دوانی ههینی قسه ی له گه ل خه لیفه (المقتضى لأمر الله) کرد هه ره که یه حیا کوری سه عیدی کرده قازی، که به (ابن المرجم) به ناوبانگ بوو، پنی گوت: زۆردارترین زۆردارت کردۆته قازی موسلمانان، به یانی لای خوای مهزن وه لامت چی ده بییت، دوا ی ئهمه خه لیفه لایرد.

ههروه ها گله یی له (المستجد بالله) ده کرد، چونکه سامانی موسلمانانه کانی

۱ آل عمران / ۱۱۰.

۲ فەر مووده یه کی (حسن) و ترمذی گیرا وینه وه (ریاض الصالحین) ژماره / ۱۹۳.

ز هفت کردبوو، دیار به کانی و هرنه ده گرت، سه رزه نشتی ده و له مه نده کانی ده کرد
له بهر قرچو کیان و ده ست بلاویان، چونکه مائی خو یان بو گو پرایه لیکردنی خوا
خه ر ج نه ده کرد، گله بیی له زانا به ده کان ده کرد له سه ر دو ورو و خوار دنی
سامانی خه لکی به ناحق، هه روه ها گله بیی لیده کردن چونکه له سه ر چل و چپوی
دنیا دژایه تی به کتریان ده کرد، تا موسلمانان یان کرده چهند پارت و گرو پیک.

شیخ عبدالقادر ده لیت: فه رمان به چاکه و نه هی له خرا به دوو ئه رکن له سه ر
هه موو موسلمانیکى ئازادی ئه ر کبار (مکلف) ی زانا به فه رمانه که پیوستن،
به مه رجی فه رمانکردنه که نه بیته هو ی ئازاوه یه کی گه و ره و زیان به خشین به خو ی و
سامان و خواوو خیزانی... ئه گه ر خرا به که ئاشکرا نه بوو پیوست ناکا ئاشکرا
بکری، چونکه خوا ی گه و ره ده فه رموو ی: ﴿وَلَا تَحْسَبُوْا﴾، ته نیا ئه وه ی دیاره
پیوسته هه وتی لا بردنی بدری... ئه گه ر ئه وه ی نه هی له خرا به ده کا ینگومان بوو
له وه ی، که زیانی پی ده گا- ئایا فه رمانکردنه که پیوسته؟ له لای ئیمه پیوسته و
چاکتره ئه گه ر ئارامگر و خوا وه ن عه زیمه ت بیته، ئه وه وه کو جیهاده له دژی
بیروایاندا له پیناو خوا، خوا ی گه و ره له چیرۆکی لوقماندا فه رموو یه تی:
﴿وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ﴾ : فه رمان به چاکه بکه
و نه هی له خرا به بکه و ئارامگره له سه ر ئه وه ی، که له م ریگه یه دا تووشت
ده بیته.

ئه وه ی فه رمانی پنده کری و نه هی لیده کری دوو جو ره: هه رچی له گه ل قورئان
و فه رموو ده و ژیر گونجا ئه وه چاکه یه، هه رچی دژایه تی کرد ئه وه خرا به یه، ئه وه ش
ده بیته دوو به ش: یه که میان دیاره و خه لکی ره مه کی و تایبه تی ده یزانن، وه کو:
پیوستبوونی پینج نو یژه کان و روژووی ره مه زان و زه کات و هه ج و... هیتر،
هه روه ها وه کو: هه رامبوونی زینا و مه یخواردنه وه و دزی و سو (ریبا) و زه فته کردن
و هیتر، ئه م به شه یان ده بی هه وتی لا چوونی بدری، جا خه لکی ره مه کی بی یا
تایبه ت بی. دوو میان: ته نیا تایبه ته کان ده یزانن وه کو: بیرو بو چوونی له سه ر
ئهو شتانه ی که بو خوا ده شی یان ناشی، ئه مه ده بی له لایه ن زانایان هه وتی لا بردنی

بدری ... به لام ته گهر شته که له وانه بوو، که زانایان بوو چوونی جیاوازیان له سهری هه بوو وه کو: ماره پرینی ژنی به بی ده مړاست (ولي)، نابې هیچ که سنی له ریبازه کان قه ده غه ی بکات، چونکه (مروزی) له ایمام نه محمد ده گیرته وه: ((نابې شهر عناس (فقیه) وال له خه لکی بکا، که هر له سهر ریبازه که ی نهوین، نابې کاریان قورس بکات))^۱. ته و او بوو.

جیهاد :

عەلی کورې محمەدی جورجانی بهم شیوه پیناسه ی جیهاد ده کا: ((جیهاد بانگ هیشت کردنی ئایینی حقه)).

جیهاد له پیناو خوا به جهنگ و کوشتن ده بی، هه روه ها له پیناو خوا به گوتن و قسه ش ده بی، فرمان به چاکه و نه می له خراپه جوړه جیهادی که، پیش ته مه و نه وه جیهادینکی تر هیه، که جیهادی نه فس و چا کردن و پا ک کردن وه یه تی بو ته وه ی نه و نه فسه شایسته بی بو جیهادی بیروا و گومراکان. خوا ی گه و ره ده فهرمووی: ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يَقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ جهنگی هه موو هاو به ش په یدا که ران بکه، هه روه که له دژتان ده جهنگن، چاک بزائن، که خوا له گه ل ته قواداره کان دایه. ^۲

نه بو دهر ده گیرته وه، که گوتوویه تی: گوتم ته ی نه ی پیغه مبه ری خوا کامه کرده وه له هه موویان چاک تره ؟ فهرمووی: ((إِلَّا يَمَانُ بِاللَّهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ: گوتی: پروا هیان به خواو جیهاد له ریڼه ی نه ودا)).^۳

شیخ عبدالقادر یه که م جار هه موو ژیا نی خو ی له جیهادی نه فسی به سهر برد، ینجا له جیهاد کردنی سهر که ش و گومرا و به دکار و بیروا کان به ریڼه ی

۲ التوبة / ۳۶.

۱ الغنية ۱ / ۵۰ دوا ی ته مه.

۳ متفق علیه. (ریاض الصالحین) رقم ۱۲۸۵.

نامۆزگاری و رینمایی کردن و فەرمان به چاکه و نه‌هی له خراپه، سهیری بکه ده‌لێت: ((خوای گه‌وره سوودی خه‌لکی له من بینی، زیاتر له پێنج هه‌زار جووله که‌و دیان له‌سه‌ر ده‌ستم موسلمان بوون و زیاتر له‌سه‌د هه‌زار که‌س له (به‌ره‌لا و چه‌ته و رینگ‌ر و پیاو خراپان) له‌سه‌ر ده‌ستم تۆبه‌یان کردووه، نه‌مه‌ش چاکه‌یه‌کی زۆره)).^۱

شیخ قسه‌ی هه‌قی له پێش خه‌لیفه و سه‌ر کرده و مه‌ره‌کان ده‌کردو له پێناو خوا له سه‌ره‌زنه‌شتی که‌س نه‌ده‌ترسا، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمووی ((أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَائِرٍ: چاک‌ترین جهیهاد گوتنی و ته‌یه‌کی حقه‌ی لای ده‌سه‌لاتداریکی زۆردار)).^۲

شیخ گرنگیه‌کی زۆری به جهیهادی نه‌فس و چاک‌کردنی و پاک‌کردنه‌وه‌ی ده‌دا، چونکه بنچینه‌ی هه‌موو جهیهادیکه و بێ ئه‌و هه‌یج جهیهادی سه‌رناکه‌وی.

قوتابخانه و ته‌کیه‌که‌ی زۆر به سه‌نته‌ری مه‌شقه‌کردن و چاکسازی ده‌چوو، قوتابی و موریده‌کانی تێدا مه‌شق ده‌کرا، نه‌فسیانی پاک ده‌کرده‌وه و چاکسانی ده‌کرد، په‌یه‌ندیه‌کی قوولی ثانی و گیانی له نیوان خۆی و ئه‌واندا دروستکردبوو، په‌یمان و به‌لێنیکێ به‌تینی له نیوان خۆی و ئه‌وانه‌دا به‌ستبوو، ئینجا مۆله‌تی به زۆریان ده‌دا به تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی، که هه‌لکه‌وتوو و خۆگرو به توانا بوون له‌سه‌ر په‌روه‌رده‌کردن و رینمایی کردن، ئیتر ئه‌وانه له‌خاکی خوا بلاو ده‌بوونه‌وه و داوای خه‌لکیان بو خوا ده‌کردو نه‌فسه‌کانیان په‌روه‌رده‌کردو دژایه‌تی هاو به‌شپه‌رستی و بیدعه و نه‌زانین و دوورپوویان ده‌کرد، خه‌لیفه و قوتابه‌یه‌کانی شیخ فه‌زلێکی زۆریان هه‌بوو له‌سه‌ر پارێزگاریکردنی گیانی ئیسلام و رووناکیی ئیمان و گه‌رم و گوپی بانگه‌وازیی و جهیهاد کردن، ئه‌گه‌ر ئه‌وانه نه‌بوانه ماده‌ده‌په‌رسته‌کان ئه‌م میله‌ته‌یان قوت ده‌دا. هه‌روه‌ها فه‌زلێکی گه‌وره‌یان هه‌بوو له‌سه‌ر بلاو کردنه‌وه‌ی ئیسلام له‌و ولاته

۱ القلائد الجواهر، ص ۱۹.

۲ نه‌سانی گێڕاوێته‌وه به‌هه‌ڵه‌شتیکی راست.

دوورانه‌ی، که سوپای ئیسلامی نه‌گه‌یشتنی وه‌کو هیند و ئهندوئیسیا و چین و ئیفریقیا و دوورگه‌کانی زهریای هیندی. هه‌روه‌ها ده‌ستیکی بالایان له‌ موسلمانبوونی هۆزه‌کانی مه‌غۆل و ته‌ته‌ر^۱ هه‌بوو.^۲

په‌یوه‌ندی له‌ نیوان شیخ عبدالقادر و نورالدین زه‌نکی^۳ (ره‌حه‌تی خویان لی‌بی) له‌ نیوان سالانی (۵۴۱ و ۵۶۹ ه‌.ک.) فه‌رمانه‌وه‌یایی کردووه‌، به‌تین بوو، نورالدین کوپری ته‌وانه‌ی له‌ شاری قودسه‌وه‌ کۆچیان ده‌کرد ده‌یناردنه‌ به‌غدا بۆ ته‌وه‌ی له‌ قوتابخانه‌ی شیخ عبدالقادر بخوینن و دوا‌یی وه‌کو سه‌رکرده‌ و بانگه‌واز کار و رابه‌ر، بگه‌رێته‌وه‌ شوینه‌ سنووریه‌ که‌یان. هه‌روه‌ها نورالدین گه‌لێ له‌و زانا به‌ناوبانگانه‌ی، که‌ له‌ قوتابخانه‌ی قادری ده‌رچوو بوون گرنگیه‌کی زۆری پێ ده‌دان و ده‌سه‌لاتی گه‌وره‌ی پێ ده‌به‌خشین، وه‌کو: قطب الدینی نه‌یساویری و کوپری شیخ (أبي نجيب الأكبر) و شرف الدین عبدالمؤمن کوپری شوره‌ده‌.^۴

هه‌روه‌ها حامید کوپری مه‌حمودی چه‌رانی، که‌یه‌کێ له‌ قوتایه‌کانی شیخ عبدالقادر بوو دوا‌ی ته‌وه‌ی خویندنه‌که‌ی له‌ به‌غدا ته‌واو کرد چووه‌ دیمه‌شق و نورالدین له‌قازیاتی و سه‌ندنه‌وه‌ی حق و وانه‌گوتنه‌وه‌ دایمه‌زراند له‌ (چه‌ران) تا مردنی له‌ سالێ ۵۷۰ کۆچی.

هه‌روه‌ها یه‌کێ له‌ قوتایه‌کانی شیخ، عه‌لی کوپری به‌رداون کوپری زه‌یدی کیندی به‌شیکی گه‌وره‌ی لای نورالدین (ره‌حه‌تی خوای لی‌بی) هه‌بوو.^۵

له‌وانه‌ زین الدین عه‌لی کوپری ئیبراهیم کوپری نه‌جای دیمه‌شقی، که‌ له‌ قوتابخانه‌ی شیخ له‌ به‌غدا خویندبووی، ئینجا گه‌رایه‌وه‌ میسر و دیمه‌شق، بووه‌

۱ رجال الفكر والدعوة في الاسلام، ابو حسن الندوي، ص ۲۸۲ دوا‌ی ته‌و به‌ده‌ستکاریه‌وه‌.

۲ سه‌یری کتییی الدعوة الى الاسلام Preaching Islam ی توماس ئارنۆلدی ئینگلیزی بکه‌.

۳ هه‌کذا ظهر جيل صلاح الدين، د. ماجد عرسان الگيلاني، ص ۲۴۰ ودوا‌ی ته‌وه‌.

۴ کتییی الروضتين ی ته‌بو شامه‌و مرآة الزمان ی سه‌ت کوپری جه‌وزی.

۵ ذیل طبقات الخنابلة، ابن رجب ۳۱۳:۲.

راویژکاری سه لاهه دینی ئه ییو بی، که ناوی لێنا بوو عه مری کوری عاس، هه ر که سه لاهه دینی ئه ییو بی دوا ی جهنگی (حطین) له سالی ٥٨٣ ک، شاری قودسی رزگار کرد، هه ندی له زانایانی وه کو ئین نه جا و موفق الدینی کوری قودامه و محهمه دی برای و ئین زه کی شافعی له گه ل بوو، له و پۆژه دا ئین زه کی وتاری ههینی خوینده وه و دوا ی نوێژ سه لاهه دین داوا ی له ئین نه جای قادری حه نه لی کرد، که ده ست به نامۆز گاریکردن بکات، ئه ویش وتاریکی کاریگه ری داو خه م و په زاره کانی یی سووک بوو و دله کانی یی نه رم بوو و فرمیسک رزا.^١

نورالدین، له دوا ی ئه ویش صلاح الدین توانیان موسلمانانی عێراق له خاچییه کانی میسر و شام به یاریزن، به لام هه ره شه له پۆژه هاته وه ده ستی پێکرد، هه یزکی گه یزی زۆردار به ره به ره خۆی کو کرده وه و توانای خسته بهر خۆی، وه کو گه رکان ته قیه وه و وه کو لافاو هه رشی هه ناو هه رچی له پێش بوو کاو لی کردو تیکی دا. خوا ی گه وه ئه لهامی خسته دلی شێخ عبدالقاده وه، که هه ست به و مه تر سه به بکاو له یه کن له وانه کانی دا گو تی: ((دهنگو باسیکم بۆ هاتوو، که دوور نییه به لای ئی ئه م شاره بگه رته وه، ئینجا داوا ی لێیان کرد، که بهر گری بکه ن و راویان بنێن، گو تی: به گیانی خۆم هه ندی له م شاره هه نه، که شایانی کوشتن و هه لواسینن، به لام چاوه هیه ریزی هه زار چاوی ههیه، به هۆی ئه وانه وه له ناو ده چین! گونا هه یان ده مان گه رته وه! ئیمه چیمان کردوه!!).^٢

کاره ساته که له سالی ٦٥٦ ک. روویدا، واتا: دوا ی که مه تر له سه د سال له وه فاتی شێخ عبدالقادر له (٥٦١ ک)، ته ته ره کان به سه ر کردایه تی هۆلا کو هه رشیان کرده سه ر و لا تی ئیسلامی به تایبه تی ئێران و عێراق، له وانه ش شاری به غدا و خه یلا فه تیان له ناو برد و ملیۆنی مرۆقیان کوشت و و لا تیان تالان و کاو ل کردو ته نیا که لا وه ی تێدما یه وه.

١ کتاب الروضتين في اخبار الدولتين ١٠٩:٢.

٢ الفتح الرباعي، المجلس ٦٢، ٣٢٦.

شیخ دهیگوت: ((جیهاد دوو جوړه: دیارو نادیار، نادیار جیهادی نه‌فس و نارو و سروشت و شه‌یتان و توبه‌کردنه له‌گونا‌هو خلیسکان و خو‌گرتنه له‌و توبه‌یه و وازه‌ینانه له‌نارو و و هم‌وو شتیکی حه‌رام. جیهادی دیاریش: جه‌نگانه له‌دژي بیرو و سه‌ره‌قه‌کانی خوا و پیغه‌مبه‌ری خوا و به‌رگه‌گرتنی نازاری شیر و ږم و تیره‌کانیانه، ده‌کوژن و ده‌کوژین. جیهادی نادیار له‌دیار قورس‌تره، چونکه شتیکی به‌رده‌وام و دوو‌باره‌یه.. نه‌وه‌ی له‌ه‌ردوو جیهاده‌که دا به‌پنی فەرمانی خوا بچولیتنه‌وه له‌دنیا و روژی به‌پابوونه‌وه پاداشتی ده‌دریتنی. برینه‌کانی له‌شی شه‌هید و ه‌کو خوین به‌ردانه له‌ده‌ستی به‌کیکتان، ه‌ست به‌نازار ناکات، مردن بو‌نه‌وه که‌سه‌ی جیهادی نه‌فسی خو‌ی ده‌کاو له‌گونا‌هه‌کانی په‌شیمان ده‌بیته‌وه، و ه‌کو تینونیکه‌ ناوی سارد بخواته‌وه))^۱.

ه‌روه‌ها ده‌لتی: ((دژایه‌تیکردنی شه‌یتان نادیاره، به‌دل و ده‌رون و یمانه، جا نه‌گر دژایه‌تیکردنی شه‌یتان کرد خوا پشتیوانت ده‌بی و متمانه‌ت له‌سه‌ر نه‌وه‌بی، به‌نومیدی بینینی رووی شکو و گه‌شاوه‌ی نه‌وی. جیهادی بیروایان جیهادیکی دیاره و به‌شیر و رمه، پاشاو پیاو ماقوولان پشتیوانتن و نومیدیشته‌چوونه به‌ه‌شته، گر شه‌هید بووی پاداشته‌نم‌ریبه له‌خانووی مان، گر له‌دژایه‌تیی شه‌یتان دا مردی نه‌وا پاداشته‌بینینی رووی خوا‌ی جیهانیانه له‌کاتی به‌ه‌که‌گه‌شند))^۲.

شیخ له‌ریگه‌ی خوا له‌کس نه‌ده‌ترسا بو‌یه دهیگوت: ((من حه‌قتان پنی ده‌لیم، لیټان ناترسم و تکاتان لیټ ناکم، ئیوه و خه‌لکی ثم زه‌ویه له‌لام و ه‌کو میشووله و میروله‌ی وردن، چونکه زیان و سوود له‌لای خواوه‌یه نه‌که ئیوه، پاشاو گه‌دا لای من به‌کسان)).^۳ ه‌روه‌ها ده‌فه‌رمووی: ((نه‌گر به‌نده خوا‌ی ناسی خه‌لکی له‌به‌ردلی ده‌که‌وئی، و ه‌کو گه‌لای وشک په‌رت ده‌بن، له‌بینینیان کویر ده‌بی و له‌

۲ الغنیة، ج ۱، ص ۱۰۳.

۴ الفتح الرباني: المجلس: ۵۶.

۱ الفتح الرباني: المجلس: ۱۸.

۳ الفتح الرباني: المجلس: ۵۱.

قسه كانيان كه ر ده بئ))^۱.

په شيمان بونه وه و داواي ليښور دن كردن :

خواي گه وړه ټه و كه سانه ي خوښ ده وئ، كه ته به كارن و داواي ليښور دني
ليده كهن، چونكه ټه سيفه ته به نديا به تي مړ وئ بؤ خوا ده چه سپيني، هه وړه ها دان
ناني مړ وئ به خوا به تي خواي مهن بؤ هه موو خولقي نرا وئ. بويه پيغه مبه ر ﷺ
ده فهر موي ((وَاللّٰهُ اِنِّيْ لَاسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ اَكْثَرَ مِنْ سَبْعِيْنَ مَرَّةً :
سوئند به خوا من ر وري جه فتا جار زيت داواي ليښور دن له خوا ده كه م و په شيمان
ده وه))^۲.

توبه په كه م ريگه ي خواوي ستانه، بويي شيخ عبدالقادر زور هاني توبه كردن
ده داو دهر گاگاني بؤ هه موو كه سني ده كاته وه، ټه بو حه سني نه دوي ده ټيت:
((يَا وَيْلَكَ لَهْ بَعْدَا پيدا بو، كه خاوه ن كه سيني و پروا و زانست و بانگه وازي و
كاريگه ريه كي به تين بو، ټه ويش شيخ عبدالقادر بو، دوو باره بانگه وازي ثيمان و
ټيسلامي راسته قينه و به نديا به تي بيگه ردي نو يكر ده وه، له گه ل دوو پرووييدا كه و ته
جه نكه وه و هه ردو و لاي دهر گاي به يعه و توبه كردني خسته سهر گزي پشت و
موسلمانان ليي ده چوونه زو وړه وه و پيمان و به ټينيان له گه ل خوا نوئ ده كرده وه،
شيخ به به رده وامي په وړه رده ي ده كردن و ليي ده پرسينه وه و سهر پر شتيي ده كردن،
تا دواي به يعه و توبه و نو يكر دنه وه ي پروايان هه ستيان به ليپر سينه وه ده كرد))^۳.

به لام فله سه فه ي توبه كردن لاي شيخ عبدالقادر به م گوته يه ي رافه ده كات:
((راستي توبه له زماندا گه پانه وه يه، توبه كردن گه پانه وه يه له و كارانه ي، كه
له شهر عدا ناپه سندن و بؤ ټه وانه ي كه له شهر عدا په سندن، هه وړه ها ټاگاداري و

۲ رواه البخاري: جامع الاصول، ج ۴، ص ۳۸۷ / رقم ۲۴۴۴.

۳ رجال الفكر والدعوة في الاسلام، ص ۲۸۲.

زانینه که گوناھو سهر پېچیه کان خه لکی له ناو ده بن و له خوا و بهه شته که ی دووریان ده که نه وه. توبه ی راستی ته وه یه که بېنګه ردېی و به ته واوی جو خوا بېی، خلّت و خاری تېدا نه بېی، وشه ی (نصوح) له (نصاح) وەر گیراوه که داوه (تاله ده زوو)، و اتا توبه یه که دوور له هه موو شتی، په یوه ندی به هیچ شتیکه وه نیه و هیچ شتیکش په یوه ندی پوه نیسه. به کوی رای زانایانی نومت توبه کردن له هه موو گوناھې پوښسته و ناکړی که سی لې به ده ربی ... هه موو پوښستیان به توبه کردن هیه، به لام له چه ندیتی جیاوازن، توبه کردنی خه لکی رهمه کی له گوناھه کانه، توبه کردنی تایبه ته کان له خافله تیه، توبه کردنی تایبه تی تایبه ته کان له خه ریکبونی دلّه جگه له خوی مه زن. هه تا پیغه مېره کانیش سهلامی خویان لې بی وازیان له توبه کردن نه هیناوه، وه کو:

حه زره تی ئاده م: ﴿فَلَقَىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَتٍ فَلَبَّٰثَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ النَّوَّابُ الرَّحِيمُ: ١﴾
ته وسا ئاده م چه ند بیژیه کی له خوی خوی و ەر گرت و گوتیه وه و خوی گه و ره توبه که ی و ەر گرت چونکه هه ته توبه و ەر گرو لېبور ده یه. ١

حه زره تی نوح: ﴿رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْكَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِي وَتَرْحَمْنِي أَكُنْ مِنَ الْخَاسِرِينَ: ٢﴾
خوایه من په نا به تو ده گرم که داوا ی هه ندی شت لې بکم و زانیاریم له باره یانه وه نه بېی، جا ته گه ر لیم نه بووری و به زه بیت پیمدا نه یه ته وه دمه یه کنی له بی زیانباران. ٢

حه زره تی ئیبراهیم: ﴿وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ: ٣﴾
له روژی به پابوونه وه دا له هه له و تاوانه کانم بیووری. ٣

حه زره تی موسا: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ: ٤﴾
خوایه له خوم و برا که م خوشه و بمانخه ناو به زه بیی خوته وه، چونکه تو له هه موو

٢ هود / ٤٧.

١ البقرة / ٣٧.

٤ الاعراف / ١٥١.

٣ الشعراء / ٨٢.

بوونهوهری به بهزهیی تری. ۱

هزرهتی داود: ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَلِكَ وَإِنْ لَمْ عِنْدَنَا لُزْفَى وَحُسْنُ مَثَابٍ﴾: جالو
ههلهی ئهو خوشبووین، بهراستی لای ئیمه پلهی بهرزه و دواروژی چاکی
ههیه. ۲... ۳

له بهر ئهوه له نرای پیغمبهروه هاتووه، که دهیی هه موو که سنی بهیانی و ئیواره
بیلتیهوه؛ ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئًا وَأَنَا أَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا
لَا أَعْلَمُ، إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ: خواجه من پهنا به تو ده گرم، که هاو به شیت بو
پهیدا بکه، من ده زانم و داوای لیووردنت لیده کهم لهوهی که نازانم، هه رته نیا تو
زانای له غهیب و نهینه کان.)) ۴

ئینجا رهحمهتی خوای لی بی گوتی: ((ئه گهر بینیت گۆرانی له رۆزیت پهیدا
بووه و بهره و تهنگی چووه؛ چاک بزانه تو فهرمانیکی خوات پشتگوی خستووه و به
شوین ئاره زووی خۆت که وتووی. ئه گهر بینیت دهست و زمان له سهرت
که وتوونه ته کار و زۆری زۆرداران خۆت و کهس و کار و سامان و کورتی
گرتو تهوه، چاک بزانه تو سنووری خوات به زاندووه و گوناخت کردووه و
مافه کانت زه فک کردووه. ئه گهر بینیت په ژاره و کیشه دلتيان داگرتووه چاک بزانه که
تو گازاندهت لهوه ههیه که خوا بو تی داناوه و متمانهی بی نا کهی و ئهوهی خوا بو
تو و خه لکی داناوه پیی قایل نیت، ئالیره دا پیویسته په شیمان بیتهوه و لهو حاله
بگه ریتهوه ...

تۆبهی تۆبه کار له چوار شت دایه:

یه کهم: زمانی خوی له خو هه تقور تاندن و غهیهت و قسه هیان و بردن و
درۆ بگری.

۲ الغنیة، ص ۱۶ و دواى ئهوه.

۲ ص / ۲۵.

۴ الغنیة، ص ۱۲۲ و دواى ئهوه.

دووهم: ئېرهیی و دوژمنایه تیی له دل نه بی بۆ هیچ که سی.

سییه: له هاوړیی بهد دوور کهوینته وه.

چواره: ده بی بۆ مردن ئاماده بی و له گوناوه کانی پیشوی په شیمان بیتوه و له کوششدا بی بۆ گوږپرايه لیکردنی خوی..

أبو علی ده قاق گوتویه تی: ((توبه سی به شه: سهره تا په شیمانی (التوبة) یه، ناوه راسته که ی گه رانه وه (الانابة) یه، کۆتاییه که ی بهرو خوا چون (الابوة) یه. توبه سهره تایه، ئینابه هویه، نهوبه کۆتاییه. هر که سی له ترسی سزادان توبه بکا خاوه نی (توبه) یه، نهوه ی له تماحی پاداشت یان له ترسی سزا توبه بکا خاوه نی (انابة) یه، نهوه ی له بۆ گوږپرايه لیلی فهرمانی خوا توبه بکا، نهک له خوشی پاداشت، یان له ترسی سزا، نهوه خاوه نی (أوبه) یه. ههروه ها گوتراوه، که توبه سیفه تی پیغمبره کانه: ﴿نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ چاکترین بهنده بوو و یه کیك بوو، به راستی نهوه توبه کار بوو.)).^۱

دلسوزی «الخلاص»:

خه لکی له ناو چوون ته نیا زاناکانیان نه بی، زاناکان له ناو چوون کاراکان (العالمون) نه بی، کاراکان له ناو چوون دلسوزه کان نه بی، دلسوزه کان له مه ترسییه کی گه وره دان. خوی گه وره ته نیا گوته و کرده وینی وهرده گری، که نهها بۆ نهو بی، خوی مه زن ده فهرموئی:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ خُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾: بیجگه لهو فهرمانه بهوان نه درابو، که به دلسوزیه وه خوا به رستن و پاکن و نویژ بکه ن و زه کات بدهن، نه مه یه ئاینی راست و پاک و

۱ سهرچاوه ی پیشوو، ل ۱۴۰ و دوا ی نهوه به ده ستکارییه وه.

يَنْعَمُ بِهِ رَبِّي ۖ فَهَرَمُوا: ((إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَامِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ: پهروه دگاری مهزن سهیری لهش و وینه تان ناکا بهلکو سهیری دلتان ده کات.))^۲

جور جانی له کتبه که ی (التعريفات) دا ده لئ: ((دلسوزی (الإخلاص) له زماندا ریانه کړنه له پرستنه کان))^۳.

شيخ له گوته و کرده وه کانی دلسوز بوو، له هيچ که سنی نه ده ترسا هر چیه که بوايه، گوته و کرده وه کانی ریايان تی نه ده که وت و ده یگوت: ((ته ی رؤل، پیوسته له کرده وه کانت دلسوز بیت، چاو له کرده وه که ت هه لگړه و داوای پاداشت مه که. ته نیا بو خوا کار بکه، نه که بو نيعمه ته کانی، له وانه به که هر ئه ویان ده وی، ئه وت گهره که بی تاب داتی، ئه گهر ئه وه ی دایتی ئه و له دنیا و رژی به پابوونه وه سهیری ده که ی))^۴.

هروه ها گوتی: ((سه عیدی کوری جو بیر ۷ گوتی: دلسوزی ئه وی به نده ثابین و کرده وه که ی ته نیا بو خوا بی و له ثابینه که ی ها و به شی بو پیدا نه کا و ریا تیکه لئ کرده وه کانی نه کات و بو که س نه بیټ.. له ئه نه سی کوری مالیک ده گیر نه وه، که گوتو ویه تی: یغمه به ر ۷ فه رمو ویه تی: سئ شت هیه، که دلی موسلمان ناپاکیی له گهل ناکات: کرده وه یه که، که ته نیا بو خوا بی، ئاموژ گاری کړدنی ده سه لاتداران، به گهل که وتنی کومه لئ موسلمانان))^۵

شيخ-رحمه تی خوا ی لئ بی- ده یگوت: ((خوا په رستی نه زان هيچ ناهینئ،

۱ البینه / ۵.

۲ موسليم گيړا ونيته وه (جامع الاصول رقم ۴۷۳۱).

۳ الفتح الرباني: المجلس: ۱۷.

۴ التعريفات، ص ۲۸.

۵ الفتح الرباني، ص ۴۱، ۱۱۱، ۲۲۵.

۵ الغنية، ج ۲، ص ۶۷.

زانست هر به کرده و سوود ده گیه نی، کرده و هر به دلسۆزی سوود مهند ده بیټ))^۱.

ترس و ئومید :

پیوسته بونده همیشه له نیوان ترس و ئومیددا بیټ، ترسان له خوا و سزای خوا ، ئومیدی چاکه و لیبورردنی خوا، ئا ئه مه یه بیروباوهری ئه هلی سوننهت و جماعه، هر ئه مه شه بیروباوهری شیخ عبدالقادری گهیلانی.

شیخ ده فهرمووی: ((ترس و ئومید وه کو دوو بالی بالدارن بهو دوانه نه بی ئیمان تهواو نابی))^۲.

شیخ له باره ی ترسه وه لییان پرسی و گوتی: ((ترس زۆر جۆری ههیه: ترسان بو گونا هبارانه، تۆقین بو خوا په رستانه، سامکردن بو زانایانه، زراو چوون بو خۆشه وستانه، سلکردنه وه بو خواناسانه، ترسی گونا هباران له سزادانه، تۆقینی خوا په رستان له که مبوونی پاداشتی خوا په رستیه کانه، سامکردنی زانایان له هاو به شی ئه یینی خوا په رستیه کانه، ترسی خۆشه وستان له کیس چوونی پێک گه یشتنه، زراو چوونی خواناسان شکۆمه ندی و به گه وه زانینه، ئه وه گه وه ترین ترسه چونکه لاناچی، به لام ئه وانیتز به به زه بی و نه رم و نیانی داده سه کتی. شیخ له باره ی تکاوه پرسیاریان لیکرد و گوتی: تکا و ئومید له حه قی پیاو چاکان ده بی به رامبه ر خوا گومان چاک بی، له وه ده سه یه نانی قازانج و لا بردنی زیان نه بی.. ئومید بی ترس نابی، چونکه ئه وه ی به ئومید بی بگاته شتی له وه ده ترسی، که له کیسی بجیت))^۳.

شیخ ده لیټ: ((کاری به دکاران ده که ی و پله و پایه ی پیاو چاکانت ده وی، ئه وه ی ئومیده که ی به سه ر ترسه که ی دا زان بیټ ده بیته ز ندیق، ئه وه ی ترسه که ی

۲ فتوح الغیب، المقالة: ۴۴..

۳ قلائد الجواهر، ص ۷۳.

به سهر ئومیده که ی زال بَیت بئی هومید ده بَیت. بئی زیانیش له مام ناوه نجیی
 ههردوو کیانه، پێغه مبهه ﷺ فهرموویه تی: ((لَوْ وَزِنَ خَوْفُ الْمُؤْمِنِ وَرَجَاؤُهُ لَأَعْتَدَلَا:
 گهر ترسی بر وادار و ئومیدی بکیشترین هاوتا ده بن.))^۱

رای شیخ له باره ی گروه گومراهه کان :

شیخ فهرموویه تی: کثیر بن عبدالله له باوکی له باپیری ده گیرینه وه، که
 پێغه مبهه ﷺ فهرموویه تی: ((...إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ افْتَرَقَتْ عَلَى مُوسَى بِإِخْدَى
 وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهَا ضَالَّةٌ إِلَّا فِرْقَةً وَاحِدَةً، الْإِسْلَامُ وَجَمَاعَتُهُمْ، ثُمَّ إِنَّهَا أَفْتَرَقَتْ
 عَلَى عِيسَى بْنِ مَرْيَمَ بِإِثْنَتَيْنِ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، كُلُّهَا ضَالَّةٌ إِلَّا وَاحِدَةً، الْإِسْلَامُ
 وَجَمَاعَتُهُمْ، ثُمَّ أَتَكُمْ تَكُونُونَ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ ضَالَّةٌ إِلَّا وَاحِدَةً،
 الْإِسْلَامُ وَجَمَاعَتُهُمْ،: جووله که له سهر چه زه ته موسا بوونه چه فتاویه ک گروه،
 هه موویان گومران ته نیا گروپیکیان نه بئی، ئیسلام و گروه که ی، ههروه ها له سهر
 چه زه ته عیسا بوونه چه فتا و دوو گروه، هه موویان گومران ته نیا گروپیکیان
 نه بئی، ئیسلام و گروه که ی، ههروه ها ئیوهش ده بنه چه فتا و سئی گروه، هه موویان
 گومران ته نیا گروپی نه بئی، ئه ویش ئیسلام و گروه که یه تی)) ...

بنچینه ی ئه م چه فتا و سئی گروه، ده یه که ئه مانه ن: ئه هلی سوننه ت، خه وارج،
 شیعه کان، موعته زیله کان، مورجیته کان، موشه بهه کان، جوههیمیه کان،
 ضهراریه کان، نه جاریه کان، کیلابیه کان.

ئه هلی سوننه ت یه ک گروه، خه وارج پازده گروه، موعته زیله کان شه شه،
 مورجیته کان دوازده یه، شیعه کان سی و دووه، جوههیمیه و نه جاری و کیلابیه کان
 هه ریه که گروپیکن، موشه بهه کان سییه، هه موویان ده کاته چه فتا و سئی گروه ...

ئەو گروپەي، كە رزگارى دەپت لە ئەهلى سونەت و جەماعەتە.

موتەزىلە يان قەدەرىيە كان بە ئەهلى سونەت و كۆمەل دەلەين: (مجموعه)، چونكە ئەهلى سونەت پروايان وایە، كە هەموو خولقیئراوە كان بەو یست و توانای خوان. مورجیئە كان پێیان دەلەين: گوماندارە كان چونكە گومان لە پروايان هەیه و پروادار دەلەين: گەر خوا حەزبكا من پروادارم. رافزەییە كان پێیان دەلەين (ناصبیة)، چونكە بە پەیمان ئیمام هەل دەبژیرن. جوهمی و نەجارییە كان پێیان دەلەين (مشبهة)، چونكە سیفەتە كانی خوا دەچەسپین. باطنیە كان پێیان دەلەين (حشویة)، چونكە پروا بە خەبەر دین و پابەندن بە شوینەوار.^۱

گیرانەوێ فرمودە ی پیغەمبەر لە لایەن شیخەوێ:

شیخ عبدالقادر فرمودە ی پیغەمبەر ی لە كۆمەلە كە سێك بیستووە لەوانە: ئەبو غالیب محەمەد كور ی حەسەنی باقلانی، ئەبو سەعید (سەعد) محەمەد كور ی عبدالکریم كور ی خەشیشا، ابو الغنائم محەمەد كور ی محەمەد كور ی عەلی كور ی مەیمونی فورسی، ئەبو بەكر ئەحمەد كور ی موزەفەر، ئەبو جەعفەر كور ی ئەحمەد كور ی حوسین ئولقاری ئەلسەرّاج، ابو القاسم عەلی كور ی ئەحمەد كور ی بەنانی كەرخی، ئەبو تالیب عبدالقادر محەمەد كور ی یوسف و ئاموزایە كە ی عبدالرحمن كور ی ئەحمەد، ابو البركات هیبةلله ی كور ی موبارەك، ابو العز محەمەد ی كور ی موختار، أبو نەسر محەمەد، ئەبو غالیب ئەحمەد، أبو عبدالله یەحیای كور ی عەلی بەننا، ئەبو جەسەن كور ی موبارەك كور ی تیور، ئەبو مەنسور عبدالرحمن قەزاز، أبو البركات تەلخە العاقولی و خەلكی تر.^۲

بۆیە شیخ (رەحمەتی خوا ی لیبی) ئاگاداری فرمودە و گیرانەوێ فرمودە

۱ الغنیة، ج ۱، ص ۸۳ و دوا ی ئەو.

۲ قلائد الجواهر، ص ۴.

بوو. ټیښ ره جېب له سښه ده که ی فەر موو ده یی له شیخ ده گیر ټه وه، که که عی کوری مالیک ګر ټو ټو ټی: ((قَلَمًا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَخْرُجُ فِي سَفَرٍ إِلَّا يَوْمَ الْخَمِيسِ: پښه مېر ګر ټاره زووی له سښه بوايه به زوری روژی پښه شمه ده رده چوو.))^۱

هر دوو کوره که ی شیخ، عبدالرزاق و موسا و شیخ علی کوری ټیډریس فەر موو ده یان لیی گیراوه ته وه، هر وه ها ره شید ټه محمد کوری موسلیمه و هیتر فەر موو ده یان لیی گیراوه ته وه.^۲

شیخ (ره حمتی خوی لیی) له وانه ګوتنه وه و ناموز گاریکړدن و کټیبه کانیدا ګه لیی نمونه ی له فەر موو ده کانی پښه مېر ټه ده ټیڼایه وه، له بهر ګی یه که می کټیبی (الغنیة) ۳۸۶ فەر موو ده ی پښه مېر ی ټیډایه و له بهر ګی دوو می ۴۹۳ فەر موو ده، به لام هندی له زانایانی وه کو ټیښ ته میمه و ټیښ که ټیر ده ټیښ که و ا شیخ نمونه ی فەر موو ده لاوازه کان دټیټه وه به تایبه تی له ګه وره یی روژو مانگ و هندی جوړی نوټز و ویردو نزاو سیفه ته کانی به هشت و دوزه خ.

* * *

به گشتی بیروباوهری شیخ بیروباوهری ټه هلی سوننه ت و جه ماعت بوو. فیه لای ټه به پښ صوفی ګه ری که و ټو وه، ګه لی جار ده ی ګوت: فیری زانست به ټیڼجا دوو ره پهریز به؛ هر حه قیقه تی شهر یعت ګه واهی بؤ نه دا زندیقه. ((ټیمان لای ټه، ګوته به زمان و زانینه به دل و کار کړدن به روکنه کان، ټیمان به ګوپرایه لی زیاد ده بی و به ګونه کهم ده بی، به زانست به هیتر ده بی و به نه زانین کړده بی.. هه موو ټیمانیک ټیسلامه و هه موو ټیسلامی ټیمان نیه.. چونکه جاری واهیه مروف له ترسی شمشیر موسلمان ده بی. زیاد بوونی ټیمان به جیبه جیکړدنی فرمان به چاکه

۱ کتاب التاج / الملکل لأبي الطیب القنوجي تحت رقم / ۱۵۹.

۲ سیر أعلام النبلاء / ۴۳۹:۲۰.

و نه‌هی له خراپه و خۆدانه ده‌ست قه‌ده‌رو گازانده نه‌کردن له‌خواو گومان نه‌کردن^۱ له‌به‌لێنی ده‌بیت، خۆ ته‌نیا هه‌ر به‌نویژ و رۆژوو نابێ))^۱. ((به‌نده له‌ئیسلامه‌وه به‌ره‌و ئیمان به‌رز ده‌بیت‌ه‌وه و له‌ئیمان به‌ره‌و دلتیایی و له‌دلتیاییه‌وه به‌ره‌و ناسین و له‌ناسینه‌وه به‌ره‌و زانین و له‌زانینه‌وه به‌ره‌و خۆشه‌ویستی و له‌خۆشه‌ویستییه‌وه به‌ره‌و دولبه‌ری.. له‌وکاته‌دا هه‌میشه‌ بێگه‌ردو به‌ئاگایه، به‌ئاگایه‌که‌ی له‌په‌غه‌مه‌ره‌وه بۆ ماوه‌ته‌وه، چونکه‌ په‌غه‌مه‌ر ﷺ چاوه‌کانی ده‌نووستن و دلی به‌ئاگابوو، پشته‌وه‌ی خۆی ده‌بینی وه‌ك چۆن په‌شه‌وه‌ی ده‌بینی، به‌لام هه‌چ كه‌سێ ناگاته به‌ئاگایی په‌غه‌مه‌ر و ناتوانی هاوبه‌شی ته‌دگاره‌کانی بێت. هه‌ر هه‌نده‌یه‌ (ئه‌بدال)^۲ و وه‌لییه‌کانی ئۆمه‌ته‌که‌ی دینه‌ سه‌ر پاشماوه‌ی خواردن و خواردنه‌وه‌که‌ی، دلتۆپی له‌ ده‌ریای مه‌قامه‌کانی و گه‌ردیله‌یی له‌جیای که‌رامه‌ته‌کانی وه‌رده‌گرن))^۳.

شیخ عبدالقادر ریزی مه‌زه‌به‌به‌کانی ئه‌هلی سونه‌ت و جه‌ماعه‌تی ده‌گرت و داوا‌ی ده‌کرد، که‌ ریز له‌ بۆچوونه‌کانیان بگرن و له‌ ناخۆشی و دووبه‌ره‌کی دووربکه‌ونه‌وه، چونکه‌ هه‌موویان له‌ کانه‌گایه‌که‌وه سه‌رچاوه‌ وه‌رده‌گرن و هه‌موویان لقی یه‌ك قه‌ده‌دارن، شیخ گومانی لێچوون (التشبیه) و به‌ره‌سته‌یی (التجسیم) له‌ سه‌ر مه‌زه‌به‌ی حه‌نبه‌لی لا‌برد چونکه‌ پێیانه‌وه لکاندبوو و خه‌لکی له‌م ریه‌بازه‌ دوور که‌وتبوونه‌وه، بۆیه‌ شیخ به‌نۆیکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و مه‌زه‌به‌یه‌ داده‌نری له‌ به‌غدا که‌ جیی وای نه‌ما‌بوو له‌ناو بجیت. هه‌روه‌ها له‌سه‌ر مه‌زه‌به‌ی شافعی و حه‌نبه‌لی فتوا‌ی ده‌دا، بۆیه‌ نه‌وه‌ویی شافعی له‌ باره‌یه‌وه‌ گوتوویه‌تی: شیخ عبدالقادر شیخی شافعی و حه‌نبه‌لییه‌کان بوو له‌ به‌غدا، ئیمامی زه‌هه‌بی شافعی له‌ باره‌یه‌وه‌ گوتوویه‌تی: شیخ په‌شه‌ره‌وی خواناسانه، خاوه‌نی مه‌قام و که‌رامه‌تانه.^۴ هه‌روه‌ها

۱ الغنیة، ج ۱، ص ۶۲ و دوا‌ی ئه‌وه.

۲ الأبدال: وه‌ك ده‌لێن قه‌ومێکی چا‌کن، دنیا لێیان خالی نیه، گه‌ر یه‌ کێکیان مرد خوا‌ی گه‌وره یه‌ کێکی تر له‌جینی داده‌نیت.. (ن. ته‌فسیر)

۳ الفتح الربانی: المجلس: ۴۵.

۴ کتاب العبر للذهبی، ج ۴، ص ۱۷۵.

سبتي کورې جهوزي هه نه فی به چا که ناوی شیخی هیناوه.^۱ حافظ کورې ره جه بی
هه نه بی له باره یه وه گوتوویه تی: ((عبدالقادر شیخی سهرده مهو پیشره وی
خواناسانه و ده سه لاتداری شیخه کانه))^۲. هه ره له بهر ته مه بوو دوو به ره کیی نیوان
مه زه به کان له به غدا له سهر ده می ته ودا به ره وکزی چوو.

شیخ عبدالقادر بیروباوه ری خوی دیار یکر دووه، که بیروباوه ری ته هلی ی
سوننه ت و جه ماعه ته، ته مه له کو تایی کتیی (فوح الغیب) هاتووه که خاوه نی
کتیی (الفیوضات الربانیة) له لایته ره (۲۹) دا بومان ده گیر ته وه، لی ره دا له بهر
خو شیی هه مووی ده نوو سمه وه:

((به ناوی خوی دلوفان، سو پاس بو ته و خوا یه ی که چونیتی داهیناوه و خو شی
دووره له چونیتی، له هه موو شتی کدا هه یه و بی چوار چیوه یه، سهره تای هه موو
شتیکه و بی کو تاییه. گهر بلتی: چونه؟ داوای چونه تیت لی کر دووه. گهر گوت
که ی؟ به کات خه ریکت کر دووه. گهر گوت: نا، له بوون دوورت خستوته وه.
گهر گوت: ته گهر، به پیچه وانه پیشوازیت کر دووه. گهر گوت: بوچی، له
مه له کوتیدا دزایه تیت کر دووه. خوی مه زن له وه بهر زتره که کات پیش و داوی
بکه وی، به له شی ناسری. خوا بهر زو بالایه، گهر مروف بوا یه پیکهاته ی
ناسراو بوو، ته گهر له ش بوا یه چه ندیتی ناسراو بوو، به لکو خوا تا که به پیچه وانه ی
بوچوونی دیانه کان، بی نیازه به پیچه وانه ی بته رسته کان، وینه ی نییه وه کو تانه یی
له سهر (حشویه) کان، هاوشانی نییه به پیچه وانه ی ته وانه ی به مجوره وه سفی ده کهن،
هیچ جوو لاوی له خیر و شهر له نه یی و ناشکرا، له سهر زه وی و ناو ده ریا بی
ویستی ته و نا جوو لیته وه، ته مه ش بهر په ر چدانه وه ی قه ده ریه کانه، هیچ توانایی ناگاته
توانای ته و و حکمه تی بی کو تاییه، ته مه ش به درو خستنه وه ی هوزه لییه کانه،
مافه کانی پیویستن و به لگه ی دیاره و کهس هه قی له سهری نییه، ته گهر داوای لی

۱ کتاب مرآة الزمان، ج ۸، ص ۶۴.

۲ کتاب الذیل علی الطبقات، ج ۱، ص ۲۹۰.

بكا به پيچهوانه‌ی ده ستووری نيزاميه كان، دادپهروه‌وه له حوكمه كانی ستم ناك،
 راستگويه و به‌لینه كانی دینيته جی، ئاخپه‌وه به گوته‌یه کی کۆنی هه‌میشه‌یی،
 گوته كانی داهینراوی بۆ نییه، قورئانی ئاردۆته خواره‌وه و له دارشتیدا زمان
 پاراوانی بئی توانا کردوه، ئه‌مه‌ش کزی و بئی توانایی به‌لگه‌ی مورادییه‌کان
 ده‌گه‌یه‌نی، خوامان عه‌به‌یه‌کان داده‌پۆشی، ئه‌وه‌ی تۆبه‌ بکا لینی ده‌بووری، گه‌ریه‌کی
 گه‌راپه‌وه‌ سهر گونا‌هه‌کانی ئه‌وا رابوردوی بۆ دووباره‌ نایته‌وه‌ هه‌ر له‌به‌ر ئه‌وه‌ی
 مرو‌فه، خواله‌ فرت و فیل دووره و زۆر پیرۆزه و ستمی بۆ ناشی، بروامان هه‌یه‌ که
 دلی برواداران‌ی له‌یه‌ک نزیك کردۆته‌وه‌ و بیروا‌کانی گو‌مرا کردوه به‌ پيچهوانه‌ی
 رای هیشامیه‌کان، پروا ده‌که‌ین که به‌دکاره‌کانی ئه‌م میلله‌ته‌ له‌ جووله‌که‌و دیان و
 ئاگرپه‌رسته‌کان باشت‌ن به‌ پيچهوانه‌ی بۆچوونی جه‌غه‌ریه‌کان، دان به‌وه‌دا ده‌نیین
 که خوی و غه‌یری خوی ده‌بینی، گو‌یتی له‌ هه‌موو بانگیکه‌، هه‌موو نه‌هینه‌که‌ ده‌بینی
 به‌ پيچهوانه‌ی که‌عه‌یه‌کان، له‌چاک‌ترین شیوه‌ خولقینراوه‌کانی خولقاندوه، له‌
 تاریکی گۆردا له‌ ناوی بردوون، ده‌یان گه‌رپیتته‌وه‌ هه‌ر وه‌ک له‌ سه‌رتادا دایه‌یناون
 به‌ پيچهوانه‌ی ده‌ریه‌کان، ئه‌گه‌ر بۆ روژی حسینی‌کردن کۆیان بکاته‌وه‌ خوی
 نیشانی خۆشه‌ویسته‌کانی ده‌دا و به‌ چاو ده‌بینن، وه‌کو مانگ به‌دی ده‌کری و
 دانا‌پۆشری، ته‌نیا ئه‌و که‌سه‌ی دان به‌ بینیندا نانی له‌ مو‌عتزه‌یله‌کان، چۆن له‌
 خۆشه‌ویسته‌کانی بزر ده‌بی، یان له‌ پشت په‌رده‌ رایان ده‌گری، خۆ به‌لینه‌ کۆنه
 هه‌میشه‌یه‌ که‌ی داوه ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً﴾،
 ئایا له‌به‌هه‌شته‌کاندا به‌ حۆریه‌که‌ قایل ده‌بی، یا له‌ گۆلزاردا به‌ خشلکی سوندوسی
 قه‌ناعه‌ت دینی، مه‌جنوون بئی له‌یلای عامری چۆن دلشاد ده‌بی، خۆشه‌ویسته‌کان بئی
 بۆن و به‌رامه‌ی عه‌نهر ئامیز چۆن ده‌حه‌سیته‌وه‌، له‌ش گه‌لسی تو‌ینراونه‌ته‌وه‌ بۆ
 به‌ده‌سته‌ینانی به‌ندایه‌تی، چۆن له‌ دانیشتنی نزیك خوا هه‌ست به‌ خۆشی ناکه‌ن، ئه‌و
 چاوانه‌ی له‌ شه‌وی تاریکدا شه‌ونخو‌نیان کی‌شاهه‌ چۆن به‌ بینینی خوا چیژ
 وه‌رناگرن، ئه‌و دلانه‌ی به‌شیردانی خۆشه‌ویستی ئاوار دراون چۆن له‌ گۆلزاری
 پیرۆزدا هات و چۆ ناکه‌ن و له‌ پاوانه‌ بالا‌کاندا تیر ناخۆن و له‌ پرووباره‌ پروونه‌کاندا
 ئاو ناخۆنه‌وه‌ و هه‌موو هه‌ز و ئاره‌زو‌یکیان ناشکینن و له‌و سکا‌لانامه‌دا رافه‌ی

وہ جدو حالی خویان ناکہن و چۆن دادوہری عشقان بہ دیار ناکہوی و کوتایی بہو
 کیٹشہ بہ ناہینی، گہر بہ نہفس گوترا کاتی چوونہ لای خواہ سہرتا سہلامی لئی
 دہ کا و فہرمانی چوونہ بہہشتی پی دہ کا و پی قایل نایی و سویند دہ خوا، کہ جگہ
 لہو سہیری ہیچ ناکاو جگہ لہو نیازی لای ہیچی تری نیہ و لہو گہردوونہ دا
 ہیچی ناوی و داواکانی ہیندہ کہم نہ بوون۔ لہ چیرئی ژبان نہ تہ کیہوہ تہ نیا بو
 پھیوہندی بہستن بہو نہ پی و مہیگپر پینکیکی بیگہردی وای پی نوش دہ کا، کہ پاک و
 بیگہردی بکاتہوہ، گہر بہ ناشکرا بدریتہ ہاودہمہ کان دہ پی بہیانی و ئیوارہ بالئی
 بہ سہر یاندا بشہ کیٹہوہ و ہہوہس و ئارہزوویان بو رووناکیی دہم و چاوی پی
 دہ بہ خشن۔

خواہ سویند بہ توہر چاوی جوانیی توی پی نشان نہدرئی چاویکی بہد بہختہ،
 بہ جوانیی خۆت ہہموو دلدارانت کوشتوہ، سویند بہ عہشت بہزہیبت بہم
 گہدایانہ دا بیتہوہ۔ ئەو دلانہ لہ شہوقی تو سیس بوونہ و پاشماوہی عہشت
 تیدانہ ماوہ، گہر حوکم دہدہم خو بہمہ بہستم نہ گہیشتووم و راسپاردہیہ کم لہ
 عہشتقا ہہیہ، ئەی خوا ی من لہمہ ناو مید نیم، کہ لہ کاتی بہیہک گہیشتن سوژت
 گوناہہ کانم بسرپیتہوہ۔ برایہ کان، رەددانہوہ دہ پی چۆن پی لہ بہ یاندا چہند
 کاتیکی خوا پی ہہیہ و چہند ئاماژہیہ کی ئاسمانی ہہیہ و بۆن و بہرامیکی فریشتہ پی
 ہہیہ، بہ لگہشم لہ سہر ئەمہ خویندنی بالدارانی سہر دارانہ بہ ئاوازی داودی و؛
 چہ پلہ لیدانی جوگا شکاوہ کانہ لہ گوئزارہ کان و سہمای لقہ کانہ بہ خشنی
 سوندوسی، ئەمانہ ہہمووی دان نانہ بہ تاک و تہ نیایی خوا۔

ہۆ ھۆ خو شہ ویستانی خوا لہ بیانیان خوا خۆی بہ دیار دہخا و بانگ دہ کات:
 کہس ہہیہ توبہ بکا و منیش بہ چاکی لئی قہ بول بکہم؟ کہس داوی لیبور دنم لئی
 دہ کا ہہموو گوناہہ کانی ببورم؟ کہس داوی دیاریم لئی دہ کا تا نیعمت و دیاری
 بو بیارینم؟

بہ لئی ئە گہر گیانہ کان رووناک بوون، ئەوا ئەو دہور و بہرہ رووناک دہ کاتہوہ و لہ
 حالہ کاندایہ کسان دہ بن و ہہموو بہ لایہ کیان لہ سہر ئاسان دہ پی۔ بیگومان بۆنی
 فرمیسکہ کانیان عہتر ئامیزہ۔ بہ ئارامبوونیان لہ سہر ہندی دوور کہوتہوہ شایانی

گه‌يشتن بوو له پايه به‌رزه‌كان. راستيې قسه‌كانيان له چيني خوښه‌ويستان ده‌گيردرېته‌وه و بڼ داواكردن پڼويستيه‌كانيان جي به‌جي ده‌كرېن و دياربي خوښه‌ويستي روون و ئاشكرايه. ئاي چ سهر وايه كي جوانه و بيروباوه‌رېكي پاكه له سهر مه‌زه‌بي حنه‌في و شافيعي و ماليكي و حنه‌لي. خوا من و ئيوه له‌وانه پياريزي، كه دووبه‌ره‌كيان نايه‌وه و له ريز ده‌رچوون هه‌روه‌ك تير له كه‌وان ده‌رده‌چيټ. خوا من و ئيوه له‌وه كه‌سانه‌دابني، كه له به‌هشتي چهنده‌نهمدان. سه‌لام و دروودي خواله سهر محمده‌چاكتريني خه‌لك، هه‌روه‌ها له‌سهر خانه‌واده و ياراني بي، دروودو سه‌لاميكې به‌رده‌وام و تازه له هه‌موو به‌ياني و ئيواره‌يه‌كدا. ئامين ئينجا ئامين))^۱.

۱ كتاب الفيوضات الربانية، الحاج اسماعيل بن محمد القادري، ص ۲۹.

بەشى سىيىم

رىيازەكى

رىياز ئەو ھەلس و كەوتەيە، كە دە گاتە رەزامەندىي خىواي مەزن. جورجانى لە كىيى (التعريفات) دا گوتوويەتى: رىياز ژياننامەي تاييەتى رىيوارانى بەرەو خىوايە لە بىرىنى قۇناغ و بەرز بوونەو لە مەقامە كاندا.^۱

ھەر وەك چۆن مەزھەبە فېقھىيە كان بە پىي بۆچوونى زانا مۇجتەھىدە كان زۆر بوون و جىياوازان، بەم جۆرەش رىيازە كانى صوفىگەرى بە پىي بۆچوونى كەلە پىاوە دىسۆزە كانى جىياوازان، بنچىنەي ھەردوولايان يەكە، كە قورئان و فەرموودەيە، بەلام بۆچوونە كان جودان و ھەر يەكە لەوانە بەشى خۆي ھەيە و مەبەست يەكەكە لای ھەموان، كە رەزامەندىي خىوايە، ھۆكارە كان جىيان و ھەموويان دروستن.

ئەگەر فېقھ لەشى شەرىعەت پىي، رىياز گىيائىتى، فېقھ لە نوپۇز كەر قايل دەپى، كە بنەماكانى نوپۇز لەو ھەستان و داھاتنەو و كەرنۆش بىردن و دانىشتن و خويندەنەو جىيە جى بىكات، بەلام رىياز بە جۆرى لىي قايل دەپى، كە نوپۇز كەر زۆر بە ئەدەبەو لە نوپۇزە كەي بوەستى و خۆي وا دابىي، كە لەبەردەم پەرەردگار و ھەستاو و دەپى نوپۇزە كەي لە كارى بەد پىيارىزى. فېقھ لە رۆژووگر رازى دەپى، كە خۆي بىگرى لەوانەي رۆژوو دەشكىن ھەر لە بەياني تا ئىوارە، بەلام رىياز ھەر بەو ھەندە قايل

۱ كتاب التعريفات، ص ۱۸۳.

نابی، به لکو سهره پای ئه مهش ده بی خوی له درو غه یهت و دوو زمانه و شایه تی به ناحق پاریزی، ههروه ها ههست به ئازاری هه ژارو پیوسته کان بکات. فیه له زه کاتدر رازی ده بی، که به شه زه کاته که ی له کاتی خوی دهر بکا، به لام ریاز به پاک کردنه ی دهر وون و دوو که و تنه وه له قرچو کی رازی ده بی. فیه له حاجی رازی ده بی، که کاره کانی حه ج جیه جی بکا، به لام ریاز ته نیا به دلسوزی و ههست کردن به به ندایه تی ته و او بو خوا و خوزه لیل کردن و بی فیزی و خو به دهسته وه دان بو خوا و یارمه تیدانی بی توانایان و داپراوان و گرنگیدان به کارو باری هه موو موسلمانان قابل ده بی.

پیغه مبه ر ﷺ و خه لیه کانی راشیدین هه موو ئه و ئه ر کانه یان به جی ده هیئاو رینمایی خه لکیان ده کرد، که بیکه ن، هه ر که قورئان و ده و لهت له یه کتر بو یه وه، فیه له سهر دهستی چهند که له زانایه کی دلسوز پهیدا بوو، فه رمانه کانیان هه ل هیئجا و پۆلینیان کردو بو خه لکیان روون کرده وه، له هه مان کاتیشدا رابه رو ریوار بوون، هه ر که هه ندی له زانایان به ره و فیه چوون به تاییه تی سه ودا (معاملات) و په رسته کان و خویان له و چوار چیویه ئاخنی و وازیان له وانیتر هیئا، ئینجا رابه رو ریوارانی رنی خوا دهر که و تن و ریازی به رزی ئاکاری پیغه مبه ر و یارانیان فیری موسلمانان ده کرد بو ئه وه ی بوی بگه رینه وه دوا ی ئه وه ی، که ته رازووی سلوک و ئاکار زور له نگ بوو بوو، مه ترسیی ئه وه هه بوو ئه م ئاکاره له ناو بچی و بکه وینه ناو شه پۆلی له بیر چوونه وه. به مجوره زانستی سلوک پهیدا بوو، که ناوی لیئرا صوفیگه ری. خو ده بی ریکخه ر (ضابط) یکه هه بی ئه م هه موو زانستانه ریکخیات، ئه ویش قورئان و فه رموده یه، هه ر ئه وه شه، که زانستی سلوک و صوفیگه ری راده گری و ههروه ها فیه هیش ریک ده خات، چونکه هه ر خوی سهر چاوه ی ئه م زانستانه یه و کانگا که یه تی.

ههروه ها جو ره سنوور به زاندن و لادانی له فیه هو بیرو باوه ر دهر که و ت، گروپی مو عته زیله و مورجیه و جه بریه و خه واریج و هیتر پهیدا بوون، به هه مان شیوه سنوور به زاندن و لادان له صوفیگه ریش پهیدا بوو، به تاییه تی دوا ی ئه وه ی روشنبیری هیندی و یونانی و بیژه ننی و فارسی خویان خزنده ناو روشنبیری

ئىسلامپەروە، چەند رېيازىكى صۇفىگەرىي گومراو لە ئاين بەدەر پەيدا بوون وە كۆ:
 حلول و حالپە (حالپە دەلپن: شېخ حالپە تاپپە تىپى ھەپە و بە شەرع لېك نادىتە وە)
 و ئەولپائپە (كە دەلپى پلە و پاىپە وەل شەرع ناھىلپى) و شەمرانپە (ئەوانەپى
 رابواردن و تېكەلپوون ھەلەل دەكەن) و ھوبىپە (ئەوانەپى دەلپن: ھەر كە بەندە
 گەپشە خۇشەوېستى؛ ئىتەر پەرستى لەسەر نامىنپى) و مۆتەكاسلە (ئەوانەپى واز لە
 دىنا دىنن و لە بەر دەرگاىان سۆال دەكەن) و... ھىتەر.^۱

شېخ عبدالقادر (رەھمەتپى خۆاپ لىپى) لە ۴۸۸ ك. ھاتە بەغدا بە مەبەستى
 ئەوۋى بېپتە شەرعناس و فېقە فېر بېت، دۆاپ ئەوۋى فېقەپى خۆپند و پاىپەپى
 بەرزى لىپى پەپدا كۆر، ئىنجا سەپرى كۆر لادانىپكى زۆرىپى ئاكارى لە كۆمەلگاپى
 بەغدا دا ھەپە و لە چۆرچىپوۋى ئىسلام دەرچۆوۋە گەپشەتۆتە پلەپەپى كۆر نۆر.
 بىنپى تەنپا فېقە چارەسەرىپى ئەمەپى پىپى ناكۆرپى، بۆپە پوۋى لە صۇفىگەرىپى كۆر
 دەرچۆوۋە لاپى پەپى لە كەلەپپاۋانپى صۇفىگەرىپى، كە ھومادى كۆرپى مۆسلىمى
 دەباس بوو، قوتاپپەكانى (دەباس) دەپانزانپى كە عبدالقادر پىپاۋىپكى شەرعناسە، بۆپە
 سەرىان لە ئامادەبوونپى لە گەلپان سۆرپەما و پىپان دەگۆت: تۆپپاۋىپكى
 شەرعناسى، بۆ دىپە لامان؟! نەپان دەزانپى، كە لە كەمال دەگەپى، كەمال بىرپتە لە
 كۆكۆرەنەۋى نىۋان فېقەپى صۇفىگەرىپى.

شېخ عبدالقادر فېقەپى صۇفىگەرىپى لە گەلپە كۆرپى كۆكۆرەنەۋە و فېقەپى
 لەسەر صۇفىگەرىپى بە پىپش دەخست، چۆنكە فەرمانپەرۋاپە بە سەرىپى، خۇشپى پىپش
 ئەوۋى صۇفى بىپى شەرعناس بوو.

لە سالى ۵۲۱ كۆچپەۋە دەستى بەۋانە گۆتەۋە و پىنپاپى كۆر، ھەر كە خەلەك
 ھەستىانكۆر تېگەپشتو و زىرەك و دىسۆزە، لىپى گۆر بوونەۋە، لەۋپەپى ۋلات
 ناۋبانگى دەر كۆر، ھەر كە زاناپان و خاۋەن مەزھەبەكانى ئەھلى سۆننەت و
 جەمەتپى بىنپى لە نىۋان خۆپاندا جىپان و كۆك نىپى، ھەۋلپكى زۆرى دا پىپكىان
 بىپىپى و ھۆپەكانى جىپاۋىپى كىپشە ناسەرە كىپەكان لەناۋ بىپات، چۆنكە بىپچىنەپى

۱ كىتاب (ھكذا ظھر جىل صلاھ الدىن) للذكور ماجد عرسان الگىلان، ص ۱۸۵ وما بعدھا.

هر كه بينى هه ندى له گروهه صوفيگهريه كان گومراو له تايين دهر چوونه، دزايه تييانى كردو بيروباوهريه كانيانى پووجهل كرده وه و ريبازى صوفيگهريى خسته ژير بالي شهر يعه ته وه بو ته وه ي رى بزر نه كات، بهلكو شهر يعه تى به پيش ته ريقه ت خست و كرده پنج و بنه وان و دادوهر له سهرى، زور جار ان ده يگوت: پتويسته له سهر تان په پر وه ي بكه ن بى بيدة كرده، فبرى زانست به ئينجا گوشه گير به، به هر دوو بالي قورئان و سوننه ت به ره وه پر وه ردگار به ره، هر حه قيقه تى شهر يعه ت شايه تى بو نه دا زنديقه .. به مجوره سلوكى به فيقه وه به ستايه وه، هر وه كه سهر ده مى پيغه مبه ر ^۱ و خهليفه راشيدينه كان ^۲. ئينجا هه ولى دا شيخه كانى ته ريقه ت له يه كترى نزىك بكاته وه، مادام سهر چا وه ي هه موويان يه كيكه، كه قورئان و سوننه ته، بو ئم كار ه له گه ل گه و ره شيخانى سهر ده مى خوى كؤبوويه وه وه كو: عه لى كور ي هيتى، به قا كور ي به تو، ته بو سه عى دى قه يلويى، عوده ي كور ي موسافير، موساى زولى، ته حه دى روفاعى، عبد الرحمن ته فسونجى، قه زيبى بان، حه ياتى كور ي قه يس و هيتريش. هر وه ها له حه جدا له گه ل شيخ ته بو مه دينى شيخى مه غريب و شيخ عوسمانى كور ي مه رزوقى قوره يشيى شيخى ميسر كؤبوويه وه و به تينيان دا بى، هر وه ها له گه ل شيخ ره سه نى دمه شقى شيخى شاميش هه مان كؤبوونه وه ي سازدا، ته مهش له نيوان سالانى ٥٤٦ و ٥٥٠ ي كؤچى بوو به پنى راى دكتور ماجيد عور سانى گه يلانى،^۱ به لام ماموستا عه مده دى عه پنى پنى وا به، كه له سالى ٥٥٩ كؤچيدا بووه.^۲

به مجوره شيخ نيوانى فيقهو صوفيگهريى ريكنخست و زانا و صوفيه كانى كرده براو حه قيقه تى خسته ژير بالي شهر يعه ت، صوفيگهريشى له و بيدة و گومرايانه پاك كرده وه، كه تى كه و تبون، به م شيويه شهر عناس و صوفيه كانى سهر ده مى خوى لى نزىك ده بونه وه و له قسه ي دهر نه ده چوون، هر وه ها داوايان لى ده كرد،

۱ كتاب (هكذا ظهر جيل صلاح الدين)، د. ماجد عرسان الكيلاني، ص ۱۸۷

۲ عبد القادر الكيلاني للاستاذ محمد العيني، النسخة الفرنسية، ص ۵۰.

که له قوتابخانه‌ی نیزامیه‌ی به‌غدا وانه‌کانی بلژتیه‌وه، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ی، که لێپرسراوانی ئه‌و قوتابخانه‌یه‌ له‌سه‌ر مه‌زه‌به‌ی شافیه‌ی بوون؛ گه‌لی له‌ که‌له‌صوفیه‌کانی وه‌کو: عه‌لی کوپری هیتی و قه‌یلوبی پێش ده‌رگای قوتابخانه‌که‌ی شیخیان ده‌مالی و ئاوڕشینیان ده‌کردو بێ ئیزن وه‌رگرتن نه‌ده‌چوونه‌ لای، ئه‌مه‌ش جووره‌ ریزگرتنکی ئه‌و بوو.^۱

شیخ ریپازه‌که‌ی خۆی به‌م گوته‌یه‌ روون کردۆته‌وه: ((جگه‌ له‌ خوا که‌س نابینی، ته‌نیا گوێ له‌ خوا ده‌گرێ و پشت به‌و ده‌به‌ستی، به‌ نیعمه‌تی خوا شاد بووه‌ و به‌نزیک بو‌نه‌وه‌ی به‌ختیار بووه‌ و خۆی رازاندۆته‌وه‌ و گه‌وره‌ بووه‌، به‌ به‌لێنی دلخۆش بووه‌ و حه‌ساوه‌ته‌وه‌ و دلنیا بووه‌، هۆگری فرموده‌کانی بووه‌، جگه‌ له‌و له‌گه‌ل که‌س هه‌ل ناکا، په‌نای بردۆته‌ به‌ر یادکردنه‌وه‌ی و دا‌کاساوه‌، به‌قای به‌خوا‌ی مه‌زن هه‌یه‌، پشت به‌و ده‌به‌ستی، به‌رووناکیی ناسینی رێ به‌ده‌ری ده‌کاو چۆته‌ ناو بوزگۆری ئه‌وه‌وه‌)).^۲

شه‌عرانی له‌باره‌ی ریپازه‌که‌ی شیخ عبدالقادره‌وه‌ ده‌لێ: ((ریپازه‌که‌ی یه‌ که‌خواپه‌رستییه‌، له‌ رووی وه‌سف و حوکم و حاله‌وه‌، له‌ دیارو نادیار جیه‌جیه‌ی شهرع ده‌کا)).^۳ شیخ عه‌دی کوپری موسافیر له‌ باره‌ی ریپازه‌که‌یه‌وه‌ ده‌لێت: ((ریپازه‌که‌ی سیس بوونه‌ له‌ ژێر باری قه‌ده‌ر به‌ره‌زامه‌ندی دل و گیان و یه‌ که‌وونی دیارو نادیار و دامالینه‌ له‌ سیفه‌ته‌کانی نه‌فس)).^۴

شیخ به‌قا کوپری به‌طو ده‌لێت: ((رێگای شیخ عبدالقادر به‌ره‌و خوا هه‌نده‌ی رێگای هه‌موو شیخه‌کان بوو له‌ توند و تو‌لیدا، رێپازه‌که‌ی له‌ رووی وه‌سف و حوکم و حاله‌وه‌ یه‌ که‌خواپه‌رست بوو)).^۵ شیخ عه‌لی کوپری هیتی ده‌لێ: ((ژیانی پێشووی بریتی بوو له‌ راسپاردنی کاره‌کانی به‌خوا و قایل بوون به‌ به‌شی خۆی

۲ فتوح الغیب: المقالة الثالثة.

۴ سه‌رچو‌هی پێشو‌و، ب ۱، ل ۱۲۷.

۱ قلائد الجواهر، ص ۱۹.

۳ الطبقات الکبری، ج ۱، ص ۱۲۹.

۵ سه‌رچو‌هی پێشو‌و، ل ۱۲۷.

له گهل پاكانه كردن له هه موو هه ول و هيزى، ريبازه كهى برىتى بوو له روونكر دنه وهى يه كخواپه رستى، واتا: جگه له خوا هيچىترى له دلدا نه بوو، ههروهها بهيهك زانينى يه كخوايى (واتا: ته نيا وهستان به خوا و له گهل خوا) له گهل ناماده بوون له هه لوئىستى به ندايه تى نه به هيچ شتى و نه بو هيچ شتى^۱.

ريباز رىگه يه كه بو ره زامه ندى خوا، ريبازيش ده بى چهند بنه مايه كى هه بى، كه له سه رى دامه زرى و چهند بالىكى هه بى پنى بپروا، ته ميس خو جوانكر دنه به ئاكارى چاك، ئاكارى پىغه مبه ر و ياره به ريزه كانى، ههروهها دوور كهوتنه وه يه له ئاكارى به د، ريبوارى راسته قينه ي خوا ده بى له سه ر به لا ئارام بگرى و له سه ر نيعمه ت سوپاس بكا، ههروهها ده بى ته م سيفه تانه شى هه بى: بى فيزى و نه رم و نيانى و دلسوزى و پشت به ستن به خوا و كو شش كردن و راستگوى و ئىخلاص و خو شه وىستى و زوهد، جگه له مانه ده بى خوى بو روژى دوايى ناماده بكاو له و شتانه دوور كهوتنه وه، كه پىچه وانهى ته مانه ن. ده بى شىخ بو قوتابى و ريبواره كانى پىشپره و بى له ئاكارى چاك و ده بى قوتابى و ريبواره كان سه ر به شىخ بن و به لىنيان لى و هه ر بگرى، كه لى دوور نه كهوتنه وه، بو ته وهى بتوانى خوى و ريبواره كانى به رىگاي راستدا ببات، ته و رىگايه ي، كه ده يانگه يه نيته ره زامه ندى خوى مه زن، ئاهمه يه كه ل و په لى شىخ عبدالقادر له بنه ماكانى ريباز و سلوك كه له مانه دا خويان ده بيننه وه:

١) ئارام گرتن:

ئارام گرتن گرنگترين بنه ماي روئىشتنه به ره و خوى مه زن و گرنگترين سيفه تى پىغه مبه ران و وه لى و پياو چاكانه، پىغه مبه ر ﷺ فه رموويه تى: ((أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءَ الْأَبْيَاءِ ثُمَّ الصَّالِحُونَ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ: پىغه مبه ران له هه موو كه سى زيارت

١ سه رچوه ي پىشوو. التجريد: خالى كردنى دله له هه موو شتى جگه له خوى مه زن.

التفريد: وه ستانت به خوا و ته نيا له گهل خوا.

تووشی به لا ده بن، ئینجا پیاو چاکان ئینجا هاووینهی ئەوان.))^۱.

ئارامگرتن سنی جوړه: ئارامگرتن له سهر گوړایه لیکردنی خوا، ئارامگرتن له سهر گوناوه، ئارامگرتن له سهر به لا و ناخوشی.

شیخ عبدالقادر ههر له و روژهی له گهیلانه وه به ره و به غدا دهر چووه تووشی چهنده ها به لا بووه، شیخ به هه ژاری و برستی و رووتی و ته کینه وهی خه لک لیو ئیهانه کردنی تاقیکراو ته وه، هه ره ها به بلا بوونه وهی به دکاریی له به غدا و سته می ده سه لاتدار و سهر کرده کان له سهر خه لکی ره مه کی تاقیکراو ته وه، ئینجا به مردنی گه لکی له منداله کانی، له سهر ئهم هه موو ناخوشیانه ئارامی گرت و سکا لای نه کرد، تا خوای گه و ره خوئی ئه بنجامیکی بو داده نا.

شیخ (ره حه متی خوای لیو) ده یگوت: ئارامگره و دزایه تی ئاره زوو به که و به قه زاقابل به، به مه ئومیدی فه زل و به خشینت هه بی، خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿إِنَّمَا يَوْفَى الصَّبْرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾. ئارامگره کان بی حسیب پاداشتی خوایان وهرده گرن. ^۲، ئارامگره و په له مه که، به قه زاقابل به و په له مه که، له ئه بنجامدا ساردیتی لیووردنی خوا و نه رم و نیانی و به خشنده بیت ده گاتی، ^۳ خوای گه و ره ده فه رمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾. ئه ی گه لی خاوه ن پروایان! خوړا گرن، له خوړا گریشا ههر له پیشه وه بن، بو پاراستنی سنور گه ل هه میشه ساز و ته یار بن، له خواش ترستان هه بی، به شکمه زرگار بن. ^۴. ئه ی پروادار خوا فه رمانی ئارامگرتنی پیکردووی، ئینجا فه رمانی پیکردووی که له جیهادا ئارامت هه بی و له سهر سنور بجه سپی و پاریزگاریی ئاینه که ی بکه یت و هه رده م له گه ل خوا بیت، دواپی ئاگاداری کردووی، که واز له ئارامگرتن نه هیئی و فه رموویه تی: له خوا بترسن له واز هیانی ئارامگرتن.

۱ رواه الترمذي: سنن الترمذي، کتاب الزهد، رقم: ۵۷.

۲ الزمر / ۱۰، فتوح الغیب: المقالة: ۱۱.

۴ آل عمران / ۲۰۰.

۳ فتوح الغیب: المقالة: ۲۸.

أَوْ مُوبِقُهَا-أَيُّ مُهْلِكِهَا بِغَضَبِ اللَّهِ تَعَالَى:- پاکی به شیکه له ئیمان، (الحمد لله) تهرارووی چاکه پرده کا، (سبحان الله و الحمد لله) نیوان ئاسمانه کان و زهوی پرچاکه ده کهن، نویژ رووناکییه، خیر و چاکه به لگه یه، ئارامگرتن روشناییه، قورئان به لگه یه بۆت یا به لگه یه له سهرت، هه موو که سنی کوتاییی دیت جا خوی فروشتوو ه یا خوی کرپوه ته وه و اتا له سزارزگاری کردوو ه یا خود به خه شمی خوا به هیلایه داوه.))^۱ ههروه ها ده فهرموویت: ((إِنَّ عِظَمَ الْجَزَاءِ مَعَ عِظَمِ الْبَلَاءِ، وَإِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ قَوْمًا ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السَّخَطُ: گه وره یی پاداشت له گه ل گه وره یی به لایه، خوای مه زن ته گه ر میلله تیکی خوشویست تاقیان ده کاته وه، ته وه ی پیی قایل بیت ره زای خوای بۆ هه یه و ته وه ی پیی قایل نه بیت خه شمی خوای بۆ هه یه.))^۲

۲) سوپاسکردن :

سوپاسکردن یه کینکه له بنه ماکانی رویشتن به ره و خوای مه زن، سوپاسکردن ته نیا به زمان نابیی به لکو ده بی به زمان و ئه ندامه کانی له ش بی، به گوته و به کرده وه بی، ابن القيم ده ئیت: ((سوپاسکردن بهرده و امبوونی دله له سه ر خوشویستنی نیعمه ت به خش و (خوا) و بهرده و امبوونی ئه ندامه کانی له شه له سه ر گوێزایه لیکردنی و بهرده و امیی و مانه له سه ر یادکردنی و ستایشکردنی))^۳.

شیخ عبدالقادر به دریزایی ژبانی له ئارامگر و سوپاسکه ره کان بووه، ئارامی له سه ر به لا گرتوو ه و سوپاسی خوای کردوو ه، به زمان و دل و ئه ندامه کانی له شی سوپاس و ستایشی نیعمه تی کردوو ه.

۱ رواه مسلم: رياض الصالحين - باب الصبر رقم: ۲۵.

۲ رواه الترمذي وقال حديث حسن.

۳ مدارج السالكين لأبن القيم، ج ۲، ص ۱۳۶.

شیخ له باره ی سوپاسه وه لییان پرسپوه و گوتوویه تی: ((راستی سوپاسکردن، دان نانه به نیعمه تی خوا له رووی ملکه چی و بینینی منه و پاراستنی ریز و حورمهت، ئه مهش دابهش ده کرپته سهر سوپاسکردن به دل)).^۱

۳. بئ فیزی :

بئ فیزی یه کینکه له سیفه ته کانی پیغه مبهرا و پیاو چاکان، خوای مهزن ده فرمووی: ((وَ أَخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ: بآلی خوت بو پروا داران بنه وینه. ۱، پیغه مبهرا ده فرمووی: ((مَا تَقَصَّتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ: خیر و به خشین مال کهم ناکا، ههر بنده بئ لیبووردنی هه بئ خوا سه به رزی ده کا، ههر که سئ بئ فیزی بو خوا بنوینی خوا پایه ی به رزه کاته وه. ۳.

شیخ عبدالقادر (رهحه تی خوای لیبی) هه موو شهوئی داوای ده کرد، که سفره راجیری و له گهل میوانه کانی ده بخوارد و له گهل بئ ده ره تان داده نیشته، له سه ر قوتابیانی زانسته به ئارام بوو، ئه وه ی له گهل دابنیشته ههستی به وه نه ده کرد، که کهس لهو به ریزتر ههیه، گهر هاوړپیه کانی دیار نه بان لیانی ده پرسی و پاریز گاریی هاوړپانی ده کرد، له خراپه کانیانی ده بووری و ئه وه ی سویندی بو بخواردایه پروای بئ ده کرد. پارچه زهویه کی له گوندی هه بوو لای یه کئ له براده ره کانی و گه غمی لئ ده چاند و هه موو سالیی توی ده کرد. هه ندی له براده ره کانی گه غمه که یان ده کرده ئاردو چوار پینج کولیره یان لیده کرد و ئیواران بویان ده هیناو ئه ویش پارچه پارچه ی ده کردو ده یدایه ئاماده بو و ئه ویتیش بو خوی ده هیشه وه. (موزه فره) ی خزمه تکاری به ته به قی نانه وه له بهر ده رگای مالی شیخ ده وه ستاو ده یگوت: کئ

۱ قلاند الجواهر، ص ۷۱ به ده ستکاری به وه.

۲ الحجر / ۸۸.

۳ موسلیم گئراویتی به وه (ریاض الصالحین رقم ۵۵۵).

ناني دهوئ، كئى ناغوار دنى ئىوارەى دهوئ، كئى دهيهوئى شهو. عيىنئتهوه؟ گەر دياريه كيان بۆ بهيئابايه دابه شيدە کرد، يا هەندىكى دابه شەدە کردە سەر ئامادە بووان و به خيشى دەدایه خاوەن دياريه که، شىخ نەزرى وەر دە گرت و لىي دەخوارد.^۱

((شىخ موعەممەرى جەراده گوتى: چاوم لە شىخ عبدالقادر ئاکار چاکتر و سینگ فراوانتر و دەروون بەخشندەتر و دل بەبەزەبى تر و بەلەين پارێزتر و دلسۆزترى نەدیت، شىخ لە گەل شکۆمەندى و پلەو پایە بەرزى و زانست زۆرى لە گەل بچووک دەوہ ستا و ریزی گەورەى دە گرت، سەرەتا ئەو سەلامى دە کردو لە گەل گەدایان دادە نیشست و لە گەل هەزاران بى فیز بوو، بۆ هیچ گەورە پیاو ماقولئى هەلنە ستاوە تەو و نەچۆتە بەر دەر گای وەزىرو سولتانی)).^۲

((لە گەل شکۆمەندى ریزی یە کئى لە ئاکارە کانی ئەو بوو، که لە گەل گچکە و که نيزە رادەوہ ستا، لە گەل هەزاران دادە نیشست و جل و بەرگى پاک دە کردنەو)).^۳

شىخ دەيگوت: بى فیز بن و بە دەعیە مەبن، بى فیزی بەرزت دە کاتەو و بە دەعیە بى نزم دە کاتەو، پیغمبەر ﷺ فرمویەتى: ((مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ: هەر کەس بۆ خوا خاسکاری بکات خوای گەورە پایەى بەرز دە کاتەو)).^۴

هەر وەها دەيگوت: گەر خوای گەورەت توو پە کرد ئەوا دەعیەت لە سەرى لیداو، ئە گەر بانگدێر بانگی داو بۆ نوێژ هەلنە ستای، ئەوا دەعیەت لە سەرى لیداو، ئە گەر ستمەت لە یە کئى لە خولقینراو کانی خوا کرد، ئەوا دەعیەت لە سەرى لیداو، تۆبە بکەو لە تۆبە کەت دلسۆز بە پیش ئەوێ خوا لە ناوت بەرئ، هەر وەك نەمرود و پاشایە کانی تری لە ناو برد)).^۵

۱ قلائد الجواهر، ص ۸.

۲ قلائد الجواهر، ل ۱۹.

۳ الطبقات الکبری للشعراني، ج ۱، ص ۱۲۶ و دواى ئەو.

۴ الفتح الرباني: المجلس: ۵۹.

۵ سەر چاوهی پێشوو: المجلس: ۳۴.

(۴) راستگوئی و دلسوزی :

خواهرستی تنها به راستگویی و دلسوزی ده‌سازی، هر دوها ریبازیش هر به راستگویی دلسوزی ده‌سازی، خوی گه‌وره له‌م باره‌یه‌وه ده‌فهرمووی:

﴿وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾ : تهنیا تم و فرمانهایان پندرا بوو، که به دلسوزییه و خوار
بپهرستن و ثابنی خالیس بو خوا دابنن و خویان پاک بکه نه و و نویژ بکه و زه کات
بدن، تمهیه ثابنی راست و پایه دار و دروست. ﴿۱﴾، ههروه ها خوی گه و ره
دهه فرموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ تهی نه وانه ی
برواتان به خوا هیناه له خوا بترسن و له گهل راستگویان بن. ﴿۲﴾

شیخ عبدالقادر به دریژیایی ژبانی راستگوو دلسوز بوو له حال و گوته و کردهوه کانی، دایک و باوکی به مجوره پوره دهیان کردبوو، هر به مجورهش مایهوه، تاگه یشته خوای خوئی، شیخ دهیگوت: ((رؤله، راستگوو دلسوزبه، گهر ئه و دوانه نه بوايه هیچ که سنی له خوا نزیك نه ده بوویه وه.. خواناس به بالی دلسوزی له تاریکیی قهقهه سی گهر دوون ده فری بهره و فراوانیی رووناکیی پیروز، له دواي فرین داده به زینه ناو سیهری گولتراری، که کورسیی راستگویی تیدایه.. رؤله، رینگای بۆ خوايه کئی پیندا ده روا، که تویشووی راستگویی هه بی و نایگاتی ته نیا به بهر و ژوو بوون له دنیا و ئه وه ی تیندا نه بی.. ئه گهر نه فس له لیلی مروفایه تی بیگهر د بوویه وه، ئه واهه زمانه کان جیه جی ده کا.. خوشی بۆ ئه و که سه ی، که له پالدا نه وه ی خافله تی ژیری به ئاگا بیته وه و شوینی حالی پاک بیته وه به نزیك بوونه وه له خوای، به ئه ده به وه بهره و خیراترین حسیی که ده رجی و قۆل و بازووی هه ئل بکا بۆ پیشبر کئی روژی دوايي، له نه فسی خوئی بیچیتته وه له و شته ی که ده بی

لَبَّيْ دهر بچي، دنيا مهيداني تېپهړه و روژي به پابوونه وه زهحه تر و تالتره))^۱.

شيخ عبدالقادر دهگوت: ((بنچينه ي کرده و کان په کخواپه رستي و دلسوزيه،
ټه وه ي په کخواپه رستي نه بڼي و دلسوزي نه بڼي کرده و ي نيه، بنچينه ي
کرده و کانت به په کخواپه رستي و دلسوزي پته و بکه، ټينجا به هه و و تواناي
خواي مه زن کرده و کانت بنيات بڼي نه که به هه و و تواناي خوت))^۲.
((هر کرده و بڼي دلسوزي تندا نه بڼي توپکله و کاکلي نيه، دارپکي دريژ
کراوه و گياني تيدانيه، وينه يه کي بڼي واتايه، ټه مېش کرده و ي دووړه ووه کانه))^۳.

۱۵) پشت به ستن به خواي مه زن:

به رزترين سيفه تي رڼواراني صوفيگه ريه، به لکو سيفه ټيکه له هه موو
حاله ته کاندې پټه و يان به نده، به قابي بوونه به خواي مه زن، نائوميد بوونه له وه ي
له ده ست خه لکيه، خواي گه و ره ده فرمووي: **وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ**:
ټه وه ي پشت به خوا بيه ستي خواي به سه.^۴

شيخ عبدالقادر به دريژايي ژباني پشتي به خوا به ستبوو له هه موو
حاله ته کاندې، له کاتي هه ژاري و بڼي هيژبي پشتي به خوا به ستبوو، له کاتي
ده و له مهندي و به هيژبي پشتي به خوا ده به ست و دهگوت: ((ټه وه ي ده يه وئ ټاييني
خوا به تين بڼي، با پشت به خوا بيه ستي، چونکه پشت به ستن دل چاک ده کاته وه و
به هيژي ده کاو پاکخوبي ده کا و فيري رپروني ده کا و شتي سه يرو سه مهره ي نيشان
ده دا.. ټه وه ي ده يه وئ له دنيا و روژي به پابوونه وه ده و له مهندي بڼي، با هر له خوا
بترسي و هر له بهر دهر گاي ټه و به ستي))^۵.

۱ قلاند الجواهر، ص ۶۱.

۳ سر چاوه ي پيشو، المجلس / ۲۴.

۲ الفتح الرباني: المجلس / ۶.

۵ الفتح الرباني: المجلس: ۴۲.

۴ الطلاق / ۳.

٦) زوهد له دنیا و ژیستی روژنی بپاوتنه وه :

سلوك به بن زوهد نابن، زوهد دروشتی هه موو پیغه مبهرو وهلی و پیاو چاكانه.
زوهد ئاره زوو نه كردنه له شتی، به پشی زاراوه ی صوفیه كان: بریتیه له
رقلیبوونه وهی دنیا و دوور كهوتنه وه لی.^١

شیخ عبدالقادر (رهحه تی خوای لیبی) هه موو ژبانی به زاهیدی برده سه ر؛ هه ر
كه هه ژار بوو زاهید بوو، دیناره كانی خسته بهرده م دزه كان، هه ر كه له گه یلانه وه
به ره وه به غدا دههات، هه ر كه دنیا روی تیکرد زاهید بوو، هیئنده گرنگی پی نه داو
نه یه یشت دنیا له دهستی تپه ری و به ره و دلی بچیت، شیخ خواردنی ده دا خه لکی و
رووتی جل و بهرگ ده کردو بی حسیب ده یه خشی، تا (ئین جه وزی) له باره یه وه
گوئی: ((ناوبانگی به زوهد ده ر کرد و ریازی هه بوو و یئدنگ بوو)).^٢

شیخ ده یگوت: ((ئه وهی روژی دوایی بوئی ده بی له دنیا زوهدی هه بی، ئه وهی
خوای مه زنی بوئی ده بی له روژی دوایی زوهدی هه بی، واز له دنیای دینی بو
روژی دوایی و واز له دوایی دینی بو خوای ... گه ر ئه وهی بو بوو، خه م و په ژاره
له دلی نامینی و مه نه ت له دهروونی نامینی، هیمنی دایده گری و خدو به خوا
ده گری)).^٣

هه روه ها ده لی: ((برایه كه م، تو خوا به درژیژی ژبان و زویری سامان و پله و پایه
هه لته خه لتی، چونكه له نیوان گۆرانی شه وو روژدا، كاروبار و روودای سه ر
روو ده دا، ئاگات له خو بی ئا ئه وه دنیایه، شیریه هه لکیشاوه بو كوشتنت، دنیا
زۆردار و مه كریازه، هه ر هه لی بو هه لکه موئ هیشت ده کاته سه ری، چه ندی وه كو
تو به بریق و باقی هه لته له تاو مهیدانی ته ماحی بو فراوان کردو ئه ویش گوپرایه لی
فهرمانه كانی بوو گوئی له سوینده كانی گرت و به دوا ی ئاره زووی دنیا كهوت،

١ التعريفات، ص ١٥٣.

٢ المنتظم لأبن الجوزي، ج ١، ص ٢١٩.

٣ فتوح الغيب: المقالة / ٥٤.

ئىنجا لە ناکاۋ کاسەيى ژەهرى دايى و ھەر ھىندەي زانى لە ئاۋەدانى دايرا))^۱.

ھەروەھا دەلىت: ((رۆلە، رۆژى دوايى بە پيش دنيا بخە، تا ھەردوۋىيان بە دەست بىنى، ئەگەر دنيا بە پيش رۆژى دوايى خست ھەردوۋىيان لە کيس دەچىت و سزات و ەردەگرى.. پروادار بۆ دنيا و رۆژى دوايى ھەول دەدا، بە پى پىۋىستى ھەولى دنياي دەدا قەناعەتى پى دەکا و ەکو تويشۋى سوارىكى نەزان، کە ھەموو مەبەستى دنيا پى، خواناسيش ھەموو مەبەستى رۆژى دوايە و ئىنجا خواي خۆي))^۲.

((دنيا دەريايە، شەرع کەشتىيە، کەشتىيەوان لوتقى خواي مەزنە، ئەۋەي لە پەپرە و يکردنى شەرى لادا لە دنيا دا نقوم دەبى، ئەۋەي پەناي برده بەر کەشتىي شەرع و لەوى دانىشت، کەشتىيەوان دەيکاتە جيگرى خۆي و کەشتى و کەل و پەلە کەي دەداتى، بەمجۆرە ھەر کەسى واز لە دنيا بىنى و بەزانستەۋە خەرىک پى و لە سەر ئازار ئارام بگرى دەيتە خوشەۋىستى شەرع.. خواي گەورە ھەندى بەندەي ھەيە ناۋى لىناۋن کار سازەکان، بە خوشى دەيان ژيىنى، بە خوشى دەيان مريىنى، بە خوشيش دەيان باتە بە ھەشت))^۳.

((رۆژى دوايىت بکە سەرمایەت و دنياشت قازانجە کەي، کاتە کەت بۆ بەدەستەينانى دوايىت بچوينە، ئىنجا ئەگەر ھەندى لە کاتە کەت زياد بوو لە دنيا تەبىيە سەر.. ئەگەر بە زوھدى لە دنيا گويپرايەلىي خواي مەزنت کرد؛ دەيىت بە تايەتەکانى خواو گويپرايەل و خوشەۋىستەکانى، رۆژى دوايىشت بۆ پىکەدى، کە بە ھەشت و نزىکىيە لە خوا، ھەروەھا دنيا لە خزمەت دادەبى و ئەو بەشەي بۆت دانراۋە ديتە بەردەست))^۴.

۱ قلائد الجواهر، ص ۶۰.

۲ الفتح الرباني: المجلس / ۱۳.

۳ سەر چاۋەي پيشۋو: المجلس / ۶۲، ص ۳۳۷.

۴ فتوح الغيب: المقالة / ۳۶.

((دنيا وه كو دارنيكه، ئارام يه كهه به زيتي و تاله، كۆتاييه كه شي شيرينه، هيچ كه سني ناگاته شيرينه كه ي، تا تالييه كه ي نه چيژئي، ئه وه ي ئارامي له سه ر به لاي دنيا گرت نيعمه ته كه ي بۆ شيرين ده بيت، كرنگرته دواي ماندوو بوون و ئاره ق رشتني كرنيه كه ي ده دريتي.. ئه گه ر به نده له سه ر جييه جيكر دني فەرمانه كاني خوا و دوور كه وتته وه له قه ده غه كاني و خوډانه ده ست قه ده ره كاني ئاراميگرت، خواي گه و ره له كۆتاييي ژيانيدا خو شيي ژياني پيڊه به خشي)).^۱

۷) قايلبون:

قايلبون ره زاي دله به تاليي قه زاي خواي مه زن، ئه مه ش سيفه تيكي په يوه سته به رپيواراني ته ريقه ت.

شيخ (رهحه تي خواي ليبي) له هه موو حا له ته كاني ژياني به فەرمان ي خوا قاي ل بوو و ده يگوت: ((ئه ده بت جوان بكه، هه ميشه پيڊه نگ و ئارامگر و رازي به له گه ل خواي مه زن.. چونكه خوا كارزانه و كار به جي يه و دژايه تي له كار ه كاني دا نيه و بيهو و ده هيچ كاري نا كا.. به رام به ر خوا گومان ت چاكي و ئارامگره و قاي ل به، ئه وه ي بۆ تۆيه لي ت ناسه ندر يته وه و ئه وه ي بۆ تۆ نيه نا تدر يتي.. له پارانه وه ي نا ئوميد مه به و تا و انبار ي مه كه له دره نكي ي وه لامدانه وه ي، چونكه گه ر قازانچ نه كه يت زيانيشت نه كر دو وه، ئه گه ر به خيرا يي وه لام ت نه داته وه، ئه وا به دره نكه وه پا داشت ده داته وه، له فەر مو و ده يه كي راست ي پيغه م به ر ﷺ ها توه: ((العبدُ يرى في صحائفه حسنات يوم القيامة لا يعرفها فيقال له إنها بدلُ سؤالك في الدنيا الذي لم يقدر قضاؤه فيها- أو كما ورد-: به نده له روژ ي به پابو نه وه دا هه ندي چا كه ي خزي له لا په ره كاني به دي ده كات و نازاني هي چيه، پني ده گو تري ئه مه بري تي ئه و دا و ايان هيه، كه له دنيا داوات كر دبوون، خوا بو تي دانه نابوو.)).^۲

۱ فتوح الغيب: المقالة / ۴۵.

۲ سه ر چا وه ي پيشوو: وتاري / ۳۴.

۸) خوش و سستی :

خوای گه‌وره ده‌فرمووی: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ : نه‌ی محمه ده‌فیه بییان بلسی نه‌گه‌ر نیوه
خواتان خوش‌ده‌وئی؟ په‌پره‌ویی من بکه‌ن خوا خوش‌ستانی ده‌وئی و له‌گونه‌ه کانتان
ده‌بووری، خوا لیبوورده و دل‌وفانه. ۱.

ه‌روه‌ها ده‌فرمووی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي
اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ : نه‌ی
نه‌وانه‌ی پرواتان ه‌نناوه، ه‌ره‌که‌سی له‌ثایینی خوا ه‌لکه‌رپته‌وه، خوا له‌ثاینده‌دا
کومه‌تیک په‌یدا ده‌کا، که خوش‌یانی ده‌وئی و خوش‌یان ده‌وئی، به‌رام‌به‌ر پرواداران
نهرم و نیان و به‌رام‌به‌ر بی‌پروایان سهر به‌رز و توندوتیژن، له‌پیناو خوا تیده‌کوشن و
له‌سهرزه‌نشستی که‌س ناترسین، نه‌وه‌فه‌زلی خوا به‌و نه‌وه‌ی بیه‌وئی ده‌یداتی، خوا
زانیوه‌ده‌س گوشاده. ۲

ه‌روه‌ها ده‌فرمووی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ : خوای گه‌وره
توبه‌کارانی خوش‌ده‌وئی، ه‌روه‌ها نه‌وانه‌شی خوش‌ده‌وئی که خو‌یان به‌پاک و
ته‌میزی راده‌گرن. ۳، ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ خوا ته‌قواداره‌کانی خوش
ده‌وئی. ۴، ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ : خوا چاکه‌کارانی خوش‌ده‌وئی. ۵،
﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ : خوا نارام‌گره‌کانی خوش‌ده‌وئی. ۶،

۲ المائدة / ۵۴.

۱ آل عمران / ۳۱.

۴ التوبة / ۴.

۳ البقرة / ۲۲۲.

۶ آل عمران / ۱۴۶.

۵ آل عمران / ۱۳۴.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾: خوا ئەوانەى خوڤ دەوئى كه پشتى پئى دەبهستن. ١
 ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾: خوا داد پهروهه كانى خوڤ دەوئى. ٢

خۆشه ويستى دروشمى ريڤواره راستگوڤه كانه و كانگاي هه موو سيفه ته چا كه كانى ريڤوارانى ته ريقه ته، كانگاي ئارامه ته گهر تاقىكرانه وه، كانگاي سوپاسه ته گهر نيعمه تيان له گهل كرا، كانگاي رهزايه بۆ نه و شتهى كه بۆيان دانراوه، له پيڤاو خۆشه ويستاندا نه ماون، ويستان ويستى دولبه ره، هيچيان ناوئى گهر نه و نيه وئى، كارئى ناكهن گهر فهرمانيان پئى نه كرئى، قه دهغهى شتى ناكهن گهر قه دهغهى نه كرئى، جگه له و سه يري كس ناكهن، له و نه پئى بير له كس ناكه نه وه، فهرموويه تى: نه و تۆبه كارانى خۆشه وئى، نه و انيش تۆبه يان كرد، پا كه كانى خۆشه وئى، نه و انيش خۆيان پا ككرده وه، ته قوادارانى خۆشه وئى، نه و انيش له خواترسان، چا كه كارانى خۆشه وئى، نه و انيش چا كه يان كرد، ئارامگرانى خۆشه وئى، نه و انيش ئاراميان گرت، خوا داد پهروهه رانى خوڤ دەوئى، نه و انيش داد پهروهه ريان كرد.

شيخ ده لئيت: ((... تۆ نازانى خواى گه وهه جواميره، تۆى بۆ خۆى خولقاندووه و تۆش ده ته وئى بۆ هيت بيت. ئايا گوئيت له فهرمانى خوا نه بووه ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾: نه وانى خوڤ دەوئى و نه و انيش نه ويان خوڤ دەوئى. ١، ههروهه فهرموده كهى ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾: جنۆكه و مرؤم ته نيا بۆ په رستن خولقاندووه. ٢، ئايا گوئيت له فهرموده ي پيغه مبه رﷺ نه بووه: ((إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ، فَإِنْ صَبَرَ أَفْتَنَاهُ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا أَفْتَنَاهُ؟ قَالَ: لَمْ يَذَرْ لَهُ مَالًا وَلَا وَلَدًا، وَذَلِكَ لِأَنَّهُ إِذَا كَانَ لَهُ مَالٌ وَلَدٌ أَحَبَّهُمَا، فَيَصِيرُ مُشْتَرِكًا بَيْنَ اللَّهِ ﷻ وَبَيْنَ غَيْرِهِ، وَاللَّهُ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ الشِّرْكَ...)) ته گهر خوا به ندهيه كى خۆشويست توشى به لای ده كا، ته گهر ئارامى گرت تاقى ده كانه وه، گو تيان نهى

پنځه مبهري خوا ناقيكر د نه وهی چیه؟ فەر مووی: كور و مالتی ناداتی، چونكه نه گهر كور و سامانی هه بڼی خوشیانی دهوئ، جا له گهل خوشه ویستی خوا هاوبهش ده بڼ، خوای گه ورهش هاوبهشی قه بوئ ناكات....))، نه و كاته هو كاره كانی وه كو: سامان و كور و كهس و كارو هاوړی و حوكم و زانین زیانیان بو دل ناییت چونكه نه وانه هه موو ده كه ونه دهره وهی دله وه و خوا غیره ی نابزوئ و.. ده بیته كه رانه ټیكی خوایی بو بهنده كهی، ده بیته نیعمهت و رۆزی و سوو ديك له خواوه بو نه وانه ی دینه لای.^۱

نه م خوشه ویستیه قول و راستگو یه ی خواو پنځه مبهري ﷺ له نه ته وهی ئیسلامدا شیرینکی وای بهر هه مهینا، كه وینه ی له هیچ نه ته وهیه کی تر دا بهر چاو ناكه وئ، نه ویش شیر ی صوفیانه یه و كۆمه لئ شاعیری وای هی ناو ته كایه وه، كه له میژ وودا نه مرن و شیر ه كانیان بو گه لئ زمانی دنیای وهر گیر دراوه، وه كو رابعه ی عه دهویه، نه بو حه سه نی نوری، نه حه دی روفاعی، سه منونی مو حیب، شبلی، ذی النونی میسری، ته قی الدینی كور ی ته مام و ابن الفارض و عطار و سه عدی شیرازی و حافزی شیرازی و جه لال الدینی رۆمی و محمده د ئیقبال.

شیخ عبدالقادر له م بواره ده ستیكی بالای هه بووه و له و كاته ی، كه باسی كتیب و دانراوه كانی ده كه ین به ویستی خوا ده چینه سه ر هه ندئ له شیر ه كانی و ده یان ناسین.

۹. كۆشكردن:

خوای گه وره ده فەر موئ: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾^۱ نه وانه كۆششیان كردو هه وتیان دا بگه نه ئیمه، رینگای گه یشتیان پڼ نیشان ده ده ین و خوا له گهل نه وانه یه كه چا كه ده كه ن.^۲

۱ فتوح الغیب: المقالة / ۳۲.

۲ العنكبوت / ۶۹.

جورجانی له (التعريفات) به که ی دا ده لئی: ((موجاهده له زماندا جه نگینه، له شهر عدا جه نگینه له گه ل نه فسی به د کردار و به پئی داوای شهر ع هه لئی گری که زه حمت بی له سهری جیه جیی بکات))^۱.

ریوارانی صوفی گهریی ته نیا به کوشش کردن (مجاهدة) ده توانن بگه نه مه به ستیان، که ره زامه ندیی خوایه، به جه نگین له گه ل نه فسیان، چونکه نه فسی پیش هه ولدان له گه لئی و راهینانی له به دخوازه کانه، نه فسی گیان نییه، گیان هه ره وه کو شیخ عبدالقادر ده فهرمووی ئاسمانییه و غه بییه، به لام نه فسی خاکیه زه مینیه. بو صیری له (بورده) که یدا ده لئی: -

وخالف النفس والشيطان وأعصهما

وإن هما محضاك النصح فأتهم

واته: دژایه تی نه فسی و شه یتان بکه و لییان عاسی به، ته گهر هه ردوو کیان ئاموژ گارییان کردی، تاوانبارت ده کهن.

نه فسی پیش ئه وه ی له گه لئی هه ول بدری به شه هوه ت و ئاره زووه کانیه وه به نده، ته مهش نه فسی به د کرداره (الامارة بالسوء)، بویه ده بین به یاد کردن و خوا به رستی و سونه تی زور کوشش و هه ولئی له گه ل بدری بو ئه وه ی بگاته پایه ی نه فسی سه رزه نشتکار (اللومة)، ئینجا بگاته نه فسی دلتیاو نه فسی رازی و نه فسی رازی کراو و هه وراز تر.

شیخ عبدالقادر ده فهرمووی: ((دنیا هه مووی دانایی و کار کردنه، رۆزی دواایش هه مووی توانایه، دنیا له سه ر دانایی دامه زراوه، رۆزی دواایش له سه ر توانا، کرده وه له مالی دانایی (حکمه) جی مه هیله، به پئی حیکمه ته که ی کار بکه و پشت به توانای مه به سته، قه دهر مه که بیانووی نه فست و واز له کار کردن به یئی، بیانوو هیئانه وه به قه دهر به لگه ی تمه لانه، بیانوو هیئانه وه به قه دهر له فهرمان و

۱ کتاب التعريفات للجرجاني، ص ۲۵۹.

نه‌هی کردن دروست نییه.^۱

هه‌روه‌ها ده‌لَیت: ((هه‌رچه‌نده له‌گه‌ل نه‌فست بجه‌نگی و به‌سه‌ریدا زال بیت و به شمشیری نارپکی بیکوژی خوا‌ی گه‌وره زیندووی ده‌کاته‌وه، هه‌رچه‌نده دژایه‌تیی کردی و داوای شه‌هوت و چیژی لیکردی، ده‌بی بگه‌رپیته‌وه دژایه‌تیکردن له‌گه‌لی بۆ‌ئه‌وه‌ی هه‌میشه پاداشتت بۆ‌بنووسری، ئه‌مه‌ش واتای ئه‌م فهرموده‌یه‌ی خوا‌یه: ﴿وَأَعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ﴾: په‌روه‌دگارت په‌رسته تا ئه‌و کاته‌ی مردن ده‌تگاتی. ^۲ چونکه نه‌فس حه‌زی له‌هیچ په‌رستنی نییه و دژی ئه‌مه‌ی ده‌وئ، تا ده‌کاته دلتیابوون(یقین)، واتا: مردن.. ئه‌گه‌ر بر‌وادار تا‌مردنی له‌سه‌ر ئه‌م کۆششکردنه به‌رده‌وام بوو، خوا‌ی گه‌وره شتیکی وای بێ ده‌به‌خشنی که به‌هه‌شتی بێ مسۆگه‌ر بکات، هه‌روه‌ک خوا ده‌فهرمووی: ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾: به‌لام هه‌ر که‌سێ که له‌گه‌وره‌ییی په‌روه‌دگار ترساوه و نه‌فسی خۆی له‌هه‌واو هه‌وه‌س گه‌پراوه‌ته‌وه، به‌پراستی به‌هه‌شت جیه‌تی. ^۳

هه‌روه‌ها (ره‌حه‌تی خوا‌ی لی‌بی) ده‌لَیت: ((خه‌لکی کۆششکردن و لی‌په‌رسینه‌وه وخواوه‌ن ویست و توانا، ده‌سیفه‌تیان هه‌یه و تاقیبان کردۆ‌ته‌وه، جا ئه‌گه‌ر به‌ویستی خوا جیه‌جیان کرد ئه‌وا ده‌گه‌نه‌ قۆناغی مه‌زن و په‌روژ:

یه که‌م: نه‌به‌ درۆ و نه‌به‌ پراست سویند به‌ په‌روه‌دگاری مه‌زن نه‌خوا.

دووهم: به‌گالته‌وه به‌پراست له‌درۆ دوور بکه‌ویتته‌وه.

سیهم: ئاگای له‌وه‌بی که به‌لَین به‌یه‌کنی بداو نه‌یه‌نیته‌دی.

چواره‌م: له‌نه‌فره‌تیکردنی هه‌ر خولقی‌نراوی دوور که‌ویتته‌وه، یا ئازاری هه‌یج شتی نه‌دا هه‌ر له‌گه‌ردیله‌یی‌ک به‌ره‌و سه‌رت‌ر.

۱ الفتح الرباني: المجلس / ۵۱ .

۲ الحجر / ۹۹ .

۳ فتوح الغیب: المقالة / ۶۴، النزاعات: ۴۰، ۴۱ .

پینجهم: ته گهر سته میشی لیکردی دوعا له هیچ که سنی نه کا.

شه شهم: شایه تیی بیروایی و هاو به شپه رستی و دوو پرووی له سهر هیچ موسلمانانی نه دا (به واتای هیچ به کئی له موسلمانان کافر نه کات)؛ چونکه له رحمت نزدیکتره و له پله و پایه به زرتره و زور دووره له وهی که به چیتنه ناو زانیینی خواوه.

حه فته م: سهیری گونا هو کرده وهی به د نه کا و نه دنامه کانی لییان پاریزی.

هه شته م: هیچ بار گرانیه ک چ گه و ره بئی و چ گچکه نه خاته سهر شانی هیچ که سنی؛ چونکه سهر به رزی خوا په رستان و شهره فی ته قوا کاران له وه دایه و ههر به ممش له سهر فرمان به چاکه و نه هی له خراپه به هیز ده بیت.

نۆیم: ده بئی ته ماحی له هه موو مروفتی بریبی و چاوی لهو شتانه نه بئی که له ده ستیانه، چونکه ته مه گه و ره ترین سهر به رزییه و بیگه ردرترین دلنیا ییه و پشت به ستانیکی ته واوه به خوا، ته و ده ر گایه که له ده ر گایه کانی متمانه کردن به خوا و جوړیکه له جوړه کانی زوهدو خو پاریزی (ورع) به مه به ست دیت و دروشه کانی ته واوه ده بیت.

دهیم: بئی فیزی، چونکه سهر به رزی و سهر فرازی لای خواو خه لکدا به مه ته واوه ده بئی، ته م سیفته ته بنچینه ی هه موو سیفته کانی تره، که به نده به هویه وه ده گاته قوناغی پیاو چاکان، بئی فیزی ته وه به نده بگاته ههر که سنی، بلیت: دوور نییه ته مه لای خوا له من چاکه تر بیت...))^۱

(۱۰) به زه یی:

پیغمبر ﷺ ده فهر مووی ((الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ ارْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ: ته وانه ی به زه ییان به خه لک دادی خوا به زه ییی پییان دیته وه، ته وهی له سهر زهویه به به زه یی بن له گه لئی، ته وهی له ئاسمانه به زه ییتان پی

۱ فتوح الغیب: المقالة / ۷۸. به ده ستکار ییه وه.

ربنازی صوفیگه‌ری دَل پاك ده کاته‌وه له لیلی و به‌زه‌یی ده‌خاته ناو به‌نده‌کان، شیخ عبدالقادر به‌زه‌یی به‌هموو خه‌لکێ ده‌هاته‌وه به‌تایه‌تی هه‌زاره‌کانیان. سه‌یری بکه که نامۆزگاری (عبدالرزاق) ی کورێ ده‌کاو ده‌لتی: ((له دنیا‌دا دوو شت به‌سه: هاو‌پێه‌تی هه‌زار و ریزگرتنی وه‌لی، به‌سه‌رفرازیه‌وه هاو‌پێه‌تی ده‌وله‌مه‌نده‌کان بکه و به‌نهرم و نیانی‌ش هاو‌پێه‌تی هه‌زاران))^۲.

هه‌روه‌ها ده‌یگوت: ((پاک و بێگه‌ردی بۆ ئه‌و خوا‌یه‌ی، که نامۆزگاری خه‌لکی خسته دله‌وه و کردیبه‌ گه‌وره‌ترین خه‌می من، من نامۆزگاریکه‌رم و له‌سه‌ر ئه‌وه پاداشتم ناوی، کرێی خۆم له‌ په‌روه‌ردگاری مه‌زن وه‌رده‌گرتوه، من دنیاخواز نیم، من به‌نده‌ی دنیا و رۆژی دوا‌یی نیم، جگه له‌ خوا به‌نده‌ی هه‌یج نیم، شادیم به‌سه‌ر که‌وتنه‌، خه‌م له‌ له‌ناو چونه‌))^۳.

شیخ ده‌یگوت: ((گه‌رم توانیابه له‌ گه‌ل هه‌مووتان ده‌هاتمه‌ گۆره‌وه و وه‌لامی فرشته‌کانم ده‌دايه‌وه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر به‌زه‌یی هاته‌وه پێانه))^۴. ((ئه‌ی خه‌لکی خوا من چاکسازی و سوودی ئێه‌م ده‌وی به‌گشتی، ئومێدم وایه‌ ده‌رگا‌کانی دۆزه‌خ دا‌خه‌ژن و هه‌یج که‌سینکی نه‌چینه‌ ناو، ده‌رگا‌کانی به‌هه‌شت بکرینه‌وه و که‌س قه‌ده‌غه نه‌کرێ له‌ چوونه‌ ناوی، من که‌ ئاواته‌خوازی ئه‌وه‌م، چونکه‌ ئاگاداری ره‌حه‌تی خوا‌ی مه‌زن و به‌زه‌ییه‌ که‌یم له‌سه‌ر خولقی‌ناوه‌کانی دا))^۵.

هه‌روه‌ها ده‌یگوت: ((چۆن به‌زه‌ییان به‌ گونا‌ه‌باراندا دیته‌وه، خۆیان شایانی به‌زه‌یین، ئینجا ده‌یگوت: ئه‌گه‌ر کورێ یه‌کیکتان لای بپه‌روایی دیل بوو ئایا هه‌ولێ رزگار‌بوونی نادا، خواناسیش به‌مجۆره‌یه، که خه‌لک هه‌موو وه‌کو کورێ ئه‌ون))^۶.

۱ رواه ابودرداء والترمذي: (جامع الاصول ۴: ۵۱۵ رقم ۲۶۱۵).

۲ الفیوضات الربانیة، ص ۲۸.

۳ الفتح الربانی: المجلس / ۶. ۴ سه‌رچاوه‌ی پێشوو: المجلس / ۶۲، ص ۳۶۷.

۵ الفتح الربانی: المجلس / ۴۹. ۶ سه‌رچاوه‌ی پێشوو: المجلس / ۵۳.

هەندى ئاكارى تىرىش پۈيۈستە لە رېبوارى صۇفېگەرېدا بن، وە كۆ نەرم و نىانى و بەخشندەيى و خۇپارىزى و لە خواترسان، شېخ عبدالقادر بەشىكى زۆرى لەو سېفەتەنە ھەبوو، چەند ئومونەيە كمان لەنەرم و نىانى دىت لە سەرەتاي ھەلس و كەوتى لەوانە خویندن و وانە گوتنەویدا.

لە بارەى بەخشندەيىشى چەند ئومونەيە كمان كەوتە بەر چاو و چۆن سىوالكەرى رەت نەدە كەردەو، گەر بە يەكئى لە دوو كراسەكەى بوایە، ھەر و ھا ھەزى خواردن بەخشینەو بوو، ئە گەر ھەزار دىنارى بەدەست بەكەوتايە شەوئىك لای نەدەمايەو، موزەفەرى خزمەتكارى بەسەبەتەى نانەو لە پېش دەرگای مالى شېخ دەوہ ستا و بانگى دە کرد: كئى نانى گەرەكە، كئى نانى ئىنوارە دەخوا، كئى شەو دەمىنەتەو.

بەلام خۇپارىز (ورع)ى و لە خواترسانى لەو بەناو بانگەرن كە باس بکرىن، پېشتىرىش زۆر باسما لىيانەو كەردو.

سېفەتئىكى تىرى تايبەت بە شېخ ئەوہ، كە شكۆ و ھەيەت گرانىيە، گەورەپياو و مېر و زانايان ساميان لىي دە کرد، لەبەر سام و ھەيەت، برادەرە كانىش نەيان دەتوانى زۆر چاو لە چاوى بنىن. بۆيە قازىي بەغدا محەممەدى كورپى حامىدى بەغدايى گوتوويەتئى: شېخ عبدالقادر زۆر بە سام و شكۆ بوو، روخسارى شكۆ و سامى لى دەبارى.

خەلكى دەھانتە كۆر و وانە كانى و زۆر بەرېز و ملەكەچىەو دادەنىشتن، ئىبن رەجەب لە كئىيەكەى (الذيل على طبقات الحنابلة) دا گوتوويەتئى: خەلك پئى قايلبوون، حال و گوتەو كەرامەت و كەشفە كانى و سام و ھەيەتئى ناوبانگى دەر کردو پاشاو گەدالىي دەترسان).^۱

حافىز عمادالدین بن كئىر لە مېزوو كەيدا گوتوويەتئى: ((... شېخ فەرمان بە چاكە و نەھى لە خراپەى جىيەجئى دە کرد و لە سەر زەنشتى كەس نەدەترسا چاچ

خەلیفە بوایە یا وەزیر و دەسەڵاتدار و قازی و تاییبەت و گشتی بایە، لە پێش خەڵکی و لە سەر مینبەر و لە کۆر و کۆ بوونەوه کان ئەر که کە ی بە جێ دەهێنا))^۱.

شیخ عبدالقادر لە رۆژی هەینی لە مزگەفتی پشمی ئیتر خەڵکە که بە (یرحمک الله) وەلامیان دایەوه و بوو دەنگە دەنگ لە ناو مزگەفتی، خەلیفە (المستنجد بالله ابن المقتضى لامر الله) لە میحرابنی بوو، گوتی: ئەم هەرایە چییە؟ پێیان گوت: شیخ عبدالقادر پشمیوه، ئەمە ی بەلاوه زۆر گەوره بو و ترسا))^۲.

گوڤگرتن:

دوای ئەو هی بنەما ئاكاریه كانی رییازی قادریمان زانی، با ئیستا بیرو بۆچوونی شیخ عبدالقادر (رەحمەتی خوای لێنی) لە بارە ی گوڤگرتنەوه بزانی.

ئێین تەیمیه (رەحمەتی خوای لێنی) دەلێت: ((بەلام گوڤگرتن لە قەسیدە ی ئاوازدار و کۆبوونەوه لە سەری، گەوره شیخە کان ئامادە ی ئەبجۆره گوڤگرتنانه نەبوونە، وە کو: فوزەیل کوری عە یاز و ئیراهیمی کوری ئەدەهم و مەعروفی کەرخی و ئەوانیتری وە کو شیخ عبدالقادی گەیلانی و شیخ عەدی کوری موسافیر ... ئەوانە ئامادە ی ئەو گوڤگرتنانه نەبوونە، که بیدە ی تێدابوو، بەلکو ئامادە ی گوڤگرتنی شەری بوون، گوڤگرتنی پێغمبەران و پەیرەوانیان وە کو گوڤگرتنی قورئان بروادارە..))^۳.

بەلام شیخ عبدالقادر دەلێت: ((دڵ خۆ ی بروادارە، خۆ ی یە کخوایەرستە، خۆ ی دلسۆزە، خۆ ی تەقوادارە، خۆ ی خۆپاریزە، خۆ ی زاهیدە، خۆ ی دلتیایە، خۆ ی خواناسە، خۆ ی کارکەرە، خۆ ی میرە، ئەوانیتر هەموو سەربازو پەیرەوی ئەون، ئەگەر گوت: هیچ خوایی نییە، که شایانی پەرسن بێ جگە لەو، سەرەتا

۲ قلائد الجواهر، ل ۱۹.

۱ قلائد الجواهر، ص ۸.

۳ فتاوی ابن تیمیة، کتاب التصوف، ص ۵۳۲ و دوای ئەو

ئەمە بە دل بلی، ئینجا بە زمانت))^۱.

((ئەوہی بە دل یادی خوا بکاتەوہ ئەوہ یاد کەرە، ئەوہی بە دلی یادی خوا
نە کاتەوہ ئەوہ یاد کەر نییە، زمان خزمەتکار و شوینکەوتوی دلە))^۲.

هەر وەها (رەحمەتی خوای لیبی) دەلی: ((ئەگەر لە زەماوەندی ژنگواستەوہ
ئامادەبوايە گویی لە تەپل و زورنا و عود و نای و دووزەلە و رەبابە و تەنبور - کە
تور کە کان یاری پی دە کەن - نە دە گرت، چونکە ئەوانە هەموو حەرامن، بە لام
دروستە دەفە لە ژن مارە کردن و ژن گواستەوہ دا بە کار بیست، گوینگرتن بە پیک و
دووزەلە لە گەل هەتەر کچی ناپەسەندە (مکروہ). هەندێ لەوانە ی قورئانیان
رافە کردووە لە ئایەتی: **﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ﴾**^۳ دەلین ئەوہ
گۆرانی و شیعەرە^۴.

((بە لام بە ئاواز گوتنی شیعی عوزری دوو جۆرە: حەلال و حەرام، ئەوہی
دروستە و حەلالە نابێ شتی گالە ئامیزی تێدای، حەرامە کە شتی تێدایە، بە لام ئەو
شیعەرانی، کە بۆ رابواردن دروست نین، جا سوکی تێدای یان نە بێ))^۵.

((پێویستە زێوارانی صوفیگەری گوی نە گرن و بەویستی خویان بۆی نە چن،
ئەگەر گوینگرتن بێ مەبەست هاتە پیشەوہ گوینگر دەتوانی بە ئەدەبەوہ دا بنیشی و لە
دلەوہ یادی خوا بکات و دلی خوی لە خافەتی پاریزی.. ئەگەر ئەوانە لە
مەبەستیان راستگۆن ئەوا دل و ئەندامەکانیان بیزار نە دە کرد بە غەیری گوینگرتنی
قورئان، چونکە قورئان گوتەو سیفەتی خۆشەویستە کە یانە، یادی خوا و یادی
وەلییە تۆبە کارە کان و یادی ئەوانی رابوردو و دلدار و دولبەر و ریبوار و مورادی
تێدایە))^۶.

۱ الفتح الرباني: المجلس / ۱۵.

۲ سەرچاوەی پیشوو: المجلس / ۲۳.

۳ لقمان / ۶.

۴ الغنیة، ج ۱، ص ۲۰.

۵ سەرچاوەی پیشوو، ب ۱، ل ۳۵.

۶ سەرچاوەی پیشوو، ب ۲، ل ۱۷۹.

رای شیخ ئەوہیە، کە بە ئەنقەست ئامادەى گۆنگرتن نەبیت، بەلام گەر گۆنگرتنە کە لە خۆیەوہ پێک کەوت دروستە، ھەرچەندە کە گۆنگرتن لە قورئان لەو چاکترە، شیخ گۆنگرتن حەرام ناکات، چونکە پێغەمبەر ﷺ حەرامى نە کردووە. گۆنگرتن لە رى پێدراوہ کانە، شاعیر دەلێ:

ھەر کەسێ سۆزى، سۆزى راستى بى
پێویستى نییە، بە گۆرانى پێژ
لە خودى خواوەن، بەزمیکى کۆنە
ھەمیشە مەبەستە، بە بى وتووێژ

شیخی رابەر:

رێبازى راست ھەر دەبێ رابەریکی ھەبێ و رابەرایەتیی رێبوارانى بکات، تاكو تووشى كۆلەپێ نەبن و پێگەى راست بزر نە کەن. ئەمەىە بیرو بۆچوونى شیخ عبدالقادر، لە دیزەمانەوہ پێغەمبەر ﷺ و خەلیفە راشیدینە کان و شوێنکەوتوو و والیی شارەکان بەم ئەرکە ھەلەدەستان، بەلام دواى ئەوہى دەسەلات و قورئان لە یەك جودا بوونەوہ، قورئان پێویستیی بە رابەر و رێنیشاندەرەن ھەبوو بۆ ئەوہى رێنمایى خەلکی بکەن، خو ئەگەر ئەم کارە تەنیا لە کتێبان وەر بگىرابایە، ئەوا خوای گەورە پێغەمبەرانی نەدەنارد و زانایان نەدەبوونە میراتگری پێغەمبەرەن و قوتابخانەو زانستگا کانیش دانەدەمەزران.

شیخ عبدالقادر لە بارەى شیخی رابەرەوہ دەلێت: ((نابى شیخ لە سەر بەرماللى كۆتایی دابنیشى و شمشیری چاودیریی خواپی بیهستى، تا دوازدە سیفەتى لى نەیتەدى: دوانیان لە سیفەتەکانى خوان، شیخ دەبێ (ستار و غفّار) بى، واتا: خەوش داپۆش و لیبوورده، دوانیان لە سیفەتەکانى پێغەمبەر ﷺ کە ئەمانەن: دەبێ دلسۆز و ھاو دەم بى، دوانیان لە سیفەتەکانى ئەبویە کرى سدیق بى: دەبێ راستگو بى و ھیتیش بەراست بزانی، دوو سیفەتى عومەرى کورى خەتابى ھەبى: دەبێ (أَمَارًا نَهَاءً) بى، واتا: فەرمان بە چاکە بکاو نەھى لە خراپە بکات،

دووسیفه تی عوسمانی کوری عهفانی هه بئ: ده بئ خواردن بداته خهلکی و لهو^۴
 کاته ی خهلک نووستوون شهو نوئژ بکات، دووسیفه تی عه لی کوری ئه بو تالیبیشی
 هه بئت: ده بئ زانا و ئازابئت))^۱.

ههروه ها گوتوویه تی: ((پئویسته له سه ر شیخی ته ر یقه ت به حو کمی
 ئاموز گاری هه لئس و کهوت له گه ل مورید بکا و به چاوی سوز ئاگاداری بکا،
 گه ر به ر گه ی وه ر زشی قورسی نه گرت به نه رمی له گه لی بجوولئته وه و وه کو دایک
 پهروه ر ده ی بکا و وه کو باو کیکی دلسوزی گرانی ژیر ئاگاداری بکا، سه ر ه تا
 له گه لی به ئاسان ده ست پئ بکا و داوای شتیکی لئ نه کا، که له ده ر وه ی توانای
 ئه و بئ، ئینجا فه رمانی قور ستری پئ بکا دوا ی ئه وه ی، که به ئئینی گه رانه وه له
 گونا هانی لئ وه ر گرتی و له سه ر گوێر ایه لیکردنی فه رمانه کانی خوا به ر ده وام بئ،
 چونکه به ئئین بنچینه ی له فه رمووده کانی پئغه مبه ر وه هه یه له کاتی به یعه تکردنی
 یارانی، ئینجا زیکری فیر بکات.

کهواته شیخی رابه ر ده بئ:

یه که م: بیته پئشه روئیکی چاکی موریده کانی و هه موو خهلکی، بۆیه ده بئ زانا
 و کار کرده و دلسوز و راستگۆ و به ریز بئت، ئا کار و سیفه تی صوفیه کانی هه بئ،
 به سام و شکو بئ بۆ کار تینکردن له نه فسی موریده کانی، رینگایان نیشان بدا، ئه و
 شیخه بئ گونا ه نیه به لکو به قور ئان و سونه ته وه پابه نده.

ئین ته میه له کتیه که ی (السلوک) دا ده لئ: ((به لام ئه و ریبوارانه ی که له سه ر
 بیرو باوه ری خزیان به ر ده وامن وه کو گروپی شیخه سه له فیه کان، بۆ غوونه: فوزه یلی
 کوری عه یاز، ئیراهیمی کوری ئه ده هم، ئه بو سلیمانی دارانی، مه عروفی که رخی،
 سه ری سه قه تی، جونه یید و هه ندیکی تر له پئشینیه کان، وه کو شیخ عبدالقادری
 گه یلانی و شیخ حه ممداد و شیخ (ابو البیان) و هه ندیکی تر له پئشینیه کان، ئه گه ر
 ریبوار له هه واش بفری یان له سه ر ئا ویش بپروا، رینگای ناده نی له فه رمان و نه هی

شەرع دەربجیت، بەلکو دەبئ هەتا مردنی ئەوێ فەرمانی پێکراوە بیکات و لە قەدەغە کراوە کانیش بته کێتەو، ئەمەش گوتە ی گەلی لە شەخە کانه، وە کو گوتە ی شەخ عبدالقادر لە کتێبە کە ی (فتوح الغیب): لە نەفسی خۆت دەرچۆ و وازی لێ بێتە و هەموو شتێ بده دەست خوای مەزن، فەرمانی جێ بە جێ بکە و قەدەغە کە ی مەشکێتە و هەوا و فیز نە چێتە دلتەو.. خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بە دوا ی هەوا و ئارەزوومە کەو، ئە گینا رینگای خوات لێ گوم دە کات. ١٤٠))

دووهم: چاودێری مۆری دە کانی بێ، رینگای راستیان نیشان بدات و فیزی چۆنەتیی هەلس و کەوتیان بکات و بەلێنیان لێ وەر بگری، کە پێی پابەندن و لەسەری پرۆن، ئینجا دوا یی چاودێریی رۆشتنیان بکات و بێ ئاگا وریا بکاتەو و بە بیری لە بیر چوویان بەهێتەو و رێنمایی گومرپان بکات، شەخ دەستووری هەلس و کەوتی مۆری دە کانی دادەنێ و بەهەریە کێکیان دەلێت: ((ئامۆز گاریت دە کەم، کە لە خوا بترسی و گوێراپەلتی بیت و بەلایەنی دیار (ظاھر)ی شەرع پابەند بی و دلت-سینگت- سەلامەت بی و نەفست بەخشنەو بی و پرووت گەشاوہ بی و خێرخواز بی و واز لە ئازاردان بێنی و ریزی شەخە کان پەساریزی و هاوڕێیەتیی براهە کان بکە ی و واز لە دوو بەرە کێ بەهێنی و بەرگە ی ئازار بگری و بەرژەوہ ندیی خەلکی بە پێش خۆت بخەیت و لە ئایین و دنیا یارمەتیت هە بی. راستیی دەوڵە مەندی ئەوہ یە واز لەو کەسانە بێنی کە وە کو تۆن، صۆفیگەری لە گوتی و گوتوویانە وەر نە گیراوە، بەلام لە برسیتی و برینی شایستەو پەسند کراوە کانهو وەر گیراوە، سەرەتا داوای زانست لە هەژاران مە کەو بە نەرم و نیانی لە گەلتی دەست پێ بکە، چونکە زانست تووشی نامۆیی دە کاو نەرم و نیانی دەبێتە هاو دەمی، صۆفیگەری لەسەر هەشت ئەدگار دامەزراوە: بەخشنەو بی بۆ حەزەرەتی ئیبراھیم علیه السلام، رەزامەندی بۆ ئیسحاق علیه السلام، ئارام بۆ ئەبوب علیه السلام، هێما بۆ

زه کهریبا عليه السلام، غوربەت بۆ یەحیا عليه السلام، خوری و زبر پۆشی بۆ موسا عليه السلام، گهران بۆ گەشت بۆ عیسا عليه السلام، هەژاری بۆ محمەد، دروودی خوا لەسەر ئەو و هەموو پیغمبەران و خزم و کەس و کار و هەموو یارەکانی بیت^۱.

بنەماکانی رێبازی قادری :

شیخ عبدالقادر (رهحمەتی خوای لیئێ) حەفت بنەمای بۆ رێبازە کە ی داناو، کە ئەمانەن: کۆششکردن (المجاهدة)، پشت بە خوا بەستن (التوکل)، ئاکار چاکی (حسن الخلق)، سوپاسکردن (الشکر)، ئارامگرتن (الصبر)، قایلبوون (الرضا)، راستگویی (الصدق)، داوای لە موریدەکانی دەکا، کە پەڕەویی بکەن و لەسەری بپۆن بۆ ئەوێ بێتوانن هەلس و کەوتی رێبازە کە ی بێنە سەر. هەر وەها دەتێ:

(۱) بەلام کۆششکردن دەگەرێتەو بە فەرموودەی خوای گەرە: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾^۲، هەر وەها بۆ فەرموودەی پیغمبەر ﷺ ((أَفْضَلُ الْجِهَادِ كَلِمَةٌ حَقٌّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جَلِيلٍ)). هەر کەسێ لە سەرەتاوە خواوەن هەول و کۆشش نەبێ هیچ بۆ نیکی خۆش لە رێبازە کەو وەر ناگرێت.. مەبەست لە کۆششکردن پێچەوانەی هەوای نەفسە و نەفسی خۆی بە ریشمەی تەقوا و لە خوا ترسان ریشمە بکات، کۆششکردن پێک نایێ بە چاودێری نەبێ، چاودێری ئەوێە خوا پەرستی وەک ئەوێ بیبێ، ئەگەر تۆ نەیبینی ئەو تۆ دەیبینی. چاودێریش بەم چوار ئەدگارە دێتە دی:-

۱ - ناسینی خوای مەزن.

۲ ناسینی ئیبلیسی دوژمنی خوا.

۱ فتوح الغیب: المقالة / ۷۵ بە دەستکارییەو.

۲ العنکبوت / ۶۹.

۳ ناسینی نه فسه به دکاره کت.

۴ ناسینی کار کردن بۆ خوای گه وره، که بریتیه له وهی جیه جی کردنی فرمانه کانی و دوور که و تنه وه له قه دهغه کراوه کانی.

(۲) پشت به ستن به خوا ده گه پیته وه بۆ ئهم فهرمووده یه ی په روه ردگار: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾ هه ر که سنی پشت به خوا به ستن، ئه و ئه و که سه خوای به سه. ^۱، راستی پشت به خوا به ستن ئه وه یه، که کاره کانت بده یته ده ست خوا ... ئیتر به نده تی ده گا که به شی که ی گۆرانی بۆ نییه، ئه وه ی بۆی دانرا بی ده یدری تی، ئه وه ی بۆی دانه ترا بی به ده ستنی ناکه و ی. ئیتر دلی داده که و ی و له خوای خۆی دلنیا ده بی..

پشت به خوا به ستن سنی پله ی هیه: متمانه کردن، پاشان خۆدانه ده ست، پاشان کار پی سپاردن؛ ئه وه ی متمانه له سه ر خواده کا به به ئینی خوا ئارام ده گری، خاوه نی خۆدانه ده ست به زانی نه که ی قایل ده بی، خاوه نی کار پی سپاردن به فهرمانی خوا قایل ده بی ... به لام ئه و جو و لانه وه دیاره ی که به هه ولدانی ده یکا له گه ل پشت به خوا به ستنی دلی دزایه تی نییه، چونکه شوینی پشت به خوا به ستن دله، که بروا هینانی ته واه، ئه وه ی بروا به هه ولدان نه هینی بروا به سوننه ت ناهینی، ئه وه ی بروا به پشت به ستن نه هینی بروا به بروای خۆی ناهینی، ئه گه ره کێ له هه وکاره کان نه هاته دی به قه ده ری خوا یه، ئه گه ره هه وکاره کانیش ئاسان بوون هه ره به قه ده ری خوا یه. پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمو و ی ((أَعْقِلْهَا وَتَوَكَّلْ: بیبه سته وه (ولاغه که) ئینجا پشت به خوا به سته.)) ^۲.

(۳) به لام ئا کار چاکی ده گه پیته وه بۆ ئه و فهرمووده یه ی خوای گه وره، که به پیغه مبه ری فهرمو و: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾: ئه ی عه مه ده ﷺ تو له سه ر ئا کار یکی به رزی. ^۳ له ئه نه سی کوری مالیک ده گیر نه وه ((قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْمُؤْمِنِينَ

أَفْضَلُ إِيْمَانًا؟ قَالَ ﷺ: أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا: به پیغمبره میان گوت: چ بر واداری له همومان چاکتره؟ فرموی: نه وی ئاکاره کانی له هموویان چاکترینت.))

ئاکار چاکی چاکترین سیفتهی بهندهیه و گه وهری پیاوان بهو به دیار ده که وی، مروق به ئاکاره کانی شووره دراوه و به خولقاندنی به ناوبانگه ... ئاکار چاکی له گهل خوا جیه جیکردنی فرمانه کانی و واز هینان له قه دهغه کراوه کانی، له هموو حاله تی گوپرایه لی بی، بی نه وی چاوه روانی پاداشتی لی بکه ی و هموو قه ده کراوی بدهیته دهست نهو بی تاوانبار کردنی، به بی هاوبه شی به ته نیای بزانی، به لینه کانیست بی راست بی به بی گومانکردن.

(۴) بنچینه ی سوپاس کردن بۆ ئەم ئایه ته ده گهریته وه: ﴿لَیْنُ شَکْرُکُمْ لَا زَیْدَ لَکُمْ: نه گهر سوپاس بکه ن زیاترتان پی ده به خشم.﴾^۱، پیغمبره ﷺ فرمویته تی: ((أَفَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا: ئایا بهندهیه کی دهم به سوپاس نه م؟)).

راستی سوپاسکردن لای ته حقیقکاران بریتیه له: دان نان به نیعمه تی خوا له رووی ملکه چیه وه، سوپاسکردن ده بیته چه ند به شیک: سوپاس کردن به زمان، که بریتیه له دان نان به نیعمه ت له رووی ملکه چی و زه بونییه وه، سوپاس کردن به لهش و نه ندانه کانی له رووی خزمهت و وه فاوه، سوپاسکردن به دل بریتیه له مانه وه له سهر به رمالی شهود و پاراستنی ریزی نهو حاله .. به گشتی سوپاسکردن نهو یه، که به هوی نیعمه تی خواوه سهر پینچی نه کهیت.

(۵) ئارامگرتن له بنچینه دا ده گهریته وه بۆ ئەم فرموده یه ی خوا: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۲.

ئارامگرتن سنی جووری هیه: ئارامگرتنی بۆ خوای مهزن، له جیه جیکردنی فرمانه کانی و نه شکاندنی قه دهغه کانی، ئارامگرتنی له گهل خوای مهزن، که بریتیه له ئارامگرتن له سهر قه زاو قه ده ره کانی له هموو به لاو ته نگانه یه کدا،

ئارامگرتنى لە سەر خوای گەوره. ئەو ئارامگرتنە لە سەر بەلگىنى رۆزیدان و رزگار بوون و سەرکەوتن و پاداشتی رۆژی بەپاڤوونەوه ... ئیمامی عەلی (ع) فەرموویەتی: ((الصَّبْرُ مِنَ الْإِيْمَانِ بِمِرْلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ: ئارامگرتن لە بېروادا وەکو سەرە لە لەشدا)).

(٦) رەزامەندیی بۆ ئەم ئایەتە دەگەرێتەوه: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ: خوا لەوان رازیه و ئەوانیش لەخوا رازین. ١. ئیبن عەباس (ع) لە پیغەمبەر (ص) دەگێڕێتەوه کە فەرموویەتی: ((ذَاقْ طَعْمَ الْإِيْمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رِبًّا: ئەوێ بە خوا رازی بێ و بەمەزن و شکۆمەندی بزانی چیرۆی ئیمان دەچیرۆی)). بزانە هەرکەسێ بە قەزا قایل بێ دەحەسێتەوه، هەرکەسێ پێی رازی نەبێ ئازار و ماندوو بوونی لە دنیا نابێتەوه، هەر ئەوێ بە دەست دەکەوێ کە بۆی بەشکراوه. هەرکەسێ هەواو هەوەسی دادوهر بێ لەسەری بەقەزا قایل نییه، چونکە هەواو هەوەسی دزی خوای مەزنە. هەواو هەوەسی نەبوو، ئەگەر بوو ئیمە نەبووین.. بە گشتی مەروفی قایل ئەو کەسەیه، کە گازانده لە سەر قەدەری خوا ناکات.

(٧) بەلام راستگویی لە بنەرەتدا بۆ ئەم فەرموودەیهی خوای گەوره دەگەرێتەوه: ﴿يَتَأْتِيهِمُ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ٢. بزانە راستگویی کۆلەگەى ئایینه و بەو تەواو دەبێ و یاساکەى لەودایە و دووهم پلەى پیغەمبەر ایه تیبە. هەر وهك خوای گەوره دەفەرمووی: ﴿فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ: بەراستی ئەوانە لەگەڵ ئەو کەسانەن، کە خوا نێعمەتی لەگەڵ کردوونە لە پیغەمبەر و راستگۆ و شهید و پیاو چاکان. ٣، راستگویی بریتییه لە یە کسان بوونی نهێنی و ئاشکرای مەروف. ٤

* * *

ئەمە رېئازى قادىرىيە لە پەرورەدە و سلوك، ئەمە بنەماو دەستور و ويردە كانىتى،
 كە لە چوارچىۋەى قورئان و سوننەت دەرناچى و شەرىعەت دەكاته دادوەر لەسەر
 حەقىقەت، فىقھىش رابەرىكە، كە صۇفىگەرى لەبەر رۇشنايىيە كەى دەپروات.
 ھەرورەھا داواى ئاكارى چاك و دوور كەوتسەوہ لە ئاكارى ناشايستە و خوش
 گوزەرانى لە نىۋان خەلك دەكا، سەرەرپاى ئەمەش داواى ئەوہ دەكا، كە ئاكارىيان
 وەكو ئاكارى كۆمەلگەى ئىسلامى يەكەم بنى، كۆمەلگەى يارانى پىغەمبەرﷺ، بۇ
 ئەوہى بىنە چاكترىن مىللەت لە سەر زەوى، ئەمەشى وەكو ھەموو رىئازە
 صۇفىگەرىيە سوننىيە كانى ترە.

شىيخ عبدالقادر (رەھمەتى خىۋاى لىيىن) بەپىي بۇچوونى خۇى راستىي
 صۇفىگەرىي دىيارىكردوۋە، صۇفىگەرىي بەجل و بەرگى خورى و پوو زەرد
 ھەلگەران و خەكاىەت خويندەنەوہى پىاوچاكان بە زمانىكى لەرزۇك و پەنجە
 جوولاندن بە تەسبىحات پىك نايت، بەلكو صۇفىگەرىي ھەول و تەقەلا و كارو
 دلسۆزىيە، بەراستگۇيى لە خوا خوازى و زوھد لە دنيا و دەر كردنى خەلك لە دل
 پىك دىت،^۱ بەمەرچى دل تەنيا خىۋاى تىداين.

شىيخ صۇفىگەرىي خستە ژىر ساىەى فىقھەوہ. بەلاى ئەو، ھەر حەقىقەتى گەر
 شەرىعەت پالتىشتى نە كا زەندىقىيە، نەپىشت شەرىعەت لە تەوہرى رامبارى
 بخوليتەوہ. چونكە ئەمە دەبىتتە بەلايەك و رامبارى و شەرىعەت ھەردوو كيان
 تىكەدەدا، بۇيە دژى ئەو زانا بەدانە دەوہستا، كە بەگەل پاشاۋ فەرمانەرەواكان
 كەوتبوون و بەپىي ويستيان دەقى شەرىعەتبان بۇ دەگۆرىن. شىيخ بەوانەى دەگوت:
 ((ئەى ناپاكان(خائىن)ى كرددەوہ و زانست، ئەى دوژمنانى خىۋا پىغەمبەرى
 خىۋاﷺ، چەندەھا جار بۇ چل و چىنوى دنيا و چىژو ئارەزووى دوورپوويى لەگەل
 پاشاۋ دەسلەتداران دەكەن.. خوايە تەوہ لە من و لەوان قبول بكە و لە زەبوئى
 دوورپوويى و كۆتى ھاوبەشپەرسى رزگارىان بكە.))^۲

۱ الفتح الرباني: المجلس / ۲۵.

۲ كتاب رجال الفكر والدعوة في الاسلام، ص ۲۴۸ و دواى ئەوہ.

شیخ له موریده کانی قابل نه ده بوو، که شیخ به بڼی گوناوه تی بگن، له م باره یوه ده یگوت: ((نه گهر مورید شتیکی له شیخ بو دهر کهوت که له گهل شهرع ناگوښتی، پښوښته به ئامازه پښکردن و نمونه هیئانه وه شیخه که ی ناگادار بکاته وه... پروای به بڼی گوناوه ی شیخ نه بیټ))^۱.

به لام ټو ټه ټقه یاد (ذکر) انه ی که ئیستا له ریږازی قادری ده به ستر ی و به ده نگ و ټاوازه قه سیده و مه قامی تیدا ده خوښتر یته وه، له و بڼه مایانه نییه، که کاتی خو ی شیخ بو ریږازه که ی داناو، به لکو هه روه کو بینیمان رقی لی ده بو یوه وه و قورئان خوښدن ی پی باشر بوو له و کاره. له وانه یه شیخه کانی ریږازی قادری، که له دوا ی شیخ عبدالقادر وه هاتن ټه مه یان داناو و بنچینه که یان دار شتو وه.

ماموستا ټه بو حه سه نی نه ده و ی له کتیبه که ی (رجال الفكر والدعوة في الاسلام) دا ده لیت: ((شیخ عبدالقادی گه یلانی خو ی موریده کانی په روه رده ده کرد و سه ر په رشتیانی ده کرد و وایانی لی کرد بوون، که هه ست به لپړ سینه وه بکه ن دوا ی توبه و به یعت و نو ټکر دنه و ی ئیمان. شیخ په یوه نډیه کی گیانی ئایینی زور به تینی له گهل موریده کانی هه بوو به هه و ټته هه لته ده وه شایه وه. ټو موریدانه ی که خو گرو هه لکه و ټوو و به توانا بوون له سه ر په روه رده کردن، شیخ مؤلته تی شیخایه تیی پیډه دان و له ولاتان بلاو ده بوونه وه و داوای خه لکیان بو ئیسلامه تی ده کردو نه فسه کانیان په روه رده کردو له گهل هاو به شه رستی و بیدعه و نه زانی و دووړ شووی ده جه نگیڼ... خه لیفه و قوتاییه کانی شیخ رولیکی گرنگیان هه بوو له سه ر پاراستنی گیانی ئیسلام و تیشکی ئیمان و گهرم و گوری بانگه وازی و جیهاد و هیزی هه لکه پړانه وه له سه ر ټاره زووه به ده کان، ټه گهر ټه وانه نه بوونایه ماده په رستی میلله تی قسوت ده داو تیشکی ژبان و خو شه ویشستی له سینگی ټه ندامه کانی ده کوژایه وه، هه روه ها فز لیکی گه وره یان هه بوو له سه ر بلاو بوونه و ی ئیسلام له و شو ټنه دووړانه ی، که سوپای موسلماننه کانی نه گه یشتی و ئیسلام به

سایه‌ی ئەوانەوه لە ئیفریقا و هیند و ئەندونسیا و چین و دوورگەکانی زەریای
هیندی بڵاو بوویەوه.

هەرکە تەتەرەکان دەستیان بەسەر جیهانی ئیسلامیداگرت، ئەو خەلیفە
دەسۆزانە، کە میژوو ناوی زۆریانی لە بیر کردوووە توانییان خۆیان بخرێنە ناو دڵی
ئەو دڵپەقانه و ئیسلامیان لەلا خوشەویست بکەن و داوای ئیسلامبوونیان لێ
بکەن، تا زۆربەیان، یان هەموویان موسڵمانبوون و بوونە پارێزەری ئیسلام دوا
ئەوێ کە دوژمنی بوون، (تۆماس ئەرنۆلد) لە کتێبە کە (الدعوة الى الاسلام) دا
زۆر سەری لەم پرووداوە سوپماوه.^۱

۱ رجال الفكر والدعوة في الاسلام، الندوي، ص ۲۸۲ و دواي ئەو.

به سخی جوارم

که پلاره نه گانه سنج عبدالقادر

که رامهت هموو کارینکی له راده به دهره و دووره له داوای پیغه مبه ریتی و خوا
له سهر دهستی وهلییه کانی دهری ده خات، به لām په رجوو (معجزه) هموو کارینکی له
راده به دهره و خوا ی گه وره له سهر دهستی پیغه مبه رتی ناشکرای ده کا، وه کو
به لگه ی پیغه مبه رتیه که ی. هر شتی به پیچه وانه ی ئمه بی ئه و له شه پتانه وه یه.
هموو که رامه تی وهلییه که له هه مان کاتدا په رجوی ئه و پیغه مبه ریه، که لایه نگرپی
ده کا.

که رامهت به قور ئان و سوننهت چه سپاوه، خوا ی گه وره له باره ی مهربه می
کچی عیمرانه وه ده فهر مو ی: ﴿كَلَّمَادَخَلَ عَلَيْهَا زَكِيًّا الْمَحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رُفًا:
هر کاتی زه که ربیا ده چووه لای مهربه له میحراب خواردن و رۆزی له لا ده دی
که له و کاته دا نه بوون. ١﴾، ﴿وَهَزَى إِلَيْكَ بِحُذِّ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رُطْبًا خَبِيًّا:
لقی ئه و دار خورمایه بۆ لای خۆت راوه شینه، تا خورمای ته پرو تازوت بۆ
بوهرینتی. ٢﴾، ئه مانه هه ردو و کیان بۆ مهربه م که رامه تن، چونکه پیغه مبه ر نه بوو.
هه روه ها چیرۆکی ئه وه ی زانستی خوابی هه بوو له گه ل چه زه رته ی سلیمان و هینانی
کۆشک و سه رای به لقیس به چاوترو کانیک. چیرۆکی یاران ی ئه شکه فت و

١ آل عمران / ٣٧.

٢ مریم / ٢٥.

سه که که بیان، چیرۆکی (ذي القرنين)، چیرۆکی پیاوه چاکه که له گه‌ل حه‌ز ره‌تی موسا، ئه‌مانه هه‌موویان به قورئان سه‌لێنراون. له‌ فه‌رمووده‌کانی پێغه‌مبه‌ردا ۱ زۆر گوته‌ی واهه‌یه که بوونی که‌رامه‌ت ده‌سه‌لێنێ، وه‌کو فه‌رمووده‌ی یارانێ ئه‌شکه‌فت و فه‌رمووده‌ی جوهره‌یجی راهیب و فه‌رمووده‌ی ئوسه‌یدی کورێ حوضه‌یر و عه‌بادی کورێ بیشر، ره‌زای خوایان لێ بێ، فه‌رمووده‌ی دایکی ئه‌مه‌ن و سه‌فه‌ر کردنی له‌و کاته‌ی که به‌پۆژوو بووه، گوته‌ی عومه‌ری کورێ خه‌تاب (یا ساریه‌ الجبل) و گه‌لێکی تر.

شیخ موفق الدین کورێ قودامه‌ی مه‌قدیسی خاوه‌نی کتێبی (المغنی) گوتویه‌تی: ((نه‌مدیوه‌ که‌س هه‌ندی شیخ عبدالقادری گه‌یلانی که‌رامه‌تی لێ بگێڕ نه‌وه))^۱.

شیخ عیزودینی کورێ عبدالسلام شیخی شافعی گوتویه‌تی: که‌رامه‌تی هه‌یج شیخی به‌یه‌ک له‌ دوا‌ی یه‌ک (تواتر) نه‌بووه، ته‌نیا هه‌ی شیخ عبدالقادر نه‌بێت.^۲

((له‌ نووسینی سه‌یف کورێ مه‌جدی حافیز وه‌رمگرت: گویم له‌ شیخی زاهید عه‌لی کورێ سه‌لمانی به‌غدایی به‌ناوبانگ به‌نانه‌وا بوو، که‌ له‌ ته‌کیه‌ی خۆی بوو له‌ ته‌نێشتی رۆژئاوای به‌гда، له‌ باره‌ی شیخ عبدالقادر وه‌ ده‌یگێڕایه‌وه و ده‌یگوت: ((شیخ خاوه‌نی که‌رامه‌تی و ابوو که‌ له‌ سه‌رده‌می خۆی له‌ که‌س نه‌ده‌ گێڕدرايه‌وه))^۳.

دانه‌ره‌ کۆنه‌کانی وه‌کو: محمه‌دی تادفی له‌ ((قلائد الجواهر)) و عبدالله ی یافعی له‌ (أسنى المفاحر) و نورالدینی له‌خمی له‌ (همجة الأسرار) هه‌تر. گه‌لێ

۱ کتاب الذیل علی طبقات الحنابلة لأبن رجب تحت رقم / ۱۳۴ .

۲ کتاب الذیل علی طبقات الحنابلة لأبن رجب و کتاب: سیر النبلاء للذهبي ج ۲۰، ص ۴۴۳.

۳ کتاب الذیل لأبن رجب تحت رقم / ۱۳۴.

(الشیخ عبدالقادر الکیلانی) به دریزی باسی ئەو کەرامەتانه ناکەم وە کو ئەوێ که خەلیفە (المستجد بالله) هەندێ درهەمی بۆ ناردبوو، ئەویش درهەمەکانی گۆشی و خوێنیان لێهات و بۆ خەلیفە ی رەوانکردەو، یا وە کو ئەوێ که لە بەغداوە قاپقاپە ی گرتە هەندێ دز لە دەرەوێ بەغدا، کە رێیان لە کاروانی گرتبوو، ئەوانیش بەتێنیان داو و گەر رزگاریان بێ هەندێ لەو سامانە ی بدەنە شیخ، ئێتر دزەکان هەلاتبوون و کاروانە کە رزگاری ببوو، ئەمەو هیتریش، کە لەو کتێبانەدا باسکراون، چونکە ئەو کەرامەتانه پالێشتیکی تەواو و سەداسەدیان نیە و وانەبێ سەلمانندیان لە پایە ی شیخ بەرزبکاتەو، یان نەسەلمانندیان لە پایە ی نزم بکاتەو، چونکە شیخ ئەوێ نەوێ بەسە کە هەزارە ها بێروا و هاوبەش پەیدا کەر لەسەر دەستی موسلمانبوون و بە هەزارە ها گوناھبار و بەدکاریش تۆبەیان لەسەر دەستی کردوو. شیخ خۆشی زۆر شانازی بەمانە کردوو و زۆر جار ان بە دلخۆشییەو بۆ گوێگرانی باسکردوو، لەم بارەییەو دەتێ: ((خوای گەورە ویستی سوودی خەلکم بێ، زیاتر لە پێنج هەزار جوولە کە و دیان لەسەر دەستم موسلمان بوونە و زیاتر لە سەد هەزار لە بەرەلا و چەتە و رێگر و پیاو خراپان لەسەر دەستم تۆبەیان کردوو، ئەمەش خێرو چاکە یە کی زۆرە)).

بەلام لێرەدا باسی شتی لە ئاشکر کردن (مکاشفات) بەکانی دەکەم، کە ئەمەش دەچێتە ناو بابەتی فەرaset و تیژ هۆشی و هەستکردن لە دورەو، یا خوێندنەوێ بیرەکان، ئەمەش زانستی نوێ سەلماندویتی و قورئانی پیرۆزیش سەلماندویتی، هەر وە کو خوای گەورە دەفرمووی ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي سَمِيعٍ﴾: بەراستی لەم روداویدا زۆر بەلگە هەن بۆ ئەوانە ی کە وشیارن. ^۱، واتا: ئەوانە ی کە بیر لە شتان دەکەنەو و بەهۆی سیفەتی شتەکان راستییەکانیان دەزانن. ^۲ فرمودە ی

۱ المحر / ۷۵.

۲ تفسیر صفوة البیان لمعاني القرآن، حسنین مخلوف.

پېغمبەریش ﷺ لایه نگرى ئەمەى کردووه، که دهفەرمووئ: ((اَتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللَّهِ: خۆتان له تیز هۆشیی برودار بپاریزن، چونکه ئەو به نوری خوا ده بینئ)).^۱

پیش ئەو هی ره خەهی ئەوانەمان گوئ لیبئ، که له کاروباری ئەم دنیایه دا ته نیا برۆا به زانست و ژیری و تاقیکردنه وه ده کهن، ئەم چەند پەرە گرافه ی موحازەره ی زانای رووسیای بۆ باس ده کهم که ناوی (فلایل کاز ناتشوف) ه، که له کۆنگره ی جیهانی بۆ بابەتی (پاراسایکۆلۆجیا) خۆیندوو یه ته وه، که لهم دوا یه له پاریس به ستر او باسی توانا مرو فیه له راده به ده ره کان ده کاو رۆژنامه ی (الاتحاد) ی ئیماراتی له ۱۹۹۰/۱۱/۲۹ دا بلاوی کردۆته وه. زانای ناوبراو به بھۆره موحازەره که ی ده ست پنده کات:

((چاودیری زانستی پاراسایکۆلۆجیا بکهن پیش ئەو هی جیهان برۆو خیت، زانست سەلماندوو یه تی، که له شی مرو ف هیزو توانایه کی زینده گیی مه زنی هه یه و له دووری سەدان و هه زاران کیلۆمه تر ده توانئ کار له بیرى خەلکی بکا، مه تر سییه که ی له وه دایه نه خو مافیاو تو پره تیرۆریسته کان، یا خود سو پا نیزامیه کان ئەم چه که زانستیه تر سنا که به کار به ئین به هۆی کار تی کردنی بیرى له دووره وه. بۆ نموونه: تی کدانی رشته ی زانیاری، یا بانکی یا ها تو چۆ له ولاتی کدا به ته واوی، له کار بردنی یه که سه ربازیه کان به هۆی دژه فه رمان دان بۆ فه رمانه کانی سه ر کردایه تی. به کار تی کردنی بیرى له دووره وه هه زاره ها که س، و یستیان تی کده چن و ده که ونه ژیر کار تی کردنی ئەوانه ی، که به هۆی بیرانه وه کاریان تی یان کردووه.. به پنی بورجی ئەستیره کان کات و شوینی له دایکبوون کاریگه ریه کی راسته وخۆی له سه ر ژبانی له شی و ژیری مرو ف ه وه هه یه..

هه روه ها بۆمان ده رکه وت که چەند بار یکی با یۆلۆجی له ده ور وه ره ی هه موو مرو فنی هه یه که دیار ده ی کار تی کردن له دووره وه لی کده داته وه. له لایه ن خۆمانه وه

۱ رواه الترمذی: جامع الاصول، ج ۲، ص ۲۰۵، رقم ۶۸۴.

سه‌دان تاقیکردنه‌وه‌مان کرد، که ئەمە دەسه‌لمێنن. ئەمەش یەکیکە لە وانە: چەند سیلێکی مەژوویی یەك سروشتی بایۆلۆجیمان خستە ناو دوو. دەفری شووشەیی سەر بەخۆی داخراو، دواوی قایرۆسیکی نەخۆشیمان خستە ناو دەفری یەکیکەمەوه و سیلێکەکان نەخۆش کەوتن و دەستیان بە مردن کرد، دواي کەمێک سیلێکەکانی دەفری دووهم نەخۆش کەوتن و مردن لە گەل ئەوێ که هیچ پەيوەندی لە نێوان دەفرەکاندا نەبوو. هۆیەکی ئەوێهە سروشتی بایۆلۆجیی سیلێکەکانی هەردوو دەفرە کە یەکیکە، واتا: کێلگەي مۆگناتیسییان یەکە، ئەم تاقیکردنه‌وه‌یه‌مان بیست هەزار جار دووبارە کردووه و ئەنجامەکانی هەریەکیک بوون. هەروەها بە هۆی داپڕینی کێلگەي مۆگناتیسی لە یەکتری توانیمان گەلێ نەخۆشی چارەسەر بکەین. هەروەها چەند تاقیکردنه‌وه‌یه‌کی گەیانندی هەستیمان لە نێوان بیست شاری روسیا ئەنجام دا، کە ماوه‌ی نێوانیان لە نێوان هەزار تا حەفت هەزار کیلۆمەتر بوو، وێنەکی فۆتۆگرافیمان دایە یەکێ لە کەسەکان و داوامان لیکرد، کە ئەم وێنە بۆ کەسانی تر لە شاری تر بنێڕن، کە ماوه‌ی نێوانیان هەزارەها کیلۆمەتر بوو ئەنجامەکان لە سەر سوپەرھینەر زۆر زۆرتر بوون...^١ بۆ سەرکەوتنی ئەمە تەنیا پێویستی بەمەشقکردنی ئەو کەسانە هەیه، چونکە هەموو مەژوویی توانایەکی بایۆلۆجیی هەستی زۆر زۆری هەیه، بەلام پێنیمان کە گەیاندن لە دوو‌وه‌وه‌ لە باروزروفي گەردوونی دیاریکراو باشتەر دەبێ کە گرنگە کەیان هێزی نزمترین رادەي توانای خۆری یە.^٢

زانست سەلماندووەتی، کە لە هەر مەژوویی هێزیکی دەروونی هەیه، کە لە دوو رەگەز پێکدێ، رەگەزێکی خولقاندن، کە لە گەل لە دایکبوونی‌وه‌ دێت و دەبێ

١ ئەو کەسە وێنەکی لە پیش خۆی دادەنا و لە مێشکی خۆی ئامادەي دەکرد. ئینجا بیری لە کەسەکی تر دەکرده‌وه، کە هەزارەها کیلۆمەتر لەو دووربوو، ئێز کەسەکی تر هەمان وێنە دەبینی، کە لە مێشکی خۆی داینابوو.

٢ گەر بلێن جیاوازی نێوان ئەمانە و هەلیبەکان چیه، دەلێم: جیاوازی کە ئیمان و پەرەویکردنە، کە شفی و هەلیبەکان بە سادەیی دەبێ و بێ زۆر لە خۆکردنە، بەلام کە شفی ئەمانە پێویستی بەمەشقکردنێکی درێژ هەیه.

تیبدا بئی، ره گه زینکی تر که به ههول و کوشش و مه شقکردن نمش و نماده کا. ئه وهی دیار بئی ئهم دور ره گهزه لای شیخ عبدالقادر زور به هیز بووه، گه لی له دانه ره کان باسی ئه وه یانکردووه، که تیرامانه کانی شیخ عبدالقادر به هیزو تیز بووه و زور کاری له نه فسی بینهر و گوینگرانی کردووه، به راده یهک، که نه یان توانیوه زور چاو له چاوی بنین به هزی شکو و سام و هه یه تی و هیزی تیروانیه کانی. شکو و سام و هه یه تی خوی له خویدا به لگه ی به هیزی که سیتی مروه و به لگه ی به زه یی هیزی ده روو نییه تی، پیشت زانیمان چون شیخ عبدالقادر ئه و ساله درینانه ی له ئارامگرتن و ههول و تقه لا و کوشش برده سهر، تاوای لیها ت هیزی ده روو نیی یه کجار زور بیست.

ئیستا هه ندی له و که شفانه تان بو باس ده کهین که دانه ره کان له کتیه کانیا ن باسیان کردووه، گومانیشم له وه نییه ئیستا کهس گومانی لی هه بی، یا گازانده ی به سهر زاری دابی:

۱- حافزی کوری ره جه ب له (الذیل علی طبقات الحنابلة) دا گوتی: ((شیخ تعفی الدینی کوری ته میه گوتی: شیخ عیز الدینی کوری ئیبراهیمی فاروقی بوی گپرامه وه، که گویی له شیخ شه هاب الدین عومهری کوری محمه دی سه هره وه ردی بووه، که گوتویه تی: نیازم وابوو شتی له زانستی که لام بخوینم، دوودل بووم له وه ی ئایا (الارشاد) ی ئیمامی حه ره مین یان (نهایه الاقدام) ی شه هرستانی یان کتیبکی تر بخوینم، له گه ل شیخ عبدالقاهری سه هره وه ردی خالی باو کم چوینه لای شیخ عبدالقادر و خاالم له ته نیشت شیخ نوژی ده کرد، شیخ عبدالقادر ئاوری لی م دایه وه و پنی گوتم: عومهر، ئه و شته چیه، که تویشووی گۆره، ئه و شته چیه که تویشووی گۆره؟ ئیتر له بیر کردنه وه ی زانستی که لام په شیما ن بوومه وه.. ئین ته میه گوتویه تی: ئهم حه کایه ته م بینوه هه لو اسراوه به خه تی شیخ موفق الدینی کوری قودامه ی مه قدیسی ره حه تی خوای لی بئی، ههروه ا ابن النجار له میژووه کهیدا باسیکردووه)).^۱

۲- له کتیبی (سیر اعلام النبلاء) هاتوو: ((به خه تی حافر سه یف الدین کوری
المجد خویند و مه تهوه: گویم له محمه دی کوری محمه دی المراتبی بووه، گویم له
شیخ ته بابا کر ته لعیما د بووه ده یگوت: له ئوسولی دینم خویند بوو و گومانیکه لام
پهیدا کرد، گوتم: تا ده چمه کۆری شیخ عبدالقادر، چونکه ده لێن قسه له خورتانی
دل ده کا، چوومه لای و تهو قسه ی ده کرد، گوته: بیروباوه پیمان بیروباوه پری
پیشینه ی چاک (السلف الصالح) و یارانی پیغمبهره ﷺ؛ له دلی خۆمدا گوتم: هه
به ریکهوت ته مه ی گوت، دووباره قسه ی کرد و ئاوری لیم دایه وه و ته مه ی دووباره
کرده وه، گوتم ته مه ئامۆزگاریکهره و جارو بار ئاورد ده داته وه، بۆ سییه مین جار
ئاوری لیم دایه وه و گوته: ته ی ته بو به کر، بیروباوه پیمان بیروباوه پری پیاو چاکانی
پیشین و یارانی پیغمبهره ﷺ، ئینجا گوته: ههسته ته وه باوکت هاته وه، باوکم
ماوه یه ک بوو بزبوو، ههستام پیشوازیی بکه م، باوکم یه کسه ر گه یشته جی)).^۱

۳- ههروه ها له سه رچاوه ی پیشوو هاتوو: ((جیبائی گوتوو یه تی: گویم له
(حلیه الاولیاء) ی ته بی نه عیم بوو، که باسی عه لی کوری ناسری ده کرد و دلم نه رم
بوو و گوتم: ئاره زووم له وه بوو، که به پرژمه سه ر خواپه رستی، رویشتم و له پشت
شیخ عبدالقادر نوێژم کرد، هه ر که دانیشتین شیخ سهیری کردم و گوته: ته گه ر
ویستت بۆ خواپه رستی دا برتی، تا فیه قه فیڕ نه بیت و له گه ل شیخه کان دانه نیشیت و
لییان فیڕه ته ده ب ته بی دامه بری)).

۴- هه ر له سه رچاوه ی پیشوو: ((ابو البقای عه کبه ری گوتوو یه تی: گویم له
یه حیای کوری نه جاحی ته دیب بوو ده یگوت: له دلی خۆمدا گوتم چه ز ده که م
بژمیرم، که شیخ عبدالقادر چه ند باسی شیعی ته بیه کار ده کات، چوومه کۆره که
و داوینکم له گه ل خۆم برد و له ژیر کراسه که م دامنا، هه ر کاتێ باسی شیعی تکی
ده کرد گرێه کم له داوه که ی ژیر کراسه ده دا، من له کۆتایی کۆره که
دانیشتوو، هه ر هینده م زانی گوته: من شی ده که مه وه و تۆش گرێ لینده ده ی)).

۵- هەر لهو سه رچاوه يه دا هاتووه: ((ئه محمد كورپى زه فەر كورپى هه بیره گوتى: له باپيرم پرسىيار كرد^۱ كه سه ردانى شىخ عبدالقادر بكهه هه ندى زىرى دامنى بیده منى، هەر كه له مینه ر دابه زى سه لامم لى كرد و شه رمم كرد له ناو ئه و هه شامه ته زىره كه ی بده منى، شىخ گوتى: ئه وه ی پشته بینه و گوتى مه ده خه لك و سه لام له وه زىر بكه)).

له كنىسى (قلاند الجواهر)^۲ بهم شيوه يه هاتووه: شىخ گوتى: ((ئه و زىره ی پشته هه لى گره و سه لام له وه زىرى باپيرت بكه و پنى بلنى: عبدالقادر پيوستى نيه به وه ی ناردووته، بىگه رينه وه بۆ ئه وانه ی پيوستيان پنى هه يه)).

۶- له كنىسى (قلاند الجواهر)^۳ ئى محمد كورپى به حياى تادفى هاتووه: ((ابوالفرج كورپى هه مامى گوتوويه تى: زۆر شتم له باره ی شىخ عبدالقادره وه ده بىست و به راستم نه ده زانى، بۆيه هه زم له بينى بوو، رۆژى وارىكه وت چومه (باب الازج) بۆ كارىكى خۆم، كه گه رامه وه به پىش قوتابخانه كه ی شىخدا ره تيووم، له و كاته بانگدێره كه قامه تى نوێژى ده كرد، منىش به و قامه ته ئه وه ی له دلم بوو به بىرم هاته وه و گوتم: نوێژى عه سر ده كه م و سه لام له شىخ ده كه م، له بىرم نه ما بوو كه ده ستوێژم نيه، نوێژى عه سرى بۆ كردين، هەر كه له نوێژ و پارانه وه بوويه وه، هاته لام و گوتى: ئه ی كورپى خۆم گه ر بۆ مه به ستى جى به جى كردنى پيوستى به كت هاتووى بۆت پىكدى، به لام خافله تى به ته وای دای گرتووى، بى ده ستوێژ نوێژت كرد و له بىرت چوو، ابوالفرج گوتى: سه رم له حالى سوڤماو هۆشى شىواندم.. له و كاته وه شوینى كه وتم و كه وتمه داوى خۆشه ويستى و

۱ باپيره ی عه ون الدين به حيا كورپى محمد كورپى هه بیره يه و وه زىرى خهليفه (المقتفى لأمر الله و المستنجد بالله) بووه، پياوێكى زانای ته دى به له خواترسى چاك بوو، له سه ر مه زه به ی حه نه لى بوو، هاوړنى شىخ عبدالقادرى گه يلانى بوو ره حمه تى خوايان لى بى و هاچه رخی بووه، له سالى ۴۴۹ ك له داىكه يوه و له سالى ۵۶۰ ك وه فاكىكردوه.

۲ ص ۴۰.

۳ ص ۳۰.

۷- هەر له سەرچاوهی پیشوودا^۱: ((شیخ عبدالله محمەد کورپی ابی الغنائم الحسینی گوتووێتی: له رۆژێکی مانگی حەرامی خوا له سالتی پێنج سەد و پەنجاو نۆی کۆچی، نزیکەی سێ سەد کەس هاتبوونە سەردانی تەکیە کە ی شێخ عبدالقادر و له لای کۆلەگە کانی هەبوانی دانیشتبوون، شێخ له مالتی دەرچوو و هاواری کردە خەڵکە کە: خێرا وەر نه لام خێرا وەر نه لام، بە خێرای هاتنه لای، تا هیچ کەسی له هیوانه که نه ما، یه کسه ر بانه که کهوت و خه لکه که رز گاریان بوو.))

۸- له سەرچاوهی پیشوودا^۲: ((ابوالمظفر شمس الدین یوسف کورپی قزەلی کورپی عبدالله ی تورکی عوفی به غدايي حەنەفیی کورپی کچی ئیبن جەوزی گوتووێتی: خاسه گ- ناوی پیاویکی تورکییه- پێی گوتم: شێخ عبدالقادر رۆژی یه کشه ممان داده نیشست، شهوی یه کشه مه لهو ئی مامه وه بو ئه وهی ئامادهی کۆره کە ی ئم، واریکهوت شهو ئی توشی جه نابهت بووم، ئه و شه وه سارد بوو، گوتم: کۆره کە ی له کیس خۆم ناده م، هەر که ته و او بوو خۆم ده شۆم، هاتمه قوتابخانه که و شێخ له سەر مینهر بوو، هەر که چاوی پیم کهوت گوتی: دێیه کۆره که مان و له شت پیسه و بیانوو به سه ر ما ده گریت.))

له و کتیبانه ی باسکران کۆمه لتی حه کایه تی تری وه ها به درێژیه وه نوو سرا وه .

ده روزهی مهینجم

به سئى به كرم

مردوونى وده سبه نه كاني

ميژوونووسه كان هه موو له سهر ئه وه كوكن، كه شيخ عبدالقادر له سالي ٥٦١ ك مردووه، ريكه وتي شهوي شه مهي دهيه ميني ره بيهي كوتايي، هه ندي ده لئن: هه شته ميني، هه ندي ده لئن: يازده ميني ره بيهي كوتايي سالي ٥٦١ كوچي ريكه وتي سالي ١١٦٦ زاييني ياخود ١١٦٥ زاييني و ته مهي نه وهت سال بووه، ماموستاي پسور له بهر اورد كردني سالي زاييني و كوچي به ريز: محمه درضوان المراد ده لئت: له سهره تاي مانگي ره بيهي كوتايي سالي ٥٦١ ك روري پينج شه مهي ريكه وتي ١١٦٦/٢/٣ زاييني بووه، كه واته وه فاتي شيخ عبدالقادر شهوي شه مهي دهيه ميني ره بيهي كوتايي سالي ٥٦١ كوچي ريكه وتي ١١٦٦/٢/١٣ زاييني بووه به ته واوي.

ههروه ها گوتويانه شيخ له ژيانيدا هيچ نه خوشيه كي قورسي نه گرتووه، جگه لهو نه خوشيه كي شهو و روريكي خاياندووه و پي مردووه.^١

شيخ عبدالعزيز كوري له باره ي نه خوشيه كه به وه لي پرسی، شيخ پي گوت: با كهس پرسياري هيچم لي نه كات، من له زانستي خوادا هه لاوگير دهيم، نه خوشيه كهس كهس پي نازاني و كهس تي ناگات..

شيخ عبدالجباري كوري لي پرسی: كوئيت ديشي؟ گوتي: هه موو نه دنامه كاني

١ عبدالقادر الكيلاني، محمد العيني، ص ٧٦.

له شم ژان ده کا، جگه له دلته که هیچ ژانی نییه و له گهل خوادایه.

شیخ (رهحمتهی خوای لیبنی) دهیگوت: من له هیچ مروفی ناترسیم، من له مردن ناترسیم و له فریشتهی مردن ناترسیم.

شیخ هردوو دهستی بلند ده کرد و دریژی ده کردهوه و دهیگوت: سهلام و رهحمته و بهره کهتهی خواله ئیوهش. ئینجا حق و گیانه لای مردنی گهیشتهی و ئهمه ی دووباره ده کردهوه: پشتم بهستا به (لا اله الا الله سبحانه وتعالی) ئهو زیندووهی که نامری و له مردن ناترسی، گهورهیی بو ئهو خواپیه، که به توانا به هیز بووه و به مردن به سهر بهنده کانیدا زاله، هیچ خوایی نییه شایانی پرستن بی (الله) نه بی و محمده صلی الله علیه و آله پیغمبهری خواپیه، له گیانه لانه ی ده توانی و شهی (تعزز) گزبکات و ههر دووباره ی ده کردهوه تا گزی کرد، ئینجا بهردهوام دهیگوت: الله الله، تا دهنگی نهما و زمانی به بن گهروویهوه نوسا و ئینجا گیانی پیروزی ده رچوو.^۱

ئینجا منداله کانی شووشتیان و عبدالوهابی کوری و منداله کانی تری و قوتایی و دهرویشه کانی نوژیان له سهر کرد و به شهو له قوتابخانه کهیدا ناشتیا، ههر که دهنگوباسی و هفاتکردنی له روژی دواپی له بهغدا بلاو بوویهوه، خه لکی بهغدا ههموویان له (باب الازج) کزبوونهوه و دهنگی گریان و هه نیسکدان بهرز بوویهوه و ویستیان بچنه ناو قوتابخانه که بو دوا مال ئاواپی له شیخیان، بهلام دهر گاکانی قوتابخانه که به داخراوی مایهوه تا روژ بهرز بوویهوه و بو خه لکی کرانهوه.^۲

پیش مردنی، عبدالوهابی کوری له باره ی وهسیه تکر دنیوه لپی پرسی، شیخ پنی گوت: ((پیویسته له خوای مهزن بترسی و گوپرایه لی بیت. جگه له خواله کهس مه ترسه، جگه له خوا تکا له کهس مه که، ههموو پیویستییه کان ههر بو خوای گهورهیه، ههمووی لهو داوا بکه، جگه له خوا متمانه و بهقات به کهس نه بی،

۱ فتوح الغیب علی هامش فائد الجواهر، ص ۱۳۱.

۲ عبدالقادر الکیلانی، محمد العینی، ص ۷۷.

ئاگادارى يە كخواپەرستى بە، يە كخواپەرستى، يە كخواپەرستى، كۆى ھەموو شتى
يە كخواپەرستىيە))^۱. ئىنجا گوتى: ((بەسەر سىفەتە كانى خوادا بىچنەوۈ ۋەك چۆن
ھاتوۋە، فەرمان و ھوكم دە گۆرئى، بەلام زانست ناگۆرئى، ھوكم دەسپىتەوۈ،
بەلام زانست ناسپىتەوۈ))^۲.

۱ الفتح الرباني، ص ۳۷۳ / فتوح الغيب، ص ۱۳۰.

۲ الفتح الرباني، ص ۳۷۴.

به سخی دووهم

خيزراف و سندان و نه وه کانی

ژنه کانی:

((شېخی صوفيگه ربی سهرده می خوۍ، شېخ شهاب الدين عومهری سهره وهردی، که یه کئی له قوتایه کانی شېخ عبدالقادر بووه ده لیت: گویمان لیبووه له شېخ عبدالقادر ده گپړ نه وه که گوتوویه تی: ماویهك بوو چه زم له ژن بوو، به لام زاتی ژن هینانم نه ده کرد، نه خو کاتم لیل بکات. ههر که نارامم گرت و کاتی خوۍ هات، خوای گه وړه چوار ژنی بو ریځخستم که هه موو یان کچه ده و له مه ند بوون، یان پیشه گهر بوون)).^۱

هیچ میژوونووسی میژووی یه که م ژنه یانانی تو مار نه کردووه. به لام خواوه نی (قلائد الجواهر) ده لئ: یه که م کورې عبدالله یه، که له ۵۰۸ کؤچی له دایک بووه، به لام مامؤستا محمد عهینی ده لئ: یه که م کورې عبدالوهابه^۲، که له سالی ۵۲۲ کؤچی له دایک بووه، پیشتر بینیمان که عبدالوهاب نویژی له سهر باو کی کرد کاتی مردنی، نه گهر عبدالله کوره گه وړه ی بویه بوچی نه و نویژی له سهر نه ده کرد؟!

نه گهر رای یه که م راست بنی یا دوووه م نه و شېخ عبدالقادر له دواۍ ته مه نی

۱ قلائد الجواهر، ص ۴۱.

۲ عبدالقادر الکيلاني، محمد العيني، ص ۷۵.

په نجوا سنی سالی ژنی هیناوه، ئەمەش تەمەنیکی درەنگە بە پێی ئەو سەر دەمە و بەلگەیه لە سەر ئەو ی که ژبانی گەنجیتی ئاسایی نەبوو و حالی یارمەتی ژنەینانی نەداو، شیخ هەزار و دەر بە دەر بوو لە بیابانەکانی عێراق و کاولگەکانی بەغدا.

مردنەکانی:

ئێبن نەجار لە میژوووە کەیدا دەستی: ((گویم لە عبدالرزاقی کوری شیخ عبدالقادی گەیلانی بوو دەبوت: باوکم چل و نۆ مندالی بوو، بیست و حەوت کور و بیست و دوو کچ))، بەلام هەر تەنیا سێزدە کوریان مانەو، کە ئەمانەن: عبدالله و عبدالوهاب و عبدالرزاق و عبدالعزيز، عبدالجبار و ئیبراهیم و محەممەد و عبدالرحمن و عیسا و موسا و سالح و عبدالغنی و یەحیا و تاکە کچی کە فاتیمە بوو.^۱

واتا: خوای گەورە بە منداڵ مردن تاقي کردۆتەو و چوار دە کور و بیست و یەک کچی مردوو، ئەمە ئارامگرتنی پیاوچاک و بەخشنده کانه، بۆیه جوبائی-یە کئی لە قوتایه کانی شیخ عبدالقادر بوو گوتوو یەتی: شیخ عبدالقادر رەزای خوای لێ بێ گوتوو یەتی: منداڵیکم دەبوو لە سەر دەستی خۆم دەگرت و دەمگوت: ئەمە مردوو، لەدلی خۆم دەبرده دەرەو، بۆیه کە دەمرد کاری تێم نەدەکرد، چونکە هەر لە بوونیەو لە دلی خۆم بردبوو (دەرەو))، واتا: شیخ هەر کە منداڵیکێ دەبوو بە نەفسی خۆی دەگوت: ئەم منداڵە دواڕۆژی مردنە، مردن رینگای هەموو زیندویکە و لای من تەنها شتیکی خواستەمەنییه.. جوبائی گوتوو یەتی: ((بۆیه هەر کە کور و کچە کانی دەمردن، کۆری خۆی تێک نەدەدا و دەچوو سەر کورسی و نامۆژگاریی خەلکی دەکرد. مردوو شۆر دەیشووش، کە لە شووشتنی دەبوونەو دەیان هینا کۆرە کە ی و شیخ دادەبەزی و نوێژی لە سەر دەکرد))^۲.

۱ فتوح الغیب علی هامش قلاند الجواهر، ص ۱۳۶.

۲ قلاند الجواهر، ص ۴۲.

۱- عبداللهی کوری شیخ:

گه وره ترین منداله کانی شیخه، له سالی ۵۰۸ ک له دایک بووه، گوئی له باوکی و (ابن بناء) بووه، له بهغدا له ۱۷ یا له ۱۸ ی سه فهری سالی ۵۸۹ یا خود ۵۸۷ ک مردوو.^۱

۲- عبدالرهابی کوری شیخ:

له مانگی شهعبانی سالی ۵۲۲ ک له بهغدا له دایک بووه، فیهی لای باوکی خویندوو، گوئی له باوکی و ئەبی غالبی بهنا و هیت گرتوو، بۆ خویندن چوو و لاتنی عهجه، دواپی گه پرایه وه به غدا و له قوتابخانهی باوکی له جیی ئەو وانهی ده گوتوه، که هیشتا له ژياندا بوو له سالی ۵۴۳ ک، له دواپی باوکی ئاموزگاری خه لکیی ده کردو فتوای ده داو کۆمه لیک لای ئەو ده رجوون له وانه: شه ریفی حوسه یینی به غداپی و ئەحمده دی کوری عبدالواسع و... هیت.. زانایه کی به پیز و قسه پوخته بوو له کیشه ناته بایه کان، زمان پاراو بوو له ئاموزگاریکردن.. پیاوینکی جوانی ریکو پیک بوو، له گفتوگۆدا گالته ئامیز و تیگه یشتوو بوو، خاوه نی پیاوتهی و به خشنده پی بوو، ئیمام (الناصر لدين الله) له سالی ۵۸۳ ک کردبوویه لیپرسراوی سکا لای خه لکی، له فتوادا قه لمه مه که ی تیز بوو، له شهوی (۲۵) ی شهوالی سالی ۵۹۳ کۆچی له بهغدا وه فاتی کردوو و له گۆرستانی (الحنابله) نیژاوه).^۲

۱ سه رچاوه ی پشوو، ل ۴۴. له منداله کانی عبدالله: عبدالرحمانه، ئین نوقته له (تکملة الاکمال) باسکر دووه: ۴۹۲/۲، گوتویه تی: عبدالرحمن کوری عبدالله کوری عبدالقادی گیلانی، له نه سر کوری نه سری عوکه ری و سه عیدی کوری ئەحمده دی کوری بهنا ده گپ نه وه، که له بیست و شه شی موچه ره می سالی شهش سه دو چوار ده مردوو.

۲ سهیری ژيانی بکه له (المختصر المحتاج الیه) ۵۷/۳، میژوو ی ئین له نه جار ۳۴۷/۱، (ذیل الروضین) ص ۱۲، (مشيخة النعال) ص ۱۳۲، (ذیل طبقات الحنابلة) ۳۸۸/۱، (شذرات الذهب) ۳۱۴/۴.

۳ قلائد الجواهر، ص ۴۲۰.

ئىبن رەجەب لە (طبقات) ەكەى دا دەلىلى: ئەو گوئى لە ابن الحسين و ابن الزاغونى و ئەبى غالىبى كورپى بە نناء و هيتز گرتووه، زاناىە كى زاھىدى ئامۇزگار يەكەر بووه، قەنوجىي خاوەنى كتيبي (التاج المكلل) گو تويەتى: عبدالوهاب لای ابن البناء و قەزاز و ئەرمەوى و ابى الوقت و زانای تر خویندوویەتى و فیهى لای باو كى خویندووه.^۱

۳- عبدالرزاق كورپى شیخ:

ئىوارەى شەوى دووشەممەى ھەژدەى ذى القعدەى سالى ۵۲۸ ك لە داىكبووه، شىخىكى پىشەرەوى قورئان لە بەر بووه، لای باو كى فیهى خویندووه و گوئى لەوو لە ابى الحسن كورپى سرماو زاناىانى تر گرتووه، ھەدىسى گپراو تەو و نوو سبوتیەو و وانەى گوتۆتەو و فتواى داو و رووبەرەوى زاناىان بوو تەو و چەند زاناى لای ئەو خویندنى تەواو كړدووه، وەكو: ئیسحاق كورپى ئەحمەد كورپى غانم و عەلى كورپى عەلى - دواندەرى (خطیب) زووباو هیتزیش.

حافظ ابن النجار لە میژوو ەكەیدا دەلىلى: گوئى لە باو كى و لە ابى الحسن محەمەد كورپى سائىخ و قازى ئەبیل فەزلى محەمەد و سەعیدى كورپى بە نناء و ابى الفضل محەمەد كورپى ناسرى حافظ و ابى المظفر محمد الهاشمى و أبى الخطاب بن البطرو ابى عبدالله كورپى تەلخە خویندووه، مروئىكى بە توانا بوو لە ئەزبەر كردن (حفظ) و تىگەىشتوو خاوەن بەقا بوو، راستگۆ بوو و شارەزای ھەدىس بوو، زانا و شەرەزان بوو لە سەر مەزھەبى ئىمام ئەحمەدى كورپى ھەنبەل، خو پارێز بوو، لەمالى خۆى گۆشە گیر بوو. تەنیا لە رۆژانى ھەینی دەر دەچوو، ریزی قوتابیانى دەگرت و

۱ التاج المكلل لأبي الطيب القنوجي، ص ۲۱۲.

۲ (التقييد) ۱۰۹/۲، التكملة ۱۱۶/۲ (۱۹۸۰)، مشيخة النعال، ص ۱۴۳، ذيل الروضتين، ص ۵۸، سير اعلام النبلاء، ۴۲۶/۲۱، ذيل طبقات الحنابلة ۴۰/۲.

به‌خشنده بوو، نارامگر بوو له‌سهر هه‌ژاړيه‌كه‌ى، نه‌فس به‌رز و نه‌فس پاك بوو ...
 ديبثى و حافظ ثين نه‌جاړى خاوه‌نى (التاريخ) و نه‌جيب عبدالطيف و تقى البلدانى
 حه‌ديسيان لى گيږاوه‌ته‌وه.

ئه‌بو به‌كرى كورپى نو‌فته‌گو‌توويه‌تى: ((عبدالرزاقى شينخان حافزى قورئان بوو
 و جى‌متمانه و ده‌سپاكى بوو، له‌شه‌وى شه‌ممى شه‌شمى شه‌والى سالى ٦٠٣
 كزچى وه‌فاتيكردووه))^١.

ئين ره‌جېب له‌(طبقات)ه‌كه‌يدا گو‌توويه‌تى: له‌مه‌زه‌بدا زانياربى هه‌بوو، به‌لام
 زانياربى له‌فه‌رمووده‌كانى پيغه‌مبه‌ر ﷺ هينده‌ زور بوو زانياريه‌كه‌ى فيقهى
 دايوشيوو.

قنوجى خاوه‌نى كتبى (التاج المكلل)^٢ گو‌توويه‌تى: ((عبدالرزاق كورپى شينخ
 عبدالقادرى گه‌يلانى حه‌ديس گيږه‌وى حافزى قورئان له‌ سالى ٥٢٨ ك له
 داىكبوه و له‌ سالى ٦٠٣ ك وه‌فاتيكردووه. گوڼى له‌: باوكى و ثين سرما و حافظ
 كورپى ناسر و كورپى به‌نناء و ابى‌الوقت و ئه‌وه‌ى له‌ چينى ئه‌وانه بوو گرتووه..
 حافظ الضيلاء گو‌توويه‌تى: له‌ به‌غدا وينه‌ى ئه‌وم نه‌ديوه له‌ بوارى ليكولينه‌وه و
 وريايى، ئه‌بوشامه ستايشى كردووه، زه‌هه‌بى باسيكردووه و گو‌توويه‌تى: ده‌بيس و
 ثين نه‌جاړ و ضياء المقدسى و هيتز فه‌رمووده‌يان لى گيږاوه‌ته‌وه، له‌ سالى (٦٠٣
 ك. -١٢٠٧ ز.) وه‌فاتيكردووه و له‌ (باب حرب) نيژراوه.))

٤- عبدالجبارى كورپى شينخ :

ميژووى له‌ داىكبوونى باس نه‌كراوه، .. فيقهى لاي باوكى خوښندووه و گوڼى
 له‌و و له‌ ئه‌بى مه‌نسور و قه‌زاز و هيتز گرتووه، رييازى صوفيگه‌ربى گرتووه. خه‌تى
 زور سه‌ير و خوشبووه، به‌گه‌نجيتى له‌ (١٩) ى ذى‌الحجه‌ى سالى ٥٧٥ ك

١ تكملة الاكمال: ٤٩٢/٢.

٢ ص ٢٢٠.

وهفاتیگردووه و له ته کیهی باوکی له (الخلبة) نیژراوه^۱. ئیبراهیمی درویی له کتیبه کهی (الباز الاشهب) دا گوتوویه تی: عبدالجبار له (الخلبة) نه نیژراوه، به لکو له مزگهفتی گهیلانی نیژراوه و گۆره کهی دیاره و سهردانیی ده کریت.

۵- عبدالعزیزی کورپی شیخ :

((به باوکی ئه یوبه کر بانگ ده کرا، له (۲۷) ی شهوالی سالی ۵۳۲ ک له دایکبووه، لای باوکی فیهی خویندووه و گوپی له و ئین مه نسور عبدالرحمن کورپی محهمدهی قه زاز و هیتر گرتووه، فه رموده ی گپراوه ته وه و ئاموز گاریی کردووه و وانه ی گوتوته وه. له زانایی زیاتر لای ئه و خویندنیان ته و او کردووه، مرو فیککی جوانی بن فیز بووه، چو وه ته (الخیال) نزیك ئاکرئی له موسل، دوا ی ئه وه ی له جهنگی عه سقه لان له فه له ستین به شداریی کرد له سالی ۵۸۰ ک. خو ی و نه وه کانی له گوندی (حه یال) و له به غدا نیشته جیبوون تا ئیستا. له ۱۸ ی ره بیعی یه که می سالی ۶۰۲ ک یا خود ۶۰۴ ک وه فاتیگردووه و له (حه یال) نیژراوه^۲)).

۶- عیسای کورپی شیخ :

میژووی له دایکبوونی باس نه کراوه ((لای باوکی فیهی خویندووه و گوپی له و له ابی الحسن کورپی سرما و هیتر گرتووه، وانه ی گوتوته وه و فه رموده ی گپراوه ته وه و ئاموز گاریی کردووه و فتوا ی داوه و زۆر دانراوی هه به له وانه کتیبی (جواهر الأسرار ولطائف الأنوار) له زانستی صوفیگه ری، چو وه ته میسرو له وئ هه دیسی گپراوه ته وه و ئاموز گاریی کردووه و زیاتر له زانایی لای ئه و خویندنیان ته و او کردووه، له وانه: ابوتراب ره بیعه کورپی حه سه نی حه زره می سه نهانی، موسافیر کورپی یه عموری میسری، حامید کورپی ئه حمه دی ئه رتاجی و محهمده کورپی محهمده شهر عزانی فه رموده ناس و جگه له وانه ش.

۲ قلائد الجواهر، ص ۴۳.

۱ قلائد الجواهر، ص ۴۳.

حافظ ابن النجار له میژووہ کہیدا گوتووہ تی: له دواى مردنى باوکی له بهغدا
 ده رچوو و چووہ شام له دیمه شق گوینی له عهلی کورپی مه هدی هیلالی گرت له
 سالی ۵۶۲ ک، له باوکی فهرمووده ی گپراوه ته وه، ئینجا چۆته میسر و لهوئی
 ماوه ته وه تا مردنی، له سهر مینهر ناموژ گاریی خه لکیی ده کرد و گوئیان لیی
 ده گرت، لهوئی فهرمووده ی له باوکی گپراوه ته وه، ئه همدی کورپی مه پسه ره ی
 حه نبه لی فهرمووده ی لی گپراوه ته وه، ابن النجار گوتووہ تی: له سهر کیلی گۆری
 عیسای کورپی شیخ عبدالقادی گهیلانی له (قهرافه) ی میسر خویندوو مه ته وه: له
 دوازه ی رهمه زانی سالی ۵۷۳ ک مردوو، یه کی له شیعه کانی:

سه لامی من به ره بو خاکی یاران	بلئی پیان غه رب به ئاره زوو
گه پرسیان حالئ چۆنه دواى ئەوان	بلین به ئاگری دووری سووتاوه
بی هاوده مه تا بر واه له نزیکیان	ریگهی گه رانه وه شی لی گیراوه
غهریبیکه خه مه ده خوا له گشت شاران	کئی له به لا هاورییه بو غه ربان. ^۱

۷- سرای کورپی شیخ :

له کۆتایی ره بیهی یه که می سالی ۵۳۹ له دایک بووه، فیهی لای باوکی
 خویندوو و لای ئەو و ئیبن به ننا و هیتر گوینی گرتوو، باوکی ناردوو یه تیه دیمه شق
 و لهوئی نیشته جئ بووه و فهرمووده ی گپراوه ته وه و خه لکی سوودیان لیی
 وه رگرتوو، ئینجا به ره و میسر چوو، هینده ی پی نه چوو گه رانه ته وه دیمه شق و
 لهوئی پیر بووه، شیخ عومهری کورپی حاجیب له (معجم) ه کهیدا گوتووہ تی: له
 سهر مه زه بهی حه نبه لی بووه، شیخ و پالپشت بووه، له خیزانیک فهرمووده گپره وه
 و زاهید و خۆپاریز بووه. شیخیکی جوان و هه لئس و کهوت ریک بووه، له کۆتایی
 ته مه نی ناگروور بووه و نه خوئی ته نگی پی هه لچنیوه تا له دیمه شق و هفاتیکردوو و
 له قوتابخانه ی (المجاهده) نوێژی له سهر کراوه و له ته پۆلکه ی چیا ی قاسیوون

۱ قلاند الجواهر، ص ۴۲.

نیژراوه-ره حمه تی خوای لی بی)) موسا دوا مندالی شیخ عبدالقادر بووه که مردوو و له گهړه کی (العقیبه) له دیمه شق له سه ره تا کانی جیمادی دوا یی سالی ۶۱۸ کؤچی مردوو.^۱

۸- محمدی کوری شیخ :

لای باو کی فقهی خویندوو و گوئی له و له ثین به نناء و ابی الوقت و هیز گرتوو، له به غدا فرموده ی گیراوه ته وه، له پازده ی ذی القعدة ی ۶۰۰ ک له به غدا وه فاتیکردوو و له گورستانی (الحلبه) نیژراوه (ره حمه تی خوای لی بی)،^۲ باسی میژووی له دایک بوونی نه کراوه.

۹- سیراهمی کوری شیخ :

فقهی لای باو کی خویندوو و گوئی له و له سه عیدی کوری به نناء و هیز گرتوو، چو وه ته (واسط) و له ۵۹۲ ک له وئی وه فاتیکردوو.^۳

۱۰- به حیای کوری شیخ :

بجو کترین مندالی شیخه و له ۵۵۰ ک له دایکبووه، و اتا یازده سال پیش وه فاتی باو کی. باو کی له تمه نی هه شتا سالی دا بوو، ده گیرنه وه جارئ شیخ عبدالقادر نه خوش ده که وئی و منداله کان لیی ده ترسین. عمرئ، پیانی گوت: مه ترسن، ئیستا نامرم، هیشتا کوریک له پشتم ماوه و دپته دنیا، ناوی به حیایه، دایکی به حیایه که نیزه کی حبه شوی بوو.. لای باو کی فقهی خویند و گوئی له و له محممه د کوری عبدالباقی و هیز گرتوو، هه دیسی گیراوه ته وه و خه لکی سودیان لیی

۲ سه رجاوه ی پیشوو، ل ۴۴.

۱ قلاند الجواهر، ص ۴۴.

۳ سه رجاوه ی پیشوو، ص ۴۴.

وهر گرتووه، هاته میسر و لهوئی مایهوه تا پیر بوو، له گه‌ل عبدالقادی کوری که له میسر بوو بوو گه‌رایهوه به‌غدا. له شه‌عبانی سالی ۶۰۰ کوچی له به‌غدا مرد و بانگی خه‌لکیان کرد بو نوێژ کردن له‌سه‌ری و خه‌لکیکی زور کۆبوونه‌وه و له قوتابخانه‌که‌ی باوکی نوێژی له‌سه‌ر کراو له ته‌کیه‌ی باوکی له (الحلبه) له‌لای شیخ عبدالوهابی برای نیژرا.^۱

نه‌وه‌کا شیخ عبدالقادر:

له نه‌وه‌کانی ته‌نیا باسی دوانیان ده‌که‌م: شیخ نه‌سر کوری عبدالرزاق و سیف الدین یه‌حیا، که چووه شاری حهما. نه‌وه‌ی زانیاری زیاتری ده‌وئی باسه‌یری کتییی (قلاند الجواهر) ل ۴۴ و دوا‌ی نه‌و بکات.

شیخ نصر کوری عبدالرزاق کوری شیخ عبدالقادر:

که‌له‌زانا نه‌بویه‌کر کوری نوخته‌ی حه‌نه‌لی له (تکملة الاکمال) دا گوتویه‌تی: ((نه‌بوسالحو نه‌سر کوری عبدالرزاق کوری شیخ عبدالقادی گه‌یلانی، گوئی له شوهدی کچی نه‌حمده و ابی‌الحسین کوری یوسف گرتووه. زانیه‌کی به‌ریز و گوینگرته‌کانی راست بووه))^۲.

حافظ کوری ره‌جه‌ب له (طبقات الخنابلة) دا گوتویه‌تی: شیخی پێش‌په‌و نه‌بوسالحو شه‌رعزان، فه‌رمووده‌ناس، زاهید، ئاموژ‌گاریکه‌ر، قازی قازیان، شیخی سه‌رده‌م، کۆله‌گه‌ی ئایین، قورئانی لای باوکی خویندو هه‌دیسی له‌و و له عبدالوهابی مامی گوئی لی‌بوو، أبو‌العلائی هه‌مه‌دانی و نه‌بوموسای مه‌دیه‌نی و نه‌بوه‌اشی روشانی ئیجازه‌یان داوه‌تی. شیخ نه‌سر خاوه‌نی زمانیکی ره‌وان و شیوازیکی بی وینه‌بوو، فتوا‌ی داوه و هه‌دیسی گێ‌راوه‌ته‌وه و به‌ته‌ لی‌په‌رساوی

۲ تکملة الاکمال ۴۹۲:۲.

۱ قلاند الجواهر، ل ۴۴ به ده‌ستکارییه‌وه.

قوتابخانه که ی باپیری (شیخ عبدالقادر)، له سهر مه زه به بی حه نه به لی بووه، له به غدا بووه ته قازی، یه کهم کهس بووه به قازی قازیبه کان ناوی دهر کردووه، له رۆژی چوارشه مەمی هه شته می ذی القعدة ی سالی ٦٢٢ کۆچی بووه ته قازی، خه لیه (الظاهر بأمر الله) دایمه زرا ندووه، بازی به ندی له بهر کردووه و له ههر سنی مزگه فتی به غدا فه رمانی به قازیوونی خویندراوه ته وه، دووباره سه یری هه موو وه قفه گشته کان و وه ققی قوتابخانه کانی شافعی و حه نه فی و مزگه فتی سولتانی کردوته وه، فه رمانی دامه زرا ندن و لا بردن له هه موو قوتابخانه کانی به غدا به (نظامیه) شه وه به ده ست نهو بووه، ناوبانگی چاکیی له ناو خه لکی په یدا کردووه، له کۆرهی حه دیسی خویندوته وه و خه لکی نووسیویانه، رۆژی هه یینی، که بۆ مزگه فت دهر چوو به پێیان ده هات و پله و پایه که ی کاری له ژیان و نهو بی فیزییه ی نه کردووه که له پێش قازیاتیه که ی پێی به ناوبانگ بوو، مرۆفیکی خاوهن به قاو به ریز و ورد له لیکۆلینه وه بوو، له کیشه ناته پایه کان قسه ی نه رم بوو، شیوازی شیرین بوو، سروشتی ناسک بوو، ژیربوو، دلیر بوو، له هه یچ شتی نه ده ترسا. ئینجا (المستظهر بالله بن الظاهر بأمر الله) له ٢٣ ی ذی القعدة ی سالی ٦٢٣ ک له قازیاتی لای داو نهو لادانه ی پێخۆشبوو و گوتی:

سوپاسی خودای گه وره م کرد ههر که
فه رمانی رزگار بوونم دراله قازیاتی

دوایی (المستظهر بالله) ته که یه که ی پێی سپارد که له دیری رۆم بنیاتی نابوو و کردیه شێخی نهو، زۆر ریزی ده گرت و به گه وره ی ده زانی و مالتیکی زۆری بۆ ناوی (إرشاد المبتدین).. شیخ نه سر له شهوی شه مەمی ریکه وتی چوارده ی ره بیعی کۆتایی سالی ٥٦٤ ک له دایکبووه و له به غدا به یانی شهوی یه که شه مەمی شازده ی شهوالی سالی ٦٣٣ ک مردووه و له سه کۆی ئیمام ئه محمەد کوری حه نه به ل نیژراوه، نه مهش یه کی که لهو شیعرانه ی که به سهر خۆیدا گوتووه:

من له گۆرپا تاك و رههن كراوم موفليس، وامدار، سهردانی لى سهرنراوم
 و ابار كۆلهم خسته لای به خشندهين نازاد بوون لای سوو كه نازاد كراوم^۱

سیف الدین یحیی :

نه بوزه كه ریای كورپی ظهیر الدین نه حمده كورپی شیخ نه بی نه سر محمد كورپی
 شیخ نه سر قازی قازییه كان كورپی شیخ تاج الدین عبدالرزاق كورپی شیخ
 محیدین عبدالقادرى گهیلانی (رهحه تى خویان لى بى)، له به غدا له دایك بووه،
 پیانویکی سالحی خواپهرستی به جی بوو، له سالی ۶۸۴ ك چووه ته حه ج و له
 ریگهی حه جیدا به شاری (حه ما) ی سوریا دا ره تبووه و پیی سهر سام بووه به تایبه تی
 به ئاوو باخچه كانی، له کاتی گهرانه وهی له حه ج له سالی ۶۸۵ ك ههر به ریگهی
 (حه ما) دا ها توتوه و خوی و خانه واده و ده ست و پیوه نده كه ی له وی نیشه جی
 بوون، نه مه ش له کاتی موزه فهری سییه می پاشای حه ما، نه وه ی صلاح الدینی
 نه یوبی، كه حوكمه كه ی له ۶۸۳ ك تا ۶۹۸ كۆچی به رده وام بوو، شاری
 (حه ما) ی كۆن و قه لایه كه ی له رۆژ ئاوا ی روباری (عاصی) بوو، ههر كه سه یفودین
 یه حیا داوا ی زه وی له پاشای (حه ما) كرد، كه خانووی له سهر بکه ن، هه ندی
 زه وی له رۆژ هه لاتى روباری (عاصی) دایى، كه هیج خانووی لى نه بوو، پیی
 گوت: نه مه ئاماده یه (الحاضر)، ئیتر نه و گهره كه ی له وی دروستكرا پیی گوترا
 گهره كى (الحاضر)، سیف الدین یه حیا له ۷۳۴ ك له شاری حه ما مرد،^۲ و اتا:
 دوا ی مردنی پاشای حه ما (ابى الفداء) - كه له ۷۱۰ ك تا ۷۳۱ ك حوكمی كرد
 به سى سالى. خاوه نی كتیپی (قلائد الجواهر) ده لى: سیف الدین یه حیا له پشت
 ده رگای (ناعوره) به ئاراسته ی ته كیه ی قادری^۱ نیژرا وه. به لام نه وه ی من ده یزانم له

۱ قلائد الجواهر، ص ۴۵.

۲ سهرچاوه ی پیشوو، ل ۴۸.

(ناعوره) به ئاراسته‌ی ته‌کیه‌ی قادری^۱ نیژراوه. به‌لام ئه‌وه‌ی من ده‌یزانم له به‌رزاییه‌که‌ی ژیر کۆشکی (الطیارة الحمراء) و ته‌کیه‌ی قادری نیژراوه، که ده‌که‌وینه‌ی رۆژه‌لاتی روبرای عاصی.

سیف الدین یه‌حیا چه‌ند خانویه‌کی بۆ خۆی و ده‌ست و پێوه‌نده‌که‌ی دروستکرد له‌گه‌ڵ ته‌کیه‌یه‌که‌ به‌ ناوی ته‌کیه‌ی قادری له‌ رۆژه‌لاتی روبرای عاصی به‌رامبه‌ر قه‌لاو مزگه‌فتی نورالدین زه‌نگی (الجامع السوري) که ده‌که‌ونه‌ی رۆژئاوای روبراره‌که‌، ئینجا ئهم خانوانه‌ی فراوان بوون و به‌دریژایی ۱ - ۲ کیلومه‌تر له‌ که‌ناری رۆژه‌لاتی روبراره‌که‌ درێژ بوونه‌وه‌ و به‌پانی نیو کیلومه‌تریان هه‌ندێ جار زیاتر، ئه‌و گه‌ره‌که‌ گه‌وره‌بوو و پێی ده‌گوترا گه‌ره‌کی گه‌یلانی یان ئالی گه‌یلانی، هه‌ر له‌و شوینه‌ی پردی دروستکرا، که هه‌ردوو رۆخی روبراره‌که‌ی به‌یه‌که‌ ده‌به‌سته‌وه‌ و پێی ده‌گوترا پردی عبدالقادر، به‌لام خه‌لکی گشتی پێیان ده‌گوت پردی مالی شیخ.

له‌ سالی ۱۱۱۳ ک شیخ یاسین، که یه‌کیکه‌ له‌ نه‌وه‌کانی سیف الدین یه‌حیا له‌ شاری حهما ته‌کیه‌ی قادری و کۆشکی (الطیارة الحمراء)ی نوێکرده‌وه‌ که ده‌که‌وینه‌ سه‌رووی گومبه‌ت و ژێرزه‌مینه‌کان که گه‌ره‌کی گه‌یلانی پێک دێن، ئه‌و کۆشکه‌ی به‌ هه‌موو جووره‌ نه‌خش و زه‌خه‌فه‌و کۆله‌گه‌ی رازاوه‌ و حه‌وزی مه‌رمه‌ری جوان رازنده‌وه‌، تا بووه‌ توحفه‌یه‌کی هونه‌ریی بیناسازی ئیسلامی که له‌ جوانی و ره‌سه‌نایه‌تیدا له‌ کۆشکی (العظم) بالاتره‌ که ئیستا موزه‌خانه‌یه‌ له‌ شاری حهما. خۆم گه‌شتیاره‌کانم ده‌بینی که له‌ ژێرزه‌مینیی ئه‌و گه‌ره‌که‌ و گومبه‌ته‌کانی ده‌گه‌ران و سه‌ریان له‌ ژێرزه‌مین و گومبه‌ته‌کان سوپامابوو چۆن هه‌موو به‌یه‌که‌وه‌ به‌سه‌راون، هه‌روه‌ها سه‌ریان له‌ بناغه‌ی کۆله‌گه‌کانیش سوپامابوو، که به‌یه‌که‌وه‌

۱ له‌و شوینه‌ی که خانه‌واده‌ی گه‌یلانی پێی ده‌لێن (جنينة الاموات) که ده‌که‌وینه‌ ته‌نیشته‌ ته‌کیه‌ی شیخ حوسین.

بوون.^۱

به لام به داخه وه له شوباتی ۱۹۸۲ گهړه که که و ته کیه که رووخیڼراو ئوتیللی
(أفامیا الشام) ی لئ دروستکرا.^۲

۱ له سالی ۱۹۲۳ میری سووریا وینه ی گهړه که که و ته کیه که ی له سهر پولینکی پوښته یی چاپکرد
به نرخی پینچ قروش، له ۱۹۲۵ وه زارعتی داراییی سووریا هم وینه یی له سهر باره کی کاغزی (۲۵)
قروشی چاپکرد.

۲ ماموستا (کامل شحاده) ی چاودیری شوینه واری پینشووی پاریز گای حه ما کتیبینکی چاپکراوی له
باره ی کوشکی (الطیارة الحمراء) هیه.

به سنی سیئیم

بلاوون ووی خانه واده ای گه یلانی

ره گی ئهم خانه واده یه له به غدا له شیخ عبدالقادره وه شین بووه و دواپی زۆربه ی جیهانی ئیسلامی گرتوه، به ده گهم نه بی و ئهمهش له ژبانی شیخ عبدالقادره وه دهستی پیکردوه، پێشتر بینیمان چۆن موسای کورپی نارده میسر و شام بۆ خویندن و له دیمه شق مرد و له ته بۆلکه ی جیای (قاسیوون) نیژرا، ههروه ها، عیسای کورپی دوا ی مردنی باو کی چووه شام و له ویۆه چووه میسر و له ویی وه فاتی کرد، عبدالعهزیزی کورپی غهزای عهسقه لانی کردو دواپی له حیا ل نیشته جی بوو و هه ر له ویی وه فاتی کرد، یه حیا ی کورپی له میسر نیشته جی بوو و دواپی گه رایه وه به غدا.

ئینجا نه وه کانی شیخ عبدالقادر له هه مو و لایه ک بلاو بونه وه، سیف الدین یه حیا، که نه وه ی عبدالرزاقی کورپی شیخ عبدالقادره له شاری (حه ما) نیشته جی بوو، له نه وه ی سیف الدین خانه واده ی گه یلانی، که ئیستا له (حه ما) ن نزیکه ی هه زار کهس ده بن، شیخ علاء الدین نه وه ی سیف الدین یه حیا چووه میسر و له ویی نیشته جی بوو و له رۆژی سێشه ممه ی ۲۴ جیمادی کۆتایی سالی ۷۹۳ ک له قاهره مرکوزه^۱: ههروه ها نه وه ی سیف الدین یه حیا له ولاتی شام بلاو بوونه وه و هه ندیکیان له دیمه شق نیشته جی بوون و هه ندیکێ تریان له پردی (شغور) و حه له ب و گونده کانی دیمه شق وه کو (گرد حه نین، هامة، ضمیر و هیتر)، هه ندیکیان له

۱ قلائد الجواهر، ص ۴۸.

شاری نابلسی فهله ستین نیشته جی بوون و بنه ماله ی (زید الکیلانی) له وی پهیدا بوو، جا له ویوه هه ندیکیان بۆ (عهمان) و جینی تر چوون.^۱

و ابزائیم بنه ماله ی گه یلانی ئه مپۆ له زۆربه ی بنه ماله کانی تر له جیهاندا بلاو بۆ ته وه و له هه موو ولاته ئیسلامیه کان ناوبانگیان هه یه، له رۆژه لات له چینه وه تا مه غریب له رۆژئاوا. له هیند زانایه کی لیبه به ناوی (فضل الله الکیلانی) که رافه که ری کتیبی (الأدب المفرد) ه له حه دیسی بوخاری، ههروه ها (مناظرا حسن الکیلانی) سه رو کی به شی ثابینی پی شوو له زانکۆی عوسمانی له حهیده رئاباد دکن، ههروه ها خاوه نی کتیبی (تدوین الحديث) ه، ئه محمد گه یلانی سه رو کی به کئی له گروپه موجهیده کانی ئه فغانسته نه، شیخ عه لی گه یلانی سه رو کی لیژنه ی په رله مانی به ره ی ئیسلامی یه کگرتوو له ویلایه تی جامو و که شمیر.

له نه دوه ی رۆژی راگه یاندنی ئیسلامی له پشتگیریکردنی جیهادی ئه فغانی، که له ئیسلام ئاباد به ستر، دکتۆر ئیعجازی گه یلانی یه کئی بوو له به شدار بووه کانی (مجلة الاصلاح عدد / ۱۴۸). مامۆستا ته سه عه دی گه یلانی ئه مپۆ میری هه ری می (بنجاب) و ئه ندامی په رله مانی کۆمهالی ئیسلامیه له پاکستان و له هه شتا کتیب زیاتر دانراوی هه یه (الموسوعة الميسرة للأديان و المذاهب ص ۱۷۶).

له رۆژنامه ی (الاتحاد) ی ئیماراتی له رۆژی ۱۹۸۹/۸/۳ دیاریان کرد بوو، که عبدالقادری گه یلانی سه رو کی لیژنه ی جیهه جیکردنی به ره ی رزگاریی ئه ریتیرییه. سه ره رای ئه وانه ی که له به غدا و حه ماو دیمه شق و عه مان و میسرو سوودان و شوینی تر هه ن.

هه ندی له لقه کانی بنه ماله ی گه یلانی ناویان گۆراوه و به ناوی تر ده ناسرین، وه کو ئه و شوینه ی که لیبی ده ژین، یان نیسه ت به و باپه ره ی که له نیشتمانی ره سه نی

۱ ئیستا شوباتی سالی ۱۹۹۱ و هزیری ئه وقافی ئوردن دکتۆر ئیبراهیم زهیدی گه یلانییه، چه ند سالیك له مه وه ر و هزیری ته ندروستی له ئوردن دکتۆر فونادی گه یلانی بوو.

کۆچی کردوووه بهو شوینهوه ناسراوون، یان به پیتی رووداوینکی دیاریکراو، که کاریگه‌ری له سه‌ر کاروانی ژبانی ئه‌و لقه بنه‌ماله‌یه هه‌بووه. بنه‌ماله‌ی (ظبیان و بحرة) له دیمه‌شق له بنه‌ره‌تدا گه‌یلانین، بنه‌ماله‌ی زه‌ید له نابلس گه‌یلانییه، تا شیخ یونسی سامه‌رایی له کتیبه‌که‌ی (عبدالقادر الکیلانی) باسی ناوینکی زۆر له بنه‌ماله‌و هوزانه ده‌کا که له نه‌وه‌ی شیخ عبدالقادی گه‌یلانین و ئه‌مه‌ش نیسه‌ت ده‌داته کتیبی (تاریخ العراق بین احتلالین) و کتیبی (عشائر العراق)، که له دانراوی (عباس العزازی)ن، وه‌کو: هوزی بوجه‌مه‌ له نه‌وه‌ی شیخ عیسای کوری شیخ عبدالقاده، هوزی (حه‌داحیده) له نه‌وه‌ی عبدالرزاقه، هوزی (حه‌یالین) و (عه‌بایچی) له نه‌وه‌ی عبدالعزیزن، ابوالحسن البکر، ابوالحمد البکر، البوغنیمه، البوجاسم، البوغانم، مطالکة، عه‌شارات، ئاغایه‌کانی موسل، ئالی ئالوسی له تکریت، ئالی قازی له تکریت، ئالی شیخ عه‌بدان له لیوای دیاله... هتد. ئه‌وانه هه‌موویان له نه‌وه‌ی شیخ عبدالقادی گه‌یلانین.

ئهم بلاو بوونه‌وه زۆره‌ی بنه‌ماله‌ی گه‌یلانی و مانه‌وه‌ی ناوی گه‌یلانی زیاتر له (٨٥٠) سال، تا کو ئیستا و شانازی کردنی زۆر که‌س، ئه‌و ناوه‌ له خۆیان بنین، هه‌مووی به‌لگه و نیشانه‌ی ئه‌ویه که شیخ عبدالقادی گه‌یلانی (ره‌حه‌تی خوای لیبن) پیاوینکی چاک و دلسۆز و راستگۆ و خۆشه‌ویستی خوا بوه، خوای گه‌وره ئه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌کی خۆشه‌ویست واده‌کا هه‌موو که‌سی خۆشیان بوئ، گومانی تیدا نییه که شیخ ره‌حه‌تی خوای لیبن له خوا ده‌پارایه‌وه و ده‌بیگوت:

﴿رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَلَدِي وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي دِينِي وَإِنِّي ثَبْتُ بِكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾: ئه‌ی په‌ره‌ر دگرم فیرم بکه تا شو کری ئه‌و نیعه‌ته‌ت بکه‌م که به‌من و باوک و دایکه‌م داوه و کاری چاک بکه‌م که پیتی قایل بی‌ت و منداله‌کانی منیش چاک بکه، به‌راستی من بۆلای تو گه‌راومه‌ته‌وه و به‌راستی له‌خو به‌ده‌سته‌وه ده‌رانم. ﴿١

به سنی هزاره

قوتایه کانی شیخ عبدالقادر

ماموستا محمد مددی عهینی له کتیبه کهی (عبدالقادر الکیلانی) باسیکردوه، که هموو سالتی سنی هزار قوتایی و مورید له قوتایخانهو ته کهیه کهی شیخدا دهرچوون، له ماوهی سی و سال وانه گوتهوه و ده بنی نزیککی سه د هزار قوتایی و مورید دهرچوون.

ئه م قوتایی و موریدانه له سهرانسه ری جیهانی ئیسلامی بلأوبوونهوه وه کو بانگهر (دعاة) و رابه ر و چاکخواز، میژوو ناوی زوربهیانی نه پاراستووه، چونکه له ژماردن نایه، به لام ناوی هه ندیکییانی پاراستووه وه کو: ابی الفتح نه سر کوری مونا، که دواي مردنی شیخ عبدالقادر بووه شیخی حه نه لیه کان، ئه حمه د کوری ئه بی به کر کوری مباره ک ابی السعوود الحریمی، ئه لحه سه ن کوری موسلیم ئه وهی که ته کهیه کهی له شاری قادسییه بوو، مه حموود کوری عوسمان کوری مه کاریم النعال ئه وهی که سهر په رشتیاری ته کهیهی شیخی ده کرد له به غدا، عومه ر کوری مه سعودی به راز ئه وهی که گه لیک له (ممالیک) ه کانی خه لیفه ی له سهر ده سستی تویه یان کرد، عبدالله ی الجبائی له گوندی (الجبّة) له لوبنان، دیان بوو، به دیلی برایه دیمه شق و موسلمانبوو، زین الدین عه لی کوری ئیبراهیم کوری نه جای یه کتی له یارانی شیخ له به ندی رزگاری کرد و بو شیخی نارده به غدا له سالتی ۵۴۰ کۆچی بو خویندن و فیه فیروون، له گه ل شیخ مایه وه، تا مردنی شیخ، ئینجا بووه هاوړنی موفق کوری قودامه ی خاوه نی (المغنی)، ئینجا چوو

(ئەسفەهان) و لەوێ وانی گوتەووە و فتوای دا، تا سالی ٦٠٥ ك وەفاتیکرد، حامید کوری مەحمودی حەرانی ئەوێ کە پەيوەندی بە نورالدین مەحمود زەنگی کرد و کردیە قازی و لێرسراوی سکالای خەلکی و لەشاری حەرانی وانی گوتەووە، زین الدین کوری ئیبراھیم کوری نەجای ئەنساری دیمەشقی، لە قوتابخانەی شیخ لە بەغدا وانی گوتەووە، ئینجا چوووە دیمەشق و میسر و پەيوەندی بە صلاح الدینی ئەییوبی کرد و بوو رابوێکاری، تا ناوی لێنا بوو: عەمری کوری عاس-رەزای خوای لێ بێ-.

باوکی موفق الدین کوری قودامە، موفقی کوری نارە بەغدا بوو خویندن لە قوتابخانەی شیخ عبدالقادر، خوێ کوری پوری حافظ عبدالغنی کوری عبدالواحدی مەقدیسی چوون، ئین قودامە دەستی: ((من و حافظ عبدالغنی جلی صوفیگەریمان لەیەك کات لە بەر کرد لە سەر دەستی شیخ عبدالقادر و فیکهمان لای خویند و گویمان لێی گرت و سوودمان لە هاوڕێیەتی بینی.^١ شیخ ئیمە لە قوتابخانە کە خوێ نیشتهجێ کرد و گرنگی پیمان دەدا، جاری واهەبوو یەحیای کوری دەنارد و چرای بۆمان دادەگیرساند، هەروەها جاری واهەبوو لە مائی خوێوە خواردنی بۆ دەناردین، نوێژە فەرزە کانی لە گەلمان دە کرد و دەبوو ئیمام، بەیانیان لە کتیبی (الخرقي)ی بۆ دەخویندینەووە لە ناو کتیبە کە، مانگیك و نۆرۆژ لای ماینەووە ئینجا وەفاتیکرد.^٢

موفق الدین کوری ئەحمەد کوری محەمەد کوری قودامە لە هەرمی قودس بوو لە فەلەستین، لە شەعبانی سالی ٥٤١ کۆچی لە دایکبوو و لە سالی ٥٦١ ك لە گەل کوری پووری (عبدالغنی) چوووە بەغدا و گویمان لە شیخ عبدالقادر و لە هبةاللهی دەقاق و ابن البطی و ئەبی زەرعه کردوو و لە فیکهی حەنبەلی دواي ئەوێ کتیبی (المغني في شرح الخرقي)ی داناووە لە فیکهی حەنبەلی دواي ئەوێ گوتەي

١ قلائد الجواهر، ص ٦.

٢ سير اعلام النبلاء للذهبي، ج ٢٠، ص ٤٣٩.

موجته هیده کانی مه زه به کانی تری هیناوه ته وه و به لگه ی هه ریه کیهانی دیاری کرد وه، ئەم کتیبه گه وره ترین و فراوانترین و به سوودترین کتیبی فیهی به راورده و له نو بهر گدایه.

ههروه ها له قوتایه کانی شیخ ئەحمەد کورپی موباره کی مەر قه عاتی و محەممەد کورپی فەتھی هه ره ی بوون که هه ردوو کیان سه ر په رشتیی قوتایخانه که یان ده کرد،^۱ ئەبوفەتھی هه ره ی سه ره پای ئەمه سه ر په رشتیی خزمه تکردنی شیخیشی ده کرد و ده یگوت: ((چل سال خزمه تی به ریز شیخ عبدالقادر م کرد و له و ماوه یه دا نوێزی به یانی به ده ستوێزی عیشای ده کرد، ئە گه ر ده ستوێزی نه ما یوایه یه کسه ر ده ستوێزی هه ل ده گرته وه دوو رکعات نوێزی سوننه تی ده کرد، که نوێزی عیشای ده کرد ده چوو هه لوه تگا که ی خۆیه وه و که سی له گه ل نه ده چوو و لینی نه ده هاته ده ره وه، تا کاتی به یانی دان)).^۲

له قوتایه کانی شیخ شوعه یب ئەبومه دیه نه، که له (ته له سان) نیژراوه و شیخی مه غریبه، ئەبوعه مر عوسمان کورپی مه رزوق کورپی حه مید کورپی سه لامه ی قوره یش، که له میسر دابه زیوه و شیخی ئەوی بووه، شیخ عبدول قادر له حه جدا له گه ل هه ردوو کیان کو بۆ ته وه و ئەو شیخانه له دی زه مانه وه مانگه به ژماره کانیان له حه ج به سه ر ده برد، هه ردو کیان فیهیان لای شیخ عبدالقادر خویند و گوێیان له و گرت.

عبدالرزاقی کورپی (ره حه تی خوای لیبی) ده لیت: ((له و سائهی که باو کم چوو هه ج و من له گه لی بووم، هه ردوو شیخه کان ئیبن مه رزوق و ئەبومه دیه نه له گه لی کو بۆ نه وه و پۆشاکی به ره که تیان - ئەمه ئاماژه یه بۆ به یعه تکردن - له وه وه له بهر کرد و به لینی پابه ندبونیان داو - گوێیان له به شیک له ریوایه ته کانی گرت و له به رده ستی دانیشن و شیخ سه عد کورپی شیخ عوسمانی کورپی مه رزوقی ناوبراو

۱ هکذا ظهر جیل صلاح الدین، د. ماجد عرسان الکلیانی، ص ۱۶۳.

۲ قلاند الجواهر، ص ۷۶.

دهیگوت: باو کم (ره همه تی خوای لیبنی) دهیگوت: عبدالقادر شیخمان ناواو
 ناوای فهرموو، شیخ عبدالقادر گهوره مان بینی وای ده کرد، گویم له ماموستامان
 نه بو محمد عبدالقادر بوو وای ده گوت، نیمامی پیشره ومان شیخ عبدالقادر ناوای
 ده کرد)).^۱

خاوه نی (قلائد الجواهر)^۲ باسی لیستیکی دریژی قوتابیه کانی شیخ عبدالقادر
 ده کات، له وانه: نیمامی زانا قازی ابویعلی محمد کوری محمد دی فهره، شیخ
 نه بو عمر عوسمان که به شافعی سرده می خوی به ناوبانگ بوو، شیخی زانا
 ره سلان کوری عبدالله کوری شه عبان، قازی عبدالملک کوری عیسا کوری
 هه رباس، برایه که ی عوسمان و کوره که ی عبدالرحمن و عبدالکریمی سه معانی
 فهرموو ده ناسی خوراسان و یوسف کوری هبه الله دیمه شقی و گه لیک تریش. نه مه و
 سه ره رای هه موو منداله کانی، که لای نه ویان خویندو و هو گوینان له ژبانی شیخ و
 هه ندیکیان دوا ی وه فاتکردنی.

۱ قلائد الجواهر، ص ۵.

۲ سه رجاوه ی پیشوو، ل ۵ ۶.

به سى پيچم

قوتابخانه كى شيخ عبدالقادر رومى مرونى

دهولمه مهنده كان قوتابخانه ي شه بي سه عىدى مه خره ميبان كرى، كه ماموستاى شيخ عبدالقادر بوو، قوتابخانه كه له گهره كى (باب الازج) بووه، دوايى ناوى ليئرا گهره كى (باب الشيخ) به نيسه بتى شيخ عبدالقادرى گه يلانييه وه، دووباره قوتابخانه كه به پاره ي دهولمه مهنده كان و كارى هه ژاره كان بنيات نرايه وه و فراون كرا و درايه ده ست شيخ عبدالقادر له سالى ٥٢٨ ك. شيخيش دابه شيكرده سهر قوتابخانه يه ك بؤ خويندنى قوتاييان و ته كيه يه ك بؤ پهروه رده ي موريدان، دواى شهوى شيخ له ٥٦١ ك وه فاتيكرد منداله كانى وازيان له قوتابخانه كه نه هينا و به رده وام وانه يان تيدا ده گوته وه:

عبدالجبارى كورى تا مردنى له ٥٧٥ ك وانه ي تيدا ده گوته وه، ههروه ها شيخ ئيراهيمى كورى تا سالى مردنى له ٥٩٠ ك، شيخ عبدالوهاب تا سالى مردنى ٥٩٣ ك، شيخ عبدالرزاق تا سالى مردنى ٦٠٣ ك وانه يان تيدا ده گوته وه. ئينجا نه وه كانى وانه يان تيدا ده گوته وه، له وانه: شيخ عبدالسلام كورى شيخ عبدالوهاب، شيخ نه سر قازى قازيه كان كورى شيخ عبدالرزاق و جگه له و دوانه ش. مزگه فتيكيان بؤ نويز دروستكرد، كه به قوتابخانه كه وه لكا بسوو و به مزگه فتي حه فت گومبه ت ناسراو بوو.

ههر كه هولاكو و ته ته ر له سالى ٦٥٦ ك به ناو به غدا وه ربوون گه ليكيان له بنه ماله ي گه يلانى كوشت و قوتابخانه و مزگه فته كه يان تيكدا، دواى نه مانى

مهترسی ته تهره کان دووباره بنیات نرانه وه، له سالی ۹۱۴ ك ههركه شا ئیسماعیلی صفهوی بهغداي گرت قوتابخانه و مزگفته كهی رماند، كه سوله پمان قانونیه سولتانی عوسمانی له رۆژی دووشه مەمی (۲۴) ی جیمادی یه كه می سالی ۹۴۱ ك بهغداي وهر گرت هوه فهرمانی دا دووباره بنیات بنیته وه و ته كیه كهیش له تهنیشت مزگفتی بۆ هه ژاران دروست بكری، سینان پاشا دهستی به بنیاتنانی مزگفته كه كرد، به لام پيش ته و او كردنی مرد، جاعه لی پاشای والیی بهغدا له سالانی ۹۹۰ ك ته و او بكرد.

ئهوی شایانی گوتنه ههركه (ابن بطوطه) له ۷۲۷ ك سهردانی بهغداي كرد، له و كاته سه عید خانی نه وهی هولاكو فهرمانه وایی بهغداي ده كرد، ناوی هه ندی گوړ و زیاره تگای هیناوه له کتیبه كهی، به لام ناوی گوړی شیخ عبدالقادری نه هیناوه، ئه مهش به لگهی ئه وهیه كه قوتابخانه و ته كیه كه هیشتا كه لاوه بوونه.^۱

له سالی ۱۰۳۳ ك ههركه سه فهویه كان به سهر كردایه تپی شاعه باسی یه كه م دووباره بهغدايان گرت هوه قوتابخانه و مزگفته كه تووشی پمان بوونه وه له ۱۶۲۳ زایینی، كه سولتانی عوسمانی مرادی چواره م له سالی ۱۰۴۸ ك / ۱۶۳۸ زایینی سه فهویه كانی دهركرد، دووباره ساختمانه كهی نو بكرده وه له ژیر سهر په رشتی موفتی گه و ره (یحیی)، ههروه ها مزگفتی ئه بو حه نیفه شی دووباره تازه كرده وه.

له سالی ۱۱۳۹ ك ئه حمه د پاشای والی بهغدا هه یوانه كهی مزگفتی گه یلانی نو بكرده وه، له سالی ۱۲۸۲ ك سهید عه لی گه یلانی نه قیبی پیاو ما قوولان هه یوانه گه و ره كهی تهنیشت حه ره می خسته سهر، له ۱۲۹۷ ك سهید سهلمانی گه یلانی نه قیبی پیاو ما قوولان مناره كهی دهركای رۆژئاوای مزگفته كهی نو بكرده وه، له سالی ۱۳۱۷ ك سهید عبدالرحمن گه یلانی نه قیبی پیاو ما قوولان كاتزمیرنکی دروست كرد بۆ كاته كانی نو پێژ، كه له بهرزیدا سهری له هه و ره ده دا، ههروه ها حه و زيك بۆ ده ستو پێژ و هه یوانیک و قاتی سهروه ی ژووره كانی قاتی یه كه می

۱ عبدالقار الكيلاني، محمد العيني، النسخة الفرنسية، ص ۹۰.

دروستکرد،^۱ محمدی سییم (۱۷۰۳ زایینی) که سولتانی عوسمانی بیست و سییمین بوو فرمانی دا، که دوو قوتابخانه‌ی تر دروست بکړن و بخرینه سهر ساختمانه کونه که بوئوه‌ی قوتایان تیایاندا بخوین و موریده کان له ناوی بنوون و به خورایی نان بخون. (کتیبي محمد مه‌ده عه‌ینی، ل ۹۲).

له و کاته‌ی سولتانی عوسمانی سوله‌یمانی قانونی له ۹۴۱ ک هاته به‌غدا، شیخ زین الدینی گه‌یلانی، که نه‌وه‌ی شیخ عبدالعزیزی کوری شیخ عبدالقادی گه‌یلانی بوو کرده نه‌قیبی پیاوماقولا‌نی به‌غدا، هم‌مش وهر گ‌یرانی فرمانی دامه‌زراننده که‌یه:

((جینی شانازی س‌یده به‌ریزه کان شیخ زین الدینی گه‌یلانی، دوا‌ی سلاو‌نکی زور، نیمه نه‌قیبایه‌تی پیاوماقولا‌نی به‌غدا‌ی پاریزراومان به‌نیوه سپارد و ده‌سه‌لآتمان دان‌ی که لایه‌نگیری به‌لگه‌نامه‌ی س‌یده نه‌سب راسته کان ب‌کن. هیوادارین له‌م باره‌یه‌وه دریغی نه‌کن بوئهم خزمه‌تانه، ده‌با نیشانه‌مان کار کردن بیت. له بیستی رهمه‌زانی سالی ۹۴۱ کوچی له به‌غدا‌ی پاریزراو نووسرا)) سولتانی غزا‌کهر سلیمان خانی قانونی.^۲

له و کاته‌وه نه‌قیبایه‌تی پیاوماقولا‌نی به‌غدا له نه‌وه‌ی شیخ عبدالعزیزی کوری شیخ عبدالقادی گه‌یلانییه تا ئیستا، جگه له ماوه‌یه کی کورت که یه‌کنی له نه‌وه‌کانی شیخ عبدالرزاقی کوری شیخ عبدالقادر بووه نه‌قیبی به‌غدا.

ئه‌وانه‌ی له شاری حه‌مان: شیخ ئیبراهیمی کوری شیخ شرف الدین کوری شیخ محمد کوری شیخ ع‌لی هاشمی گه‌یلانی، شیخ عبدالرزاقی برای شیخ ئیبراهیمی ناوبراو له هه‌مان کاتدا نه‌قیبی پیاوماقولا‌نی شاری حه‌ما بوو.^۳ هم شیخ ئیبراهیمه له شاری حه‌ما چند مزگه‌تیک‌ی دروستکردوه، له‌وانه دوو مزگه‌فن که

۱ عبدالقادر الکیلانی، الشیخ یونس السامرائی، ص ۴۲ و دوا‌ی ئه‌وه به ده‌ستکاریه‌وه.

۲ سهرچاوه‌ی پیشوو، ل ۳۹.

۳ الموجز فی تاریخ القطب الغوث لل‌استاذ فخری الکیلانی، ص ۱۶.

به ناوی خوځېدوون. په کيکيان مزگهفتي شيخ ټبراهيم له گهړه کي گهيلانيه له
(الحاضر)، نه وېتر مزگهفتي شيخ ټبراهيم، که ده که وېته سهره تاي سهر ووي بازارې
درېژ له حه ماو قوتا بخانه يه کي زانسته شهر عيه کاني تېدايه.

ټيستا دوو نه قبيي پياوماقولان له به غذا هه ن، په کيکيان سديد يوسف کورې
سديد عبدالله ي گهيلاني و سديد نه حمده مه حمود حسام الدين ي گهيلاني. ^۱ به لام دوا
نه قبيي پياوماقولان له حه ما شيخ محمده مور تضي ي کورې شيخ سالح ي گهيلاني
بوو، که له سالي ۱۹۶۹ ز. مردووه، ټينجا نه قبياتي پياوماقولان له سوريا
هه لوه شينرايه وه، له گه ل نه وه ي گهيلانيه کاني حه ما له نه وه ي شيخ عبدالرزاق ي
کورې شيخ عبدالقادر ي گهيلاني بوون - ره حه تي خويان لي بيت -.

۱ عبد القادر الكيلاني، الشيخ يونس السامرائي، ص ۴۱.

بەشى ئەم

گۆتى ناناياڭا بارەى سىخى عبدالقادر

شىخ عبدالقادىرى گەيلانى ھەموو سىفەتلىكى چاك و تەقواو خۇپارىزىيى لە خۇي كۆكردبوويەو، بۇيە ھەموو زانا كۆن و نويىە كان ستايشى دەكەن و رىزى دەگرن، چونكە صۇفيگەرىيى خستبوو ۋىر فيقھو لە ھەموو لادان و شەتەحات و كۆلەپيەك رزگارى كردبوو، تەنيا زانايە كى كۆن نەبى كە ابن الجوزيە لەم كۆمە كىيە دەرچوو، رەخنەى لە شىخ عبدالقادر دەگرت، دەلىن كىيىكى داناو و لەزۇر پروو ھە رەخنە لە شىخ دەگرى بەبيانووى ئەو ھى گوايە لە ژيانى پياوچاكانى پىششىن لاداو و ھەكو ھەسەنى بەسرى نييە.^۱ لەگەل ئەو ھى كە ابن الجوزى لە ھاوچەرخەكانى شىخ عبدالقادر بوو، لە سالى ۵۰۷.ك. يا ۵۱۱.ك. لە داىك بوو و لە شەوى ھەينى (۲۳)ى رەمەزانى سالى ۵۹۷.ك. مردوو. بەلام ھەروەك دەلىن ھاوچەرخى پەردەيە. ابن الجوزى لای ھەزىر عون الدين يەحيای كورى ھەبىرە فېرى خويندن بوو، كە ھەزىرى (القائم بأمر الله و المستنجد بالله) بوو، ھەزىرى ئىبن ھەبىرە ھاوړبى شىخ عبدالقادر بوو و رىزى گرتوو و ديارى بۇ ناردوو، جا چۇن قوتابى رىزى مامۇستا كەى ناگرى و بەگەورەى نازانى؟

گەلى لە نووسەرە كۆنە كان رەخنەيان لە ابن الجوزى گرتوو، چونكە بە نووسىنە كانيدا نەدەھاتەو ھەبىرە دانراو ھەكانى ھەلەى زۇريان تىدەكەوت، ھەروەھا

۱ الذيل على طبقات الحنابلة، لأبن رجب تحت رقم / ۱۳۴.

ره‌خنه‌یان لیده‌گرت چونکه ستایشی پیاوه گه‌وره‌کانی ده‌کرد و خزی له‌سه‌ره
 هه‌ژاره‌کان هه‌لده‌کیشا و ده‌عوای زۆر بوو. ئیبن قودامه‌ی مه‌قدیسی له‌باره‌یه‌وه
 ده‌لێت: ئیمه له نووسینه‌کانی سوننه‌تی قایل نه‌بووین و ریبازه‌که‌یشمان پئی چاک
 نه‌بوو.^۱

موفق الدینی کورپی قودامه‌ی مه‌قدیسی خاوه‌نی (المغنی) له‌باره‌ی شیخ
 عبدالقادره‌وه ده‌یگوت: ((که له سالی ۵۶۱ هـ. هاتینه به‌غدا سه‌رۆکایه‌تی له
 زانست و کرده‌وه و حال و فتوا و هر گرتبوو، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی شیخ هه‌موو زانسته‌کانی
 ده‌زانی و سینگی فراوان و چاو‌تێرو زۆر به‌ئارام بوو له‌گه‌ڵ قوتاییه‌کانی، بۆیه
 قوتاییه‌کان له‌و زیاتر بۆ لای که‌سیتر نه‌ده‌چوون. خوای گه‌وره‌ زۆر سیفه‌تی جوان
 و حالی پیرۆزی له‌ودا کو‌کردبوویه‌وه و له‌ دوا‌ی ئه‌و که‌سم وه‌ کو‌ئو نه‌دیت.
 که‌سم نه‌دی هه‌ندی ئه‌و که‌رامه‌تی لێ بگێڕنه‌وه و که‌سم نه‌دی هه‌ندی ئه‌و له‌به‌ر
 ئایینه‌که‌ی خه‌لکی ریزی بگرتی)).^۲

شیخ عز الدینی کورپی عبدالسلامی شیخی شافعی ده‌لێت: که‌رامه‌تی هه‌چ
 شیخێ له‌ گێڕانه‌وه‌ی ده‌ماو ده‌م (تواتر) به‌قه‌د که‌رامه‌ته‌کانی شیخ عبدالقادر
 ته‌واتوری تێدا نه‌بووه.^۳

مح‌ب الدین عبدالله‌ی کورپی نه‌جار له‌ می‌ژوو هه‌یدا ده‌لێ: ((عبدالقادر کورپی
 ئه‌بی سالحی جه‌نگی دۆست خه‌لکی گه‌یلانه، یه‌کیکه‌ له‌ که‌له‌ئیمامان، خاوه‌نی
 که‌رامه‌تی دیاره، یه‌کیک بوو له‌وه‌لییه‌ موحته‌هیده‌کان و له‌و شیخانه‌ی که‌ له
 کاروباری ئایین بۆی ده‌گه‌رانه‌وه، یه‌کیک بوو له‌ ئیمامه‌ موسلمانانه‌ زاناو
 کارا‌کان)).^۴

۱ ذیل الطبقات لأبن رجب، ترجمة ابن الجوزي.

۲ قلائد الجواهر، ص ۶، ۷.

۳ الذیل علی طبقات الحنابلة لأبن رجب تحت رقم/ ۱۳۴، سیر أعلام النبلاء للذهبي، ج ۲۰،
 ص ۴۴۳.

۴ له‌ کتیی (تکملة اکمال الاکمال فی الانساب و الاسماء)، وه‌ر گه‌راوه به‌ ژماره‌ ۳۷۷.

ئەبوسەعد عبدالکرىمى سەمعانى گوتىۋەتتى: عبدالقادر ئەبومەھمەد خەلكى گەيلان و ئىمام و شىخى حەنبەلىيە كان بوو لە سەر دەمى خۆى، شەرەزان و پىاۋچاك و دىندار و خىر كەرو زىكر زۆر و ھەمىشە بىرى دە كرده وە فرمىسك خىرا بوو.. خەلكى بە تەواۋى پروايان پىنى ھەبوو، سووديان لە قسە و ئامۇزگارى ۋەردە گرت و ئەھلى سوننەت بە دەر كەوتنى ئەو سەر كەوتن.

شىخى ئىسلام شەھاب الدىن ئەھمەد كورى حەجەرى عەسقەلانى گوتىۋەتتى: ((شىخ عبدالقادر بە ياسا كانى شەرىعە تەۋە پابەند بوو، داۋاى لە خەلكى دە كرد بۇ پابەند بون پىنى و لەوانە ھەل دەھات كە دژى شەرىعەت بوون، خەلكى خەرىكى كار كردن بە شەرىعەت دە كرد، لە گەل پابەند بوونى خۆى لە خواپەرستى و مۇجاھدە، ئەمەشى تىكەللى ھەندى شت كرد بوو، كە مەۋف لە خواپەرستى دوور بىكەتە ۋە كۆژن و مندال، ھەر كەسنى ئەمە رىنگەى بىنى لە ھىتر كاملەزە، چونكە ئەمە سىفەتى خاۋەنى شەرىعەتە (مۇھەممەد) ۱.

ئىبن رەجەب لە (طبقات) كەيدا دەلىلى: عبدالقادر كورى ئەبى سالىھى گەيلانىي بەغدادىي زاهىد، شىخى سەردەم و پىشپەرەۋى خواناسان و سولتانى شىخە كان و گەۋرەى ئەھلى رىياز، زىندو كەرەۋەى ئايىن بۇ خەلكى دەر كەوت و پىنى قايل بوون، ئەھلى سوننەت بە دەر كەوتنى سەر كەوتن و بىدعەچى و ئارەزوۋپەرستان شەرمەزار بوون، حال و گوتەو كەرامەت و پىشپىنىيە كانى ناۋايانگيان دەر كرد و لە ھەموو لايەۋە فتاۋى بۇ دەھات، خەلىفە و ۋەزىر و پاشا و خەلكى تر ساميان لىنى دە كرد.

ئىمام حافظ ابو عبد الله مەھمەدى كورى يوسفى ئىشپىلى لە كىتەبى (المشايخە البغدادية) دا دەلىت: عبدالقادرى گەيلانى شەرەزانى حەنبەلى و شافىعى و شىخى ھەردوۋ لايان لە بەغدا، ھەموو زانا و ھەژار و خەلكى گىشتى پىنى قايل بوون، يە كىكە لە كۆلە گە كانى ئىسلام، خەلكى تايىبەت و گىشتى سووديان لىنى بىنيۋە،

نزاكانى گيرا بوو، خيىرا فرميسك بوو، هميشه له ياد كړدن دابوو، زور بىرى ده كرده وه، دلى نهرم بوو، رووخوش بوو، دهست و نهفس به خشنده بوو، زانيارىي زوربوو، ئاكارى چاك بوو، ره چهلەك پاكبوو، له خواپهرستى و ئيجتihad دهستىكى بالاى هه بوو.^۱

حافظ عمادالدين بن كشير له ميژوووه كهيدا دهلى: شىخى زيندوو كه ره وهى سوننهت و ثاين عبدالقادر كورپى ته بى سالحى گه يلانى، هاته به غدا و گوپى له هه ديس گرت و خوى پنه خهريك كرد، تا تييدا سهركه وتو بوو. دهستىكى بالاى له هه ديس و فيقهو ناموزگارى و زانسته كانى حهقيقهت هه بوو، ريبازىكى چاكى هه بوو، بيدهنگ بوو بيجگه له فرمان به چاكه و نه هى له خراپه، به ئاشكرا و له پيش چاوى خهلكى و له سهرمينهر و كور و كزبونوه كان فرمانى به خهليفه و وهزير و دهسه لاتدار و قازى و خهلكى تايبهت و گشتيه كان ده كرد، كه فرمان به چاكه بكهن و نه هى له خراپه بكهن، له سهركه خوا گوپى له سه رزه نشتى كهس نه بوو، زوهديكى زورى هه بوو، كزومه لى حالتى له سروشت به ده رى هه بوو، خاوهنى پيشبىنى بوو، به گشتى يه كنى بوو له شىخه مه زنه كان، خوا نهينى پيروز كات و گورپى پر نور بكات.^۲

شىخ حهسهنى قضييب البان كه شىخى موسل و يه كيىك بوو له هاوچه ركه كانى شىخ عبدالقادرى گه يلانى، گوتوو يه تى: ((شىخ عبدالقادر رهمه تى خواى له سهركه بى سهركى كاروانى خوشه ويستانى خوا بوو، پيشره وى ريبوارانى رنى خوا بوو، ئيمامى راستگويان بوو، بهلگه ي خوا ناسان بوو، لهو كاته دا پيشه وای نزىكه كانى خوا بوو)).^۳

ئيمامى زانا ابوالعباس نهحمده كه به ئين فضل الله به ناوبانگ بوو له كتىبى

۱ قلائد الجواهر، ص ۷.

۲ سهركه وى پيشوو، ل ۶.

۳ سهركه وى پيشوو، ل ۲۲.

(مسالك الأبصار) دا گوتوويه تی: ((شیخ عبدالقادر کوری ئەبی سالحی گەیلانی حەنبەلی، ئالای وەلییە کان، زیندوو کەرەوی ئایین، گەرەوی گروپنک، کە بەرۆژ لە خواپەرستی سارد نەدەبوونەو و بەیانیان دواى لیووردنیان لە خوا دەکرد.. کۆرە کەى پر گریان بوو و یاران لەوئى جوولانەو هەیان تێدە کەوت، تۆ کە شاخ دەبینی وادە زانی بئى جوولەیه، کەچی وەکو هەر لە رۆیشتندایە.. بە تەواوی پشتی بە خوا بەستبوو)).^۱

ئیمامی فرەزان شیخ عقیف الدین ئەبو محەممەد عبدالله ی کوری سەعدی یافعی یەمەنی ئینجامە کی شافعی لە میژوو وە کەیدا دەئێ: ((گەرە پیاوی وەلییە بەرپزە کان، شیخی ئیسلام و موسلمانان، روکنی شەریعت و ئالای تەریقەت.. شیخی شیخە کان، شیخی وەلییە خواناسە بەرزە کان ئەبو محەممەد عبدالقادر کوری ئەبی سالحی گەیلانی خوا نەیینی پیرۆز کا و گۆری پر نوو بکا، خۆی بە خشتی زانستە کانی شەریعت ئارایشت داو بە تاجی هونەرە کانی ئایینی خۆی رازاندەو و بوو و خواوەنی چاکترین رەوشت و مەز نترین ئاکار.. بە پێی دەقە کانی قورئان و فەرموودە بوو و داندهری خەلکی، داوای موسلمانانی بۆ خوا کرد و بە پەلە گۆپرا یەلییان کرد... گەرە هەری یە کخوایە رستی لە گێژەنی دەریای زانستە کان نیشاندا، نەفسە کانی لە نەخۆشییە کانی رزگار کرد و چارە سەریی خەیاڵ و ختوراتی دئی کرد.. چەندە ها تاوانباری بۆ خوا گەراندەو.. گەلی لە شەرەزانە کان بوو نە قوتابی ئەو)).^۲

شیخ محیی الدینی نەوێ لە کتیی (بستان العارفین) دا گوتوويه تی: ((ئەو نەوێ زانا بە قادارە کان کەرەمەتی وەلییە کانیاں گێراو تەو وە هیشتا لە زۆریدا نە گە یشتۆتە رادە ی کەرەمەتە کانی شیخ عبدالقادر گەیلانی، شیخی زانیانی شافعی و زانیانی حەنبەلی بوو و لە بەغدا، لە کاتی خۆی سەر کردایەتی زانست بۆ ئەو

۱ قلائد الجواهر، ص ۱۳۵.

۲ سەرچاوەی پیشوو، ل ۱۳۶.

ماوتهوه، گهلنى له زانايان له سهر دهستى ئەو دەرچوون، زۆربهى شىخه كانى
 عىراق سهر بهو بوون، گهلنى كهسى پايه بهرز، كه له ژماردن نايه ن قوتايى ئەو
 بوون، ههموو شىخ و زانا به كان كۆك بوون له سهر ريز گرتن و شكۆمه ندىيى ئەو و
 گه پانه وه بۆ گوته كانى و گوپرايه لىي برباره كانى، موريدان له ههموو كون و
 كه له بهريكى دووره وه بۆى هاتن، سيفه ته كانى جوان و ئاكارى پيرۆزو به ويژدان و
 ئەدهب كامل بوو، زۆر بى فيز و ههميشه رووخۆش و فره زانست و هۆش بوو، زۆر
 پاينه ندى شهرع و فره مانه كانى بوو، ريزى زانست پهروه ران و ديندار و سونه ت
 پهروه رانى ده گرت، قينى له بيدعه چى و ئاره زوو په رستان بوو، ريبوارانى خواى
 خۆش ده ويست، ههميشه له كۆشش و چاو ديڤير كردنى مردن دا بوو، له زانسته كانى
 خواناسيدا بۆ چوونى بلاو به رزى ههيه، گه ره دهغه كانى خوا بشكىترابا به زۆر
 تووره ده بوو، دهست و نهفسى به خشنده بوو، به گشتى له سهرده مى خۆى هاوتاي
 نه بوو، ره زاي خواى لىي بيت))^١.

شىخ ابو العباس ئەحمده دى كورى ابى الحسن على روفاعى (٥٠٠ ك - ٥٧٨ ك) -
 له نه وهى تيمام موساى كازم - ه و له هاوچهره كانى شىخ عبدالقادر، گوتويه تى:
 ((كئى ده توانى وه سفى كاره چا كه كانى شىخ عبدالقادر بكا؟ كئى ده گاته پله و
 پايه ي ئەو؟ ئەو پياوه ده رىاى شهرىعت له لاي راستىي و ده رىاى صوفىگه رى
 له لاي چه پىي، له هه ريه كىكيانى بوئ هه لىده هينجى، له سهرده مى ئىستامان
 دووه مى نيه))^٢.

خواه نى كتيبي (قلائد الجواهر) باسى گهلنى گوته ي ترى زانا و پياوچا كانى
 سهرده مى شىخ و دواى سهرده مى شىخى كردوو، كه ههموويان ستايشى شىخ
 عبدالقادرى گه يلانيان كردوو و هه نديكىش پيشتر له م كتيبه دا باسكراوه.

ئىستا ديينه سهر گوته ي شىخ تقى الدين ئەحمده كورى تهمييه، كه ستايشى شىخ
 عبدالقادر ده كا و هه ر كه ناوى دئى ده لئى: خوا گيانى پيرۆز كات، يا خوا لىي

١ قلائد الجواهر، ص ١٣٧ به دهستكارى به وه.

٢ طبقات الاولياء لأبن الملقن، ص ١٠٠ / قلائد الجواهر، ص ٦٦.

رازی بنی، سهیر که له کتیبی (القدر) داده لیت: شیخ عبدالقادر، خوا گیانی پیرۆز کا، ده لیت: گه لنی له پیاوه کان ههر که گه یشتنه قهزاو قهدهر بیده نگیبون... به لām من بهر گریم له قهدهره کانی خوا به خوا و بو خوا کرد... بهنده فهرمانی پیکراوه، که له ریگای خوا ههول و کۆشش بکا و ئهو گوناهاهی بۆی دانراوه بهو خواپهرستیانهی بۆی دانراوه لابه ری، بهنده دژی ئهو دانراوه قهدهغه کراوه بهو دانراوهی (المقدور) که خوا فهرمانی پیتی کردوه.^۱

به لām ئیمامی صوفیه به ناوبانگه کانی وه کو جونید و په پره وانی، شیخ عبدالقادر و ئه وانی وه کو ئهو، ئه وانه له هه موو خه لکنی زیتر پابه ندی فهرمان و نه هین... گوته کانی شیخ عبدالقادر هه مووی له چوار چێوه ی په پره وی کردنی فهرمان و دوور که و تنه وه له قهدهغه و ئارامگرتن له سه ر قهدهر کراوه دین و ده چن.^۲

شیخ عبدالقادر گو تو ویه تی: ((نیشانه ی نه مانی و یست له کاری خوا ئه وه یه، که تو بێ مرازی، هیچ مه به ستینکت نه ییت، چونکه تو له گه ل و یستی خوا هیچی تری ناوی، نه ندām هه ساوه و دل دلیای، سینگ فراوان و پروو نورانی، گوتم: ئه مه مه قامیکی تری شیخ عبدالقادر، ئه مه یه که ئیمامه کانی ئاین ده یلین))^۳.

((شیخ عبدالقادر ده ریخستوه که له هه موو مه قامی پابه ند بوون به فهرمان و نه هی پێویسته))^۴.

دانه ره نو ییه کانیش گوته ی خو ش و ریکیان له باره ی عبدالقادری گه یلانییه وه هه یه، شه کیب ئه ره سه لان ده لیت: ((شیخ عبدالقادری گه یلانی صوفیه کی گه وه ره بوو، ریازه که ی گه یشتنه ئیسپانیا، دوا ی که و تنی (غهرنا ته) ناوه ند (مرکز) ه که ی گوا سترایه وه فاس، به هزی صوفیگه رییه وه بیده له ناو (به ره بهر) له ناو چوو، به

۱ کتاب القدر ۸ / ۳۰۶.

۲ سه رچاوه ی پێشوو، ۸ / ۳۶۹.

۳ کتاب السلوك من الفتاوى لأبن تیمية: ۱۰: ۵۰۷.

۴ سه رچاوه ی پێشوو: ۱۰ / ۵۲۲.

سوننهٔ و کۆمه‌ل پابه‌ند بوون، هه‌روه‌ها زنجیه‌کانی روژئاوای ئیفریقا به‌هۆی رێبازه‌که‌وه‌ ڕینگای راستیان گرت))^۱.

دکتۆر ئەحمەد شەله‌بی خاوه‌نی کۆزانیار (موسوعة) ی میژووی ئیسلامی ده‌لێت:
 ((گه‌یلانی به‌ لیبووردن و خۆشه‌ویستی دراوستی و چاوپۆشین له‌ ده‌وله‌مه‌ندی و
 چێژه‌کانی ژیان ناسراو بوو، له‌ لیبووردنه‌کانی هه‌ر که‌ باسی جوله‌که‌ و دیانیان
 له‌ لا بکردایه‌، ئاخێ ئه‌وه‌ی هه‌لده‌ کێشا که‌ له‌ ڕینگه‌ی نور لایان داوه‌، له‌ باره‌ی
 خۆشه‌ویستی دراوستی هه‌ر خواردن و سامانیکی هه‌بویه‌ به‌شی دراوسیکه‌ی
 لێده‌دا، هه‌رچه‌نده‌ پاشاو ده‌سه‌لاتداران دیاری و پاره‌یان بۆ ده‌نارد، به‌لام له‌به‌ر
 ئه‌وه‌ی هه‌زی له‌ ده‌وله‌مه‌ندی نه‌بوو ده‌یه‌خشییه‌وه‌ و به‌ هه‌زاری ده‌ژیا، زۆربه‌ی
 په‌یره‌وانی شیخ چاویان له‌ ئاکاری مامۆستا که‌یان کرد، ئه‌مه‌ش یه‌کیک بوو له‌
 هۆیه‌کانی بلاو بوونه‌وه‌ی رێبازی قادری و زۆربوونی په‌یره‌وانی))^۲.

شیخ عبدالله ی کۆری محمەدی خه‌لیفی پێش نوێژ و دوانده‌ری مزگه‌فتی حه‌رام
 (خوا گیلانی پیرو زکات) باسی شیخ عبدالقادر ده‌کاله‌ کتیبی (دواء القلوب
 والأبدان من وساوس الشیطان)^۳ دا ده‌لێت: ((شیخ عبدالقادی گه‌یلانی خوا
 گیلانی پیرو زکات و گۆری روناک بکات له‌ کتیبی (الغنیة) دا ده‌لێ: ئه‌ین عه‌باس علیه‌ السلام
 ده‌گێڕیته‌وه‌ له‌ شه‌وی قه‌در خوای گه‌وره‌ فه‌رمان به‌ جوهرائیل ده‌کات له‌ گه‌ل-
 دانیشتوانی (سدره‌ المنتهی) که‌ حه‌فتا هه‌زار فریشته‌ن دابه‌زیه‌ سه‌ر زه‌وی له‌ گه‌ل
 خۆی چه‌ند ئالایه‌کی نوور، که‌ دابه‌زیه‌ سه‌ر زه‌وی، جوهرائیل ئالای خۆی
 ده‌چه‌سپێتی و فریشته‌کانیش ئالای خۆیان له‌ چوار جیگا هه‌لده‌ که‌ن: له‌ لای
 که‌عه‌و گۆری پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه و آله و مزگه‌فتی بیت المقدس و توری سینا. ئه‌ینجا جوهرائیل
 ده‌فه‌رمووی: لیک بلاوین، ئه‌وانیش لیک بلاو ده‌بنه‌وه‌، هه‌موو خانوێک و ژووریک

۱ حاضر العلم الاسلامي، ص ۳۹۶ به‌ده‌ستکارییه‌وه‌.

۲ موسوعة التاريخ الاسلامي، ج ۶، ص ۲۱۱.

۳ ص ۱۹۲.

و مالئیک و کهشتیهک که پرواداری تیدا بی فریشته ههنگاوی بۆ ده نین ته نیا مالئ نه بی، که سه گ و بهراز و لهش پیسی له حهرام و وینه پهیکهری تیدابیت، جا ئه و فریشتانه ته سبیحات ده کهن و خوا به پیروژ ده گرن و ته هلیله لیڤه ده و داوای لیووردن بۆ ئوممه تی محمده ﷺ ده کهن، تاکاتی به یانی، ئینجا به ره و ئاسمان هه لده کشین))^۱.

ابوالحسنی الندوی له باره ی شیخ عبدالقادره وه ده لیت: ((له سه ده ی شه شه می کۆچی، ماوه یه کی زۆر که و تیره و نیوان پیغه مبه رایه تی و شوینه وار و به ره که ته کانی و دنیا فراوان بوو و هۆکاره کانی رابواردن و خافله تی زۆر بیوون، پیاویکی خاوه ن که سیتییه کی به هیز و ئیمانیکي به هیز و زانستیکی به هیز و بانگه واز کارینکی به هیز و کاریگه ریکی به هیز له به غدا ی دلی جیهانی ئیسلامی هه ستایه وه، ئه ویش شیخ عبدالقادر بوو، دوا ی ئیمان و ئیسلامی راسته قینه و به ندایه تی بیگه ردی نوێکرده وه، له گه ل دوورپوویی جهنگاو ده رگای تۆبه و به یعه تی له سه ر گازی پشت کرده وه، موسلمانان کان لییه وه ده چونه ژووره وه، به لێن و په یمانیان له گه ل خوا نوێ ده کرده وه، خه لکیکی هینده زۆر له و ده رگایه چونه ژووره وه، خوا نه بی کهس ژماره یان نازانی، شیخ به به رده وامی په روه رده ی ده کردن و لێی ده پر سینه وه و سه ره پر شتی ده کردن، تا وایان لیها ت دوا ی به یعه ت و تۆبه و نوێکرده وه ی ئیمان هه ستیان به لیپر سینه وه ده کرد ...))^۲.

شیخ سه عید حه واله باره ی شیخه وه ده لیت: ((ئوممه ت هه مووی شیخی گه یلانییان قه بوول کرد، هه تا ئیبن ته میمش له باره ی شیخه وه ده لیت: ((که پرامه ته کانی به یه که له دوا ی یه که (تواتر) به ئیمه گه یشتوه .. خویندنه وه ی کتییی ئه و زانا و شه ر عزانانه ی که قسه یان له باره ی چوون به ره و خوا کرده وه به شیوه یه کی سه یر هیمه تی موسلمان به ره و خوا ده جوولین))^۳.

۱ الغنیة، ص ۱۹۲.

۲ رجال الفكر والدعوة فی الاسلام، ص ۲۸۲.

۳ تربیتنا الروحیة، الشیخ سعید حوی، ص ۱۷۹.

به سنی چه قسم

نه ودانه رانی که له کتیبه کانیاذا باسی استیخیا کر دوه

گه لئی له نووسه رانی کۆن و نوئی، عه ره ب و ناعه ره ب، موسلمان و نا موسلمان له سه ر شیخ عبدالقادر یان نووسیوه، هه ندیکیان کتیبیکی ته وای له سه ر نووسیوه، هه ندیکیان کورته ژبانیا ن نووسیوه له ژبان نامه کانیا ن، هه ندیکیان که باسی بابیه تیکیان کردووه ناوی شیخیان هیئاوه و گورته کانیا ن به غوونه هیئاوه ته وه. لیږه به دواوه به پنی شاره زایی خۆم ناوی ئه و نووسه رانه و کتیبه کانیا ن دینم که باسی شیخ عبدالقادر ی گه یلانییان کردووه:

۱- کتیبی (أسنى المفاخر في مناقب الشيخ عبدالقادر) ^۱ نووسینی ئیمام عبدالله ی کورپی ئه سه ده ی یافعی که له ۷۶۸ ک مردووه.

۲- کتیبی (همجة الأسرار ومعدن الأنوار في مناقب السادات الأخيار من المشايخ الأبرار) ^۲ نووسینی شیخ نورالدین ابی الحسن علی کورپی یوسفی اللخمی شافعی، که له ۷۱۳ ک مردووه، نیوه ی کتیبه که باسی شیخ عبدالقادر ده کات.

۳- (درر الجواهر في مناقب الشيخ عبدالقادر) ^۳ له نووسینی سراج الدین ابی حفص عومهری کورپی علی کورپی احمدی المصری به ناوبانگ به (ابن الملقن) که له

۱ کشف الظنون، ص ۹۰.

۲ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۲۵۶.

۳ سه رچاوه ی پیشوو، ل ۷۴۷.

۷۲۳ ک له دایکبووه و له ۸۰۴ ک مردووه و خوئی خاوهنی کتیبی (طبقات الاولیاء) ه.

۴- (رشف المنهلین فی تخمیس أبیات الشیخ عبدالقادر)^۱ نووسینی تقی الدین نه بی به کر کوری حوججه.

۵- (الروض الزاهر فی مناقب الشیخ عبدالقادر)^۲ له نووسینی شیخ ابی العباس محمد کوری محمده القسطلانی، خاوهنی (المواهب اللدنیة) که له سالی ۹۲۳ ک مردووه.

۶- (روضة الناظر فی ترجمة الشیخ عبدالقادر) له نووسینی ابوطاهر مجد الدین محمد کوری یعقوبی فیهروز ثابادی، خاوهنی (القاموس) که له سالی ۸۱۷ ک مردووه.

۷- (الشراب النیلی فی ولایة الجیلی)^۳ نووسینی محمده کوری ئبراهیمی حله بی له ۹۷۱ ک مردووه.

۸- العز کوری عبدالسلام کوری محمده القیلوی البغدادی که له ۶۵۹ ک مردووه، قه سیده کی شیخ عبدالقادر گهیلانی کردوته پینج خشته کی که سهره تاکه ی ئهم به یتیه:

ما فی المناهل مستعذب إلا ولی فیہ الألد الأظیف^۴

۹- (قلائد الجواهر فی مناقب الشیخ عبدالقادر)^۵ نووسینی شیخ محمده کوری

۱ سرچاوه ی پیشوو، ل ۹۰۴.

۲ سرچاوه ی پیشوو، ل ۹۱۹.

۳ کشف الظنون، ص ۱۰۳۰.

۴ سرچاوه ی پیشوو، ل ۱۳۳۹.

۵ سرچاوه ی پیشوو، ل ۱۳۵۳.

یه حیای التادفی حه نه لی حه له بی، که له ۹۶۳ ک مردوو ه.

۱۰- (مناقب الشيخ عبدالقادر الكيلاني)^۱ له نووسینی قطب الدین موسا کوری
محمد الیونینی الحنبلی که له ۷۲۶ ک مردوو ه.

۱۱- (تفریح الخاطر فی مناقب الشيخ عبدالقادر)^۲ له نووسینی ٲریلی.

۱۲- (مناقب الشيخ عبدالقادر الكيلاني) ده ستنوو سه له کتیبخانه ی ظاهریه له
دیمه شق به ژماره ی ۳۴۳۹.

۱۳- (کتاب الطبقات الکبری) له نووسینی عبدالوهاب کوری عه لی ٲه نصاری
شه عرانی. ژین نامه ی شیخ عبدالقادر له ب ۱، ل ۱۲۶.

۱۴- (کتاب الذیل علی طبقات الحنابلة) له نووسینی زین الدین ابی الفرج
عبدالرحمن کوری شه هاب الدین ٲه محمدی به غدادی ٲینجا دیمه شقیی ناسراو به-
ٲین ره جه ب- ۷۳۶ ک ۷۹۵ ک: ژین نامه ی شیخ عبدالقادر له ب ۳ به ژماره ی
۱۳۴. ٲه وه ی جیی سه رنجه له وه کتیبه که شیخ عبدالقادر نویژی له سه ر شیخه
گه وره کان و ٲیاوچا کانی به غدا ده کرد، ٲه وانه ی که له سالی ۵۴۱ ک تا ۵۶۱ ک
مردوون و ٲه وانه ی که له م کتیبه دا باسیان کراوه. شیخ نویژی له سه ر عبدالله ی
کوری عه لی کوری ٲه محمدی موقری ٲی نه حوی ٲه دیبی زاهید کرد، له رژی
دوو شه مده ی دوا زده ی ره بیعی کۆتاییی سالی ۵۴۱ کۆچی، هه روه ها نویژی له سه ر
جونه یدی کوری یه عقوبی کوری حه سه نی فه قیه ی زاهید ابی القاسم کرد، له
شازده ی جیمادی کۆتاییی سالی ۵۴۶ کۆچی، هه روه ها له سه ر محمدی کوری
ناسری کوری محمدی سه لامی ٲه دیبی زمانزانی حافظ ابی الفضل له (۱۸) ی
شه عبانی سالی ۵۵۰ کۆچی کرد؛ عه لی ابی الوقت عبدالاول کوری ابی عبدالله

۱ سه رچاوه ی ٲیشوو، ل ۱۸۴۳.

۲ موسوعة التاریخ الاسلامی، د. أحمد الشلی: ۶ / ۲۱۲.

عیسا کوری شوعهیی السجزی له ۶ ی ذی القعدة ۵۵۳ کۆچی، علی ئەحمەد کۆری مه‌عالی کۆری به‌ره‌که‌ی الحری، ئەوه‌ی له‌سه‌یر کردنیدا هه‌لکه‌وت، رۆژی یه‌کشهمه‌ی ۱۸ ی جیمادی یه‌که‌می ۵۵۴ کۆچی، علی عبدالله ی کۆری سه‌عد کۆری حوسین الوزان العطاز ابی المعمر رۆژی دووشهمه‌ی ۱۸ ی ره‌جه‌بی سالی ۵۶۰ کۆچی. ئەمه‌ش به‌لگه‌ی به‌رزیی پله‌ و پایه‌یه‌تی و نیشانه‌ی ئەوه‌یه‌ که‌ له‌ پێشه‌وه‌ی شیخه‌کانی به‌غدا بووه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا.

۱۵- (کتاب سیر أعلام النبلاء) له‌ نووسینی ئیمام شمس الدین محمەد کۆری ئەحمەد کۆری عوسمان الذهبی، که‌ له‌ سالی ۷۴۸ کۆچی مردوووه‌ و له‌ به‌رگی ۲۰ ل ۴۳۹ و دوا‌ی ئەوه‌ باسی شیخ عبدالقادری کردوووه‌، هه‌روه‌ها له‌ کتێبه‌که‌ی (العبر فی خبر من عبر) به‌رگی ۴، ل ۱۷۵ باسی شیخی کردوووه‌.

۱۶- (تكملة الإكمال) له‌ نووسینی حافظ ابی بکر محمەد عبدالغنی البغدادی حه‌نه‌لی ناسراو به‌ (ابن نقطة) که‌ له‌ ۶۲۹ کۆچی مردوووه‌، ساغکردنه‌وه‌ (تحقیق) ی دکتۆر عبدالقیوم عبد رب النبی ۴۹۰/۲ له‌ بابی (الختلی والجلی) و ۵۴۶/۲ له‌ بابی (دوروست و دۆست).

۱۷- کتیبی (تكملة إكمال الإكمال في الأنساب والأسماء والألقاب) له‌ نووسینی شیخ ئیمام جمال الدین ابی حامد محمەد ناسراو به‌ (ابن الصابونی)، که‌ له‌ ۶۸۰ کۆچی مردوووه‌، ساغکردنه‌وه‌ی به‌رپێز مسته‌فا جه‌واد. دانەر له‌و کتێبه‌دا باسی شیخ عبدالقادری نه‌کردوووه‌، به‌لام هه‌ر که‌ باسی ابی العلاء ئەحمەد کۆری ابه‌الیسر التوخ‌ی کردوووه‌، گو‌توویه‌تی: هه‌ندێ له‌ شیخه‌کانی به‌غدا مۆله‌تبان پێداوه‌ له‌وانه‌ش شیخ عبدالقادر کۆری ابی صالحی الجیلی، ئا لێره‌ ساغکه‌روه‌ی کتێبه‌که‌ به‌ دوورو درێژی باسی شیخ عبدالقادری کردوووه‌.

۱۸- کتیبی (فوات الوافیات) ی محمەد کۆری شا‌کری الک‌تبی که‌ له‌ ۷۶۸ کۆچی مردوووه‌، به‌رگی ۲، ل ۳۷۳.

١٩- کتبی (التاج المکمل من جواهر مآثر الطراز الآخر والأول) له نووسینی بهرئز آبی الطیب الحسینی البخاری القنوجی، ل ١٦٦.

٢٠- کتبی (نتیجة التحقيق) ی محممد الدلی، له سالی ١٣٠٩ ک. له (فاس) چاپکراوه، ماموستا محمد العینی له کتبه که ی (عبدالقادر الگیلانی) دانه فهره نسییه که، ل ٢٤٧ باسی کردووه.

٢١- کتبی (أنور النظر) ی ابی بکر عبدالله کوری نه سر البکری البغدادی، عینی له کتبه که ی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٢- کتبی (خلاصة المفاخر في مناقب الشيخ عبدالقادر) له نووسینی تیمام عفیف الدین عبدالله ی کوری نه سعه دی یافعی، که له ٧٦٨ ک مردووه. عینی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٣- کتبی (نزهة الخاطر في ترجمة سيدي الشريف عبدالقادر) له نووسینی مهلا علیی کوری سولتان محممدی القاری، که له ١٠١٦ ک مردووه، له سالی ١٣٠٧ ک له نه سته نبول چاپکراوه، ده ستووسینکیش له و له کتبخانه نه ی سه لیم ناغا هه یه به ژماره (٧٥)، عینی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٤- کتبی (الدر الفاخر) نووسینی بهرئز عبدالقادر کوری شیخ العیدروسی الیمنی، عینی له ل ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٥- کتبی (زبدة الأسرار في مناقب غوث الأبرار) نووسینی عبدالحق الدهلوی که له ١٠٥١ کچی مردووه. عینی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٦- کتبی (زبدة الأعصار في أخبار قطب الأخيار) به زمانی فارسییه و هی هه مان دانه ری پیشوه، عینی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

٢٧- کتبی (نزهة الناظر) نووسینی علی محممد عبداللطیفی به غدایی، عینی له ل: ٢٤٧ باسیکردووه.

- ۲۸- کتیبی (الشرف الباهر) ی ئیمامی قطب الدین موسا، که له ۷۲۶ کۆچی مردوو و عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۲۹- کتیبی (الجاني والداني) ی سهید جه عفری بهرزنجی، له بۆمبای چاپکراوه، عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۰- کتیبی (روض البساتین فی أخبار مولانا عبدالقادر محیی الدین) نووسینی محممد الامین له تونس. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۱- کتیبی (انهار المفاخر) ی محممد غوث الدینی شافعی له (میدراس) له هیند. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۲- کتیبی (سلطان الأذکار فی مناقب غوث الأبرار) نووسینی: مهولانا شاه محممد له هه مه دان. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۳- کتیبی (نسر الجواهر) نووسینی: قاضی الاسلام محممد صبغه الله له (مدراس) له هیند. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۴- کتیبی (زین المجالس) شیعری: قازی محممد دی مهر که حی به زمانی ئوردی. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۵- کتیبی (مرقاة المراتب) نووسینی: سولهیمان حهسبی به زمانی تورکی، له ۱۳۰۰ ک له ئهسته نبۆل چاپکراوه. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۶- کتیبی (تنشيط الخاطر) نووسینی: ضیاء الدین تورك زاده به زمانی تورکی، له ۱۳۰۲ ک له ئهسته نبۆل چاپکراوه. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.
- ۳۷- کتیبی (إکی غوث الأنعام) نووسینی: ئهحمهد حیلیمی شاهبانه زاده به زمانی تورکی، له ۱۲۳۱ ک له ئهسته نبۆل چاپکراوه. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردوو.

- ۳۸ - کتبی (الفتح المبين) نووسینی: ابی مظفر سید ظهیر الدین القادری، له ۱۳۰۶ ک. له قاهره چاپکراوه. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۳۹ - کتبی (تفریح الخاطر فی مناقب عبدالقادر) نووسینی: عبدالقادر کهمال الدین به زمانی تورکی، له ۱۳۰۵ ک مردووه. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۰ - کتبی (مناقب عبدالقادر) دهستنوسیکه له کتبخانهی (نور)ی عوسمانی، به ژماره: ۲۶۰۸. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۱ - کتبی (القادرية) دهستنوسیکه له کتبخانهی بیازید به ژماره: ۳۳۷۸. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۲ - کتبی (زمرد کلام عبدالقادر) نووسینی: لالی زاری تاهیر محمدهد به زمانی تورکی. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۳ - کتبی (نفحات الجامي) به زمانی تورکی، له کتبخانهی (نور)ی عوسمانی، به ژماره: ۲۳۱۰. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۴ - کتبی (نهر المحاسن الغالية) ی یافعی له کتبخانهی ثابا صوفیا له ژیر ژماره: ۲۱۳۳. عهینی له ل: ۲۴۸ باسیکردووه.
- ۴۵ - کتبی (شرح الغوثية) به زمانی فارسی، دهستنوسیکه له کتبخانهی زانکوی تهستهنبول له ژیر ژماره: ۱۸۶۵. عهینی له ل: ۲۴۹ باسیکردووه.
- ۴۶ - کتبی (تحفة القادرية) به زمانی فارسی، نووسینی: محمدهدی ابی علی المعالی، له کتبخانهی زانکوی تهستهنبول له ژیر ژماره: ۱۸۶۵. عهینی له ل: ۲۴۹ باسیکردووه.
- ۴۷ - کتبی (روض الراحين في حکایات الصالحين) ی یافعی، بو زمانی تورکی وهر گیردراوه و له کتبخانهی ثابا صوفیا به ژماره: ۱۸۲۷ دانراوه. عهینی له

ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٤٨ - کتیبی (کوکب المبانی وموڪب المعانی فی شرح صلاة عبدالقادر الکیلانی) له کتیبخانہی سلیمانی له ژیر ژماره ی: ١٨٥٣ دانراوه. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٤٩ - کتیبی (الدرر السنیة فی المواعظ الجیلانیة) نووسینی محممد سیف الدینی گهیلانی، له ١٣٠٢ کۆچی له تهستهنبۆل چاپکراوه. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٥٠ - کتیبی (المناقب الغوثیة) نووسینی: محممد سدیقی شایبی سهعدی، بهزمانی فارسییه. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٥١ - کتیبی (تذکره اولیاء بغداد) دهستنوو سینکه له کتیبخانہی زانکوی تهستهنبۆل له ژیر ژماره ی: ١٣١. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٥٢ - کتیبی (رسالة السلوك القادري) له کتیبخانہی حهسه ن پاشا تهیوب له تهستهنبۆل به ژماره: ٦٧٧ دانراوه. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

٥٣ - کتیبی (السيف الرباني) شیخ سهید محممدی مه کیی کوری سهید مستهفا کوری محممد عهزوزی موفتی تونس. له ١٣١٠ کۆچی له چاپ دراوه، جاری دووهم له سالی ١٣١٣ ک بۆمبای چاپکراوه تهوه به فهرمانی سهید عبدالرحمن سهروکی تهریقته له بهغدا، ته کتیبه ی رهخنه یه له کتیبی (رسالة الحق الظاهر فی الشیخ عبدالقادر) ی عهلی کوری محممدی کارامانی. له کتیبه دا گهلی بوختان به شیخ عبدالقادر کراوه، له کۆتایی کتیبی (السيف الرباني) که ته بوختانانه ی ره کردۆتهوه، نووسینی چل و چوار که له زانای تونس و جهزائیر و حیجازی تهو کاته ی تیدا بلاو کراوه تهوه و بهرگریان له شیخ عبدالقادر کردووہ. عهینی له ل: ٢٤٩ باسیکردووہ.

۵۴ - کتیبی (توفیق الملک القادر فی سلوک طریق الغوث عبدالقادر) نووسینی:
حریری زاده کمال الدین. عینی له ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۵۵ - کتیبی (نفحات الرياض العلیة فی بیان الطريقة القادرية) نووسینی: محمده
رهفعت به زمانی تورکی یه، له کتیبخانه ی (ملت) له تهسته نبؤل ژماره: ۸۸۸
پندراوه، له و کتیبه دا باسی ته کیه کانی قادری ده کات له به غداو جهماو حله ب و
دیمه شق و کوردستان و یهمه ن و خوراسان و هممه دان و تهحمه ثاباد و لاهور و
قودس و بۆرسه و ئیزینک و نه ندرینبؤل و سالونیک و کریت و بۆسنه و میسر و
تهسته نبؤل و وینیجه و شوینی تر. عینی له ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۵۶ - Toumar - Turouk نووسینی: صدیق و یحانی به زمانی تورکییه، له
۱۳۳۸ ک له تهسته نبؤل بلاو کراوه ته وه. عینی له ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۵۷ - A.Le Les Comfreries musulmanes du Hedjaz نووسینی
Chatelier Ernest Leroux به زمانی فره نسییه. عینی له ل: ۲۵۰
باسیکردوو.

۵۸ - Marabouts et khouan, par Rinn به زمانی فره نسییه. عینی له
ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۵۹ - The dervishese, Par. I. P. Brown به زمانی ئینگلیزییه. عینی
له ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۶۰ - Confreies religieuses musulmanes. par Dupont et Copolani
له ۱۹۷۹ له جهزائیر به زمانی فره نسی بلاو کراوه ته وه. عینی له ل:
۲۵۰ باسیکردوو.

۶۱ - Abd-al-Qadir Al Gilani به زمانی ئه لمانی له نووسینی Von w.
Braune بلاو کراوه ته وه. عینی له ل: ۲۵۰ باسیکردوو.

۶۲ - Les saints musulmans enterres a Bagdad (وله لییه)

موسلمانەکان کە لە بەغدا نیژراون) نووسینی: L. Massignon ی رۆژەلاتناس بەزمانی فەرەنسی نووسیوتی و پیشکەشی کۆنگرە ی رۆژەلاتناسان کراوە لە کۆبنهاگن لە ۱۵/۸/۱۹۰۸، ئینجا گۆفاری میژووی ئاینەکان بلای کۆتەتووە. عەینی لە ۲۵۰ باسیکردوو.

۶۳ کتیی (الفیوضات الربانیة فی المآثر والأوراد القادرية) کۆکردنەووە ریکخستنی حاجی ئیسماعیل کوری محەممەد سەعیدی قادری گەیلانی بەغدا، لە ۱۳۴۰ ک لە چاپخانەی مستەفا البابى حەلەبى و منداڵەکانی لە میسر چاپکراوە.

۶۴ کتیی (الموجز فی التاریخ القطب الغوث والباز الأشهب) نووسینی: مامۆستا فەخرى نەورسى گەیلانی، باسی کورتەیه کى ژبانی شیخ عبدالقادرى تێداکردوو، دواى ناوی نەوێه کانی هیناوه کە لە شارى (حەما) نیشتهجین لەو رۆژەى کە سەید سیف الدین موحیی لەوێ نیشتهجى بوو تا میژووی چاپی کتیبە کە لە سالی ۱۹۵۶ ز.

۶۵ کتیی (عبدالقادر الکیلانی) نووسینی: مامۆستا محەممەد علی عەینی، مامۆستای پیشووی زانکۆی ئەستەنبۆل، کتیبە کە بە زمانی تورکییه و ئینجا وەرگیراوە تە سەر زمانی فەرەنسی، لە ۱۹۵۶ چاپکراوە

۶۶ کتیی (هكذا ظهر جيل صلاح الدين وهكذا عادت القدس) نووسینی: دکتۆر ماجید عورسانی گەیلانی، لە ۱۹۸۵ چاپکراوە، نووسەر بە درێژی لە سەر غەزالی و شیخ عبدالقادرى گەیلانی نووسیوە، لە کتیبە کەى دەری خستوو کە راویژکارانی نورالدین زەنگی و سەلاحەدینی ئەیبوبی و پیاوێه کانیان کە قودسیان لە دەست خاچییهکان رزگار کرد هەموویان دەرچووی هەردوو قوتابخانەى غەزالی و گەیلانی بوون رەحمەتی خویان لى بى.

۶۷ کتیی (نشأة القادرية) نووسینی دکتۆر ماجید عورسانی گەیلانی، پلەى ماجیستیری بى وەرگرت لە زانکۆی ئەمریکى لە بیروت.

٦٨ کتیبی (الشیخ عبدالقادر الکیلائی) نووسینی: شیخ یونس شیخ ئیبراھیمی
سامه رای. چاپی سییه.

٦٩ کتیبی (الباز الأشهب) نووسینی: ئیبراھیمی دروبی.

٧٠ کتیبی (الطراز المذهب) ی که له زانا: مه محمد ثالوسی.

٧١ کتیبی (رجال الفكر والدعوة في الاسلام) نووسینی: ماموستا ابی الحسن
عهلی الحسنی الندوی، چاپی شه شهه، سالی ١٩٨٢ ز.

ههروهه گه لئ له خاوه نی ژیان نامه کان کورته یه کی ژیا نی شیخ عبدالقادر یان
نووسیوه له کتیبه کانیا ن، وه کو ابن کثیر له (البداية والنهاية)، ابن أثیر له (الکامل)،
سه معانی له کتیبی (الأنساب)، شیخ حوسین کور ی محمده دی دیار به کری له کتیبی
(تأریخ الخمیس فی احوال أنفس نفیس)، زه که لی له کتیبی (الاعلام)... و هیت ر.
ههروهه ناوی له کو زانیاری لاروسی فه ره نسی و کو زانیاری عه ره بیی ئاسان
هاتووه، سه ره رای ئه وه ی رۆژه لاتناسی ئینگلیزی مه ر جلیۆس نامه یه کی له ژیا ن
نامه ی شیخ نووسیوه.

ههروهه ئیبن تهیمیه له کتیبه کانی دا له باب ته تی: قه ده ر، سلوک، صوفی گه ری با سی
شیخ عبدالقادر کردووه، هه ر که له م باب ته تانه دوا وه، سه ره رای ئه مانه ش زانی م که
ماموستا موفه ق شو کری که له بنکه ی بانگه وازی و رابه ریتی کار ده کاله (دبی)
ئیس تا نامه یه کی دکتۆرا له باره ی شیخ عبدالقادر ی گه یلانییه وه ئاماده ده کا بو
وه رگرتنی پله ی دکتۆرا له زانکو ی زه یتونه له تونس، شیخ عبدالوهاب ی
مه شه دانیش، که ئیس تا کاری ئامۆژ گاریکاره له ئه وقاف له (رأس الخیمة)، کتیبیک
له باره ی شیخ عبدالقادر ی گه یلانییه وه ئاماده ده کات - ره حه تی خوا ی لی بیت -.

به سحره ستم

کتبه کاف شیخ عبدالقادر

په خشان و شاعر

شیخ عبدالقادر (رهحه ته خوی لیږي) گه له کتبی داناوه و کومه له شاعرۍ نووسیوه، ئیستا ته وانه باس ده که په پیغام زانیوه:

۱ (الغنیة) بو خوازبارانی ریځه خودا، له ټاکارو صوفیگری و خووره و شتی ئیسلامی، دوو بهرگه، له ۱۲۸۸ کچی له (بۇلاق) چاپکراوه.

۲ (الفتح الرباني و الفيض الرحمانی)، نه مه کومه له کورنیکه له ناموزگاری و ریڼوینی کردن.

۳ (حزب بشارت الخیرات فی الصلاة علی صاحب الآیات البینات)، له دواۍ نه وه (ورد الجلاله للجلالی) دیت، له ۱۳۰۴ کچی له نه سکه نده رییه چاپکراوه.

۴- (فتوح الغیب) بریتیه له ۷۸ گوتار له بیره باوه پری و صوفیگری و رابه ریټیکردن.

۵- (جلاء الخاطر من کلام الشیخ عبدالقادر)، نه وه له کوره ناموزگاریه کانی گوتوویه ته تییدا کورکراوه ته وه، سه ره ټاکه ی روژی هه ینی نوۍ ره جهب و کوتاییه که ی بیست و چواری ره مه زانی سالی ۵۴۶ ک (کشف الظنون،

۶- (حزب الرجاء والانتفاء للشيخ عبدالقادر الكيلاني) که له سالی ۵۶۱ ک
مردووه. (کشف الظنون، ص ۶۶۲).

۷- (الرسالة الغوثية للشيخ عبدالقادر الجيلي) (کشف الظنون، ص ۸۷۹).
دانهیه کی له کتیبخانهای تواقفی به غدا هیه. (کتاب السامرائی، ص ۱۶).

۸- (المعراج لطیف المعانی للشيخ عبدالقادر الكيلاني) کشف الظنون، ص
۱۷۳۸.

۹- (یواقیت الحکم للشيخ عبدالقادر الكيلاني). کشف الظنون، ص ۲۰۵۳.

۱۰- (المواهب الرحمانية للشيخ عبدالقادر) خاوه نی کتیبی (روضات الجنات)
باسیکردووه. کتیبی محممدی عینی، ل ۲۴۵.

۱۱- (وصایا الشيخ عبدالقادر) له کتیبخانهای فیض اللهی شیخ مراد له ژیر
ژماره ی: ۲۵۱. کتیبی محممدی عینی، ل ۲۴۵.

۱۲- (هجرة الاسرار)، کۆمه له ئامۆژگاریه کی شیخ عبدالقادره، که شیخ
نورالدین ابوالحسن علی کوری یوسفی اللقمی مامۆستای زانکۆی ئەزهەر که له
قاهیره له سالی ۶۴۲ ک. له دایکبووه و اتا: دواى مردنى شیخ عبدالقادر به ۸۳
سال و له سالی ۷۱۸ ک. مردووه کۆی کردۆتهوه. کتیبی محممد عینی، ل
۲۴۶.

۱۳- (سر الأسرار في التصوف)، دانهیه کی له کتیبخانهای زانکۆی ئەسته نبۆل،
هۆلی رهزا پاشادا هیه به ژماره: ۳۶۱۶ (کتیبی محممدی عینی، ل ۲۴۶)،
ده سنو سینکی له کتیبخانهای قادری له به غدا هیه و له پاکستان به زمانی عهره بی و
ئۆردی چاپکراوه، کتیبی سامه رای، ل ۱۶.

۱۴- (رسائل الشيخ عبدالقادر)، پازده نامهیه به زمانی فارسییه و له کتیبخانهی زانکوی تهسته نیول له هۆلی رهزا پاشا به ژماره: ۳۱۰ ههیه. کتیبی محمدهدی عهینی، ل ۲۴۶.

۱۵- (دیوان الشيخ عبدالقادر)، به زمانی فارسییه، دهستنوسه له کتیبخانهی زانکوی تهسته نیول به ژماره: ۱۸۶۵ دانراوه، کتیبی محمدهدی عهینی ل ۲۴۶.

۱۶- چهند نامهیه کی فارسی، که وهر گیر دراوته سه زمانی عهرهیی و شیخ عبدالقادر بۆ هه ندئ له موریده کانی نووسیوه له عیراقی عهجه، حسام الدینی المطاقي وهر گیر اوته سه زمانی عهرهیی و رافت سلیمان پاشای والی بورس له سالی ۱۲۷۶ ک وهریانی گیر اوته سه زمانی تورکی، هم نامانه بریتین له هه ندئ ناموزگاری له گه ل (۲۷۵) ثایه تی قورئانی پیروژ. (کتیبی محمدهدی عهینی، ل ۲۴۶).

۱۷- کتیبی (الفيوضات الربانية) ناوی هم کتیبهم له لیستی نهو دانهرانه هینا که له سه شیخ عبدالقادیان نووسیوه، لیرهش ناوی دینمه وه چونکه گه لی له ویرده کانی شیخی تیدایه وه کو: ویردی رۆژه کانی حهفته، ویردی به یانیان، ویردی نیوه رۆ، ویردی عهسر، ویردی رۆژئاوا، ویردی عیشا، نزای پاریزگاری، نزای سه رکه وتن، له گه ل هه ندئ پارانه وه سه له وات و چهند قه سیدهیه کی شیعی، که له مهودوا چاومان به چهند نمونهیه کی ده کهوئ.

۱۸- (تنبيه الغي الى رؤية النبي ﷺ) دهسنوسی که له کتیبخانهی فاتیکان له رۆما. (کتیبی شیخ عبدالقادی گهیلانی، یونس سامه پایی، ل ۱۵).

۱۹- (الرد على الرافضة) دهسنوسی که له له کتیبخانهی قادرییه له به غدا. (کتیبی شیخ عبدالقادی گهیلانی، یونس سامه پایی، ل ۱۶).

۲۰- (حزب^۱ عبدالقادر الکيلاني) دهستوو سيکله کتيبخانهي تهوقاف له بهغدا.

۲۱- (مسك الختام) رافهي قورثاني پيروزه و دهستوو سيکله له دوو بهر گدايه و له کتيبخانهي شيخ رهشیدی کيرامي له تهرابلسي شام، ميژووي نووسينهوي سالي ۶۲۲ کوچيه و دانهيه کي تري ناتهواوي له (الدائرة الهندية) هيه. (کتيبي شيخ عبدالقادر، سامهرايي، ل ۱۵).

لهوانهيه هندی کتيبي تري شيخ عبدالقادر هبي و به دهستان نهگه بشتبي به هوئي هيرشي ته تهره کان بو سهر بهغدا له ۶۵۶ ک، واتا: دواي مردني شيخ بهسه سال کهمز، نهو ته تهرانه ههر کتيبيکيان به دهست بکوتبايه دهيان خسته ناو ديلجوه و کتيبخانه کاني بهغدايان نه هيشت، جا ههر کتيبي دانهي له دهرهوي بهغدا هه بويه نهو ا مابهوه و به دهستان گه بشت. به لام نهوئي ته نيا دانهيه کي له بهغدا هه بوو نهو له ناو چوو، لهوانهيه شيخش هندی لهو کتيبانهي دانهي له دهرهوي بهغدا نه بووي و له گه ل نهو هه موو کتيبي بهغدا له ناو چووبن.

بههر حال ته نيا پينج کتيب لهوانهيه باسکران ئيستا له بهر دهستن و له کتيبخانه دا ههن، نهوانهش بريتين له: (الغنية، الفتح الرباني، فتوح الغيب، الفيوضات الربانية، حزب بشائر الخيرات). ئيستا به خيرايي سهيرنيکيان ده کهين:

۱- کتيبي (الغنية لطالبي طريق الحق في الاخلاق والتصوف والآداب الاسلامية):

(دار الالباب) له ديمه شق چاپي کر دووه و له يک بهرگ دايه و دوو بهشه: بهشي يه کهم ۱۹۲ لاپهريه، بهشي دووهم ۲۰۰ لاپهريه، شيخ له بهشي يه کهمدا باسي نه مانه ي کر دووه: چوني ته تي چوونه ناو ثاني ئيسلام، دوايي کورته يني له نويز و رزوو و زه کات و حه ج، ئينجا به دريژي باسي رهو شته ئيسلاميه کاني کر دووه، چونکه گيان و کا کلهي ئيسلامه، ههروه ها به لگهي نهويه که ئيمان چووه ته ناخي

۱ مه بهست له (حزب) نزاو پارانهيه وهر گير -

دلّه‌وه، باسی ره‌وشتی سه‌لامکردن و ماوه‌وه‌رگرتن و خواردن و خواردنه‌وه‌ی کردووه، هه‌روه‌ها باسی (ده) سیفته‌ه‌فیطریه‌کانی کردووه‌له‌گه‌ل نه‌ریتی جل و به‌رگ و نوستن و گه‌شتکردن و چوونه‌مالان، ئینجا باسی چاکه‌کردن له‌گه‌ل دایک و باوک ناولینانی مندالی کردووه، باسی ئه‌وه‌ی کردووه‌له‌کاتی توورهبوندا چی بکری، ئینجا ره‌وشتی پارانه‌وه‌و چوونه‌بازار و گه‌پارانه‌وه‌له‌گه‌شت چی ده‌گوتری... ئینجا باسی ره‌وشته‌کانی ژن ماره‌کردن و فهرمانکردن به‌چاکه و نه‌هیکردن له‌خراپه‌ی کردووه، دوا‌ی ئه‌مه‌ باسی ئیمان و بیروباوه‌ری نه‌هلی سونه و نیشانه‌کانی بیدعه‌چیه‌کان و گروپه‌گومراکانی کردووه. ئینجا باسی گه‌وره‌یی خو‌په‌ناگرتن به‌خوا‌له‌شه‌یتان و گه‌وره‌یی (بسم الله الرحمن الرحيم) ی کردووه‌به‌رافه‌کردنه‌وه، ئینجا هاتۆته‌سه‌ر مه‌رجه‌کانی تۆبه و ریگای ته‌قواو باسکردنی سیفته‌ه‌کانی به‌هه‌شت و دۆزه‌خ، له‌کۆتایی باسی گه‌وره‌یه‌کانی مانگی ره‌جبه و شه‌عبانی کردووه.

به‌شی دووه‌می به‌گه‌وره‌یه‌کانی مانگی ره‌مه‌زان و شه‌وی قه‌دری ده‌ست پینکردووه، ئینجا جه‌ژنی ره‌مه‌زان، ده‌رۆژه‌که‌ی ذی‌الحجه و رۆژی عارفه و رۆژی کوشتی سه‌رپین و رۆژی عاشورا، ئینجا باسی گه‌وره‌یه‌کانی رۆژی هه‌ینی و رۆژه‌کانی حه‌فته‌و رۆژانی (بیض) و شه‌ونویژ و وێرده‌کانی نویژ و کورتکردنه‌وه و کۆکردنه‌وه‌ی نویژ و نویژی مردوو و خیری سه‌ردانی نه‌خۆشی کردووه، ئینجا هانی سونه‌تکردنی زۆری داوه‌دوا‌ی نویژه‌ئه‌رکه‌کان و باسی هه‌ندێ پارانه‌وه‌ی ریبوار پاراستن و جێ‌به‌جێکردنی پێویسته‌کانی و لاچوونی زۆر و سته‌م و خه‌م و قه‌رزداوه‌ی کردووه، هانی وه‌سیه‌تکردنی داوه، ئینجا هاتۆته‌سه‌ر ره‌وشتی موریدان و موجاهیدان و لێپرسینه‌وه و پشت به‌ستن به‌خوا و ئاکاری چاک... له‌م کتێبه‌دا شیخ زۆر په‌نای بردۆته‌سه‌ر فهرمووده‌کانی پێغمه‌به‌ر ﷺ، له‌به‌شی یه‌که‌م: ۳۸۶ فهرمووده‌ی هه‌یناوه‌ته‌وه، له‌به‌شی دووه‌م: ۴۹۳ فهرمووده‌ی هه‌یناوه‌ته‌وه، تکا وایه‌خوا‌ی گه‌وره‌یه‌کیکی بۆ ئاماده‌بکا، که‌فهرمووده‌کانی ده‌ربیننی و ریکی بخت

ههروهك بۇ كتيبى (احياء علوم الدين)ى ئاماده كرد. ^۱ زمانى كتيبەكە پتەوو بەتىن و رەسەنە، ئەمەش بەلگەى ئەو ەيە كە شىخ دايناو ە بە قسە نەيگوتوو ە.

۲- كتيبى (الفتح الرباني و الفيض الرحمانى):

ئەو دانەيەى لەم كتيبە لە پېشمە لە بلاو كراو ەى (دار الكتاب العربى)يە لە بيروت، چاپى ۱۹۸۰ ز.، تاكە بەرگىنكە و ۳۷۵ پەرەيە، ئەمە دانراو نيبە بەلگەو چەند وانەيەكى ئامۇزگارى و رېنمايىيە، كە شىخ لە كۆرەكانى گوتوو ەيەتەو ە و قوتاييەكەى عفيف الدين كورپى موبارەك لەوى گوينى لېبوو ە و نووسيويتيەو ە و برىتييە لە (۶۲) كۆر، كۆرپى يەكەم لە (۳)ى شەوالى سالى ۵۴۵ كۆچيىيە، كۆرپى كۆتاييى لە رۆزى ھەينى كۆتاييى رەجەبى سالى ۵۴۶ى كۆچيىيە. واتا: برىتييە لە كۆر و كۆبوونەو ەكانى كەمتر لە سالىكى، ئەو ەى ئيمە زانبو مانە شىخ زياتر لە چل سال خەريكى ئامۇزگار يكردن و وانە گوتنەو ە و رېنمايىكردن بوو، جا ئەگەر ھەموو ئەو كۆرانە بنووسرابانەو ە، ئەوا بەلاى كەمى چل بەرگى و امان لە بەر دەست دەبوو، ئايا ھەر ھىندەى لىئ ەو رگىراو ە و نووسراو ەتەو ە، يا خۇد لە مەزياترى لىئ نووسراو ەتەو ە بەلام بەدەستمان نەگەيشتوو ە و نبوو ە؟

زمانى كتيبەكە ئاسان و روونە و بە شيو ەى قسە لە گەل كرددنە بۇ ئەو ەى خەلگى گشتى تېى بگەن، زۆر جار ان ئەم لىنكچوونانە بە كار دىنى: ((ئەى خەلگىنە ئېو ە بە دو ەى دنيا دا رادەكەن تا بتان داتى، بەلام دنيا بەدو ەى وەلييەكانى خوادا رادەكا تايان داتى و لە بەردەستيان بە سەركزى رادەو ەستى، بە شمشىرى يەكخو ەپرستى لە نەفسى خۇت بدە و كىلاوى سەركەوتن لە سەربنى، رمى كۆشش و جىھاد و سوپەرى تەقوا و شىرى دلىيىي ھەلگەر، جارى تانەى لى بدە و جارى لىي بدە، ھەر

۱ بەم دوايە زانىم، كە مامۇستا فەرەج توفىق ئەلەولەيد پروفىسۇرى يارىدەر لە كۆلىزى شەرىعەى سەر بەزانكۆى بەغدا كتيبى (الغنىة)ى ساغ كردۆتەو ە و ژمارەى بۇ ئايەتەكانى داناو ە فەرمودەكانى بردۆتەو ە سەر سەر چاو ەكان و ژيانى كەلەپاو ەكانى نووسيو ە و فەرمودە غەرىبەكانى رافە كردوو ە، خوا پاداشتى چاكەى بداتەو ە.

به مجوره به له گه‌لی تا سه‌ری بۆت شوږ ده‌کا))^۱، ((خوتیان نیشان مه‌ده تا به‌زړې له خواترسان خوت زړې پوښ نه‌که‌ی و کلاوی ټیمان له‌سه‌ری دل‌ت دانه‌نې و شم‌سیرې به‌کخواپه‌رستی له‌ده‌ست نه‌گریټ و تیری و له‌لامدانه‌وه‌ی دوعا له هه‌گه‌ت دا نه‌بې و سوارې ته‌سپې سه‌ر که‌وتن نه‌بیت))^۲... کتیبه‌که هه‌مووی له باره‌ی ناموژگاری و رینمایی کردن و چاکسازې نه‌فس و پاکسازې ټاکارو زوهد له‌دنیا و به‌ره و روژې دوا‌یې چوون و داواکردنې ره‌زامه‌ندې خوا به‌جیبه‌جیکردنې فه‌رمان و لادان له‌خراپه و هاندان له‌سه‌ر نارامگرتن و دژایه‌تیکردنې نه‌فس و ټاره‌زوو و شه‌یتان، هه‌روه‌ها زوړ جه‌خت له‌سه‌ر قورټان و فه‌رمووده ده‌کا، که‌بینه داده‌وه‌ری هه‌موو کرده‌وه‌کان، هه‌موو حقه‌قه‌تنې شه‌ریعت شایه‌تې بۆ نه‌دا زه‌ندقیقه، صوفیگه‌ری به‌دلپاکې و پاکسازې ټاکار ده‌بې، نه‌ک به‌خوری پوښین و ره‌نگ زه‌رد هه‌لگه‌ران، شیخ ده‌لې: زانست فېره‌ ټینجا گو‌شه‌گیر به. شیخ له‌م کتیبه‌دا مه‌ترسې له‌کاره‌ساتنکې ترسناک هه‌یه که‌به‌سه‌ر به‌غدا و میلله‌تی موسلماندا دئ، ده‌لېت: ((خه‌به‌ریکم بۆ هات، که‌کاره‌ساتنې ته‌م شاره‌ده‌گریته‌وه، ټینجا داوای له‌خه‌لکې شاره‌که‌کرد له‌سه‌ر خو‌یانی لابده‌ن، ټینجا گو‌تی: به‌گیانی خو‌م له‌م شاره‌دا هه‌ندئ هه‌ن شایه‌نی کو‌شتن و له‌سینداره‌دانن، به‌لام بۆ چاوئ ریزی هه‌زار چاوده‌گیرئ، ټایا به‌هؤی ته‌وانه‌وه له‌ناومان ده‌به‌ی، به‌گونه‌های ته‌وان بازارمان ده‌ده‌ی، ټیمه‌چیمان کردووه))^۳. ته‌و کاره‌ساته‌دوای مردنې شیخ به‌(۹۵) سال هاته‌سه‌ر به‌غدا و له‌سالی ۶۵۶ ک. هؤلاکو و ته‌تار به‌ناو به‌غدا و ه‌ربوون، خو‌ته‌و مه‌ترسیه‌له‌ژیانی شینخدا هیج نیشانه‌یه‌کی نه‌بوو.

شیخ له‌و کتیبه‌دا هه‌ندئ و شه‌ی گشتی خه‌لکې به‌کار دینئ و له‌وانه‌یه‌فارسی یا تورکی بن، وه‌کو (الرزکاریه، الجامکیه، الروزته، الزوکاری). ته‌مه‌ش به‌لگه‌ی ته‌وه‌یه که‌له‌و سه‌رده‌مه‌دا هه‌ندئ و شه‌ی عه‌جه‌می چوو بوونه‌ناو زمانی عه‌ره‌بی، یا

۱ الفتح الربانی، ص ۲۸۲.

۲ سه‌رچاوه‌ی پینشو، ل ۲۸۴.

۳ سه‌رچاوه‌ی پینشو، ص ۳۲۶.

پیش ئەو کاتە دەستی پێکرد بوو.

۳- کتیی (فتوح الغیب): ئەم کتیبە لە پەرەزێزی کتیی (قلائد الجواهر) ی شیخ محەممەدی تادفی چاپکراوە، ئەوەی دیارە شیخ عبدالقادر کاتی خۆی ئەم کتیبە ی بۆ عبدالرزاقی کورێ گوتووەتەو و ئەویش نووسیویتیەو، سەرەتای کتیبە کە بەم شیوەیە هاتووە: ((شیخ عبدالرزاقی کورێ دانەر گوتوویەتی: باوکم ئەبو محەممەد محی الدینی گەیلانی حەسەنی حوسەینی گوتوویەتی ...))، لە سەرەتاو کۆتایی و لە دیار و نادیار و بە پێی ژمارە ی خولقیترراوە کانی و مەرە کەبی وشە کانی و کیشی عەر شە کە ی سوپاس و ستایش بۆ خوای جیهانییان ... ئەو کتیبە لە (۷۸) گوتار پێکھاتووە لە: پەرەوێکردن و ئارامگرتن و سوپاسکردن و ترس و ئومێد و پشت بەستن بە خوار و زامەندیی خوار و خۆپارێزی و ورە بەرنەدان و هەلس و کەوت و زوھد و تاقیکردنەو و موحاھدە و صوفیگەری و یە کخوایە رستی و سیفەتی رابەر و ئیرەیی ... ھتد.

۴- کتیی (الفیوضات الربانیة فی المآثر و الأوراد القادرية):

ئەم کتیبە گەلێ وێردی رۆژە کانی حەفتە و وێردی پێنج نۆیژە کە و نزای پارێزگاری و نزای سەرکەوتن و گەلێ دوای تری تێدایە، ھەر وەھا گەلێ سەلاواتی لە سەر پێغەمبەر و وەسیەتی بۆ عبدالرزاقی کورێ و گەلێ قەسیدە و شیعەر و پێنج خشتە کیی تێدایە.

ئەمە یە کێکە لە وێردە کانی، کە بە ناوی (وێردی ناخۆشی بچو کە): ((خوایە ئەم گری کۆلە یە بکە یەو، ئەم ناخۆشییە لا بەرە، خۆشیم بێنە پیش، لە قەدەری خراب بمپارێزە، داوای چاکم بێ بێخەشە، لە بەد لادانی تۆ بەسمی، خوایە تۆ بەلگەمی و دا بینکاری پێوستیمی تۆ ھۆکاری نەمانی تەلەو داومی، سەرما یە بێ فرت و فیلمی، نازرەوای فرمیسکە کاغی، گەنجینە ی بێ تواناییمی، خوایە دلۆبێ لە دەریای بەخشنە بیت دەوڵە مەندم دە کا، گەردیلە یی لە تەوژمی لیووردنت بەسمە، رۆزیم بدەرئ، تەندروستم بکە، لیم ببوورە، لیم خۆشە، پێوستیم جیە جی بکە، تەنگوچە ئەمە کەم لا بەرە، پەرارەم برەوینەو، بەرەحمەتی خۆت خەم و ئەندوھم

بسرپوه، نهی تهو خوايهی که له هه موو بوونه وهری دلسوزتری و سوپاس و ستایش
 بو خواي جیهانیان))، هه ندی ویردی دریژی تر له م کتیبه ههیه، که ناکړی لیږه دا
 باسیان بکړی.

۵- کتیبی (بشائر الخیرات فی الصلاة علی صاحب الآیات البینات):

تهو نامیلکه یه کی بجوو که و (۳۲) پهری گچکه یه، برتیه له هه ندی سه لاوات
 لیږدان له سر پیغمبر ﷺ به شیوه کی تاییه تی، بو نمونه: به ناوی خواي دلسوزی
 دلوثان، سوپاس و ستایش بو خواي جیهانیان، خوايه سه لات و سه لام بو
 پیغمبري موژده دهری نیمانداران بنیری، هه روه ک خواي گه وره فهرموویه تی:
﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾. ﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾. خوايه سه لات و سه لام
 له سر پیغمبري موژده دهری یاد که ره کان لسی بده هه روه ک خواي مه زن
 فهرموویه تی: **﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ﴾، ﴿أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا﴾...** خوايه سه لات
 و سه لام بو پیغمبري موژده دهری کار که ره کان بنیره، هه روه ک پهره ردگار
 فهرموویه تی: **﴿أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتُمْ﴾.** خوايه سه لات
 سه لام بو محمدهی ﷺ موژده دهری توبه کاره کان بنیره، هه روه ک خواي مه زن
 فهرموویه تی: **﴿فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا﴾،** هه روه ها بو په شیمانه کان و پاکه کان و
 دلسوزه کان و نویژ که ره کان و بی فیزه کان و نارامگره کان و ترساوه کان و
 ته قوادره کان و دنیایه کان و قین گره کان و چاکه که ره کان و خیر که ره کان
 و سوپاس کاره کان و داوا کاره کان و چاکه کان و موژده دهره کان و
 سر که و تووه کان و زاهیده کان و هه لېژارده کان و ته وانه ی داواي لیږودن له خوا
 ده که ن و نزیکه کان. دواي تم سه لات ه دوعای (بسم الله) دی ټینجا ویردی مه زنی
 خواو دوعای شکو مه ندی خوا.

کتیبی کی تری شیخ عبدالقادر ههیه، که له پراویزی کتیبی (الغنیة) له هه ندی له
 چاپه کانی چاپکراوه، تهویش (سر الأسرار) ه و له سر صوفیگه ریه و به لام
 به به رده ستم نه که وت.

شيعره کانی شيخ

شيخ عبدالقادر گهیلانی (رهحمه تي خواي لیبي) به زماني عهري و فارسي شيعري جواني ههيه، ماموستا محمدهدي عهيني له کتيبه کهي (عبدالقادر الکيلاني) نووسيويتي، که شيخ ديوانيکي شيعري فارسي ههيه و دانه يي له دهستنووسه کهي له کتيبخانهي زانکوي تهسته نيول به ژماره / ۱۸۶۵ ههيه. هه موو شيعره کاني صوفيانه و له بابته صوفيگهري و خوشه ويستبي خوايي و پيغه مبهري خوان و تييدا شانازي به رپيازه کهي ده کات و ههولي به دهسته ياني ره زامه نديي خوا ده دات. به لام به زماني عهري زوريه ي شيعره کاني له کتيبه کهي (الفیوضات الربانية) دايه و هه نديکيش له کتيبي (قلائد الجواهر) و (عبدالقادر الکيلاني) يونس سامه رايي دايه. ههروه ها ماموستا محمدهدي عهلي عهيني له کتيبه کهيدا (عبدالقادر الکيلاني) دانه فهره نسيه که باسي هه ندي قه سیده ي کردووه و هه نديکي له عهريه بييه وه هر گپراوه ته فهره نسي و هه نديکي تريشي له ديوانه فارسيه که وه هر گپراوه که له سالي ۱۸۸۲ ز. له چاپخانه ي ثيقبال له شاري (کوان پور) ي هيند چاپکراوه. گه لي له شاعيره کان هه ندي له قه سیده کاني شيخيان کردو ته پينج خسته کي، وه کو شيخ عبدالغني نابليسي و ثين حوججه رهحمه تي خويان لي بي.

نیستاش چہند پارچہ یہ کہ لہ قہ سیدہ کانی شیخ تومار دہ کہم، لہ وانہش چہند
گولچنی لہ قہ سیدہ ی (ناوہ پیروزہ کانی خوا):^۱

شرعت بتوحید الإلہ مبسلاً

سأختم بالذكر الحمید مجملاً

وأشهد أن اللہ لا رب غیرہ

تنزہ عن حضر العقول تکملاً

وأرسل فینا أحمد، الحق قیداً

نبیاً بہ قام الوجود وقد خلا

فعلّمنا من کل خیر مؤید

وأظهر فینا الحلم والعلم والولا

فیا طالباً عزاً وکنزاً ورفعة

من اللہ فادعوه بأسمائه العلا

بحقک یا رحمن بالرحمة التي

أحاطت فکن لی یا رحیم مجملاً

ویا ملک یا قدوس قدس سریرتی

وسلم وجودی یا سلام من البلا

ویا بارئ النعماء زد فیض نعمة

أفضت علینا یا مصور أولاً

رجوتک یا غفار فاقبل لتوتی

بقهرک یا قهار شیطانی اخذلاً

بحقك يا وهاب علماً وحكمة
 وللرزق يا رزاق كن لي سهلاً
 ويا قادراً، ذا البطش أهلك عدونا
 ومقتدر قَدَّر لحسادنا البلاء
 عطوف رؤوف بالعباد ومسعف
 لمن قد دعا، يا مالك الملك معقلاً
 ويا نور أنت النور في كل ما بدا
 ويا هادِ كن للنور في القلب مشعلاً
 بأسمائك الحسنی دعوتك سيدي
 وآياتك العظمى ابتهلت توسلاً
 إلهي فارحم والدي وإخوتي
 ومن هذه الأسماء يدعو مرتلاً
 وصلّ على جدي الحبيب محمد
 بأحلى سلام في الوجود وأكملها
 مع الآل والأصحاب جمعاً مؤيداً
 وبعده، فحمد الله ختماً وأولاً

* * *

چہند گولچنی لہ قہ سیدہی (الغوثیہ):^۱

خُذْ بِلَطْفِكَ يَا إِلَهِي مِنْ لَه زَاد قَلِيلُ
مَفْلَسٌ، بِالْصَدَقْ يَأْتِي عِنْدَ بَابِكَ يَا جَلِيلُ
ذَنْبُهُ ذَنْبٌ عَظِيمٌ، فَاعْفِرِ الذَّنْبَ الْعَظِيمَ
إِنَّهُ شَخْصٌ غَرِيبٌ، مَذْنَبٌ، عَبْدٌ ذَلِيلُ
مِنْهُ عَصِيَانٌ وَنَسِيَانٌ وَسَهْوٌ بَعْدَ سَهْوٍ
مِنْكَ إِحْسَانٌ وَفَضْلٌ بَعْدَ إِعْطَاءٍ جَزِيلُ
قَالَ يَا رَبِّ ذُنُوبِي مِثْلُ رَمْلِ لَا تَعُدْ
فَاعْفُ عَنِّي كُلَّ ذَنْبٍ، فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلُ
كَيْفَ حَالِي يَا إِلَهِي لَيْسَ لِي خَيْرُ الْعَمَلِ
سُوءُ أَعْمَالِي كَثِيرٌ، زَادُ طَاعَاتِي قَلِيلُ
أَنْتَ شَافٍ، أَنْتَ كَافٍ فِي مَهْمَاتِ الْأُمُورِ
أَنْتَ حَسْبِي، أَنْتَ رَبِّي، أَنْتَ لِي نَعْمَ الْوَكِيلُ
عَافَنِي مِنْ كُلِّ دَاءٍ، وَاقْضِ عَنِّي حَاجَتِي
إِنْ لِي قَلْبًا سَقِيمًا، أَنْتَ مَنْ يَشْفِي الْعَلِيلُ
هَبْ لَنَا مَلَكًا كَبِيرًا، نَجِّنَا مِمَّا نَخَافُ
رَبَّنَا إِذَا أَنْتَ قَاضٍ، وَالْمَنَادِي جَبْرِئِيلُ
رَبِّ هَبْ لِي كَنْزَ فَضْلٍ، أَنْتَ وَهَابُ كَرِيمٍ
أَعْطِنِي مَا فِي الضَّمِيرِ، دَلْنِي، خَيْرَ الدَّلِيلِ

۱ الفیوضات الربانیة، ص ۱۵۹.

هه ندى له شيعره كانى شيخ عبدالقادر شه ته حاتيان تيدايه، كه چى ته مه له
په خشانه كانى ديار نيبه، ناشزانم تايا تهو جوړه شيعرانه هى تهون يان نا ؟ ته گهر هى
تهو بن تهو اده بنى واليك بدرينه وه كه له گهل شه ريعه ت بگونجین، چونكه شيخ زور
جاران و به به رده و امى جه ختى له سهر شه ريعه ت كردو وه و كردو ويه تيه دادوهر و
تهرازووى هه موو شتى له م گهر دوو نه دا.

خواى گه و ره ره حمى پى بكاو له تيمه و له و له موسلمانان خوشينى و سوپاس
بو خواى جيهان بيان.

كۆتايى

بەم جۆرە كۆتايى بە ژيانى ئەم پياوۋە مەزىنە دېنىن، كە لە سالى ۴۷۱ ك لە گەيلان چاۋى بە ژيان ھەلپناۋ لەۋى گەۋرە بوۋ و گەنجىكى لى دەرچوۋ، كە زەۋى دە كىلاۋ كشتوكالى ئاۋ دېر دە كرد، بە لام ھىمەتە كەى زۆر لەۋە مەزىنە بوۋ و بەھىۋاى ئەۋە بوۋ، كە ھۆشە كان و بىرۋ در كە كان ئاۋ بدات، بۆيە لە ۴۸۸ ك بە تەنپايى بەرەۋ بەغدا ھەنگاۋى نا، بە گەنجى، جگە لەۋ چل دىنارەى كە داىكى پىداۋو ھىچىترى لە سامانى ئەۋ دىنپادە نەبوۋ، لە گەل ئەۋ خوۋ رەۋشتە بەرزە و ئاكار و پەرۋەردە چاكەى كە لە داىكىۋە ۋەرى گرتبوۋ، ھەر كە دزە كان ھىرشىيان ھىنايە سەرى دانى بەۋەدا نا كە چل دىنارى پىنە نەخۇ بەدروژن لای خوا بنووسرى. ئەم دان پىدانانە بوۋە ھۆى تۆبە كەردنى ھەموۋ دزە كان، لە شارى بەغداش يە كسەر بەرامبەرى تاۋان و بەدكارى و قرچۆكى و خەر جكردن لە پىناۋى غەبرى رىگەى خاۋابوۋيەۋە، ھەرۋەھا كەۋتە بەرامبەر كۆمەلگايە كى لارپى و نائىسلامى و لە راستە شەقامى شەرى خاۋا لايان دابوۋ، بەتەۋاۋى تەرازوۋە كە لەنگ بوۋ بوۋ و بەرەۋ دىنپەرستى داشكابوۋيەۋە و ۋاز لە رۆزى دوايى ھىنرابوۋ، بەلام ئەۋ چى بكا نە سامانى ھەيەۋ نە پلەۋپايە، تەنپا خاۋەنى گيانىكى بىگەردو نەفسىكى بالابوۋ، بەھىۋاى ئەۋە بوۋ ئەۋ نەفسە بگاتە لوتكە ياخود لە گۆر بىرى، بىرسىتى گەستى، ھەژارى داىرزاندى ۋاى لىكرد، كە بە پى خواسى بە سەر دىر كاندە بىروات و لە گزۋگيا و روۋە كى روۋبارە كان بخت. ئەمە چ جۆرە پياۋىكە؟ زۆر چار لەدلى خۆى دەيوپست ھەلپى، بەلام خۆيگرت و ئارامىگرت و وىستى بگاتە مەبەستى، سەرەتا مەبەستى لە ھاتتە بەغدا خويندن و فېربوۋن بوۋ، ئىستا دەيەۋى چاكەخاۋى و رابەرىتى بكاۋ گومپايان بىتەۋە سەر رىنگەى راست، بەلام جياۋازىيە كى زۆر

ههيه له نيوان هيو او ئاواتى و ئه و واقيعه ئالهى كه تيبدايه، زورانبازيهه كى توندوتيز له دهروونيدا بهرپا بيوو، بويه پهناى برده بهر بيايان و كاولگه كان، جارى واهه بوو دلى هينده ده گوشرا دهستى به هاوار ده كرد وهك بلىنى جوړه شيتيهه كى گرتبى و پيان ده گوت: عبدالقادري شيت.. پتغه بهر ~~چا~~ كرد بوو پيشره وى خوى.

زور جار ان له دايكيه وه هه ندى خه رجيبى بو ده هات و له كاولگه ي ئه يوانى كيسرا ده بيه خشيه سهر هه ژاران. ئه مه چ جوړه پياويكه ؟! سهره راي برسيتى و تهنگو چه له ممو بى به شى له سهر خوښندنه كى بهرده وام بوو. بىنى كه فيقه به ته نيا تينويتى ناشكيتى و ئاواتى چاكسازيهه كى ناهينته دى. دله كان ژهنگاوى بيوون و ده بوايه شتيك پاكيان بكاته وه و له سهفاريان بدا. ئيمان له دهروونه كاندا بى سهر وشو بى بوو ده بوايه شتى داىگير سينتته وه، بويه بهره و صوفىگه رى چوو، بهره و راستى ئاين و كاكله كى، دواى ئه وهى له فيقه دا بليمه تى نيشان دا بهه مان شيوه له صوفىگه ريش وه كو بليمه تى ئه و دنيايه ي پى كردو ههستى به وه كرد كه صوفىگه رى ده بى له بهر هه ندى هه له شيبى و سهر كيشى ريشمه بكرى و رابه ريكى هه بى بو ئه وهى له رينگاي راست لانه دا، له بهر ئه مه صوفىگه رى خسته ژير بالى شهريعه ته وه و گوتى: هه ر حه قيقه تى شهريعت پالپشتى نه كا زه نديقيه، له م باره يه وه گوتى: فيرى فيقه به ئينجا بيه صوفى.

خه م و ئه ندوه ده ستيان بهر په وينه وه كرد، بهره بهره تاريكى له ئاسونه ما و له سالى ٥٢١ى كو چيه وه دنيا باوه شى بو كرده وه و له و كاته وه دهستى به وانه گوتنه وه كرد، به لام بهه چ شتى قايل نابى تانه گاته دوا ئامانجى خوى.

بهه نكاوى چه سپاو و يستى پولاين و تهماحى بى سنور بهره و ئاواته كه چوو، كه چاكسازى كۆمه لگاي ئيسلامى و له بار كردنى ته رازووه له نكه كه يه تى.

شيخ هيزو توانايه كى له پرواى به خواو پشت بهستنى به و وهرده گرت، هيشتا سالى ٥٢٨ ك. نه هاتبوو، كه خه لك گوپيان له ناوبانگى بوو و له دهورى كۆبوونه وه. مزگه فتى (باب الازج) يان بو نوئى كرده وه و فراوانيان كرد و ئيتر به ناوى ئه وه وه ده ناسرا، بهر يگه ي ره زامه ندى خواو چاكسازى كۆمه لگادا

رؤیشت و له م رووه وه هیچ دریځی نه کړدو کولی نه داو پستی به کهس نه به ستا.

قوتابخانه که ی کړده قوتابخانه یه ک بۇ ده رچوونی قوتاییان و ته کیه یه ک بۇ پهره و ده ی موریدان، بنه ماکانی ریباری قادریی چه سپاند به کوشش و پشت به ستن به خوا و سوپاسکردن و نارامگرتن و ثاکاری چاک و رهزا و راستگوئی بۇ چاکسازیی کژمه لگای ئیسلامی، نه مانه هه مووی له ژیر چه تری قورئان و فهرمووده بوون، په پره ویکردنیک ی بی بیدعه بوون، چهند سالتیکی که می پنی چوو له هه موو گوښه یه کی دنیا ناوی ده رکرد و خه لک بۇ فیربوونی زانست و گه یشتن به ریځای سلوک و پاککردنه وه ی نه فس و فیربوونی ثاکاری چاک په نایان بۇی ده برد، به راستی قوتابخانه و ته کیه که ی شوینی مه شقکردن بوون بۇ ده رچوونی که له پیاوی لینه اتوو و چاکه خواز و موجهیدی ریځه ی خوا، له هه موو کون و که له بهر یکه وه قوتایی و ریوار (مريد) ده هاتن، له رۆژه لالت و رۆژئاوا، له میسر و شام شوینی تر.

نه وانه به خورپایی ده نوو ستن و ده یان خوارد و پهره و ده ده کران، ئینجا دواي ده رچوونیان ده گه پانه وه ولاته کانی خوئیان و هه ندیکیان بوونه راوړ کاري نورالدين زه نکي و صلاح الدينی ئه ییوی، هه ندیکیشیان بوونه سه ر کرده ی نه و نه وه ی که له سالی ۵۸۳ ک. له ژیر ئالای صلاح الدينی ئه ییوی قودسیان له ده ست خاچیه کان رزگار کرد، هیتریان بوونه ماموستا و راهبر و ریازه که ی شیخیان له پهره و ده کردنی ده روون و پاککردنه وه ی له جیهانی ئیسلامیدا بلاو کرده وه له وانه ش هیندو چین شوینه دووره کانی ئه فریقیا، خه لکی بی ژماره له سه ر ده ستیان موسلمان بوون، له وانه ش ته تهر و زنجیه کان و هیتر. بیگومان نه مه هه مووی له لاپه رهی ژياندا ده نوو سړی.

شیخ ره حه متی خوا ی لیبي هه ر که دنیا به ره و پریه وه هات نه یتوانی کاری تنی بکات و ده یگوت: نه ی دنیا له سه ر هتا له و لیه کانم یاخی به تا خوشتیان نه وی، له کۆتاییشدا خزمه تیان بکه، تا پته وه خه ریک نه بن. شیخ له سه ر هتا دا زور نازاری له ده ست دنیا چه شت و نارامیگرت، هه ر که به پریشیه وه هات وای لیکرد خزمه تی خو ی و قوتایی و ده رویشه کانی بکات. گوینی به هیچ گه و ره و هه زیری نه ده دا، خه لیفه و نزم تر لیی ده ترسان، گوته ی هه ق و دادی ده گوت و له خوا نه یی له کهس

نەدەتر سا. چرای رینماییکردنی بەرز کردبوویەو و گومراو سەرلنی شیواو کانی
دەهینایەو سەر رینگای راست، تالە شەوی دەیه مینی رەبیعی کۆتایی سالی ۵۶۱
کۆچی لەتەمەنی نەو هت سالتیدا گیانی سپارد.

لەدوای ئەم لیکۆلینەو دوور و درێژە، ئایا مافی خۆیم داوەتی، من هەست
بەو دە کەم هیچ مافێکم نەداوەتی، ئەمەم چۆن پێ دە کړی، بەلام بە هیوای ئەو دە
دەرگایە کەم کردیته و خەلکیی لەمن بە توانا تر بچنە ناویەو و پەیی بە توانا کانی
ئەم پیاو مەزنە بیهن و کەتە پیاوانی تریشمان پێ بناسیتن تا پەپرەویان بکەین و
خوای گەورە بەزەیی پیمان داویتەو و سەرمان بخات.

شیخ عبدالقادی گەیلانی ئەو نەدە شەرف و شانازیی بەسە، کە هەزارەها
کەس خۆیان بە گەیلانی ناساندووە، هەموویان لەیه ک پشت هاتون کە
عبدالقادی گەیلانییە و لە هەموو جیهانی ئیسلامیدا بلاو بوونەتەو، ئەو نەدە
شانازیی بەسە، کە بە هەزارەها موسلمانەکان لە رۆژەلات و رۆژئاوای جیهانی
ئسلامی لەسەر پێرەوی ئەو دەرپۆن لە پەرورە کردن و پاککردنەوی دەررون،
هەموو ناوی ئەو دینن و رەحمەتی بۆ دەنیرن و داوای لیبووردنی بۆ دە کەن لە
خواو، ئەمەش لەبەر ئەو یە، کە خوا عبدالقادی خوش دەوی و لیبی قایلە، چونکە
ئەگەر خوا بە نەدیە کی خوشیوست خەلکی خوشیان دەوی، ئەمەش راستیی ئەم
گوتە یە شیخ دەسەلینێ کە لە پیش وەفاتیدا فەرموو بووی:

رۆژی پیشینان بزر بوو و رۆژی مە

هەمیشە لە ئاسمانەو ئاوانا

ئەو نەدە شانازیی بەسە کە لاویکی تەنیا و هەزار و نەزان و لە گەیلانەو ییت و
لە کاولگە کانی بەغدا و دەورو بەری بژی و دوایی بیته شیخی وەلییە کانی
سەردەمی خۆی و رووگەیی دیدگەیی زاناو کەتە پیاوانی، دەبی ئەمە چ کەتە پیاویک
بیته ؟!

خوای گەورە بەرەحمەتی فراوانی داپۆشی و لەوو لە ئیمە و لە هەموو
موسلمانەکان خوش بیته و لە ژێر ئالای مەزغان مەمەد ﷺ لە گەل ئەوو زاناکارا

دۆسۆزە کاغمان كۆ بكا تەو، دوا داوامان سوپاس و ستایش بۆ پەرورەردگاری
خاوەنی جیهانییانه.

بە فەزڵ و یارمەتیی خوا تەواو بوو، سوپاس و ستایش بۆ خوا.

د. عبدالرزاقی گەیلانی

دوبەى

لە رۆژی هەینی

یەکی شەعبانی سالی ۱۴۱۱ ك.

۱۵ / ۲ / ۱۹۹۱ ز.

سرچاوه کانی کتینه

۱. الغنية، للشيخ عبدالقادر الكيلاني.
۲. الفتح الرباني، للشيخ عبدالقادر الكيلاني.
۳. فتوح الغيب، للشيخ عبدالقادر الكيلاني.
۴. الفيوضات الربانية، لاسماعيل بن محمد القادري.
۵. معجم البلدان، لياقت الحموي.
۶. التعريفات، لعلي بن محمد الجرجاني.
۷. بستان العرفين، للنووي.
۸. المنتظم، لأبن الجوزي.
۹. فتوح البلدان، للبلاذري.
۱۰. الكامل، لأبن الاثير.
۱۱. مروج الذهب، للمسعودي.
۱۲. التعرف لمذهب اهل التصوف، للكلاباذي.
۱۳. طبقات الاولياء، لأبن الملقن.
۱۴. وفيات الاعيان، لأبن خلكان.
۱۵. فوات الوفيات، لمحمد شاکر الکتني.
۱۶. البداية والنهاية، لأبن كثير.
۱۷. عوارف المعارف، لعبد القاهر السهروردي.
۱۸. العبر في خبر من عبر، للذهبي.
۱۹. سير اعلام النبلاء، للذهبي.
۲۰. الذيل على طبقات الحنابلة، لأبن رجب.
۲۱. فتاوي ابن تيمية، المجلد الثامن (كتاب القدر)، المجلد العشر (كتاب السلوك)، المجلد الحادي عشر (كتاب التصوف).
۲۲. تكملة الاكمال، للحافظ أبي بكر محمد بن عبدالغني البغدادي الحنبلي المعروف بأبن

نقطة.

٢٣. تكملة الاكمال في الانساب والاسماء والالقب، لأبن الصابوني.
٢٤. التاج المكلل من جواهر مآثر الطراز الاخر و الاول، لأبي الطيب القنوجي.
٢٥. اللمع، لأبي نصر عبدالله السراج.
٢٦. قواعد التصوف، لأبي العباس احمد زروق.
٢٧. الطبقات الكبرى، لعبد الوهاب الشعراني.
٢٨. قلائد الجواهر، لمحمد بن يحيى التاغبي.
٢٩. كشف الظنون عن اسامي الكتب و الفنون، لحاجي خليفة.
٣٠. حاشية ابن عابدين.
٣١. الشيخ عبدالقادر الكيلاني، للاستاذ محمد علي العيني (النسخة الفرنسية).
٣٢. من روائع حضارتنا، لمصطفى السباعي رحمه الله تعالى.
٣٣. الموجز في تاريخ القطب الغوث و الباز الاشهب الشيخ عبدالقادر الكيلاني، للاستاذ فخري الكيلاني رحمه الله تعالى
٣٤. المستخلص في تركية الانفس، للشيخ سعيد حوى رحمه الله تعالى.
٣٥. تربيتنا الروحية، للشيخ سعيد حوى رحمه الله تعالى.
٣٦. الموسوعة الفقهية الكويتية.
٣٧. موسوعة التاريخ الاسلامي، للدكتور احمد شلبي.
٣٨. رجال الفكر والدعوة في الاسلام، لأبي الحسن الندوي.
٣٩. ربانية لا رهبانية، لأبي الحسن الندوي.
٤٠. سلاجقة ايران و العراق، للدكتور عبدالمنعم محمد حسنين.
٤١. مابعدُة الاسلام، لروحية جارودي، ترجمة: قصي أناسي و ميشيل واكيم.
٤٢. المائة الاوائل، للدكتور سهيل الزكار.
٤٣. حقائق عبدالقادر الكيلاني، ليونس ابراهيم السامرائي.
٤٤. هكذا ظهر جيل صلاح الدين و هكذا عادت القدس، للدكتور ماجد عرسان الكيلاني.

ناوېرؤك

- له باره ی ئهم پیاوه گوتویانه ۵
- پېشکه شه ۷
- سوپاسنامه ۸
- پېشه کیی کتیبه که ۹
- پېشه که کی تر بؤ کتیبه که ۱۵
- پېشه کی ۴۵
- دەروازە ی یه که م:** تیشکینکی جوگرافی و میزویی و کۆمه لایه تی و روشنیری ۵۳
- تیشکینکی جوگرافی ۵۵
- تیشکینکی میزویی ۵۷
- دەروازە ی دووهم:** له دایک بوون و پېنگه یشتن و قۇناغی خویندن ۷۳
- به شی یه که م: له دایکبوونی شیخ عبدالقادر و فراژیوونی ۷۵
- په چه له کی ۷۸
- مندالییه که ی ۸۱
- به شی دووهم: گه شته که ی بؤ به غدا و یه که م تاقیکردنه وه ی ۸۵
- به شی سییه م: شیخ عبدالقادر له به غدا ۸۹
- ماوه ی وانه خویندن و وانه گوتنه وه ۹۱
- شیخ و مامۆستایه کانی ۹۴
- ژیانی شیخ له به غدا ۹۵
- دەروازە ی سییه م:** قۇناغی وانه گوتنه وه و ئاماده بوون بؤ رینمایی و چاکسازی ۱۰۵
- ده ستپیک ۱۰۷
- به شی یه که م: سیفه ت و ئاکاره کانی شیخ عبدالقادر ۱۱۲
- سیفه ته کانی لهش و لاری ۱۱۲
- سیفه ته ئاکارییه کانی ۱۱۳
- به شی دووهم: زانستی دهروون پاکردنه وه (تزکیه النفس)
- په یدابوونی و په ره سه ندنی و پیوستیوونی بؤ کۆمه لگا ۱۱۹
- سه ره لدانی زانستی تهزکیه ۱۱۹
- راستی صؤفیگه ری یا زانستی تهزکیه ۱۲۴
- گوتهی که له پیاوانی صؤفیگه ری ۱۲۵

۱۲۸	گوته‌ی زانایان له‌باره‌ی صوفیگه‌رییه‌وه.....
۱۳۴	ئایا صوفیگه‌ری بۆ کۆمه‌لگای ئیسلامی پێویسته ؟.....
۱۳۷	صوفیگه‌ری له‌ میژووی درێژیدا چیی بۆ ئیسلام کردووه؟.....
۱۴۲	ته‌نجام.....
۱۴۵	ده‌روازه‌ی چواره‌م: قزناغی توانا بوون و په‌روه‌رده‌کردنی موریده‌کان.....
۱۴۹	به‌شی یه‌که‌م: زانست و وانه‌کانی.....
۱۵۷	به‌شی دووهم: بیروباوه‌ری.....
۱۵۹	یه‌که‌خواپهرستی.....
۱۶۲	کێشه‌ی سیفه‌ته‌کان.....
۱۶۳	قه‌زاو قه‌ده‌ر.....
۱۶۶	پشت به‌خوا به‌ستن و کارکردن.....
۱۶۷	وه‌رع (خۆپاریزی).....
۱۷۲	فه‌رمان به‌چاکه‌ و نه‌هی له‌ خراپه.....
۱۷۴	جیهاد.....
۱۷۹	په‌شیمان بوونه‌وه‌ و داوای لێبووردن کردن.....
۱۸۲	دلتسۆزی (الإخلاص).....
۱۸۴	ترس و ئومید.....
۱۸۵	رای شیخ له‌ باره‌ی گروپه‌ گومراپه‌کان.....
۱۸۶	گیرانه‌وه‌ی شیخ بۆ فه‌رمووده‌ی پێغه‌مبه‌ر ﷺ.....
۱۹۳	به‌شی سێهه‌م: رێبازه‌که‌ی.....
۱۹۸	(۱) ئارام گرتن.....
۲۰۱	(۲) سوپاسکردن.....
۲۰۲	(۳) بنی فیزی.....
۲۰۴	(۴) راستگویی و دلتسۆزی.....
۲۰۵	(۵) پشت به‌ستن به‌ خوای مه‌زن.....
۲۰۶	(۶) زوهد له‌ دنیا و یستنی رۆژی به‌ پابوونه‌وه.....
۲۰۸	(۷) قایلبوون.....
۲۰۹	(۸) خۆشه‌ویستی.....
۲۱۱	(۹) کۆششکردن.....
۲۱۴	(۱۰) به‌زه‌یی.....
۲۱۷	گونگرتن.....
۲۱۹	شیخی رابه‌ر.....
۲۲۲	بنه‌ماکانی رێبازی قادری.....

۲۲۹	به‌شی چواره‌م: که‌رامه‌ته‌کانی شیخ عبدالقادر
۲۳۹	ده‌روازه‌ی پینجهم
۲۴۱	به‌شی یه‌که‌م: مردنی و وه‌سیه‌ته‌کانی
۲۴۴	به‌شی دووهم: خیزان و مندال و نه‌وه‌کانی
۲۴۴	ژنه‌کانی
۲۴۵	منداله‌کانی
۲۴۶	۱- عبدالله‌ی کوری شیخ
۲۴۶	۲- عبدالوهاب کوری شیخ
۲۴۷	۳- عبدالرزاقی کوری شیخ
۲۴۸	۴- عبدالجباری کوری شیخ
۲۴۹	۵- عبدالعزیزی کوری شیخ
۲۴۹	۶- عیسای کوری شیخ
۲۵۰	۷- موسای کوری شیخ
۲۵۱	۸- محهم‌مدی کوری شیخ
۲۵۱	۹- ئیراهیمی کوری شیخ
۲۵۱	۱۰- یه‌حیای کوری شیخ
۲۵۲	نه‌وه‌کانی شیخ عبدالقادر
۲۵۲	شیخ نه‌سر کوری عبدالرزاق کوری شیخ عبدالقادر
۲۵۴	سه‌یف‌الدین یه‌حیا
۲۵۷	به‌شی سییه‌م: بلا‌وبوونه‌وه‌ی خانه‌واده‌ی گه‌یلانی
۲۶۰	به‌شی چواره‌م: قوتا‌یه‌کانی شیخ عبدالقادر
۲۶۴	به‌شی پینجهم: قوتا‌بخانه‌که‌ی شیخ عبدالقادر دوا‌ی مردنی
۲۶۸	به‌شی شه‌شهم: گوته‌ی زانایان له‌باره‌ی شیخ عبدالقادر
۲۷۷	به‌شی حه‌فته‌م: نه‌و دانه‌رانه‌ی که‌له‌کتیبه‌کانیاندا باسی شیخیان کردووه
۲۸۸	به‌شی هه‌شته‌م: کتیبه‌کانی شیخ عبدالقادر- په‌خشان و شیعر
۲۹۷	شیعره‌کانی شیخ
۳۰۲	کۆتایی
۳۰۷	سه‌رچاوه‌کانی کتیبه‌که
۳۰۹	ناوه‌پۆک